JOSEF NEUNER
HEINRICH ROOS

VIERA CIRKVI V ÚRADNÝCH DOKUMENTOCH JEJ MAGISTÉRIA

DOBRÁ KNIHA

JOSEF NEUNER
HEINRICH ROOS
VIERA CIRKVI
V ÚRADNÝCH
DOKUMENTOCH
JEJ MAGISTÉRIA

Josef Neuner — Heinrich Roos

VIERA CIRKVI V ÚRADNÝCH DOKUMENTOCH JEJ MAGISTÉRIA

Prepracovali
KARL RAHNER, SJ
a
KARL-HEINZ WEGER, SJ

Preložil
Vojtech Mikula, SJ

Dobrá kniha 1995

Nihil obstat: Aemilius Krapka SJ– censor.

Imprimatur: Mons. Dominicus Tóth, Eppus – Vicarius generalis, Tyrnaviae, die 14. 6. 1995, Nr. 2265/95.

Z nemeckého originálu
Josef Neuner — Heinrich Roos:
Der Glaube der Kirche in den Urkunden der Lehrverkündigung
(12. Auflage) Verlag Friedrich Pustet Regensburg 1986.
Preložil P. Vojtech Mikula, SJ.
Jazyková redaktorka Mária Fúriková.

© 1971 by Verlag Friedrich Pustet Regensburg
© Vydavateľstvo Dobrá kniha Trnava 1995

ISBN 80 — 7141 — 072 — 1

PREDHOVOR K SLOVENSKÉMU PREKLADU

Štúdium katolíckej dogmatiky vyžaduje poznanie nielen zmyslu a obsahu jednotlivých článkov viery, ale aj poznanie ich presnej formulácie, ako ju podáva úradná Cirkev. Tá to robila vždy, keď to považovala za potrebné a nevyhnutné, aby sa veriace spoločenstvo nedostalo do nebezpečenstva bludu a omylu v základných otázkach učenia viery a mravov. V priebehu stáročí sa týchto úradných prejavov nahromadilo veľké množstvo a nie každý mal a má možnosť sledovať ich, ako vznikali. Urobili sa preto pokusy sprístupniť ich v podobe praktických príručiek. Najúspešnejšiu prácu tohto druhu predstavuje dielo Heinricha Denzingera Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum, ktoré vyšlo po prvý raz roku 1854 (odvtedy už 34 vydaní v prepracovaní mnohých odborníkov, v roku 1967 P. A. Schönmetzera, SJ).

Potrebu podobného diela v slovenčine sme pociťovali už dávnejšie. Preložiť jednoducho Denzingera by bolo neúnosné. A skrátiť ho sme sa neodvážili už aj z toho dôvodu, aby sme sa vyhli nebezpečenstvu subjektívneho postupovania. Rozhodli sme sa preto pridržiavať sa diela Der Glaube der Kirche in den Urkunden der Lehrverkündigung, ktoré vydali v roku 1938 Josef Neuner a Heinrich Roos (odvtedy už dvanásť vydaní), pod ktoré sa v roku 1957 ako editor podpísal taký teológ, akým je P. Karl Rahner, SJ, a ktorý svojou radou spolupracoval už pri prvom vydaní. Ide o dielo, ktoré je svojou štruktúrou odchodné od Denzingera. Ten sleduje učenie Cirkvi v jej dokumentoch v chronologickom poradí, kým J. Neuner – H. Roos majú na zreteli systematicko-dogmatický cieľ, čo viac zodpovedá praktickému používaniu tohto diela pri štúdiu katolíckej dogmatiky. (Vynechané sú dokumenty týkajúce sa morálnej teológie.)

Nech Duch Svätý, oživujúci Cirkev, vedie všetkých, ktorí pri používaní tohto diela sa budú usilovať vniknúť do zjavenej pravdy, ohlásenej Ježišom Kristom a chránenej a vysvetľovanej jeho Cirkvou.

Trnava január 1992 Vojtech Mikula, SJ

Z PREDHOVORU K PRVÉMU VYDANIU

Kniha obsahuje najdôležitejšie dokumenty o katolíckej viere preložené do nemčiny. V nich sama Cirkev zaodiala bohatstvo Zjavenia, ktoré jej zveril Kristus, do rúcha slov a veriacemu ľudu predložila ako dekrét alebo poučenie. Cirkevné dokumenty, ktoré v pôvodnom znení zozbieral H. Denzinger, sa neobracajú na úzky okruh teológov. Všetci majú právo vedieť, čo sama Cirkev hovorí o svojej viere, a často sa toto právo stáva povinnosťou, keď dobro tejto viery je u nás alebo u iných ohrozené a vyžaduje od nás, aby sme sa zaň zasadili. Kniha teda predstavuje pokus viesť širšie kruhy k prameňom katolíckej vierouky. A tak nech je aj prijatá. Kiežby splnila túto službu svätej Cirkvi a katolíckemu ľudu.

München – Münster február 1938

Josef Neuner, Heinrich Roos

Z PREDHOVORU K PIATEMU VYDANIU

Pretože sa pre piate vydanie vyhotovila nová sadzba textu, naskytla sa príležitosť urobiť zmeny, ktoré pri štvrtom vydaní ešte vystali. Povaha knihy sa však nezmenila. Ani teraz neboli pojaté do témy otázky morálnej teológie. Takisto sa po zrelom uvážení upustilo od zvýšenia počtu starších textov. Neuner–Roos nechce nahradiť H. Denzingera.

Innsbruck september 1957

Karl Rahner, SJ

Z PREDHOVORU K ÔSMEMU VYDANIU

Novšie doktrinálne výpovede Cirkvi, predovšetkým však Druhý vatikánsky koncil, si vyžiadali prepracovanie a rozšírenie „Neunera–Rossa“. Do tohto vydania sú však zaradené nielen najdôležitejšie novšie výpovede cirkevného magistéria, ale dnešnému stavu teologického myslenia sa prispôsobili aj systematické prehľady predoslané jednotlivým hlavám. Čiastočne bolo zmenené aj poradie hláv a bolo nevyhnutné začleniť nové podkapitoly, ako napr. zhrnutie cirkevných doktrinálnych výpovedí o všeobecnej spásnej Božej vôli. Zo starších textov boli prevzaté len tie, ktoré majú osobitnú dôležitosť. [...]

Dnes azda viac ako kedykoľvek predtým iste platí, že veriaci má právo a povinnosť vedieť, čo Cirkev sama v dokumentoch doktrinálneho hlásania hovorila a hovorí o svojej viere.

Mníchov január 1971

Karl-Heinz Weger, SJ

OBSAH

SKRATKY

Pozn. = Úvodná poznámka pred jednotlivými dokumentmi. Pripojená číslica označuje marginálne číslo dokumentu, pred ktorým je úvodná poznámka.

Č. = Číslo. Pripojená číslica je marginálne číslo dokumentu.

[ ] = Marginálne čísla v hranatých zátvorkách označujú vety odsúdené Cirkvou.

Marginálne čísla vytlačené polotučne označujú neomylné rozhodnutia Cirkvi.

[...] = Vynechané časti v texte.

Čísla pod hlavným marginálnym číslom poukazujú na jednotlivé dokumenty v: H. Denzinger — A. Schönmetzer, Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum, Freiburg Br. 1965.

ÚVOD

Táto zbierka dogmatických dokumentov chce poslúžiť skôr štúdiu dogmatiky ako štúdiu dejín dogmy. Nejde o to, aby sme sledovali pravdy svätej viery v dvoch tisícročiach dejín Cirkvi a opísali všetky dogmatické boje a rozhodnutia, ale aby sme predložili tie cirkevné náučné dokumenty, ktoré mali osobitný význam pre stvárňovanie Božieho zjavenia.

Vieroučné dokumenty neobsahujú celý poklad Zjavenia. Cirkev predkladala obsah viery v dekrétoch zväčša len vtedy, keď bol ohrozený bludom. Omnoho viac ako vo vieroučných dekrétoch vykonáva Cirkev svoju učiteľskú službu (magistérium) v bežnom každodennom ohlasovaní Božieho slova. Hoci sú v tejto knihe zozbierané najdôležitejšie dokumenty cirkevného učenia, nepodávajú plný obsah právd viery. Kniha preto nenahrádza učebnicu dogmatiky, je iba jej doplnkom. Teologické otázky, ktoré samy osebe majú hádam veľký význam, no nehovorí sa o nich v cirkevných dokumentoch, nie sú sem zaradené.

Pri spracovaní látky hlavnou úlohou bol preto výber. Museli byť sem zaradené predovšetkým veľké záverečné vieroučné body cirkevných snemov a neomylné pápežské dekréty, no napriek tomu takéto podávanie cirkevného učenia podľa dokumentov nemôže obísť ani iné doklady. Často ide pritom o rozhodnutia, ktoré sa formulovali v časoch pohnutých dogmatických sporov a potom po stáročia platili ako výraz cirkevného učenia.

To isté zacielenie ako výber má aj usporiadanie dokumentov. Ich čisto dejinné zoraďovanie, ako nasledovali za sebou, sa priečilo systematicko-dogmatickému cieľu. Jednotlivé vieroučné body museli byť zhrnuté do vecne určených kapitol. A že sa jednotlivé kapitoly zväčša nemohli usporiadať podľa vecných, ale podľa dejinných hľadísk, je zdôvodnené jedine tým, že jednotlivé doklady mali práve ako dogmatické doklady vystupovať podľa možnosti ako celok. Ešte ďalšie vecné členenie by doklady roztrieštilo; sila a krása, ktorá vystupuje do popredia práve v celistvosti a jednote dokumentov, by sa bola stratila. Takto podmienený nedostatok vecného prehľadu čiastočne vyvažuje systema-

tický prehľad, ktorý predchádza jednotlivé kapitoly, a vecný register.

Pár slov o *preklade*. Ponajprv sa bolo treba usilovať o čo možno najvernejšie pretlmočenie latinskej alebo gréckej predlohy. To si vyžadovala úcta voči textom, ktoré sa stali výrazom úradného ohlasovania Cirkvi. K tomu potom pristúpilo úsilie o reprodukciu, ktorá sa mala čo najviac priblížiť nášmu jazykovému cíteniu. Osobitnú ťažkosť predstavovali odborné teologické výrazy. Nie vždy sa podarilo reprodukovať ich v primeranej forme, ak sa nemal budiť dojem svojvoľnosti. – Kde to bolo možné, usilovali sme sa ten istý výraz pôvodného textu prekladať rovnako. Ale ani to nebolo vždy možné. Nejeden odborný výraz menil v priebehu staročí svoj význam, alebo to isté slovo vystupuje súčasne v rozličných významoch. Vždy šlo o to, aby sa zmysel predlohy reprodukoval čo možno najvernejšie.

Jednotlivé miesta zo Svätého písma nemohli byť jednoducho prevzaté z nejakého existujúceho spoľahlivého prekladu. Cirkevné dokumenty často používajú nie pôvodný text, ale text latinskej Vulgáty alebo aj niektoré iné tradície posvätného textu. V takých prípadoch treba slová Písma tak preložiť, ako ich chápal autor dokumentu.

Úvody k jednotlivým dokumentom nemajú za cieľ podávať nejaký náčrt dejín dogmy, ale zaradiť dokumenty do ich dejinného súvisu len natoľko, nakoľko je to potrebné na pochopenie dogmy.

V úvodoch k cirkevným vieroučným dokumentom je zbytočné veľa hovoriť o *význame týchto dokumentov*. Cirkev má od Krista poverenie jeho učenie zachovávať, ohlasovať ho národom až do skončenia sveta. Jeho Zjavenie nemalo byť na prvom mieste prijaté a podávané ďalej nejakým napísaným slovom, ale jeho živou Cirkvou. Preto jej prisľúbil a daroval Ducha pravdy. Ona nemala učiť nové pravdy, ale to, čo bolo ohlasované Kristom a jeho apoštolmi, mala zachovať a odovzdávať ďalej. A tak cirkevné vieroučné dokumenty sú iba stvárňovaním pokladu Zjavenia, stvárňovaním, ktoré vznikalo v priebehu staročí. Tento poklad Zjavenia ochraňuje Cirkev. – Skutočnosti, vlastnosti a úlohy cirkevného magistéria sú najlepšie objasnené

v samých cirkevných dokumentoch (porov. kapitolu 2 a 7). Dokumenty, ktoré sa tu predkladajú, nemajú všetky tú istú *dogmatickú hodnotu*. Dôležité je predovšetkým rozlišovanie medzi dokladmi, ktoré obsahujú definitívne, neomylné rozhodnutie cirkevného magistéria, a medzi zvyčajnými úradnými prejavmi cirkevného učenia, ktoré síce vyžadujú súhlas veriacich, no nepredkladajú svoj obsah s úplne neomylnou autoritou ako vlastný poklad viery. – Nemožno ani jednoducho povedať, že určité formy nejakého cirkevného dokumentu predstavujú bez ďalšieho určitú dogmatickú hodnotu. *Pre záväznú silu nejakého vieroučného rozhodnutia je vždy smerodajná vôľa Cirkvi, ako je ona vyjadrená v príslušnom doklade*. Nedá sa preto vždy jednoznačne odpovedať na otázku jeho dogmatickej hodnoty. Kde nie je jasne vyjadrený zámer Cirkvi definitívne zaväzovať, tam ani nejestvuje právo hovoriť o neomylnom rozhodnutí. V tejto zbierke *sú neomylné rozhodnutia označené polotučným marginálnym číslom*.

Kde si vieroučné dekréty pápežov nenárokujú neomylnosť, treba ich prijímať ako prejavy najvyššieho cirkevného magistéria, ktoré si vyžadujú vnútorný súhlas veriacich. Aj v týchto vieroučných dekrétoch vykonáva Cirkev poverenie učiť, ktoré má od Krista a ktoré zaväzuje všetkých poslucháčov prijať jej učiace slovo. Napokon však tento súhlas nie je neodvolateľný, veď ani samo cirkevné rozhodnutie nie je neomylné.

Podobne je to aj s významom partikulárnych cirkevných koncilov, na ktorých sa zhromažďujú iba biskupi istého ohraničeného územia, aby sa radili o otázkach cirkevného učenia. Ani tie nie sú neomylné, a preto ani nie sú neodvolateľné, vyžadujú však predsa vnútorný súhlas v tom zmysle, o akom sa písalo vyššie.

Význam takých vieroučných dekrétov rastie, keď k nim pristupuje výslovné potvrdenie pápežom. Ak sa vieroučné dekréty nejakého oblastného koncilu vysvetlia ako definitívne záväzné pre celé kresťanstvo, rovnajú sa neomylnému pápežskému dekrétu. To platí osobitne o dekrétoch oblast-

ných koncilov v Kartágu (č. 338 a 761–766) a v Orange (č. 350–351 a 777–783).
Dogmatický význam nejakého dokladu môže narastať vážnosťou, ktorú požíva dlhý čas v Cirkvi. Kristus zanechal svojej Cirkvi neporušenosť náuky viery ako isté dedičstvo. Keď teda nejaká vieroučná formula bola po celé stáročia v Cirkvi považovaná za normu pravej viery, nemôže obsahovať nijaký omyl. V opačnom prípade by sa Cirkev ako celok odchýlila od správnej formy viery, čo je však Kristovým prisľúbením vylúčené. Preto treba napr. tézy Cyrila Alexandrijského proti Nestoriovi (č. 160–171) alebo zoznam pápežských vyjadrení vzhľadom na učenie o milosti (č. 349, 767–776) klásť na roveň neomylného rozhodnutia.
Okrem úradných prejavov existujú v teologických otázkach, samozrejme, aj čisto súkromné vysvetlenia pápežov a biskupov. Také doklady nemajú vyššiu dogmatickú hodnotu, než akú im zaručuje osobné teologické vzdelanie a skúsenosť autora. Kristovo poverenie vyučovať nie je viazané na osoby, ale na službu. A, prirodzene, neomylnosť pápeža a koncilov ešte menej má vzťah k osobnému mravnému životu.
V tejto knihe sa teda nachádzajú iba úradné dokumenty cirkevného učenia. Kde dogmatická hodnota nejakého dokumentu ešte nie je podľa uvedených noriem jasná, poznamená sa to v úvode k príslušnému dokumentu.

Prvá hlava

ZJAVENIE A VIERA

Kresťanstvo ako zjavené náboženstvo má základ v spásnom Božom slove, t.j. v tom, že Boh sám zjavil svoju vnútornú skutočnosť, a v jeho zámere, že spasí človeka, ako aj v tom, že človek prijme tieto slová vo viere.

Proces zjavenia, ktorý prebieha v slove a v čine, prebieha v dejinách ľudstva, ktoré sa tak stávajú dejinami spásy. Tento proces je nadprirodzený, lebo ako slobodné prejavenie osobného vzťahu Boha k ľuďom sa nedá vyčítať zo stvoreného sveta a nie je prístupný prirodzenému poznaniu. Boh sám sa prihovára človekovi v jeho dejinách. V láske ponúka svoj vlastný život ako spásu pre ľudí. Naplnením a súčasne zavŕšením Zjavenia je vtelené Slovo Ježiš Kristus, v ktorého učení a čine, láske a poslušnosti sa nekomunikuje nijaká výpoveď „o" Bohu, ale Boh v Ježišovi Kristovi vyslovuje seba samého a nezrušiteľne a neodvolateľne sa zvestuje človekovi. Preto aj je Zjavenie s kresťanským poriadkom spásy uzavreté.

Zjavenie však ostáva stále nárokom Boha voči človekovi, požiadavkou prijať vo viere Božie slovo, lebo udalosť Zjavenia – zameraná na osobnostnú oblasť – je v podstate dialogická, vyžaduje si odpoveď človeka. Zjavenie však vyžaduje človeka v celej jeho slobode, požaduje nielen pochopenie rozumu, ale aj dôveryplné „áno" vôle a oddanosti. A tak viera patrí k osobnostnému úkonu človeka. Správne chápanie viery nemožno hľadať na rovine prírodovedecky donucujúceho poznania, ale na rovine osobnostne slobodného správania človeka. Viera je teda v podstate poslušné počúvanie zjavujúceho sa Boha, prijatie pravdy a skutočnosti, ktorá nás neosvecuje svojím vlastným svetlom, svojou vlastnou pochopiteľnosťou, ale ktorú prijímame s ohľadom na Božiu autoritu.

„Žijeme podľa viery, nie podľa toho, čo vidíme." (2 Kor 5,7) Viera sa má k tomu, čo vidíme, ako náš terajší život z viery k budúcej sláve; je zálohom večného života, určitou jeho anticipáciou, no ponecháva nás predsa aj v slabosti a temnote nášho padnutého ľudského bytia. A tak viera nemôže byť a nemôže sa uskutočniť bez stále obnovovaného „áno" človeka a predovšetkým bez predchádzajúcej a pomáhajúcej milosti, ktorá uschopňuje človeka, aby medzi množstvom náboženstiev a svetonázorov počul a prijal v ľudskej podobe objavujúce a zjavujúce sa slovo Božie ako Božie slovo.

Veriace odovzdanie sa Bohu sa musí pred rozumom človeka preukázať ako zodpovedné a súhlas vôle ako odôvodnený. Viera nemôže byť v živote človeka ako akýsi cudzí, nepodložený prvok,

inak by si zjavujúce Božie slovo nemohlo robiť nárok, aby bolo vypočuté. Aby však človek mohol dať rozumovo odôvodnený súhlas na Zjavenie, musí mať aj možnosť nezávisle od Zjavenia (aj keď nie bez milostivej Božej pomoci) spoznať: po prvé existenciu Boha a po druhé to, že Boh sa zjavil.
Už v staroveku a v stredoveku sa vyskytli ohľadom možností nášho poznania Boha v tomto živote istotne bludné mienky, ktoré vo svojich dôsledkoch mali veľký význam pre učenie o Zjavení. Otázky sa však vtedy kládli inak. U beguardov napr. išlo skôr o tvrdenie anticipácie konečného stavu večnej blaženosti v tomto živote. Problém prirodzeného a nadprirodzeného poznania, možností a hraníc ľudského rozumu, prirodzených a nadprirodzených predpokladov viery bol rozvinutý v celej svojej šírke a hĺbke až v 19. stor.
A tak v tomto čase a na Prvom vatikánskom koncile popri obhajobe nadprirodzeného charakteru Zjavenia, popri nepochopiteľnosti právd viery pre ľudské poznanie hlavnou starosťou Cirkvi bola vždy aj obhajoba prirodzených schopností ľudského rozumu a jeho možnosti poznať Boha a poznať skutočnosť Zjavenia.
Na jednej strane bola totiž od čias Kanta nedôvera voči teoretickému rozumu, voči možnosti dôjsť na ceste usudzujúceho myslenia k bezpečnému vlastneniu právd, ktoré sa nachádzajú nad oblasťou skúsenosti. A tak sa hľadali nové zdôvodňovania náboženských základných daností predovšetkým v samom zjavujúcom sa Božom slove. Bolo to vlastne zrieknutie sa akéhokoľvek zdôvodňovania, prečo prijať vieru. Takými pokusmi sú fideizmus a tradicionalizmus, potom aj modernizmus, hoci tomu už viac nejde o nejaké zdôvodňovanie Zjavenia v nadprirodzenom zmysle.
Na druhej strane boli veľké racionalistické pokusy špekulatívne preniknúť celú oblasť zjavených právd a pretvoriť ju na akýsi celok, ktorý sa dá bez zvyšku preniknúť naším ľudským poznaním. Tieto pokusy sú vo svojej základnej tendencii závislé od veľkej epochy nemeckej filozofie, najmä od Schellinga a Hegla.
Na Druhom vatikánskom koncile boli rozpracované a rozvinuté výpovede Prvého vatikánskeho koncilu, vtedy čiastočne determinované súčasnými aktuálnymi otázkami. Pohľad na Zjavenie a vieru je osobnostný a celostný: Zjavenie je sebakomunikácia Boha, pôsobenie Boha na človeka v udalostiach, a to v slove a čine, kým viera

človeka, predovšetkým v zmysle Listu Rimanom, sa chápe ako poslušnosť, ako osobnostné stretnutie sa s Bohom, a odovzdanie sa celého človeka.

Cirkevné učenie o Zjavení a viere obsahuje teda tieto pravdy:
Popri zjavení Boha danom stvorením bytosti obdarenej duchom – a tomu zodpovedá prirodzené náboženské poznanie u človeka (5, 13, 19–21, 38, 46, 50, 82) – existuje nadprirodzené zjavenie Boha, lebo Boh sa zjaviť nielen mohol (46,47), ale v dejinách ľudstva sa aj zjavil (9,22, 38, 79, 87, 913), aby sa ľudia stali účastní na Božej prirodzenosti (78, 852). Nadprirodzená udalosť Zjavenia, ktorá sa stala v slove a čine (78), je morálne potrebná na bezpečné a neomylné poznanie prirodzených náboženských právd (22,29, 30, 42, 82), ale za predpokladu, že človek bol povolaný k nadprirodzenej spáse, je absolútne potrebná.
Boh sa neprestajne staral o ľudí, aby všetkým daroval večný život (79, 365–374); osobitným spôsobom a ako prípravu na evanjelium povolal ľud Izraela (79,86,88); Zjavenie a Božie dielo spásy sa naplnilo a zavŕšilo v Ježišovi Kristovi (28, 80, 424). V ňom sa Zjavenie uzavrelo v čase (80).
Bohu, ktorý sa zjavuje, má človek preukazovať poslušnosť viery (31, 37, 44, 54, 81). Viera, potrebná pre spásu (31, 35, 796, 803), spočíva v tom, že sa Bohu odovzdáva celý človek v slobodnom rozhodnutí (33,53,81). Viera je dielo milosti (1, 33, 36, 53, 779–782, 796). Preto je podstatne odchodná od filozofického poznania (9, 25, 50); viera sa totiž nezakladá na vlastnej evidencii, ale na autorite zjavujúceho sa Boha (9, 31).
No aj napriek tomu musí človek poznať predpoklady náboženstva a musí vedieť odôvodniť svoju vieru súhlasom rozumu (31, 32, 50, 51, 65, 796). V súčasnom živote síce niet bezprostredného videnia Boha (14–17), 58, 59), ale v poznaní, ktoré vychádza z konečnosti sveta, a preto zostáva nedokonalé (analogické) (27, 45, 61, 280), môže človek pochopiť, že Boh jestvuje, pomocou svojej schopnosti usudzujúceho poznávania (ratiocinatio) (1, 6, 12, 27, 45, 61, 72, 82), aj keď istý úsudok o tom môže byť pre človeka ťažký (71). Veď aj prirodzene náboženské poznávanie človeka je nejasné (29, 372). Skutočnosť nadprirodzeného Zjavenia sa dá s istotou dokázať predovšetkým zázrakom (2–6, 9, 32, 51, 62). Úlohou rozumu je teda viesť k Zjaveniu a k viere (5, 13, 20, 42), ale aj hlbšie

chápať obsah viery (20, 39). Skutočné protirečenie medzi Zjavením a (profánnou) vedou nie je možné (7, 11, 40, 57, 66, 67, 69, 74, 233, 234, 332).
Obsah Zjavenia je nezmeniteľný (8, 24, 44, 64, 70), lebo evanjelium je zverené Cirkvi (34, 57, 60, 63, 126, 149, 382, 385, 386, 392, 395, 415, 460, 461, 939). Ani veriaci nie je schopný plne preniknúť do tajomstva viery (18, 19, 21, 26, 30, 39, 55). No aj napriek tomu pomocou vyjadrovacích spôsobov, používaných v Cirkvi, je možné formulovať platné výpovede (73–76, 77, 617, 619). Tieto výpovede však môžu byť aj zdokonaľované, vysvetľované a dopĺňané (138, 483–485, 620, 884), pretože v dejinách existuje chápanie tradovaných vecí a slov, ktoré sa prehlbuje.

TÉZY PODPÍSANÉ BAUTAINOM (1840)

Bautain (1796–1867), profesor v Štrasburgu, je hlavným predstaviteľom fideizmu. Pod hlbokým vplyvom Kantovej filozofie a skúseností pri vlastnom návrate k viere, ako aj z pastorálnych dôvodov hľadal pramene našich náboženských a mravných poznatkov výlučne v Božom zjavení. Potom sa vzdal možnosti, že by sa po ceste čisto prirodzeného poznania dalo dôjsť k istote o existencii Boha a skutočnosti Zjavenia. Bautainovo učenie zavrhol už štrasburský biskup, napokon Bautain musel podpísať tézy, ktoré mu predložil pápež Gregor XVI.
Fideizmu je veľmi blízky tradicionalizmus (Bonald, 1754–1840, Bonetty, 1798–1879, pozri. č. 11–13, Lamenais, 1782–1854). Z tej istej nedôvery voči ľudskému rozumu hľadá v ľudskej tradícii, ktorá vychádza napokon z Prazjavenia, jediný prameň všetkých náboženských a mravných poznatkov.
Fideizmus a tradicionalizmus chceli zdôrazniť postavenie viery voči ľudskému rozumu. Avšak práve v záujme viery a Zjavenia sa Cirkev musela ujať práv rozumu.

Rozum a Zjavenie

1. Rozumové usudzovanie môže s istotou dokázať existenciu Boha a jeho nekonečnú dokonalosť. Viera, dar z neba, nastupuje až po Zjavení. Nemožno sa preto na ňu vhodne odvolávať proti ateistovi pri dokazovaní existencie Boha. 1 2751

2. Boží pôvod Zjavenia Mojžišovi sa dokazuje s istotou z ústnej a napísanej tradície synagógy a kresťanstva. 2 2752

3. Dôkaz (kresťanského Zjavenia) zo zázrakov Ježiša Krista, zmyslami vnímateľný a pre všetkých svedkov presvedčivý, nestratil vôbec nič zo svojej sily a žiary ani pre nasledujúce generácie. Tento dôkaz nachádzame s jeho celou istotou v autentickosti spoľahlivých prameňov Nového zákona, ako aj v ústnej a napísanej tradícii všetkých kresťanov. Touto dvojitou tradíciou musíme dokazovať Zjavenie neveriacemu, ktorý ho odmieta, alebo ho neprijíma, ale túži po ňom. 3 2753

4. Nemáme vôbec právo očakávať od neveriaceho, aby prijal vzkriesenie nášho božského Vykupiteľa skôr, než mu predložíme isté dôkazy; a tieto dôkazy sa dajú odvodiť z tej istej tradície rozumovými dedukciami. 4 2754

5 2755 5. Vo všetkých týchto otázkach rozum predchádza vieru a musí k nej viesť.

6 2756 6. Hoci sa rozum dedičným hriechom oslabil a zatemnil, predsa mu zostalo dosť svetla a sily, aby nás s istotou viedol k poznaniu existencie Boha a Zjavenia, ktoré dostali židia skrze Mojžiša a kresťania skrze nášho poklonyhodného Bohočloveka.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA IX. *QUI PLURIBUS* (1846)

Encyklika Pia IX. obsahuje výsledky veľkej kontroverzie s fideizmom a tradicionalizmom na jednej strane (pozri pozn. 1) a racionalizmom v podobe hermesizmu na druhej strane. Ľudský rozum má za úlohu viesť k Zjaveniu, potom sa však musí podriadiť Božiemu slovu. Medzi vierou a vedou nemôže byť nijaké protirečenie, lebo obidve majú svoj prameň v Bohu.

Dva základné bludy Georga Hermesa (1775–1831; od roku 1819 profesor dogmatiky v Bonne) boli: 1. na začiatku každého teologického poznania je absolútne pochybovanie; 2. podklad súhlasu pri viere nie je odlišný od podkladu súhlasu pri prirodzených poznatkoch. V obidvoch prípadoch je to vnútorná nevyhnutnosť ľudskej poznávacej mohutnosti, ktorá kvôli zachovaniu ľudskej dôstojnosti núti k súhlasu. Tým sa ruší podstatný rozdiel medzi prirodzeným a nadprirodzeným poriadkom poznávania.

Vyvyšovanie ľudského rozumu

7 2776 [...] Falošným a nesprávnym dokazovaním sa (racionalistickí teológovia) neprestajne snažia vyzdvihovať silu a vznešenosť ľudského rozumu proti presvätej viere v Krista a odvažujú sa tvrdiť, že táto viera protirečí rozumu. [...] Aj keď je viera nad rozumom, predsa nikdy nemôže byť medzi nimi ozajstný nesúlad alebo protiklad, veď i viera, i rozum vyviera z toho istého prameňa nemeniteľnej a večnej pravdy, z veľkého a dobrého Boha, a navzájom sa tak podporujú, že dobre používaný rozum pravdu viery dokazuje, chráni, obhajuje, viera však oslobodzuje rozum od všetkých omylov a dáva mu obdivuhodné svetlo v poznávaní božských vecí, upevňuje ho a privádza k dokonalosti.[...]

Tí nepriatelia Božieho zjavenia, ktorí ľudský pokrok vyvyšujú takýmito chválospevmi, chceli by teraz tento pokrok skryto a opovážlivo zaviesť do katolíckeho náboženstva, ako keby náboženstvo samo nebolo dielom Božím, ale ľudským a či výplodom filozofie, ktorý môže ľudským spôsobom zdokonaľovať. [...] 8 2777

Úloha rozumu

Keďže naše presväté náboženstvo nebolo vynájdené ľudským rozumom, ale bolo ľuďom ohlásené z Božej dobrotivosti, každý ľahko pochopí, že náboženstvo všetku svoju silu dostáva z autority Boha, ktorý prehovoril, a že nikdy nemôže byť odvodené z ľudského rozumu alebo ním zdokonalené. Aby však ľudský rozum v takej vážnej veci nebol oklamaný a nezablúdil, skutočnosť Božieho zjavenia musí dôkladne preskúmať; tým nadobudne istotu, že Boh prehovoril, a preukáže mu rozumnú bohoslužbu, ako to učí Apoštol (Rim 12,1). Veď v tomto musí mať každý jasné: keď Boh hovorí, musíme mu prejaviť úplnú poslušnosť viery. A nič lepšie nezodpovedá samému rozumu, ako keď sa tým uspokojí a pevne sa pridŕža toho, čo zistí, že bolo zjavené od Boha, ktorý nemôže byť ani oklamaný, ani klamať nemôže. 9 2777 2778 2779

Máme naporúdzi obdivuhodné a žiarivé dôkazy, ktorými musí byť ľudský rozum dokonale presvedčený, že Kristovo náboženstvo je božské a že „každý začiatok našich článkov viery dostal svoje korene zhora, od Pána neba" (Ján Chryzostom). A tak niet ničoho, čo by bolo istejšie ako naša viera, niet ničoho, čo by bolo bezpečnejšie, svätejšie, niet ničoho, čo by sa mohlo opierať o pevnejšie základy.

Táto viera [...] dostala potvrdenie v narodení, živote, smrti, vzkriesení, v múdrosti, zázrakoch a proroctvách svojho pôvodcu a zavŕšiteľa [...]. Ľudský rozum z týchto žiarivých a takisto úplne pevných dôkazov jasne a zreteľne poznáva Boha ako pôvodcu tejto viery. Ďalej nemôže ísť. Musí úplne odmietnuť každú ťažkosť a každú pochybnosť, zbaviť sa ich a preukázať Bohu plnú poslušnosť viery. Vie totiž iste: všetko, čo táto viera ľuďom predpisuje, aby verili a robili, pochádza od Boha. [...]. 10 2779 2780

TÉZY PODPÍSANÉ BONETTYM (1855)

(Pozri pozn. 1)

Viera a rozum. Možnosti rozumu

11 2811 1. Hoci je viera nadradená rozumu, nikdy nemôže byť medzi nimi skutočný rozpor alebo protiklad, pretože i viera, i rozum pochádzajú z toho istého nezmeniteľného prameňa pravdy, od veľkého a dobrého Boha, a tak si i navzájom pomáhajú.

12 2812 2. Rozumové uvažovanie môže s istotou dokázať existenciu Boha, duchovnú povahu duše a slobodu človeka. Viera nastupuje po Zjavení, a preto sa nemožno na ňu vhodne odvolávať pri dokazovaní jestvovania Boha proti ateistovi, pri dokazovaní duchovnej povahy a slobody rozumovej duše proti stúpencom naturalizmu a fatalizmu.

13 2813 3. Používanie rozumu predchádza vieru a vedie človeka pomocou Zjavenia a milosti k nej.

OMYLY ONTOLOGISTOV ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM IX. (1861)

Ontologizmus bol pokus rozriešiť problém prirodzeného poznania Boha: naše poznanie musí zodpovedať bytiu. V poriadku bytia je však na prvom mieste Boh, teda aj v našom poznávaní. Tak by teda Boh mal byť to prvé a to najvšeobecnejšie, s čím sa stretá naše poznanie. A vskutku, aj všetky predmety poznania poznávame z hľadiska bytia ako participujúceho na tom, čo je najvšeobecnejšie a najobsiahlejšie, na Bytí, v ktorom sú obsiahnuté všetky veci. Naše poznanie jestvovania Boha nie je teda výsledkom rozumového usudzovania, ale v každom poznaní je chápaný Boh ako absolútne bytie. Najvyššia logická abstrakcia sa tu stotožňuje s posledným princípom jestvovania, s Bohom. Také chápanie skrýva v sebe zárodok panteizmu. Odsúdil ho ponajprv Pius IX. proti Vincenzovi Giobertimu (1801–1852), neskôr ešte raz Lev XIII. proti Antoniovi di Rosmini-Serbati (1797–1855), ktorý ho predložil v novej forme. Vari nikde sa zápas 19. stor. o problém prirodzeného poznania Boha a napokon zápas o problém Zjavenia neprejavuje tak zreteľne ako v ontologizme.

1. Bezprostredné poznanie Boha, aspoň habituálne, je v podstate vlastné každému ľudskému rozumu, takže bez neho nemôže rozum nič spoznať: ono samo je totiž svetlom rozumu. [14] 2841

2. To bytie, ktoré poznávame vo všetkom a bez ktorého nepoznáme nič, je božské Bytie. [15] 2842

3. Všeobecné vo svojej predmetnej skutočnosti sa od Boha vecne neodlišuje. [16] 2843

4. Vrodené poznanie Boha ako Bytia osebe zahŕňa v sebe vynikajúcim spôsobom každé iné poznanie, takže ním implicitne poznávame každé bytie z každého hľadiska, z ktorého je poznateľné. [17] 2844

LIST PÁPEŽA PIA IX. ARCIBISKUPOVI V MNÍCHOVE-FREISINGU PROTI RACIONALIZMU FROHSCHAMMERA (1862)

Jakob Frohschammer (1821–1893) bol od roku 1855 profesorom filozofie v Mníchove. Pre jeho útoky na scholastickú filozofiu a teológiu pápež Pius IX. v liste mníchovskému arcibiskupovi niektoré jeho spisy odsúdil. V tomto liste sú zavrhnuté základné Frohschammerove bludy. – Každá racionalistická filozofia podlieha pokušeniu chápať vesmír v jeho jednote a ucelenosti a preniknúť aj pravdy nadprirodzeného Zjavenia. Táto filozofia chce z teológie urobiť akúsi filozofiu. Aj Frohschammer podľahol tomuto pokušeniu. Pritom pre vedecký výskum požadoval slobodu, ktorá nepripúšťala nijaké obmedzenie zo strany nejakej vyššej autority.

Hranice a úlohy rozumu

[Frohschammer odbočuje od katolíckeho učenia] v dvoch veciach: po prvé, keď pripisuje ľudskému rozumu sily, ktoré rozumu ako takému vôbec nepatria; po druhé keď práve tomuto rozumu priznáva slobodu prijímať akúkoľvek domnienku a vždy čokoľvek odvážne tvrdiť, čím sa úplne podkopávajú práva, magistérium a autorita Cirkvi. 18 2850

Autor totiž predovšetkým učí, že filozofia môže – za predpokladu, že máme o nej správny pojem – správne zachytiť a pochopiť nielen tie kresťanské články viery, ktoré sú spoločné prirodzenému rozu- 19 2851

mu a viere (ako spoločný predmet poznania), ale aj tie, ktoré vlastne a predovšetkým utvárajú kresťanské náboženstvo a vieru, totiž nadprirodzený cieľ človeka a všetko, čo s tým súvisí. Aj najsvätejšie tajomstvo vtelenia Pána patrí do oblasti ľudského rozumu a filozofie, a ľudský rozum môže, keď sa mu tieto predmety ponúknu, pomocou svojich vlastných zásad preniknúť až k nim. [...]

20 Úlohou filozofie je starostlivo hľadať pravdu a ľudský rozum, ktorý
2853 je síce vinou prvého človeka zatemnený, no vôbec nie je vyhasnutý, správne a horlivo zdokonaľovať, osvecovať, a svoj predmet poznania, ako aj mnohé pravdy správne zachytiť, pochopiť, rozvíjať a mnohé z týchto právd, ktoré predkladá aj viera, ako jestvovanie Boha, prirodzenosť a vlastnosti Boha, dôkazmi, ktoré vychádzajú z jej vlastných princípov, vykladať, zdôvodňovať a obhajovať. Týmto spôsobom pripravuje cestu správnejšie sa aj vierou pridŕžať týchto článkov viery, a aj tie skrytejšie články viery, ktoré môže iba viera zachytiť, do určitej miery otvoriť pre rozumové chápanie.

21 V tomto určite ťažkom úsilí však nikdy nemožno trpieť, aby sa všet-
2854 ko neuvážene pomiešalo a aby sa rozum zmocňoval aj tých vecí, ktoré sú rezervované viere, a aby sa vnášal do nich neporiadok. Existujú totiž celkom isté, všetkým známe hranice, ktoré rozum plným právom nikdy neprekročil a prekročiť ani nemôže. K týmto článkom viery zjavne patrí predovšetkým všetko to, čo sa týka nadprirodzeného pozdvihnutia človeka a jeho nadprirodzeného spoločenstva s Bohom a čo bolo na tento cieľ zjavené. Keďže tieto články viery presahujú prirodzenosť, nemožno ich preto ani prirodzenými princípmi dosiahnuť. [...]

VETY ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM IX. („SYLLABUS") (1864)

Bludy týkajúce sa možnosti prirodzeného poznania Boha, Zjavenia, povinnosti prejavovať poslušnosť viery voči Zjaveniu vyžadovali vždy ostrejší a rozhodnejší postoj Cirkvi. Definitívna odpoveď na všetky otázky bola daná na Prvom vatikánskom koncile. Avšak predtým pápež Pius IX. zostavil zoznam téz (syllabus), ktorý obsahuje najvýznamnejšie formulácie bludov a pripravuje na ne veľkú odpoveď, ktorú dali biskupi zhromaždení na Prvom vatikánskom koncile.

3. Ľudský rozum rozhoduje jedine sám, bez akéhokoľvek ohľadu na Boha, čo je pravdivé a nepravdivé, dobré [22]
a zlé. On je sám sebe zákonom a svojimi prirodzenými silami stačí 2903
zabezpečiť šťastie ľudí a národov.

4. Všetky pravdy náboženstva sa odvodzujú od [23]
prirodzenej schopnosti ľudského rozumu; 2904
rozum je preto prvou normou, podľa ktorej človek môže a má dosiahnuť poznanie všetkých právd a každého poriadku.

5. Božie Zjavenie je nedokonalé a preto podlieha stálemu [24]
a neohraničenému pokroku, ktorý má zodpovedať 2905
pokroku ľudského rozumu.

8. Keďže ľudský rozum sa nachádza na tej istej rovine ako nábo- [25]
ženstvo, teologické disciplíny sa musia práve tak preberať ako filo- 2908
zofické.

9. Všetky články viery kresťanského nábožen- [26]
stva sú bez akéhokoľvek rozdielu predmetom 2909
prirodzeného poznania či filozofie. Keď sa ľudský rozum čisto historickým vývinom zdokonalí, môže pomocou svojich prirodzených síl a zásad dôjsť k pravému poznaniu všetkých, i tých najtajomnejších článkov viery. Podmienkou je jedine to, aby sa mu tieto články viery predložili ako predmet.

PRVÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 3. ZASADNUTIE (1870)

VIEROUČNÁ KONŠTITÚCIA O KATOLÍCKEJ VIERE

Z viacerých schém (predlôh), ktoré mal Prvý vatikánsky koncil spracovať, boli dokončené len dve veľké dogmatické konštitúcie. Bola to prvá časť schémy o katolíckej viere (druhá časť obsahovala rozpravu o rozličných dogmatických parciálnych otázkach) a rozhodujúca časť zo schémy o Cirkvi: primát neomylnosti rímskeho pápeža (pozri pozn. 436). Tým sú iste úradnou vieroučnou konštitúciou potvrdené obidva najdôležitejšie a najnaliehavejšie odseky schém. V štyroch hlavách Konštitúcie o katolíckej viere a v zodpovedajúcich vieroučných pravidlách (kánonoch), ktoré boli prijaté na 3. zasadnutí koncilu, Cirkev vykladá svoju náuku o viere proti podstatným bludom 19. storočia, proti materializmu, racionalizmu, panteizmu,

ale aj proti nebezpečným prúdom tradicionalizmu a fideizmu (pozri pozn. 1).
Druhá z týchto štyroch hláv obsahuje základné pravdy, ktoré určujú vzťah medzi ľudským rozumom a Božím zjavením: po prvé schopnosť ľudského rozumu s jeho prirodzenými silami spoznať jestvovanie a vlastnosti Boha, Stvoriteľa a Pána mravného poriadku; po druhé skutočnosť Zjavenia; po tretie zmysel Zjavenia.
Tretia hlava hovorí o odpovedi človeka na Božie zjavenie, o viere.
Vo štvrtej hlave o viere a poznaní ide o dôsledky z druhej a tretej hlavy.

2. hlava: Zjavenie

Prirodzená spoznateľnosť Boha

Svätá matka Cirkev sa pevne pridržiava toho a učí: Boha,
27 základ a cieľ všetkých vecí, možno s istotou spoznať zo stvo-
3004 rených vecí prirodzeným svetlom ľudského rozumu. „Jeho neviditeľná bytosť sa totiž dá vybadať a spoznať zo stvorených vecí." (Rim 1, 20)

Nadprirodzené Zjavenie

Predsa sa však páčilo jeho múdrosti a dobrote inou, a to
28 nadprirodzenou cestou zjaviť ľudskému pokoleniu seba
3004 samého a večné rozhodnutia svojej vôle. Tak hovorí Apoštol: „Mnoho ráz a rozličným spôsobom hovoril kedysi Boh otcom skrze prorokov. V týchto posledných dňoch prehovoril k nám v Synovi." (Hebr 1, 1 nasl.)

Tomuto Božiemu zjaveniu treba pripísať, že to, čo z bož-
29 ských vecí samo osebe nie je nedostupné ľudskému rozu-
3005 mu, aj v súčasnom položení ľudského pokolenia môžu všetci spoznať ľahko, s plnou istotou a bez akéhokoľvek bludu.

Predsa však Zjavenie je potrebné nie z tohto dôvodu, ale
30 preto, že Boh vo svojej nekonečnej dobrote určil človeka
3005 pre nadprirodzený cieľ, totiž pre účasť na božských dobrách, ktoré úplne presahujú každú ľudskú predstavu: „Ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo,... čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú." (1 Kor 2, 9)
[Písmo a tradícia ako nositelia Zjavenia; pozri. č. 94–96.]

3. hlava: Viera

Pojem viery

Keďže človek je od Boha ako svojho Stvoriteľa a Pána cel- 31
kom závislý a stvorený rozum je úplne podriadený nestvore- 3008
nej Pravde, sme povinní zjavujúcemu Bohu preukazovať vo viere plnú poslušnosť rozumu a vôle. O tejto viere, ktorá je „začiatkom ľudskej spásy", katolícka Cirkev vyznáva, že je nadprirodzenou cnosťou, ktorou na podnet a s pomocou Božej milosti veríme, že to, čo zjavil, je pravdivé, nie však preto, že by sme do vnútornej pravdy vecí prenikli prirodzeným svetlom rozumu, ale že za tým stojí autorita zjavujúceho Boha samého, ktorý nemôže ani klamať, ani byť klamaný. „Viera je," ako hovorí Apoštol, „základom toho, čo dúfame, dôkazom toho, čo nevidíme." (Hebr 11, 1)

Rozumové zdôvodnenie viery

Aby však aj napriek tomu poslušnosť našej viery zodpoveda- 32
la rozumu, Boh chcel spojiť vnútornú pomoc Ducha Svätého 3009
s vonkajšími prejavmi svojho Zjavenia, totiž s božskými dielami, predovšetkým so zázrakmi a proroctvami. Keďže ony znamenite dokazujú Božiu všemohúcnosť a nezmerné poznanie, celkom iste sú spoľahlivými znameniami Božieho zjavenia, ktoré sú prispôsobené chápaniu všetkých. Preto Mojžiš, proroci a celkom osobitne Kristus Pán vykonali mnohé a zjavné zázraky a predpovedali budúce veci. O apoštoloch čítame: „Oni sa rozišli a všade kázali. Pán im pomáhal a ich slová potvrdzoval znameniami, ktoré ich sprevádzali." (Mk 16,20) A opäť je napísané: „Tým je aj prorocké slovo pre nás pevnejšie. A vy dobre robíte, že hľadíte naň ako na lampu, ktorá svieti v temnom mieste." (2 Pt 1,19)

Viera ako dielo milosti

33 3010 Hoci súhlas viery nie je vôbec nejakým slepým hnutím ducha, predsa nikto nemôže „dať súhlas na ohlasovanie evanjelia", ako je to potrebné na dosiahnutie spásy, „bez osvietenia a vnuknutia Ducha Svätého, ktorý dáva všetkým pocítiť slasť zo súhlasu a z prijatia viery" (Druhý koncil v Orange, 7. pravidlo viery). Hoci sa viera neprejaví činorodo v láske, predsa je ona sama osebe darom Božím a úkon viery je dielom zameraným na spásu, ktorým človek Bohu samému preukazuje slobodnú poslušnosť, keď na jeho milosť, ktorej môže aj odporovať, dáva súhlas a s ňou spolupracuje.

Predmet viery

34 3011 Božskou a katolíckou vierou treba veriť všetko, čo obsahuje Božie slovo, či napísané alebo tradované, a Cirkev to v slávnostnom rozhodnutí alebo v obyčajnom a všeobecnom ohlasovaní viery predkladá veriť ako Bohom zjavené.

Potreba viery pre spásu

35 3012 Pretože „bez viery je nemožné páčiť sa Bohu" (Hebr 11, 6) a dostať sa do spoločenstva jeho synov, nikto nikdy bez nej nenašiel ospravodlivenie a nikto nedosiahne večnú spásu, ak v nej nevytrvá až do konca (Mt 10, 22).
[Cirkev ako záštita a dôkaz tejto viery; pozri č. 384, 385, 415.]

Milosť vytrvania vo viere

36 3014 K tomuto svedectvu (ktoré Cirkev svojou existenciou vydáva o nadprirodzenosti Zjavenia) pristupuje účinná podpora od moci zhora. Veď dobrotivý Pán svojou milosťou blúdiacich prebúdza a pomáha im, aby mohli dôjsť k poznaniu pravdy (1 Tim 2,4), a tých, čo „z tmy povolal do svojho obdivuhodného svetla" (porov. 1 Pt 2, 9), posilňuje svojou milosťou, aby v tomto svetle vytrvali, lebo ich neopúšťa, ak

ho oni sami neopustia. *(Porov. Tridentský koncil, 6. zasad., hlava 11; pozri č. 806.)*

Preto sa ľudia, čo sa raz pomocou nebeského daru milosti pripojili ku katolíckej pravde, nenachádzajú v tom istom položení ako tí, čo vedení ľudskými mienkami vyznávajú falošné náboženstvo. Tí totiž, čo prijali vieru pod cirkevným magistériom, nikdy nemôžu mať oprávnený dôvod zameniť túto vieru za inú, alebo o nej pochybovať. Preto „vo vďačnosti voči Bohu Otcovi, ktorý nás urobil hodnými mať so svätými účasť na údele Svetla" (Kol 1,12) nemáme zanedbávať túto veľkú spásu, ale sa máme „pozerať na Ježiša, Pôvodcu a Dokonávateľa viery" (Hebr 12, 2) a „pridržiavať sa neochvejného vyznávania našej nádeje" (Hebr 10, 23). 37 3014

4. hlava: Viera a rozum

Dvojaký poriadok náboženského poznania

Katolícka Cirkev sa vždy jednomyseľne pridržiavala a pridržiava toho, že sú dva poriadky poznávania, odchodné nielen z hľadiska poznávacej schopnosti, ale aj z hľadiska predmetu. Odchodné z hľadiska s c h o p n o s t i: v jednom poriadku poznávame prirodzeným rozumom, v druhom božskou vierou; odchodné z hľadiska p r e d m e t u, lebo okrem toho, k čomu môže dospieť prirodzený rozum, sa nám predkladá veriť v tajomstvá skryté v Bohu, ktoré by sa nedostali do okruhu nášho poznania, keby nám ich Boh nebol zjavil. Tak svedčí svätý Pavol, že pohania poznávajú Boha zo „stvorených vecí" (Rim 1,20); keď však hovorí o milosti a pravde, ktorá prišla „skrze Ježiša Krista" (Jn 1,17), vyhlasuje: „Hovoríme tajomnú Božiu múdrosť, ktorá bola skrytá, a ktorú Boh pred vekmi určil nám na slávu. Nik z kniežat tohoto veku ju nepoznal [...] Nám to Boh zjavil skrze Ducha, lebo Duch skúma všetko, aj Božie hlbiny." (1 Kor 2, 7.8.10) A sám Jednorodený zvelebuje Otca, že tieto veci skryl pred múdrymi a rozumnými a zjavil ich maličkým" (Mt 11, 25). 38 3015

Úloha a hranice rozumu

39 Keď však vierou osvietený rozum horlivo, nábožne a triez-
3016 vo skúma, Božou milosťou dosahuje určité chápanie, a síce veľmi plodné, a to tak obdobnosťou *(analógiou)* z toho, čo poznáva prirodzene, ako aj zo súvisu tajomstiev medzi sebou a s posledným cieľom človeka. Nikdy sa však nestane schopným, aby pravdy viery plne prenikol, ako to môže urobiť v prípade právd, ktoré tvoria jeho vlastný predmet. Božské tajomstvá totiž svojou povahou tak presahujú stvorený rozum, že aj potom, keď ich Zjavenie odovzdalo a viera prijala, závojom viery samej zostávajú prikryté, ba priam zahalené temnotou, kým v tomto smrteľnom živote „sme vzdialení od Pána; lebo žijeme vo viere, a nie v nazeraní" (2 Kor 5,6 nasl.).

Rozum a viera si nemôžu protirečiť

40 Hoci viera stojí nad rozumom, medzi rozumom a vierou
3017 nikdy nemôže dôjsť ku skutočnému rozporu, pretože ten istý Boh, ktorý zjavuje tajomstvá a vlieva vieru, ľudskej duši dal svetlo rozumu. Boh však nemôže poprieť sám seba a pravda nikdy nemôže protirečiť pravde. Holé zdanie nejakého takého protirečenia pochádza zväčša z toho, že pravdy viery sa nechápu alebo nevysvetľujú v zmysle Cirkvi, alebo sa výmysly rozličných mienok vydávajú za výdobytky rozumu. „Každé tvrdenie, ktoré protirečí pravde osvietenej viery, vyhlasujeme za celkom falošné." (Piaty lateránsky koncil)

41 Keďže Cirkev s apoštolskou službou ďalšieho ohlasovania
3018 viery dostala aj úlohu ochraňovať poklad viery, má od Boha aj právo a povinnosť to, čo sa neprávom nazýva vedou (1 Tim 6,20), verejne zavrhovať, aby nikto nebol oklamaný „filozofiou a prázdnym mámením" (Kol 2,8). Preto ani jeden veriaci v Krista nesmie také názory, o ktorých sa zistí, že protirečia učeniu viery – najmä keď ich Cirkev zavrhne –, brániť ako pravé výdobytky vedy; naopak, musí ich považovať za bludy, ktoré klamú tým, že predstierajú pravdu.

Obojstranná pomoc viery a rozumu

Viera a rozum nielenže si navzájom nikdy nemôžu protire- 42
čiť, ale naopak, navzájom si pomáhajú. Veď správne použí- 3019
vaný rozum dokazuje základy viery a rozum osvietený vierou rozvíja vedu o božských veciach; viera zase oslobodzuje od omylov, chráni pred nimi rozum a vystrojuje ho mnohými poznatkami.

Cirkev a kultúra

Cirkev sa preto ani zďaleka nestavia na odpor pestovaniu 43
ľudskej kultúry a vedy, ona ich mnohorakým spôsobom 3019
podporuje a napomáha. Veľmi dobre pozná výhody, ktoré z nich vyplývajú pre ľudský život, a má ich v úcte. Ba vyznáva, že tak ako vyšli od „Boha, Pána každého poznania" (porov. 1 Kr 2,3), s jeho milosťou aj privádzajú k nemu, keď sa správne pestujú. A Cirkev ani nezakazuje, aby také vedy používali vo svojej oblasti svoje vlastné zásady a metódy. Avšak pri všetkom uznávaní tejto oprávnenej slobody starostlivo varuje, aby si neosvojovali bludy, protirečiace božskému učeniu, alebo aby neprekračovali hranice vlastnej kompetencie a nezasahovali do oblasti viery a tam nevyvolávali zmätok.

Prvé rozvíjanie viery a poznania

Učenie viery, ktoré zjavil Boh, nebolo predložené ako neja- 44
ký filozofický systém, ktorý sa má ľudským úsilím zdokona- 3020
ľovať, ale ako božský poklad, zverený Kristovej neveste, aby ho verne ochraňovala a neomylne vysvetľovala. A preto sa aj musí stále zachovať ten zmysel posvätných právd viery, ako bol raz svätou matkou Cirkvou vysvetlený. Nikdy neslobodno odstúpiť od tohto zmyslu pod zámienkou a v mene nejakého vyššieho chápania. „A tak nech rastie a mocne sa rozvíja poznanie, veda a múdrosť tak u každého jedného, ako aj v celku, tak v jednotlivom človekovi, ako aj v celej Cirkvi zodpovedajúco stupňom ľudského života a generácií, ale im

primeraným spôsobom, totiž v tej istej náuke viery, v tom istom zmysle a v tom istom chápaní." (Vincent z Leriny)

KÁNONY O NÁBOŽENSKOM POZNANÍ

Kánony k 2. hlave: Kánon 1. Proti fideizmu a tradicionalizmu. Kánon 2. Proti deizmu. Kánon 3. Proti tvrdeniu o objektívnom vývoji dogiem.
Kánony k 3. hlave: Kánon 1 a 2. Proti autonómnemu racionalizmu. Kánon 3. O predpokladoch viery: proti fideizmu a tradicionalizmu. Kánon 4. O dokázateľnosti Zjavenia zázrakmi: proti fideizmu. Kánon 5. O slobode viery: proti Hermesovi. Kánon 6. Proti absolútnemu pochybovaniu ako začiatku teologického poznania: proti Hermesovi.
Kánony k 4. hlave: O vzťahu nadprirodzenej viery a prirodzeného poznania: proti racionalizmu.

Kánony k 2. hlave: Zjavenie

45 1. Ten, kto tvrdí, že jedného a pravého Boha, nášho
3026 Stvoriteľa a Pána, nemožno prirodzeným svetlom ľudského rozumu pomocou toho, čo bolo stvorené, s istotou poznať, nech je exkomunikovaný.
46 2. Ten, kto tvrdí, že je nemožné, alebo že nie je vhodné, aby
3027 bol človek o Bohu a o úcte, ktorú je mu človek povinný preukazovať, poučený božským Zjavením, nech je exkomunikovaný.
47 3. Ten, kto tvrdí, že človek nemôže byť Bohom pozdvihnutý
3028 k takému poznaniu a k takej dokonalosti, ktoré prevyšujú prirodzené poznanie a prirodzenú dokonalosť, ale že môže a musí dôjsť k vlastneniu každej pravdy a dobra sám od seba nepretržitým pokrokom, nech je exkomunikovaný.

48 4. *(O Svätom písme, pozri č. 98.)*
3029

Kánony k 3. hlave: Viera

49 1. Ten, kto tvrdí, že ľudský rozum je natoľko nezávislý, že
3031 mu vieru Boh nemôže rozkázať, nech je exkomunikovaný.

2. Ten kto tvrdí, že božská viera nie je odchodná od priro- **50**
dzeného poznania o Bohu a o mravných veciach a že sa 3032
preto k božskej viere nevyžaduje, aby sa zjavená pravda verila s ohľadom na autoritu zjavujúceho Boha, nech je exkomunikovaný.
3. Ten, kto tvrdí, že božské Zjavenie sa vonkajšími znakmi **51**
nemôže stať hodnoverným, a preto ono musí ľudí pohýnať 3033
k viere čisto vnútornou skúsenosťou každého jedného alebo osobným vnuknutím, nech je exkomunikovaný.
4. Ten, kto tvrdí, že sa nemôžu diať nijaké zázraky, a preto **52**
všetky správy o nich, aj tie, ktoré sa nachádzajú vo Svätom 3034
písme, treba odkázať medzi legendy a mýty, alebo že zázraky nikdy nemožno celkom iste spoznať a že nikdy sa nemôže nimi platne dokázať božský pôvod kresťanského náboženstva, nech je exkomunikovaný.
5. Ten, kto tvrdí, že súhlas na kresťanskú vieru nie je slo- **53**
bodný, ale že nevyhnutne vyplýva z dôkazov ľudského rozu- 3035
mu, alebo že Božia milosť je potrebná len k živej viere, ktorá je činorodá v láske (Gal 5,6), nech je exkomunikovaný.
6. Ten, kto tvrdí, že veriaci a tí, čo ešte nedospeli k jedine **54**
správnej viere, sa nachádzajú v tom istom položení, takže 3036
katolíci by mali oprávnený dôvod odvolať svoj súhlas s vierou, ktorú už prijali pod cirkevným magistériom, a podrobiť ju pochybovaniu, kým neabsolvujú vedecký dôkaz hodnovernosti a pravdivosti svojej viery, nech je exkomunikovaný.

Kánony k 4. hlave: Viera a poznanie

1. Ten, kto tvrdí, že v Božom zjavení niet pravých tajomstiev **55**
vo vlastnom zmysle, ale že všetky články viery možno správ- 3041
ne vzdelaným rozumom pochopiť a dokázať z prirodzených zásad, nech je exkomunikovaný.
2. Ten, kto tvrdí, že ľudské vedy treba rozvíjať s takou slo- **56**
bodou, že ich tvrdenia, aj keď protirečia zjavenému učeniu, 3042
musia byť prijímané ako pravé a Cirkev ich nemôže zavrhnúť, nech je exkomunikovaný.
3. Ten, kto tvrdí, že sa môže stať, že v súlade s pokrokom vo **57**
vede sa musí dať článkom viery predkladaným Cirkvou iný 3043

zmysel, než ako ho chápala a chápe Cirkev, nech je exkomunikovaný.

ROSMINIHO TÉZY ODSÚDENÉ PÁPEŽOM LEVOM XIII. (1887)

(Pozri. pozn. 14)

[58] 3201 1. V poriadku stvorených vecí sa ľudskému rozumu zjavuje b e z p r o s t r e d n e č o s i b o ž s k é , totiž také, čo patrí k Božej prirodzenosti.

[59] 3205 5. Bytie, ktoré človek vníma, musí mať čosi z nevyhnutného a večného bytia, čosi z tvoriacej, určujúcej a završujúcej príčiny všetkých náhodných vecí; a to je Boh.

PRÍSAHA PROTI MODERNIZMU PREDPÍSANÁ PÁPEŽOM PIOM X. (1910)

„M o d e r n i z m u s“ je súhrnný názov pre rozličné pokusy zmieriť kresťanské náboženstvo s výsledkami agnosticistickej filozofie a racionalistickej historickej vedy a vôbec so všetkými tými oblasťami kultúry, ktoré sa vo svojom postupnom vývoji stále viac odcudzovali náboženskej oblasti, alebo sa k nej stavali nepriateľsky. Modernizmom v u ž š o m zmysle, ako sa chápe tu, sú tie systémy, ktoré sa pri tomto pokuse vzdali všetkých postojov napadnutých racionalizmom a hľadali p r e n á b o ž e n s t v o n o v é z d ô v o d n e n i e, no nie už v historickej skutočnosti Kristovej osoby a v jeho diele alebo vôbec v nejakej absolútne platnej pravde, ale jedine v n ú t r i č l o v e k a. Kým teda modernizmus na jednej strane v novom zdôvodnení náboženstva sa postavil proti nenáboženskému racionalizmu, na druhej strane odstránil všetky základy kresťanstva ako zjaveného náboženstva.

Po opakovaných parciálnych opatreniach proti modernizmu zaujal pápež Pius X. v dekréte L a m e n t a b i l i (1907), v ktorom sú vypočítané najzávažnejšie tézy modernizmu, stanovisko voči modernizmu. Encyklika P a s c e n d i (1907) podáva obšírny opis celého systému, nakoľko, pravda, pri mnohorakosti modernizmu možno vôbec hovoriť o nejakom systéme, a na záver stručne sumarizuje hlavné bludy a ich vyvrátenie.

V modernizme našli svoje posledné vyjadrenie vari všetky chybné pokusy 19. storočia, ktoré chceli uspokojivo riešiť problém Zjavenia a jeho zdôvodnenia.

V roku 1910 pápež Pius X. požadoval od celého kléru, činného v pastorácii alebo vo vyučovaní, zloženie prísahy, ktorá obsahovala zavrhnutie všetkých podstatných modernistických bludov vzhľadom na Zjavenie a Tradíciu.

Hoci tzv. „protimodernistická prísaha“ bola v roku 1967 odvolaná, formula prísahy je dôležitá preto, lebo podáva stručné zhrnutie modernistických bludov.

Pre ucelenosť ju tu uvádzame v úplnosti, hoci mnohé časti patria do 2. hlavy tejto knihy.

Prijímam a pridržiavam sa pevne všetkého a každej jednotlivosti, 60 3537 čo bolo neomylným magistériom Cirkvi určené, ustanovené a vysvetlené, najmä tie časti učenia, ktoré sú v priamom protiklade k b l u d o m s ú č a s n e j d o b y.

Po prvé: Vyznávam, že B o h a , pôvod a cieľ všetkých vecí, možno 61 3538 prirodzeným svetlom rozumu z toho, čo „bolo stvorené“, t.j. z viditeľných diel stvorenia, ako príčinu cez účinok s istotou spoznať a aj dokázať.

Po druhé: Prijímam a uznávam vonkajšie dôkazy Zjavenia, t.j. 62 3539 Božie diela, predovšetkým z á z r a k y a proroctvá, za celkom isté znamenia božského pôvodu kresťanského náboženstva. Pevne sa pridržiavam toho, že sú čo najlepšie prispôsobené duchu všetkých čias a chápavosti všetkých ľudí, a to aj v súčasnosti.

Po tretie: Pevne verím, že C i r k e v, strážkyňa a učiteľka zjaveného 63 3540 slova, bola založená samým pravým a historickým Kristom počas jeho pozemského života bezprostredne a priamo, a že bola vybudovaná na Petrovi, prvom z apoštolskej hierarchie, a na nepretržitom rade jeho nástupcov.

Po štvrté: Úprimne prijímam u č e n i e v i e r y, ktoré sa dostalo 64 3541 od apoštolov cez pravoverných Otcov stále v tom istom zmysle a v tom istom význame až k nám. Preto úplne zavrhujem bludársky výmysel a k é h o s i v ý v o j a č l á n k o v v i e r y, ktoré vraj prechádzajú od jedného zmyslu k druhému, a tento zmysel je odchodný od toho, ktorý kedysi mala Cirkev. Takisto zavrhujem každý blud, snažiaci sa nahradiť božský, Kristovej neveste odovzdaný poklad, ktorý má ona verne chrániť, nejakým výplodom filozofického myslenia alebo výplodom ľudského povedomia, ktoré sa ľud-

ským úsilím postupne formovalo a v budúcnosti sa má v neohraničenom pokroku zdokonaľovať.

65
3542
Po piate: Pridržiavam sa celkom pevne toho a úprimne vyznávam, že viera nie je nejaký slepý náboženský pocit, ktorý vyviera z temnôt podvedomia pod tlakom srdca a náklonnosti mravne sformovanej vôle, ale že je skutočným súhlasom rozumu s pravdou, prijatou zvonka „z počutia"; týmto súhlasom považujeme to, čo nám osobný Boh, náš Stvoriteľ a Pán, vyhlásil a zjavil, za pravdivé, a to pre autoritu Boha zvrchovane pravdovravného.

66
3543
3544
S patričnou úctou sa podriaďujem a celým srdcom sa pripájam k všetkým odsúdeniam, vyhláseniam a predpisom, ako sa nachádzajú v encyklike Pascendi a v dekréte Lamentabili, najmä so zreteľom na to, čo sa vzťahuje na tzv. dejiny dogiem. Zavrhujem aj blud tých, čo tvrdia, že viera predkladaná Cirkvou môže protirečiť dejinám a katolícke články viery, ako sa chápu dnes, by sa nemohli dať do súladu so začiatkami kresťanského náboženstva, ako sa skutočne odvíjali.

67
3545
Odsudzujem a zavrhujem aj mienku tých, čo hovoria, že vzdelaný kresťan žije dvojitú existenciu, jednu veriaceho a druhú historika, ako keby historikovi bolo dovolené zastávať to, čo protirečí pravde viery veriaceho, alebo stanoviť predpoklady, z ktorých by vyplývalo, že články viery sú falošné alebo pochybné, len nech sa priamo nepopierajú.

68
3546
Zavrhujem takisto ten spôsob posudzovania a vysvetľovania Svätého písma, ktorý nedbá na tradíciu Cirkvi, na obdobnosť viery *(„analogi a fidei")* a normy Svätej stolice, osvojuje si výmysly racionalistov a uznáva práve tak nedovolene, ako aj neuvážene textovú kritiku za jedinú a najvyššiu normu.

69
3547
Zavrhujem aj mienku tých, čo sa pridržiavajú toho, že učiteľ teologickej historickej vedy alebo spisovateľ na tomto poli by sa mal najprv vzdať každej predpojatej mienky o nadprirodzenom pôvode katolíckej tradície alebo o božskom prisľúbení pomoci v trvalom zachovaní každej jednej zjavenej pravdy. Spisy jednotlivých Otcov by sa mali vysvetľovať podľa čisto vedeckých zásad, pričom sa vylučuje akákoľvek cirkevná autorita, a s tou istou slobodou úsudku, s akou sa zvyčajne skúma akákoľvek mimocirkevná historická pamiatka.

Napokon vyznávam celkom všeobecne: úplne sa dištancujem od 70
bludu, ktorý modernistov vedie k tvrdeniu, že v posvätnej 3548
Tradícii sa nenachádza nič božské, alebo – a to je ešte horšie 3549
– to božské chápu v panteistickom zmysle, takže už nič 3550
iné neostáva, iba holá a jednoduchá skutočnosť, ktorá sa nachádza na tej istej rovine ako aj obyčajné udalosti dejín, totiž to, že ľudia vlastným úsilím, svojou starostlivosťou a rozumom pokračovali v nasledujúcich vekoch v škole, ktorú založil Kristus a jeho apoštoli. A preto sa pevne pridržiavam a až do posledného dychu svojho života sa budem pridržiavať viery Otcov v bezpečný dar pravdy, ktorý je, bol a stále bude v následnosti biskupskej služby od čias apoštolov, takže nie to je predmetom viery, čo by sa mohlo zodpovedajúc kultúre každého jedného veku zdať lepšie a primeranejšie, ale to, že nikdy nebola inak predmetom viery, nikdy sa inak nechápala absolútna a nemeniteľná pravda, ktorú od začiatku ohlasovali apoštoli.

Sľubujem, že toto všetko budem verne, úplne a úprimne zachovávať a nedotknuté chrániť, a že sa ani v učení, ani slovom, ani písmom od toho neodchýlim. Tak sľubujem, tak prisahám, tak nech mi pomáha Boh a tieto sväté Evanjeliá.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *HUMANI GENERIS* (1950)

12. augusta 1950 vydal pápež Pius XII. veľkú encykliku (skoro na spôsob sylabu, v ktorom sa vymenúvajú zavrhnuté tézy) „o niektorých falošných názoroch, ktoré ohrozujú samotné základy katolíckej Cirkvi", ako encyklika sama predstavuje svoju tému. Je namierená proti tým tendenciám v teológii a filozofii, ktoré sa predovšetkým vo Francúzsku tu a tam vynárali („Nouvelle Théologie"), pričom však netvorili nijaký vlastný „systém". A preto je aj paleta tém encykliky veľmi pestrá. Najdôležitejšie pasáže z nej prinášame na príslušných miestach našej systematickej práce (porov. menný a vecný register). Tu najprv citujeme dva odseky, z ktorých jeden vyzdvihuje možnosti a hranice poznania „preambúl viery", ktoré možno poznať iba samým svetlom prirodzeného rozumu, pričom sa však nepopiera, že vskutku aktualizované poznanie v reálnom poriadku spásy je nadprirodzený, milosťou nevyhnutne podporovaný spásny čin. Druhý text hovorí o možnosti, a predovšetkým o hraniciach určitej zmeny teológie, pojmového formulovania Božieho zjavenia a o normovaní tohto vývoja dogiem a teológie cirkevným magistériom (o tom viac v č. 460, 461).

Možnosti a ťažkosti racionálnej fundamentálnej teológie

71 Ľudskému duchu neraz môže byť ťažké utvoriť si istý úsudok aj
3876 s ohľadom na „hodnovernosť" katolíckej viery, hoci Boh poskytol mnohé a veľmi udivujúce znamenia, pomocou ktorých sa dá aj prirodzeným svetlom rozumu naisto dokázať božský pôvod kresťanského náboženstva. Veď človek zvedený predsudkami, hnaný náruživosťami a zvrátenou vôľou sa môže uzavrieť a odporovať nielen danej evidencii vonkajších znamení, ale aj nadprirodzeným vnuknutiam, ktoré Boh vlieva do našich sŕdc.

[72] Vyvoláva sa pochybnosť, či ľudský rozum je schopný dokázať exis-
3890 tenciu osobného Boha, a to dôkazmi prevzatými zo stvorených
3891 vecí, bez pomoci Božieho „zjavenia" a Božej milosti; popiera sa, že by svet mal začiatok; tvrdí sa, že stvorenie sveta je nevyhnutné, lebo vyplýva zo štedrosti Božej lásky; takisto sa upiera Božie večné a neomylné *predpoznanie* slobodných činov ľudí: sú to všetko veci, ktoré protirečia vyhláseniam Vatikánskeho koncilu. Niektorí nadhodili aj otázku, či anjeli sú tvory s charakterom osoby; či je hmota podstatne odchodná od ducha.

Možnosť a hranice „historickosti" teológie

[73] Čo sa týka teológie, niektorí sa zameriavajú na to, aby zmysel do-
3881 giem čo najviac oslabili a dogmu oslobodili od toho spôsobu vyjadrovania, ktorý je v Cirkvi oddávna zaužívaný, a oslobodili ju od filozofických pojmov, zaužívaných u katolíckych učencov, a miesto toho sa pri výklade katolíckej náuky vracajú k spôsobu vyjadrovania Svätého písma a cirkevných Otcov. Úfajú, že až keď dogma bude očistená od prvkov, ktoré vraj s Božím zjavením súvisia iba navonok, iba potom sa bude môcť dogma porovnávať s výhľadom na úspech s náukovými názormi tých, čo sú odlúčení od Cirkvi, a takto že sa krok za krokom dôjde k vzájomnému vyrovnaniu medzi katolíckou dogmou a názormi inovercov.

[74] Keď sa raz katolícke učenie dostane do tohto stavu, otvorí sa – tak
3882 sa domnievajú – cesta, na ktorej sa podľa požiadaviek dnešnej situácie bude môcť aj dogma vyjadriť v pojmoch modernej filozofie, či je to imanentizmus, idealizmus, existencializmus alebo akýkoľvek iný systém. To sa môže a musí – zdôrazňujú tí odvážnejší – urobiť aj preto, lebo podľa ich mienky sa tajomstvá viery nikdy nedajú vyjadriť plne priliehavými, ale len takzvanými „aproximatívnymi" (približnými) a stále sa meniacimi pojmami, ktorými sa síce pravda do určitej miery akosi naznačuje, ale nevyhnutne aj deformuje. Nepovažujú preto za nerozumné, ale za úplne potrebné, aby teológia podľa rozličných filozofických systémov, ktoré v priebehu vekov používala ako nástroje, staré pojmy nahrádzala novými. Takto sa podarí, síce rozličnými, ba v určitom ohľade dokonca protikladnými, no podľa ich mienky rovnocennými spôsobmi vyjadriť tie isté božské pravdy, ako to zodpovedá prirodzenosti človeka. Dodávajú ešte, že dejiny dogiem sa zakladajú na tom, že poukazujú na rozličné formy, ako nasledovali za sebou, do ktorých sa vraj zjavené pravdy odievali podľa rozličných náukových systémov a názorov, ako sa ony v priebehu vekov vynárali.

Z predchádzajúceho výkladu je jasné, že takéto úsilia k dogmatic- 75
kému „relativizmu" nielen vedú, ale že ho naozaj aj obsahujú. [...] 3883
Každý vidí, že tieto odborné výrazy, ktoré sa používajú v školách a ktoré používa aj samo magistérium Cirkvi, možno zdokonaliť a vycibriť; okrem toho je známe, že v používaní týchto výrazov nebola Cirkev vždy konštantná. Aj to je jasné, že Cirkev sa nemôže viazať na hocijaký filozofický systém, ktorý má len krátkodobú životnosť. To však, čo katolícki teológovia sformulovali jednomyseľne vo viacstoročnej práci, a dospeli k určitému chápaniu dogmy, nespočíva vôbec na takom nestálom základe. Spočíva totiž na princípoch a pojmoch, ktoré vyplývajú zo správneho chápania stvorených vecí; pri nadobúdaní a formovaní týchto poznatkov žiarilo božské Zjavenie ľudskému duchu prostredníctvom Cirkvi ako hviezda. Preto nie je divné, že niektoré také pojmy ekumenické koncily nielenže používali, ale ich aj slávnostne ustanovili, takže nie je dovolené od nich odstúpiť.

Mužovia neobyčajnej duchovnej sily a svätosti v stáročnej práci pod 76
bedlivým dozorom cirkevného magistéria, a nie bez osvietenia 3883
a vedenia Ducha Svätého pochopili, vyjadrili a postupne zdokonaľovali mnoho cenných vecí, aby pravdy viery vyjadrili stále presnejšie. Toto všetko nechať bokom, odmietnuť alebo zbaviť jeho vnútornej hodnoty a namiesto toho používať pojmy, ktoré spočívajú na neistých predpokladoch, a používať premenlivé a nepresné výrazy novej filozofie, ktoré ako poľné kvety dnes sú a zajtra zvädnú, je nielen zvrchovane nemúdre, ale do určitej miery to znamená urobiť z dogmy vetrom klátenú trstinu. Pohŕdanie výrazmi a pojmami, ktoré používajú scholastickí teológovia, vedie, prirodzene, k tomu, že sa takzvanej špekulatívnej teológii odoberá sila, pretože tí, čo tak postupujú, zastávajú názor, že neposkytuje nijakú pravú istotu, lebo sa opiera o teologické uvažovanie.

Význam scholastickej filozofie

77 Preto treba čo najhlbšie ľutovať, že dnes mnohí podceňujú
3894 v Cirkvi prijatú a uznanú filozofiu a bez zahanbenia ju čo do formy označujú za zastaranú a čo do spôsobu uvažovania za racionalistickú. Stále tvrdia, že táto naša filozofia neprávom zastáva názor, že môže existovať absolútne pravá metafyzika, kým naproti tomu uisťujú, že vraj pravdy, najmä transcendentné, nemôžu byť priliehavejšie vyjadrené než disparátnymi tvrdeniami, ktoré sa navzájom dopĺňajú, hoci sa voči sebe nachádzajú v určitom protiklade. Filozofia, ktorá sa vyučuje na našich školách, by s jej presnými pojmovými definíciami a s jej jasnými rozlišovaniami mohla teda slúžiť – a to pripúšťajú – ako príprava na scholastickú teológiu, ako príprava, ktorá je vynikajúco prispôsobená duchu stredoveku, no neposkytuje spôsob filozofovania, ktorý zodpovedá našej modernej kultúre a jej potrebám. Ďalej sa namieta, že „philosophia perennis" je výlučne filozofiou nemeniteľných podstát, kým naproti tomu moderný duch musí byť zameraný na existenciu jednotlivých vecí a na život, ktorý sa nachádza v ustavičnom toku. Kým sa takto znevažuje naša filozofia, vychvaľujú sa naproti tomu iné filozofické systémy či už staroveké, alebo novoveké, či národov Východu alebo Západu, a to takým spôsobom, ktorý budí zdanie, že každá filozofia a každý duchovný prúd je za predpokladu istých rozhodne nevyhnutných spresnení a dodatkov zlučiteľný s katolíckou dogmou. A predsa ani jeden katolík nemôže pochybovať o tom, že tento názor je skrz–naskrz falošný, najmä keď sa vezmú do úvahy problémy takého imanentizmu, idealizmu, historického alebo dialektického materializmu, alebo aj existencialistickej filozofie, či sa už priznávajú k ateizmu, alebo sa prinajmenej stavajú proti hodnote metafyzického uvažovania.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 8. ZASADNUTIE (1965)

DOGMATICKÁ KONŠTITÚCIA O BOŽOM ZJAVENÍ

Druhý vatikánsky koncil (1962–1965) nechcel, primerane svojmu pastorálnemu zameraniu, definovať nejakú novú dogmu, a tak v jeho konštitúciách a dekrétoch chýbajú anatematizujúce vieroučné kánony, ktoré v predošlých konciloch boli zvyčajné (pozri č. 45 a nasl.). Aj napriek tomu však práve obidve dogmatické konštitúcie – o Božom zjavení a o Cirkvi – predstavujú výpovede najvyššieho cirkevného magistéria, ktoré zaväzujú svedomie tak katolíckeho kresťana, ako aj svedomie učiacej Cirkvi.

Dogmatická konštitúcia o Božom zjavení Dei verbum patrí medzi najnamáhavejšie vypracovaný text Koncilu, lebo v tejto konštitúcii sa diskutovalo o vzťahu Tradície a Písma (pozri č. 146–149), ako aj o otázke správneho chápania Písma (pozri č. 150–151). Menej vášnivo sa, pravda, diskutovalo o 1. hlave, ktorá ešte nehovorí o tradovaní Zjavenia, ale predstavuje reflexiu o pojmoch Zjavenia a viery, a tým prekonáva určité jednostrannosti Tridentského a Prvého vatikánskeho koncilu.

Druhý článok 1. hlavy chápe Zjavenie Boha ako zjavenie v dianí, nielen ako zdelenie právd „o" Bohu. Zjavenie je dianie v udalosti, v ktorom sú čin a slovo vnútorne zviazané.

Nasledujúci článok sa bezprostredne zaoberá uskutočňovaním Božej spásnej vôle v celých dejinách ľudstva, pričom povolaniu Izraela ako príprave na evanjelium patrí osobitný význam.

Vo štvrtom článku sa ohlasuje Ježiš Kristus ako zavŕšiteľ Otcovho spásneho diela, ako naplnenie a záver Zjavenia. V slove a diele Syna Otec skrze Ducha Svätého vyslovil seba samého.

Piaty článok je venovaný viere človeka ako odpovedi zjavujúcemu sa Bohu. Vo viere sa celý človek odovzdáva v slobode Bohu. Intelektuálny aspekt viery prichádza na pretras až v šiestom článku.

Prvá hlava: Zjavenie

Pojmové vymedzenie Zjavenia

2. Boh sa vo svojej dobrote a múdrosti rozhodol zjaviť seba 78
samého a dať poznať tajomstvo svojej vôle (porov. Ef 1,9): že ľudia majú skrze Krista, vtelené Slovo, skrze Ducha Svätého prístup k Otcovi a že sa stávajú účastnými na Božej prirodzenosti (porov. Ef 2,18; 2 Pt 1,4). Týmto zjavením sa teda neviditeľný Boh (porov. Kol 1,15; 1 Tim 1,17) vo svojej veľkej láske prihovára ľuďom ako priateľom (porov. Ex 33,11; Jn 15,14–15) a s nimi sa stýka (porov. Bar 3,38), aby ich pozval a prijal do svojho spoločenstva. Tento proces zja-

venia („revelationis oeconomia") sa uskutočňuje udalosťami a slovami, ktoré medzi sebou vnútorne súvisia, takže činnosť Božia v dejinách spasenia odhaľuje a potvrdzuje učenie a skutočnosti vyjadrené slovami a slová zase ohlasujú skutky a vysvetľujú v nich skryté tajomstvo. Avšak najhlbšia pravda o Bohu, ako aj o spáse človeka nám týmto zjavením žiari v Kristovi, ktorý je prostredníkom a zároveň plnosťou celého Zjavenia.

Zjavenie v dejinách

79 3. Boh, ktorý skrze Slovo všetko tvorí (porov. Jn 1,3) a udržiava, poskytuje ľuďom neprestajné svedectvo o sebe už vo stvorených veciach (porov. Rim 1,19–20). Keďže však chcel otvoriť cestu nadprirodzenej spásy, hneď na začiatku zjavil seba samého prarodičom. Po ich páde im však dal nádej na spásu prisľúbením vykúpenia (porov. Gn 3,15) a ustavične sa staral o ľudské pokolenie, aby dal večný život všetkým, čo hľadajú spásu vytrvalým konaním dobra (porov. Rim 2, 6–7). Vo svojom čase povolal Abraháma, aby z neho urobil veľký národ (porov. Gn 12,2), a tento národ po patriarchoch poučoval prostredníctvom Mojžiša a prorokov, aby ho spoznali ako jediného živého a pravého Boha, starostlivého Otca a spravodlivého Sudcu a aby očakávali prisľúbeného Spasiteľa. Takýmto spôsobom pripravoval v priebehu vekov cestu evanjelia.

Zavŕšenie Zjavenia v Ježišovi Kristovi

80 4. Keď však Boh mnoho ráz a rozličným spôsobom hovoril ústami prorokov, „v týchto posledných dňoch prehovoril k nám v Synovi" (Hebr 1,1–2). Poslal svojho Syna, Večné Slovo, svetlo všetkých ľudí, aby prebýval medzi ľuďmi a zvestoval im tajomstvá Božie (porov. Jn 1,1–18). Ježiš Kristus, Slovo, ktoré sa stalo telom, poslaný „ako človek k ľuďom" (List Diognetovi), „hovorí Božie slová" (Jn 3, 34) a završuje dielo spasenia, ktoré mu dal vykonať Otec (porov. Jn 5,36; 17, 4). Kto vidí jeho, vidí aj Otca (porov. Jn 14, 9). Práve on

celou svojou existenciou a celým svojím zjavom, slovami a skutkami, znameniami a zázrakmi, najmä však svojou smrťou a slávnym zmŕtvychvstaním a napokon zoslaním Ducha pravdy uskutočňuje, a tým aj završuje Zjavenie a potvrdzuje ho Božím svedectvom, že totiž Boh je medzi nami, aby nás oslobodil z tmy hriechu a smrti a aby nás vzkriesil k večnému životu.
Preto sa kresťanský poriadok spásy („oeconomia christiana") ako nová a konečná zmluva nikdy nepominie a nemá sa už očakávať nijaké nové verejné zjavenie pred slávnym príchodom Pána Ježiša Krista (porov. 1 Tim 6,14 a Tít 2, 13).

Poslušnosť viery ako dielo milosti

5. Bohu, ktorý dáva zjavenie, treba preukazovať „poslušnosť 81
viery" (Rim 16,26; porov. Rim 1,5; 2 Kor 10,5–6), ktorou sa celý človek slobodne oddáva Bohu, „podriadiac mu svoj rozum a vôľu" (Prvý vatikánsky koncil, pozri č. 31) a dobrovoľne prijímajúc jeho zjavenie. Aby táto viera bola možná, musí ju predchádzať a sprevádzať svojou pomocou Božia milosť; je potrebná aj vnútorná pomoc Ducha Svätého, aby pohol srdce a obrátil ho k Bohu, otvoril duševný zrak a dal „všetkým pocítiť slasť zo súhlasu a prijatia viery"(Prvý vatikánsky koncil, pozri. č. 33). Aby sa však chápanie Zjavenia stále prehlbovalo, ten istý Duch Svätý neprestajne zdokonaľuje vieru svojimi darmi.

Viera a rozum

6. Svojím zjavením chcel Boh vyjaviť a dať poznať seba samé- 82
ho a večné rozhodnutia svojej vôle o spáse človeka, „aby ho urobil účastným božských dobier, ktoré presahujú každú ľudskú predstavu" (Prvý vatikánsky koncil, porov. č. 30).
Svätý cirkevný snem vyznáva, že „Boha, prvopočiatok a cieľ všetkého, možno s istotou poznať zo stvorených vecí prirodzeným svetlom ľudského rozumu" (pozri. Rim 1, 20); učí však, že treba pripísať Božiemu zjaveniu, „že aj v súčas-

nom stave ľudského pokolenia môžu všetci ľahko, s plnou istotou a bez akéhokoľvek omylu poznať všetko, čo samo osebe nie je z božských vecí nedostupné ľudskému rozumu" *(Prvý vatikánsky koncil, pozri č. 29).*

Druhá hlava

TRADÍCIA A PÍSMO

Boh sa sám zjavil ľuďom, a svoje spásne sebazjavenie dokončil a pre všetky veky zavŕšil v živote a učení vteleného Slova. Človek prijíma Kristovu nadprirodzenú spásu vtedy, keď sa s ním stretá, keď verí jeho slovu a umožňuje pôsobenie jeho milosti. Ako sa však plnosť Zjavenia a v Kristovi uskutočnený spásny Boží čin dostáva k jednotlivému človekovi cez stáročia neporušene a nefalšovane?

Slovo a dary Božej milosti v Kristovi prichádzajú k človekovi cez tradíciu Cirkvi. Tajomstvo Krista ostáva prítomné, lebo existuje spoločenstvo veriacich, ktoré v živom aktualizovaní života, učenia a kultu uchováva cez veky slovo a dary Božej milosti a odovzdáva ich všetkým pokoleniam. Tradícia v plnom zmysle nie je teda ani výlučne odovzdávanie Božieho slova vo Svätom písme, ani odovzdávanie písomne nezachytených právd a praktík, ale tradíciou sa rozumie všetko, čo Cirkev sama v milosti Božej je, všetko, čo verí. Aby sa však táto sebaaktualizácia Cirkvi a v nej pravdy viery (aj v jej jednotlivých artikuláciách) cez všetky premeny časov a kultúr, cez všetky premeny v slove a v reči nesfalšovali, po všetky veky prisľúbil Kristus svojmu spoločenstvu pomoc Ducha Svätého. Kristus dal svojej Cirkvi túto charizmu, a preto smie vo všetkých časoch a pred všetkými národmi vystupovať s pevným vedomím, že verne odovzdáva Kristovo slovo a poverenie: „Choďte teda, učte všetky národy... a ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta." (Mt 28,19-20) Vo vospolnosti s Cirkvou, nevyhnutne spoločensky štruktúrovanou, hierarchická služba Cirkvi zachováva, vysvetľuje a udeľuje slovo a dary Božej milosti.

Základ tradície bol položený v prvej „apoštolskej kázni" pracirkvi. Veriace spoločenstvo však svoju vieru vyjadruje aj písomne, a toto písomné vyjadrenie odovzdáva ďalej. Tak to robila aj pracirkev. V prvom storočí sa apoštolské kázanie prejavilo v spisoch Nového zákona. No Sväté písmo je čosi viac ako len prvý článok v rade kníh, ktoré tvoria písomnú tradíciu, a po ktorom rovnocenne nasledujú iné knihy. Keďže toto písané svedectvo o viere pracirkvi bolo Bohom chcené ako trvalo normatívna veličina pre neskoršie časy Cirkvi, Sväté písmo je bezprostredne Bohom inšpirované, Boh je jeho pôvodcom, čo však nevylučuje pravé ľudské autorstvo. Sväté písmo je tak slovom Božím, s ktorým zostane zviazané vedomie viery neskoršej Cirkvi, z jeho spásnej sily ona žije a je ním živená, naň sa má vždy upriamovať. Aj cirkevné magistérium má voči Božiemu

slovu, uloženému vo Svätom písme, iba počúvajúcu a slúžiacu funkciu. Magistérium nie je normou pre Písmo, ale normou pre chápanie Písma jednotlivcom v Cirkvi.
Boh však nemohol zveriť svoje Zjavenie a svoju milostivú ponuku iba litere; napísané slovo musí byť začlenené do živého slova Tradície. Už samo stanovenie, ktoré knihy sú od Boha vnuknuté, je možné iba na základe živej Tradície, veď nijaká kniha sama v sebe bezprostredne nenesie znaky Božieho vnuknutia. Predovšetkým však sám obsah Svätého písma potrebuje normu pre výklad a pre stále novú aktualizáciu. Inak by totiž napísané slovo buď bolo ponechané slobodnému vysvetľovaniu jednotlivca a tento výklad by sa pri premenách času a chápania stále menil, alebo by sa Boh musel zaručiť, že každý jednotlivý veriaci bude pri rozvíjaní a aktualizovaní obsahov Písma stále chápať správny zmysel Božieho slova, a tak skutočne podľa neho normovať svoj akt viery. Boh takúto záruku jednotlivcovi nedal. A tak sa Cirkev oproti reformovaným cirkvám stále pridržiavala toho, že iba litera Svätého písma sama osebe nemôže byť výlučnou normou viery. Navyše Božie slovo vo Svätom písme je zverené celej Cirkvi, ktorá pomocou autentického magistéria vysvetľuje zmysel Písma a robí to s pomocou prisľúbeného Ducha Svätého predovšetkým vo svojom ohlasovaní viery a v určitých okolnostiach aj autentickými, ba v zriedkavých prípadoch jednotlivými neomylnými rozhodnutiami.
A z tohto hľadiska sa potom tradície (príp. Tradícia) môžu postaviť aj do p r o t i k l a d u so Svätým písmom, ako to robia Tridentský koncil, Prvý a čiastočne aj Druhý vatikánsky koncil. Tradícia totiž, bez toho aby opustila pôdu Písma, je viac ako litera Písma. Tradícia je čosi obsiahlejšie, pretože existuje pokrok v chápaní tradovaných slov a vecí a Cirkev čerpá zo živej Tradície istotu o všetkom tom, čo je zjavené (vývoj dogiem).
Od tejto Tradície vo vlastnom zmysle treba odlišovať to, čo sa inak v Cirkvi ešte v náuke alebo v disciplíne traduje, bez toho aby sa priamo odvodzovalo od Božej autority.
Popri vzťahu medzi Tradíciou a Písmom sa v novších cirkevných dokumentoch rozoberajú aj otázky, ktoré nadhodila (liberálna) biblická kritika a moderné exegetické metódy výskumu. Museli byť stanovené oprávnenosť a hranice historicko-kritických metód, a keď medzičasom boli akceptované mnohé také veci, ktoré sa spočiatku zdali nepriateľné, treba to vari chápať ako upozornenie pred prirýchlym

a nekritickým prijímaním pochybných a nevyzretých výskumných metód katolíckou exegézou. Dnes rozhodne treba posudzovať encykliky Leva XIII., Benedikta XV. a Pia XII. vo svetle inštrukcie Pápežskej biblickej komisie z roku 1964 a predovšetkým Druhého vatikánskeho koncilu (pozri č. 139–154).

Obsahové zhrnutie cirkevného učenia o tradovaní Božieho zjavenia podáva nasledujúci prehľad:
Odovzdávanie definitívneho zjavenia sa Boha v Ježišovi Kristovi (80) sa deje v akte viery, darovanom Bohom samým celej Cirkvi skrze T r a d í c i u (145, 146, 382, 415).
K p í s a n e j Tradícii Cirkvi patrí na prvom mieste záznam apoštolského kázania v spisoch Nového zákona (145, 146, 150), ktoré je trvalou normou kresťanského chápania viery (145). Sväté písmo obsahuje Cirkvou uznané knihy Starého a Nového zákona (86, 88–90, 94); Starý zákon a Nový zákon majú za pôvodcu samého Boha a vo všetkých častiach je vnuknuté samým Bohom (86, 88, 95, 98, 100, 105–108, 115, 116, 117, 129–130, 136, 150). Preto je Sväté písmo bez omylu v dosvedčovaní tých právd, ktoré Boh chcel mať zaznačené pre našu spásu (52, 95, 105–108, 117, 119–124, 129–132, 150). Táto neomylnosť sa nevzťahuje iba na mravno-náboženské výpovede (136), pretože spása sa uskutočňuje v dejinách. Nikdy preto nemôže byť z t o h t o hľadiska obsah Písma v protiklade s vedou (102, 105), s prírodnými vedami (103, 109, 129), s historiografiou (104, 109, 113, 126, 127, 131–135, 137, 152).
Pisatelia Svätého písma sú p r a v í ľ u d s k í autori (143, 152). Preto ich zámer, čo chceli vypovedať, treba spracovať s rešpektovaním ich dejinnej situácie, literárneho druhu ich diela a vôbec pomocou uznaných exegetických metód výskumu (133, 134, 135, 139–144, 151). Toto chápanie takto spracované musí byť, pravda, vykonané v zmysle Cirkvi, veď Písmo bolo darované jej a iba jej patrí právo autenticky vysvetľovať Písmo (68, 93, 96, 99, 100, 111, 114, 151, 332, 931). Tradícia je normou pre výklad Písma (68, 93, 96, 99–101, 112, 125, 136, 151, 931).
Pretože existuje pokrok v c h á p a n í tradovaných slov a vecí (147), existuje aj tá Tradícia, ktorá sa môže vyjadrovať vo výkone autentického magistéria a môže sa prejavovať za určitých okolností v neomylných vieroučných dekrétoch (425–469). Táto Tradícia

poskytuje istotu vzhľadom na to, čo bolo v Kristovi zjavené (148). Cirkev už oddávna prejavovala úctu voči spisom cirkevných Otcov, ktorí platia ako osobitne kvalifikovaní svedkovia Tradície (83, 84, 101, 931).

DRUHÝ KONSTANTINOPOLSKÝ KONCIL (553)

Posledným zdôvodnením cirkevného učenia, ktoré sa v dávnejšom kresťanstve používalo proti akémukoľvek bludu, nebol dôkaz zo samého Svätého písma alebo z teologického špekulatívneho uvažovania, ale pozostávalo z odvolania sa na cirkevnú Tradíciu. Z tohto obdobia nemáme ani natoľko teoretické učenie o Tradícii, ako skôr živé vedomie Cirkvi, že vlastní pravdy cez Tradíciu z čias apoštolov. Tu uvedieme niekoľko príkladov takého vyznania.

Tradícia

Pevne sa pridržiavame tej viery a ohlasujeme tú vieru, ktorá 83
bola darovaná od začiatku naším Bohom a Spasiteľom Ježišom Kristom svätým apoštolom a nimi ohlasovaná celému svetu. Svätí Otcovia ju poznali a vysvetľovali a odovzdali svätým cirkvám, najmä keď sa zišli na štyroch cirkevných konciloch. [...]

RÍMSKA SYNODA V LATERÁNE ZA PÁPEŽA MARTINA I. (649)

(Pozri pozn. 193)

Tradícia

17. Kto podľa svätých Otcov nevyznáva ústami a srdcom do posled- 84
ného slova skutočne a opravdivo všetko to, čo bolo odovzdané 517
a ohlasované svätými Otcami a piatimi všeobecnými úctyhodnými koncilmi svätej katolíckej a apoštolskej Cirkvi Božej, nech je exkomunikovaný.

DRUHÝ NICEJSKÝ KONCIL (787)

Tradícia

85 Kto neprijíma celú cirkevnú Tradíciu či napísanú, alebo
609 nenapísanú, nech je exkomunikovaný.

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

Vieroučný dekrét pre jakobitov

Tento koncil, na ktorom sa prerokúvalo zjednotenie oddeleného Východu s rímskou cirkvou, sa musel zaoberať aj kánonom Svätého písma. Zdôraznenie, že jeden a ten istý Boh je pôvodcom Starého a Nového zákona, je namierené proti gnosticistickým názorom, ktoré ešte stále dožívali (pozri pozn. 288).
Slávnostný úvod práve tohto odseku „Svätá rímska cirkev verí pevne, vyznáva a hlása…“ poukazuje na to, že tu ide o vlastnú definíciu. – Tento odsek bez akejkoľvek ďalšej diskusie prevzal Tridentský koncil.

86 […] Jeden a ten istý Boh je pôvodcom Starého a Nového
1334 zákona, t. j. Zákona, Prorokov a Evanjelia, pretože svätí oboch zmlúv prehovorili z vnuknutia toho istého Ducha Svätého. Ich knihy *(svätá rímska Cirkev)* s úctou prijíma. […] *[Nasleduje výpočet kníh Svätého písma; pozri č. 89; 90.]*

TRIDENTSKÝ KONCIL, 4. ZASADNUTIE (1546)

Prijatie svätých písem a tradícií apoštolov

Po prípravných zasadnutiach prešiel Tridentský koncil na otázky týkajúce sa základov a noriem viery. Preverenie týchto základov bolo potrebné, lebo reformátori napadli práve tradície a Písmo.
Tradície, medzi ktoré vo vtedajšom chápaní, prirodzene, patrili aj vonkajšie zvyklosti, protestanti jednomyseľne odmietali prijať ako právoplatné rozvinutie a artikuláciu viery. Koncil sa v namáhavej práci snažil presnejšie vymedziť pojem Tradície. Tradície vonkajšieho druhu, zvyklosti v pôstoch, kajúcna disciplína, obrady atď. boli v priebehu diskusie úplne vylúčené, pretože pre život viery nemali bezprostredný význam. A v dekréte sa ani len nespomínajú. Reč je len o t ý c h tradíciách viery, ktoré – keďže sú apoštolského pôvodu – v nepretržitej následnosti Cirkev prijala, a dotýkajú sa viery a mravov. Tieto tradície môžu byť zachytené aj písomne, môžu byť však aj nenapísané, lebo Radostná zvesť vždy prevyšuje napísané slovo. Koncil sa tu úmyselne vzdal vypočítavania jednotlivých právd Tradície, ale už v nasledujúcom zasadnutí sa napr. v učení o dedičnom hriechu odvolával na takúto tradíciu (pozri č. 352 a 356).
V osobitnom dekréte sa koncil usiluje čeliť nešvárom v používaní Svätého písma. Jeho text bol často pokazený, používali sa rozmanité varianty textu, lebo neexistovalo autentické vydanie. Najmä liturgické knihy obsahovali často chybné texty. Vo vysvetľovaní Písma a v kázňach ďalej vládla často veľká svojvôľa. Ľudia sa málo starali o cirkevné schválenie vydaní a vysvetľovaní. Dekrét uznáva Vulgátu za autentický latinský preklad. Výraz autentický sa tu najvhodnejšie prekladá ako smerodajný, pretože nejde o pôvod a autora svätých kníh, ale jedine o správnosť prekladu v tom zmysle, že preklad Vulgáty neobsahuje nijaký dogmatický omyl a reprodukuje správne podstatu napísaného Božieho slova. A nepopiera sa, že napokon aj tento preklad má tu i tam značné nedostatky. Na Druhom vatikánskom koncile sa potom viac nespomína význam Vulgáty ako smerodajného prekladu Svätého písma (pozri č. 154).
Horšia bola, samozrejme, svojvôľa, s akou reformátori odmietali niektoré časti Svätého písma. Už Erazmus Rotterdamský neuznal mnohé časti Písma za autentické. Martin Luther rozoznával tri skupiny posvätných kníh: po prvé knihy, ktoré vyzdvihujú Božie spásne dielo: Jn, Rim, Gal, Ef, 1 Pt a 1 Jn. Po druhé iné kanonické spisy: Mt, Mk, Lk, ostatné listy Pavlove, 2 Pt, 2 a 3 Jn. Po tretie nekanonické spisy: Hebr, Jak, Jud, Zjv a rozličné knihy Starého zákona. Proti tomu musel koncil celý kánon tradovaných spisov uznať a potvrdiť.

Tradícia a Písmo

Posvätný ekumenický a všeobecný Tridentský koncil […] si **87**
stále kládol za cieľ vykoreniť bludy a zachovať v Cirkvi čisto- 1501
tu evanjelia.
Toto evanjelium kedysi vo svätých Písmach prorokmi prisľúbené náš Pán Ježiš Kristus, Syn Boží, najprv vlastnými ústami ohlasoval a potom ho svojim apoštolom rozkázal hlásať „všetkému stvoreniu“ (Mk 16, 15) ako prameň každej spasi-

teľnej pravdy a mravného poriadku.

Koncil vie, že táto pravda a tento poriadok sa nachádzajú v napísaných knihách a v nenapísaných tradíciách, ktoré apoštoli dostali z úst Krista, alebo ich apoštoli vnuknutím Ducha Svätého akoby z ruky do ruky ďalej odovzdávali a tak sa dostali až k nám.

88 1501 A tak koncil nasleduje príklad pravoverných Otcov, keď všetky knihy Starého zákona a Nového zákona – veď autorom jedných i druhých je jeden Boh – spolu s tradíciami týkajúcimi sa viery a mravov uznáva a ctí si s tou istou láskou a úctou, veď pochádzajú buď z úst Krista, alebo boli vnuknuté Duchom Svätým a v katolíckej Cirkvi sa zachovávajú v neporušenej následnosti.

89 1501 (Koncil) sa rozhodol, že k tomuto dekrétu pripojí zoznam posvätných kníh, aby nevznikla nijaká pochybnosť, ktoré knihy prijíma sám koncil.

Zoznam posvätných kníh

Sú tieto:

1502 Zo Starého zákona: päť kníh Mojžišových, totiž Genezis, Exodus, Levitikus, Numeri, Deuteronómium; Jozue, Sudcovia, Rút, štyri knihy Kráľov, dve knihy Kroník, Prvá kniha Ezdrášova, Druhá kniha Ezdrášova, ktorá sa volá Nehemiáš, Tobiáš, Judita, Ester, Jób, Dávidova kniha Žalmov so 150 žalmami, Príslovia, Kazateľ, Pieseň piesní, Múdrosť, Ekleziastikus, Izaiáš, Jeremiáš s Baruchom, Ezechiel, Daniel, dvanásť malých prorokov, totiž Ozeáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš; Prvá a Druhá kniha Machabejcov.

90 1503 Z Nového zákona: štyri Evanjeliá podľa Matúša, Marka, Lukáša a Jána; Skutky apoštolov napísané Lukášom evanjelistom; 14 listov svätého apoštola Pavla: Rimanom, dva Korinťanom, Galaťanom, Efezanom, Filipanom, Kolosanom, dva Solúnčanom, dva Timotejovi, Títovi, Filemonovi, Hebrejom; dva listy apoštola Petra, tri apoštola Jána, jeden apoštola Jakuba, jeden apoštola Júdu a Zjavenie apoštola Jána.

Kto však práve tieto celé knihy so všetkými ich časťami, ako **91** sa čítajú v katolíckej Cirkvi a nachádzajú v starom latinskom 1504 vydaní Vulgáty, neuznáva za posvätné a kanonické, alebo kto vedome a uvážene zavrhuje tradície, o ktorých bola reč, nech je exkomunikovaný. [...]

Vulgáta ako smerodajné vydanie Písma

Okrem toho ten istý posvätný koncil v presvedčení, že pre 92 Božiu Cirkev to môže byť na nemalý úžitok, keď bude jasné, 1506 ktoré zo všetkých používaných latinských vydaní posvätných kníh treba považovať za smerodajné, určuje a vyhlasuje: práve toto staré vydanie Vulgáty, ktoré sa stáročným používaním v Cirkvi osvedčilo, má sa vo verejných prednáškach, vedeckých kontroverziách, kázňach a výkladoch považovať za smerodajné. A nech sa ju nikto neodváži a nepokúsi pod nijakou zámienkou odmietnuť.

Cirkev ako vysvetľovateľka Svätého písma

Okrem toho [koncil], aby držal na uzde ľahkomyseľných 93 duchov, ustanovuje: nech sa nik neodváži vo veciach viery 1057 a mravov, ktoré patria k budovaniu kresťanského učenia, prekrúcať, spoliehajúc sa na svoju vlastnú múdrosť, Sväté písmo podľa svojho vlastného náhľadu proti tomu zmyslu, ktorého sa pridržiavala a pridržiava svätá matka Cirkev – jej totiž prislúcha vynášať úsudok o pravom zmysle a vysvetľovať posvätné Písma –, alebo Sväté písmo vysvetľovať proti jednomyseľnému súhlasu Otcov, aj keby také výklady neboli nikdy uverejnené. [...]

PRVÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 3. ZASADNUTIE (1870)

Vieroučný dekrét o katolíckej viere

V súvislosti s učením o Zjavení (pozri č. 27 a nasl.) sa Vatikánsky koncil musel zaoberať aj otázkou odovzdávania Zjavenia. Pritom sa opieral o rozhodnutie Tridentského koncilu tak z hľadiska výkladu vzťahu medzi Tradíciou a Písmom, ako aj z hľadiska noriem pre výklad Písma.

2. hlava: Zjavenie

Tradícia a Písmo ako pramene viery

94 3006 […] Toto nadprirodzené Zjavenie podľa viery celej Cirkvi — a túto vieru vysvetlil posvätný Tridentský koncil — sa nachádza „v napísaných knihách a nenapísaných tradíciách, ktoré apoštoli dostali z úst Krista Pána, alebo boli skrze apoštolov vnuknutím Ducha Svätého akoby z ruky do ruky ďalej odovzdávané, a tak sa dostali až k nám" (pozri č. 87). Celé tieto knihy Starého a Nového zákona so všetkými ich časťami, ako ich uvádza vieroučný dekrét toho istého koncilu a ako sa nachádzajú v starom latinskom vydaní Vulgáty, treba pokladať za posvätné a kanonické.

95 3006 Cirkev ich pokladá za posvätné a kanonické nie preto, že by boli zostavené ľudským úsilím a potom by boli dosiahli schválenie svojou vlastnou autoritou, a ani preto nie, že Zjavenie obsahujú bez omylu, ale preto, že boli napísané z vnuknutia Ducha Svätého a ich autorom je Boh a ako také boli odovzdané Cirkvi.

Cirkev ako vysvetľovateľka Svätého písma

96 3007 Spásonosné vieroučné rozhodnutie Tridentského koncilu o vysvetľovaní Svätého písma, ktoré malo skrotiť ľahkomyseľných duchov, si niektorí ľudia vysvetľujú zle. Obnovujeme tento dekrét a vysvetľujeme jeho zmysel tak, že vo veciach viery a mravov, ktoré patria k budovaniu kresťanského učenia, treba ako pravý prijať ten zmysel Svätého písma, ktorého sa pridržiavalo a pridržiava svätá matka Cirkev; jej totiž prislúcha vynášať úsudok o pravom zmysle a vysvetľovať posvätné Písma. A preto nikto nesmie proti tomuto zmyslu alebo proti jednomyseľnému učeniu Otcov vysvetľovať Sväté písmo.

3 hlava: Viera

Božie slovo v Tradícii a Písme

[…] S božskou a katolíckou vierou treba to všetko veriť, čo sa nachádza v napísanom alebo tradovanom Božom slove, a Cirkev to predkladá slávnostným rozhodnutím alebo obyčajným všeobecným hlásaním viery ako predmet viery zjavený od Boha. 97 3011

4. Kánon k 2. hlave (pozri č. 48)

Kto neuznáva všetky knihy Svätého písma so všetkými ich časťami, ako ich uvádza Tridentský koncil, za posvätné a kanonické, alebo kto popiera, že sú vnuknuté Bohom, nech je exkomunikovaný. **98** 3029

ENCYKLIKA PÁPEŽA LEVA XIII. *PROVIDENTISSIMUS DEUS* O ŠTÚDIU SVÄTÉHO PÍSMA (1893)

Encyklika Leva XIII. je prvou obsiahlou cirkevnou rozpravou (traktátom) o otázkach, ktoré nastolila moderná biblická veda. Pápež bezvýhradne uznáva cenné služby, ktoré vykonali nové výskumné metódy biblickej vedy; chce, aby všetky prostriedky modernej vedy slúžili hlbšiemu chápaniu posvätných kníh. Sväté písmo je však slovo Božie, a preto je neomylné. Vedecký výskum túto skutočnosť nikdy nesmie stratiť zo zreteľa. Nijaké vysvetľovanie nesmie preto zanedbať normy viery a Tradície.
Základnou myšlienkou encykliky je pevné presvedčenie, že medzi slovom

Svätého písma a výsledkami vedy nemôže existovať protirečenie za predpokladu, že sa obe stránky čestne usilujú dopátrať sa pravdy a že si uvedomujú svoje hranice, lebo existuje len jeden Boh, ktorý stvoril prírodu, ktorý upravuje dejiny a je pôvodcom posvätných kníh, lebo Boh nemôže sám sebe protirečiť.

Viera ako norma výkladu Písma

99 [...] Katolícky exegéta vidí svoju hlavnú úlohu a svoju svätú povinnosť v tom, že tie svedectvá Písma, ktorých význam už bol autenticky vyložený – také vysvetlenie môže byť dané z vnuknutia Ducha Svätého svätými pisateľmi, ako je to na mnohých miestach Nového zákona, alebo Cirkvou slávnostným rozhodnutím za asistencie toho istého Ducha Svätého, alebo obyčajným všeobecným magistériom –, vykladá v tom istom zmysle. Vďaka pomocným prostriedkom svojej vedy má ukázať, že iba toto vysvetlenie môže zodpovedať základom hermeneutiky.

100 V ostatných otázkach treba hľadať cestu na ich riešenie pomocou
3283 viery (*»analogia fidei«*) a v katolíckom učení, ktoré dostávame od cirkevného magistéria a ktoré musíme pokladať za najvyššiu normu.

Význam cirkevných Otcov vo výklade Písma

[Každé katolícke vykladanie Písma musí čerpať z bohatstva cirkevnej Tradície. Toto vykladanie nie je nejakým súkromným podujatím, ale hlbším vnikaním do zmyslu Písma, vychádzajúcim z katolíckeho povedomia.]

101 A tak svätí Otcovia, ktorí „po apoštoloch vo svätej Cirkvi sadili,
3284 polievali, budovali, pásli, živili, čím ona rástla", majú najvyššiu
3285 autoritu zakaždým, keď svedectvo Písma vykladajú všetci tým istým spôsobom súhlasne ako súčasť učenia viery a mravov. Z ich zhody očividne vyplýva, že ide o katolícke učenie viery tradované od apoštolov

[Aj ich osobné názory si zasluhujú zodpovedný rešpekt. – Na druhom mieste treba mať v úcte katolíckych exegétov, ktorí pri svojich výkladoch vychádzajú zo svojho katolíckeho povedomia.]

Pomocné vedy

[...] [U učiteľov Svätého písma a teológov] sa preto vyžadujú 102
hlboké znalosti a dôkladné cvičenie v pravej vede kritiky. 3286
Neprávom a na škodu náboženstva sa tu zavádza akási zručnosť, ktorej sa dáva čestný názov *vyššej kritiky*. Tá má vraj z čisto vnútorných dôvodov usudzovať o pôvode, celistvosti a hodnovernosti nejakej knihy. Naproti tomu je však jasné, že v otázkach historiografie – a do nej predsa patrí pôvod a zachovanie nejakého spisu – prvoradé miesto zaujímajú dejinné svedectvá, a tie predovšetkým treba čo najstarostlivejšie pozbierať a preskúmať. Vnútorné dôvody nie sú zväčša také dôležité, aby ich bolo možné uvádzať ako vlastný dôvod, nanajvýš sú len akýmsi potvrdením.
(Keby sme sa chceli postaviť na stanovisko čisto imanentnej kritiky, vzdali by sme sa akejkoľvek istej normy. Boli by sme vydaní celkom napospas vede nepriateľskej Biblii. Taká veda však vyúsťuje do zmätku názorov.)

Biblia a prírodné vedy

[Mnohé útoky proti Svätému písmu sa podnikli zo strany prírodných vied. Preto sú také nebezpečné, že v dôsledku svojej veľkej názornosti sú veľmi nákazlivé.]

Preto je exegétovi Svätého písma poznanie prírodných vied dob- 103
rou pomôckou, aby falošné závery o božských knihách ľahšie 3287
odhalil a vyvrátil. – Medzi teológom a fyzikom nemôže byť oprav- 3288
divý protiklad, keď sa obaja držia svojich hraníc. Majú si, podľa napomenutia sv. Augustína, dávať pozor a nerozvážne „nevyhlasovať neprebádané veci za poznané". A keby sa predsa vyskytli názorové odlišnosti, sumárne pravidlo stanovuje, ako sa má teológ správať: „Čo sú schopní fyzici dokázať opravdivými dôkazmi o povahe vecí, my ukážme, že to nie je v protiklade s Písmami; čo však vo svojich dielach prinášajú ako protirečiace našim Písmam, t.j. katolíckej viere, to musíme nejako ukázať, alebo neochvejne veriť, že je to falošné."
Aby sme pochopili správnosť tohto pravidla, musíme si najprv uvážiť, že svätopisci alebo správnejšie „Duch Boží, ktorý skrze nich prehovoril, nechcel učiť ľudí také veci, ktoré nikomu neslúžili na spásu (ako je vnútorná štruktúra viditeľných vecí)". A preto sa ani nesnažili o nejaké bádanie prírody, ale príležitostne veci sami opisovali a hovorili o nich raz v prenesenom zmysle, inokedy podľa všeobecného jazykového úzu, ktorý bol v tých časoch zaužívaný

a ešte aj dnes sa používa v mnohých veciach každodenného života, a to aj medzi vzdelanými ľuďmi. V bežnom spôsobe vyjadrovania sa na prvom mieste vyzdvihuje to, čo je prístupné zmyslom; podobne postupuje aj posvätný autor (na čo upozornil Anjelský doktor svätý Tomáš Akvinský): „(Mojžiš) sa riadil podľa zmyslového zdania", to znamená podľa toho, ako sa sám Boh priblížil ľudským spôsobom k ľuďom, keď ich oslovil.

Historické problémy

104
3290 Tieto zásady treba aplikovať aj na iné príbuzné vedné odbory, najmä na historiografiu. Žiaľ, sú mnohí, čo s veľkou námahou skúmajú staroveké pamiatky, mravy a zriadenia národov a podobné historické svedectvá a vynášajú ich na svetlo, no pritom často iba s tým zámerom, aby v posvätných knihách odhaľovali omyly a aby tak ich vážnosť stále viac podkopávali a vyvolávali vzhľadom na ne pochybnosti. Mnohí to robia v otvorenom nepriateľstve bez oprávneného dôvodu. Veď svetským knihám a dokumentom minulosti prikladajú takú vieru, ako keby ani nejestvovala možnosť pomyslieť na nejaký omyl, ale knihám Svätého písma sa zdráhajú venovať náležitú vieru, keď čo i len tušia akýsi náznak omylu, bez toho, aby ho starostlivo skúmali.

Božský pôvod a neomylnosť Svätého písma a všetkých jeho častí

105
3291 Je možné, že prepisovači rukopisov sa dopustili nejakých chýb. Tu sa vyžaduje starostlivé skúmanie. [...] Bolo by však úplne nespravodlivé zúžiť božské vnuknutie len na určité časti Svätého písma, alebo pripustiť, že sa svätopisec mýlil. Nie je prípustné ani postupovanie tých, čo sa chcú zbaviť všetkých ťažkostí tak, že bez váhania pripúšťajú, že božské vnuknutie sa vzťahuje len na veci viery a mravov, inak na nič iné; pritom vychádzajú z tohto falošného predpokladu: keď ide o pravdu výpovedí, netreba vraj ani tak veľmi skúmať, čo Boh povedal, ako skôr, prečo to povedal.

106
3292 Veď predsa všetky knihy, ktoré Cirkev uznáva za posvätné a kanonické, sú celé, so všetkými svojimi časťami napísané z vnuknutia Ducha Svätého. A božské vnuknutie sa nemôže dopustiť nijakého omylu, ono podľa svojej podstaty vylučuje akýkoľvek omyl, a vylučuje ho s tou istou nevyhnutnosťou, s akou Boh, najvyššia Pravda, nemôže byť vôbec pôvodcom nijakého omylu.
Toto je starobylá a stála viera Cirkvi. *[Nasleduje odvolanie sa na koncily vo Florencii, Tridente a Vatikáne.]*

Je zbytočné odvolávať sa na to, že Duch Svätý použil ako nástroje 107
na písanie ľudí, a tak sa chýb dopustil nie vlastný pôvodca, ale 3293
inšpirovaní pisatelia. Veď Duch Svätý ich nadprirodzenou silou tak pobádal a pohýnal do písania, tak stál po ich boku, že všetko a len to, čo rozkázal, aj správne v mysli pochopili, aj chceli verne napísať a aj vhodne s neomylnou pravdou vyjadrili; inak by Svätý Duch nebol pôvodcom celého Svätého písma. Tejto viery sa Otcovia vždy pridŕžiavali. Augustín hovorí: Keďže oni napísali, čo im on ukázal a vnukol, nemožno preto v nijakom prípade pochybovať, že to on napísal, lebo oni ako údy jeho hlavy vykonali to, čo z vnuknutia hlavy spoznali. Svätý Gregor Veľký hovorí: Otázka, kto to napísal, je zbytočná. Viera totiž hovorí, že pôvodcom knihy je Duch Svätý. On sám teda písal, čo napísať vnukol; on sám to napísal, pretože dielo pisateľa oživil svojím dychom.

Z toho vyplýva: Kto pripúšťa, že by sa na pravých miestach Svätého 108
písma mohol nachádzať omyl, ten buď prevracia katolícky pojem 3293
božského vnuknutia, alebo robí samého Boha pôvodcom omylu. A tak bolo pevným presvedčením všetkých Otcov a cirkevných Učiteľov, že zo svätých Písem, ako ich napísali posvätní autori, je vylúčený akýkoľvek omyl. Preto sa snažili dôkladne, ale aj s náboženským cítením dať do súladu viaceré miesta, o ktorých sa zdalo, že obsahujú protirečenie alebo nejakú diferenciu – sú to napokon skoro tie isté miesta, ktoré sa dnes pod nálepkou novej vedy uvádzajú ako námietky. Súhlasne totiž vyznávajú, že tie knihy v ich celku a v ich častiach pochádzajú bez rozdielu z božského vnuknutia a že sám Boh, ktorý prehovoril skrze svätopiscov, nemohol nič také povedať, čo by sa odkláňalo od pravdy. [...]

Smernica pre bádanie

[...] [Aj svetská veda by sa mala starať a pomôcť riešiť veľké úlohy katolíckej exegézy. Najvyššou zásadou každého takéhoto bádania nech je:]

Boh je stvoriteľom a upravovateľom všetkých vecí, je aj pôvodcom 109
Svätého písma. A tak sa nedá zo sveta vecí alebo z pamätníkov 3294
dejín uviesť nič, čo by bolo naozaj v protiklade so Svätým písmom. Keď sa zdanlivo vynorí nejaké protirečenie, treba ho veľmi starostlivo odstrániť. Na jednej strane sa teológovia a exegéti majú uváženým úsudkom usilovať preniknúť k pravému a pravdepodobnejšiemu zmyslu toho miesta, o ktorého zmysel ide; na druhej strane treba starostlivo preskúmať obsah protidôkazov. Neslobodno sa

vzdávať ani vtedy, keď aj potom ostáva akési zdanie pre opak. Pravda totiž nemôže protirečiť pravde. Ostáva pravdou: buď vo vysvetľovaní slov Písma, alebo na druhej strane kontroverzie sa nachádza nejaký omyl. Kým oboje nie je vyjasnené, treba s rozhodnutím počkať. Veď mnoho z toho, čo sa vo všetkých vedných odboroch povynášalo proti Svätému písmu, je dnes už bezvýznamné a celkom zastarané. A naopak, aj predtým sa predkladali mnohé výklady miest Svätého písma – pravda, nie takých, v ktorých bezprostredne šlo o pravidlo viery a mravov –, pri ktorých neskôr presnejšie skúmanie dospelo k správnejšiemu výkladu. Názorové výmysly totiž odvial čas, ale „pravda ostáva vo svojej sile naveky" (3 Ezd 4, 38).

Pokora pred záhadami Svätého písma

110 Nech si nik nenamýšľa, že správne chápe celé Písmo. Augustín vyznal, že je toho viac, čo nechápe, než čo chápe. Keď niekto narazí na miesto, ktoré sa dá ťažko vysvetliť, nech si s opatrnosťou a mierou podľa toho istého svätca uváži: Je lepšie skloniť sa pred neznámymi znakmi, ktoré nám boli dané na úžitok, ako neužitočnými pokusmi o výklad vytiahnuť šiju z tohto jarma, a tak sa zamotať do osídiel omylu. [...]

TÉZY MODERNIZMU ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM X. (1907)

Modernizmus (pozri pozn. 60) sa aj v posudzovaní a vysvetľovaní Svätého písma celkom priklonil k liberálnej biblickej vede. Odsúdené tézy cielia predovšetkým na vzťah cirkevného magistéria k posvätným knihám (1–4), na názory modernizmu o božskom vnuknutí (9–12), napokon na postoje k jednotlivým otázkam (13–24).

[111] 3401 1. Cirkevný zákon, ktorý predpisuje pre knihy, ktoré sa zaoberajú Svätým písmom, predbežnú cenzúru, sa nevzťahuje na bádateľov na poli kritiky alebo vedeckej exegézy Starého a Nového zákona.

[112] 3402 2. Cirkevný výklad posvätných kníh sa síce nemá odmietať, podlieha však presnejšiemu posúdeniu a zlepšeniu zo strany exegétov.

3. Z cirkevných úsudkov a trestov, vynesených proti slobodnej vedeckej exegéze, vyplýva, že viera, ako ju predkladá Cirkev, protirečí dejinám a že katolícke články viery sa nedajú zladiť s pravým pôvodom kresťanského náboženstva. [113] 3403

4. Magistérium Cirkvi ani dogmatickými rozhodnutiami nemôže určiť pôvodný zmysel Svätého písma. [114] 3404

9. Kto verí, že Boh je skutočným pôvodcom Svätého písma, prezrádza prílišnú prostotu alebo nevedomosť. [115] 3409

10. Inšpirácia kníh Starého zákona spočíva v tom, že izraelskí pisatelia podali náboženské pravdy z osobitného hľadiska, ktoré bolo pohanom málo známe alebo vôbec neznáme. [116] 3410

11. Božská inšpirácia sa nevzťahuje na celé Písmo tak, že by chránila všetky jeho jednotlivé časti od akéhokoľvek omylu. [117] 3411

12. Keď sa nejaký exegéta chce naozaj osožne venovať biblickému štúdiu, musí predovšetkým odložiť akúkoľvek predpojatú mienku o nadprirodzenom pôvode Svätého písma a nevysvetľovať ho inak než akékoľvek iné ľudské dokumenty. [118] 3412

13. Podobenstvá evanjelia sami evanjelisti a kresťania druhej a tretej generácie voľne prepracovali, a tak zdôvodňovali malý úspech Kristovho kázania u židov. [119] 3413

14. Vo viacerých rozprávaniach evanjelisti referujú ani nie tak o tom, čo je pravdivé, ale skôr o tom, čo považovali pre čitateľov za užitočnejšie, aj keď to nebolo pravdivé. [120] 3414

15. K evanjeliám boli až do definitívneho zostavenia kánonu stále pridávané dodatky a opravy. A tak v nich ostala iba nepatrná a neistá stopa Kristovho učenia. [121] 3415

16. Rozprávania Jána nie sú dejinami vo vlastnom zmysle, ale mystickou úvahou o evanjeliu. Reči, ktoré jeho evanjelium obsahuje, sú teologické úvahy o tajomstve spásy bez historickej pravdy. [122] 3416

17. Štvrté evanjelium zázraky zveličilo nielen preto, aby sa zdali nápadnejšie, ale aby boli aj vhodnejšími prostriedkami na vyjadrenie diela a slávy vteleného Slova. [123] 3417

[124] 3418 18. Ján si síce nárokuje byť svedkom Krista, v skutočnosti je však iba vynikajúcim svedkom kresťanského života alebo Kristovho života v Cirkvi na konci prvého storočia.

[125] 3419 19. Inovereckí exegéti vernejšie vystihli pravý zmysel Písem ako katolícki exegéti.

[126] 3423 23. Môže existovať a vskutku aj existuje protiklad medzi faktami, ktoré uvádza Sväté písmo, a dogmami Cirkvi, ktoré sa o ne opierajú. Kritik teda môže odmietnuť ako falošné tie veci, o ktorých je Cirkev presvedčená, že sú celkom isté.

[127] 3424 24. Nemožno nič vyčítať exegétovi, ktorý kladie premisy, z ktorých vyplýva dejinná nesprávnosť alebo pochybnosť dogiem, len nech pritom priamo nepopiera dogmy samy.

ROZHODNUTIE BIBLICKEJ KOMISIE (30. júna 1909)

Ťažkosti, ktoré nachádzala moderná veda v biblickej správe o stvorení, niektorí exegéti chceli riešiť čisto alegorickým výkladom prvých kapitol knihy Genezis. Odpoveď biblickej komisie sa vzťahuje na tento pokus. Z nej vyplýva, že zhrnuté fakty sú dejinnými danosťami, mnohé iné údaje, napr. šesťdňové trvanie, iba literárnou formou.
Biblická komisia bola ustanovená listom Leva XIII. 30. októbra 1902 na podporu biblických vied a na rozhodovanie v otvorených otázkach. Nariadením Pia X. (18. novembra 1907) majú jej rozhodnutia takú istú hodnotu ako rozhodnutia rímskych kongregácií. Predložené rozhodnutie nie je teda neomylné, treba ho však hodnotiť ako normu cirkevného učenia (pozri č.135, 137).

Historickosť prvých hláv knihy Genezis

128 3514 3. pochybnosť: Či možno najmä o historickom literárnom zmysle pochybovať, keď ide o fakty uvedené v týchto hlavách a dotýkajúce sa základov kresťanského náboženstva, akými sú napr. stvorenie všetkých vecí Bohom na začiatku časov; osobitné stvorenie človeka; utvorenie prvej ženy z prvého človeka; jednota ľudského pokolenia; prvotné šťastie prarodičov v stave spravodlivosti, celistvosti a nesmrteľnosti; príkaz, ktorý dal Boh človekovi, aby preveril jeho poslušnosť; prestúpenie príkazu, na čo navádza diabol v podobe hada; vylúčenie prarodičov z prvotného stavu nevinnosti; a napokon prisľúbenie budúceho vykupiteľa?
Odpoveď: Nie.

ENCYKLIKA PÁPEŽA BENEDIKTA XV. *SPIRITUS PARACLITUS* (1920)

Napriek jasnému stanovisku Leva XIII. a odsúdeniu modernizmu Piom X., musel Benedikt XV. ešte raz zasiahnuť proti nesprávnym pokusom riešiť otvorené otázky ohľadom Svätého písma. V tejto encyklike sú v podstate rozvinuté podobné základné myšlienky, ako ich predložil už Lev XIII. Benedikt XV. musel protestovať predovšetkým proti nesprávnemu výkladu toho miesta z encykliky Leva XIII., ktoré sa zaoberá problémom historickosti (pozri č. 104). – Podnetom na vydanie encykliky bolo 1500. výročie smrti svätého Hieronyma, veľkého prekladateľa a exegétu Svätého písma.

Rozšírenie božského vnuknutia na náboženský a svetský obsah Svätého písma

[…] Tieto predpisy a hranice nášho predchodcu [ohľadom názo- 129
rov viacerých novších exegétov] iste prekročili tí, čo presadzujú 3652
rozoznávanie medzi hlavným alebo náboženským a vedľajším alebo profánnym predmetom Svätého písma. Pripúšťajú síce, že božské vnuknutie sa vzťahuje na všetky vety, ba aj na jednotlivé slová Písma, ale jeho účinok, predovšetkým slobodu od omylu a úplnú pravdu zužujú a obmedzujú iba na prvok hlavný alebo náboženský. Domnievajú sa, že iba to jedno, čo sa totiž týka náboženstva, Boh v Písmach zamýšľal a učil. Všetko ostatné, čo patrí do svetských vedných odborov a zjavenej pravde slúži iba ako nejaký vonkajší odev božskej pravdy, Boh iba dopustil a ponechal na pisateľovu nedostatočnosť. A tak sa netreba diviť, keď v prírodovedeckých, historických a podobných veciach sa v Písme nachádza mnoho, čo sa už nedá zosúladiť s pokrokom dnešnej vedy. Mnohí tvrdia, že toto chápanie neprotirečí predpisom nášho predchodcu. Veď predsa vyhlásil, že svätopisci hovoria o veciach prírody podľa vonkajšieho zdania, ktoré môže byť klamlivé.

Z pápežových slov jasne vyplýva, aké opovážlivé a nesprávne sú 130
tieto tvrdenia. Iste Lev XIII. podľa Augustínovho a Tomášovho prí- 3652
kladu učil veľmi múdro, že treba počítať s vonkajším zdaním vecí. Ale toto vonkajšie zdanie vecí nevrhá na Sväté písmo nijakú škvrnu nepravdivosti. Veď zdravá filozofia učí, že zmysly pri bezprostrednom poznávaní vecí, ktorých poznanie je im vlastné, sa nemýlia. Okrem toho [Lev XIII.] odmietol akúkoľvek odchodnosť, ako to nazývajú, medzi primárnym a sekundárnym obsahom, odstránil akúkoľvek dvojznačnosť a jasne poukázal, že ďaleko od pravdy sú

tí, čo sa nazdávajú, že keď ide o „pravdu výpovede, netreba príliš skúmať, čo Boh povedal, ale skôr, prečo to povedal". Takisto učí, že božské vnuknutie platí pre všetky časti Písma bez výnimky a rozdielu a že do vnuknutého textu sa nemôže dostať nijaký omyl. „Bolo by však úplne nespravodlivé buď ohraničiť božské vnuknutie len na určité časti Svätého písma, alebo pripustiť, že sa svätopisec mýlil."

Dejinná pravda Svätého písma

131 3653 Od učenia Cirkvi, ktoré je dosvedčené svedectvom Hieronyma a iných cirkevných Otcov, sa nemenej odchyľujú tí exegéti, čo zastávajú mienku, že dejepisné state Písma sa neopierajú o absolútnu pravdu faktov, ale len o takzvanú relatívnu pravdu, o všeobecnú mienku ľudu. A toto sa odvažujú vyčítať zo slov pápeža Leva, keďže povedal, že možno preniesť zásady platné v prírodných vedách aj do historických vied. A tak tvrdia, že tak ako svätopisci hovorili o prírodných veciach podľa vonkajšieho zdania, aj o udalostiach mohli referovať bez svojho osobného poznania, teda len ako sa to podľa všeobecného chápania ľudu alebo podľa falošných svedectiev iných mohlo zdať; pritom neuviedli ani pramene svojho poznania, ani rozprávania iných neprijali za svoje. [...]

ENCYKLIPA PÁPEŽA PIA XII. *DIVINO AFFLANTE SPIRITU* (1943)

K 50. výročiu encykliky »Providentissimus Deus« Leva XIII. (pozri č. 99 a nasl.) vydal Pius XII. 30. septembra 1943 túto encykliku „o súčasných požiadavkách biblických štúdií". Pápež v nej významným spôsobom rozvádza „základný zákon biblických štúdií", ktorý vydal Lev XIII.

Používanie pôvodného textu a jeho vzťah k Vulgáte

132 3825 Katolíckemu exegétovi, ktorý sa zaoberá pochopením a vysvetľovaním Svätého písma, už cirkevní Otcovia, osobitne Augustín, odporúčali štúdium starých rečí a používanie pôvodného textu [...] Je predsa povinnosťou exegétu venovať sa s tou najväčšou starostlivosťou a úctou aj tej najmenšej veci, čo vyšla z pera svätopisca, aby čo možno najhlbšie a najdokonalejšie vnikol do jej myšlienky. Preto musí na tom svedomite pracovať, aby si osvojoval stále dôkladnejšie poznanie biblických aj iných orientálnych rečí a svoj výklad podopieral tými pomôckami, ktoré poskytujú rozličné odbory filológie. [...] Podľa tých istých zásad *(ako to robili Hieronym a exegéti 16. a 17. storočia)* treba teda vykladať pôvodný text: ten napísaný samým svätopiscom má vyššiu autoritu a väčšiu závažnosť než akýkoľvek iný text, hoci by to bol aj ten najlepší preklad či zo starých, alebo z novších čias. Táto úloha sa dá ľahšie a úspešnejšie zvládnuť, keď exegétu spája s rečovými znalosťami aj dôkladné školenie v textovej kritike. [...] V naznačenej aplikácii kriticky prepracovanej pôvodiny nech nikto nevidí nejaké previnenie proti múdrym predpisom Tridentského koncilu ohľadom latinskej Vulgáty *(porov. č. 92)*. [...] Keď koncil chcel, aby Vulgáta bola takým prekladom, „ktorý všetci majú používať ako autentický", platí potom toto ustanovenie, ako to všetci vedia, len pre latinskú cirkev, a to na oficiálne používanie Svätého písma; autorita a význam pôvodných textov – o tom sa nedá pochybovať – sa tým vôbec nezmenšuje. [...] Túto autoritu *(Vulgáty)* na prvom mieste teda nemožno nazvať kritickou, ale skôr juridickou. Preto autorita Vulgáty vôbec nezakazuje v otázkach cirkevného učenia – ba dnes sa to priam vyžaduje – práve toto učenie dokazovať a potvrdzovať aj z pôvodných textov, a takisto nezabraňuje priberať pôvodné texty na pomoc, aby sa čím ďalej tým viac odhaľoval a vysvetľoval správny zmysel posvätných Písem. A dekrét Tridentského koncilu nezakazuje ani to, aby sa na používanie a úžitok veriacich a na ľahšie chápanie Božieho slova vyhotovovali preklady do rodnej reči, a to aj z pôvodných textov, ako sa to už so schválením cirkevnej autority stalo, ako to vieme, chvályhodne vo viacerých krajinách.

Literárny a „duchovný" zmysel Svätého písma

Katolícky exegéta vynikajúco vystrojený znalosťou starých rečí 133 3826
a pomocou textovej kritiky sa môže podujať na úlohu, ktorá mu je zo všetkých úloh uložená na prvom mieste, aby totiž odhalil a vyložil pravý zmyel posvätných kníh. Pritom nech vysvetľovatelia Písma majú stále na zreteli, že ich prvou a najnaliehavejšou starosťou musí byť jasne spoznať a určiť, aký je zmysel biblických slov. [...] Predovšetkým musia ukázať, aký je teologický obsah jednotlivých kníh alebo textov v otázkach viery a mravov. Pritom ich výklad Písma nemá byť na osoh iba učiteľom teológom pri predkladaní a dokazovaní učenia viery, ale práve tak má slúžiť kňazom pri hlásaní kresťanského učenia ľudu, a napokon všetkým veriacim má pomáhať, aby žili svätým životom hodným kresťana.

3827 Keď katolícki exegéti budú predkladať takýto výklad Písma, ktorý je, ako sme povedali, predovšetkým teologický, účinne umlčia tých, čo stále opakujú, že v biblických komentároch sotva čo nachádzajú, čo by dvíhalo myseľ k Bohu, živilo dušu a napomáhalo vnútorný život, a preto neprestávajú opakovať, že sa musia utiekať k akémusi duchovnému a, ako hovoria, k mystickému výkladu. [...]

3828 Pravda, zo Svätého písma sa nevylučuje ani duchovný zmysel. Výroky a udalosti Starého zákona Boh vo svojej múdrosti tak usporiadal a zariadil, že minulé predznamenalo duchovne to, čo sa malo stať v Novom zákone. Tak ako exegéta má nájsť a vyložiť tzv. literárny zmysel slov, ktorý mal na zreteli a vyjadril svätopisec, takisto má nájsť a vyložiť aj duchovný zmysel, len nech je zaručené, že im taký zmysel Boh dal, lebo len Boh mohol poznať a zjaviť tento duchovný zmysel. Tento zmysel nám ukazuje a učí nás v evanjeliách sám božský Spasiteľ; ohlasujú ho podľa príkladu Učiteľa apoštoli slovom a písmom; naň poukazuje neprerušená tradícia Cirkvi; dokazuje ho napokon prastará aplikácia v liturgii, kdekoľvek sa dá použiť známy výrok: „Zákon modlenia je zákonom viery." Tento duchovný zmysel teda, ktorý Boh chcel a nariadil, nech katolícki exegéti tak starostlivo objasňujú a predkladajú, ako si to vyžaduje dôstojnosť Božieho slova. Naproti tomu nech sa svedomite chránia predkladať iné prenesené významy ako pravý zmysel Svätého písma. [...], lebo veriaci [...] chcú vedieť, čo nás vo Svätom písme učí sám Boh, a nie čo prednáša výrečný kazateľ alebo spisovateľ šikovným narábaním biblickými slovami. [...]

Dôležitosť určenia „literárneho druhu" jednotlivých spisov pre pochopenie literárneho zmyslu

134
3830 Literárny zmysel nejakého miesta nie je v slovách a spisoch staroorientálnych autorov hneď taký jasný ako u našich súčasných autorov. Čo starí orientálci chceli vyjadriť svojimi slovami, sa nedá určiť iba pomocou pravidiel gramatiky alebo filológie, alebo iba zo súvisu; exegéta sa musí takpovediac v duchu vrátiť do oných vzdialených stáročí Orientu a pomocou historiografie, archeológie, etnológie a iných vied presne určiť, aké literárne druhy chceli spisovatelia oných starých čias použiť a aké aj skutočne použili. Starí orientálci nepoužívali totiž na vyjadrenie svojich myšlienok tie isté formy a slovné zvraty ako my, ale skôr také, ktoré boli zvyčajné u ľudí ich čias a ich krajiny. Aké boli tieto spôsoby vyjadrovania, exegéta nemôže stanoviť a priori, ale len pomocou starostlivého

skúmania orientálnej literatúry. Tento výskum, v posledných desaťročiach vykonávaný starostlivejšie a pozornejšie než predtým, jasne ukázal, aké druhy reči sa používali v starých časoch pri básnickom opise, pri predkladaní pravidiel a zákonov života, ako aj pri rozprávaní o dejinných faktoch a udalostiach. Tento výskum takisto jasne ukázal, že izraelský ľud v historiografii ďaleko prevýšil iné staré národy Orientu tak z hľadiska starobylosti, ako aj z hľadiska vernosti v opisovaní dejov. [...] Kto má správny pojem o biblickej inšpirácii, nebude sa čudovať, že aj napriek tomu u biblických autorov, práve tak ako aj u iných starobylých autorov, sa vyskytujú určité formy opisovania a rozprávania, určité svojráznosti, vlastné osobitne semitským rečiam, opisy, ktoré možno nazvať aproximatívnymi (približnými), určité hyperbolické, ba niekedy až paradoxné výrazy, ktoré slúžia na to, aby sa veci lepšie vryli do mysle. Posvätným knihám nie je cudzia ani jedna z týchto foriem vyjadrovania, ktoré sa u starodávnych národov, najmä orientálnych, v ľudskej reči zvyčajne používali na vyjadrenie nejakej myšlienky, pravda pod tou podmienkou, že použitý druh reči nijako neprotirečí Božej svätosti a pravdivosti. [...] Keď mnohí ľudia stále namietajú, že sa svätopisci odklonili od historickej vernosti, alebo že o veciach referujú menej presne, ide zrejme o zvyčajné, dávnym ľuďom vlastné spôsoby hovorenia a rozprávania, ktoré ľudia vo vzájomnom styku zvyčajne všade používali a nepochybne v dennom styku boli považované za dovolené. Spravodlivosť a oprávnenosť úsudku však vyžaduje, aby také vyjadrovacie spôsoby, keď sa nachádzajú v Božom slove, určenom ľuďom ľudským spôsobom, nesmeli byť obviňované z omylu práve tak, ako keď sa používajú aj v bežnom živote. Keď teda poznáme spôsoby hovorenia a písania dávnych ľudí a správne ich hodnotíme, dajú sa vyvrátiť mnohé námietky, ktoré sa vznášajú proti pravdivosti a historickej vernosti posvätných kníh. [...]

LIST PÁPEŽSKEJ BIBLICKEJ KOMISIE KARDINÁLOVI SUHARDOVI, PARÍŽSKEMU ARCIBISKUPOVI (16. januára 1948)

Tento list nie je síce dekrétom Biblickej komisie vo vlastnom zmysle (pozri pozn. 128), predsa však predstavuje dôležitú aplikáciu v č. 134 uvedených zásad a výklad prvších rozhodnutí Biblickej komisie (porov. č. 128).

135 Čo sa týka redakcie Pentateuchu, Biblická komisia už [...] v dekréte z 27. júna 1906 uznala, že možno zastávať názor, že Mojžiš „pri
3863 redakcii svojho diela používal písané dokumenty a ústne tradície" a že možno pripustiť pomojžišovské úpravy a dodatky. Dnes nieto nikoho, kto by popieral existenciu týchto prameňov, alebo by neprijímal, že do Mojžišových zákonov boli postupne v dôsledku sociálnych a náboženských pomerov neskorších čias vkladané dodatky; tento pokrok sa javí aj v historických rozprávaniach. [...] Preto katolíckych učencov nabádame, aby nezaujate študovali tieto problémy vo svetle zdravej kritiky a výsledkov iných vied, zainteresovaných na tejto veci. Taký výskum určite ukáže, aký veľký podiel a hlboký vplyv treba pripísať Mojžišovi ako autorovi a zákonodarcovi.

Otázka literárnych foriem prvých jedenástich hláv knihy Genezis je ešte temnejšia a zamotanejšia. Tieto literárne formy nezodpovedajú ani jednej našej klasickej kategórii a nemožno ich posudzovať vo svetle grécko–latinských alebo moderných literárnych druhov. Nemožno teda globálne ani popierať, ani tvrdiť ich historickosť, ak sa nemajú neprávom na ne aplikovať normy nejakého literárneho druhu, do ktorého ich nemožno zaradiť.[...] Vyhlásiť len a priori, že ich správy neobsahujú dejiny v modernom zmysle tohto slova, by ľahko vzbudzovalo dojem, že v nijakom zmysle neobsahujú dejiny, hoci predsa len hovoria jednoduchou a obraznou rečou, prispôsobenou chápaniu menej vyvinutého ľudstva, o základných pravdách, ktoré tvoria bázu ekonómie spásy, a súčasne podávajú ľudové opisy začiatkov ľudského pokolenia a vyvoleného národa.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *HUMANI GENERIS* (1950)

(Pozri pozn. 71)

Normy pre výklad neomylného Písma

136 Niektorí opovážlivo falšujú zmysel definície Vatikánskeho koncilu
3887 o Bohu ako pôvodcovi Svätého písma a oživujú už viackrát odsúdený názor, podľa ktorého neomylnosť Svätého písma sa vzťahuje iba na tie veci, ktoré hovoria o Bohu a o veciach mravov a náboženstva. Ba nesprávne hovoria o ľudskom zmysle posvätných kníh, do ktorého je zahalený božský zmysel, a jedine ľudskému zmyslu priznávajú neomylnosť. Pri výklade Svätého písma nechcú vôbec brať do úvahy analógiu viery a ani tradíciu Cirkvi. A preto podľa ich mienky učenie svätých Otcov a cirkevného magistéria treba do určitej miery hodnotiť podľa miery Svätého písma, a to tak, ako ho podľa čisto ľudskej metódy vykladajú exegéti, a nie naopak, Sväté písmo vykladať v duchu Cirkvi, ktorú Kristus Pán ustanovil za strážkyňu a vykladateľku celého posvätného pokladu (depozitu) pravdy zjavenej Bohom.

Komentár k č. 135

Tento list *(Biblickej komisie kardinálovi Suhardovi, pozri č. 135)* jasne 137
poukazuje na to, že prvých jedenásť hláv knihy Genezis predstavu- 3898
je v opravdivom zmysle, ktorý majú exegéti ešte bližšie preskúmať a určiť, historický opis, aj keď sa nezhoduje s tým druhom historiografie, aký používali vynikajúci grécki alebo latinskí historici, alebo aj moderní odborníci, a že tieto hlavy podávajú jednoduchou a názornou formou, prispôsobenou chápaniu menej vyvinutého ľudu, pravdy, ktoré sú základom našej večnej spásy, ktorú máme dosiahnuť, a okrem toho ľudový opis začiatkov ľudstva a vyvoleného ľudu. Ak však dávni svätopisci aj niečo čerpali z ľudových rozprávaní – čo treba pripustiť –, nikdy neslobodno zabúdať, že konali tak podporení vnuknutím Božím, ktoré ich pri výbere a posudzovaní týchto prameňov uchránilo od akéhokoľvek omylu.

Čo bolo prevzaté do Svätého písma z ľudových rozprávaní, sa nijako nedá porovnávať s mytológiami a inými podobnými vecami. Tie vyvierajú skôr z bezuzdnej fantázie než z úsilia o prostú pravdu, ktorá v posvätných knihách aj Starého zákona tak žiarivo vyniká, že spisovateľom našich posvätných kníh treba dať prednosť pred profánnymi spisovateľmi staroveku.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *SEMPITERNUS REX* (1951)

K 1500. výročiu Chalcedonského koncilu (451) (pozri pozn. 173; č. 178) vydal Pius XII. encykliku »Sempiternus Rex« , v ktorej objasnil význam tohto koncilu pre učenie o primáte pápeža a pre kristológiu. Prinášame tu z nej úryvok, v ktorom sa dotýka otázky vývoja dogiem, dejín dogmatických pojmov, otázky, ktorou sa dokumenty magistéria sotva zaoberali. Pojmová artikulácia zjavenej pravdy má svoje dejiny. Kým encyklika »Humani generis,« právom prízvukuje, že táto historickosť dogmatických formulácií neznamená právo na svojvoľnosti v dnešnej teológii a na emancipáciu

spod magistéria (veď práve vážne chápaná historickosť nedovoľuje romantickú repristináciu minulých čias ani v dejinách ducha, a tým menej v dejinných dogiem), táto encyklika stručným textom poukazuje na to, že existujú dejiny dogmy, a preto aj lepšie chápeme učenie Cirkvi, keď pri jeho výklade sa náležite skúma a zohľadňuje aj táto skutočnosť.

Vývoj dogiem od Efezského do Chalcedonského koncilu

138 Keď sa pýtame,[...] odkiaľ je to, že vyjadrovanie Chalcedonského koncilu prezrádza takú jasnosť a účinnosť pri zamietnutí bludu, tak sa nám zdá, že dôvod je predovšetkým v tom, že sa tam použili skutočne výstižné výrazy, ktoré mali vylúčiť akúkoľvek dvojznačnosť. V chalcedonskom vieroučnom dekréte sa slová osoba a hypostáza *(prosópon a hypostasis)* používajú v tom istom význame; slovo príroda *(fysis)* naproti tomu má iný význam a nikdy sa nepoužíva vo význame uvedených výrazov. Preto sa kedysi nestoriovci a eutychovci mylne domnievali, a dnes to tvrdia niektorí historici, že Chalcedonský koncil opravil závery Efezského koncilu. Naopak: ten druhý zdokonaľuje prvý, ale tak, že rovnomerné zjednotenie základného kristologického učenia na Druhom a Treťom konštantinopolskom koncile ešte ostrejšie vystupuje do popredia. Žiaľ, niektorí starí protivníci Chalcedonského koncilu, takzvaní monofyziti, zamietli takú jasnú, pravú a neporušenú dogmu, lebo niektoré výrazy starších autorov chápali nesprávne. Eutycha, ktorý hovoril nerozumne o zmiešaní Kristových prirodzeností, síce odmietli, no tvrdošijne sa držali známej formuly: „je len *j e d n a*, vtelená prirodzenosť Božieho Slova", ktorú používal svätý Cyril Alexandrijský ako tradovanú od svätého Atanáza, no v pravovernom zmysle, lebo výrazom príroda rozumel výraz osoba. Otcovia Chalcedonu týmito výrazmi rozdrvili akúkoľvek dvojznačnosť a akúkoľvek nejasnosť: aplikovali totiž odbornú reč trojičnej teológie na vtelenie Pána a stotožnili preto na jednej strane výrazy prirodzenosť a podstatu *(usia)*, ako aj výrazy osoba a hypostáza na druhej strane a chceli, aby sa tieto dvojice výrazov prísne od seba odlišovali, kým uvedení inoverci stotožňovali prirodzenosť s osobou, nie s podstatou, bytnosťou. Preto podľa zaužívaného a bezchybného spôsobu vyjadrovania treba povedať, že v Bohu je *j e d n a* prirodzenosť a tri osoby, v Kristovi však *jedna* osoba a dve prirodzenosti.

INŠTRUKCIA PÁPEŽSKEJ BIBLICKEJ KOMISIE (21. apríla 1964)

Medzi 4. a 5. zasadaním Druhého vatikánskeho koncilu uverejnila pápežská biblická komisia inštrukciu, v ktorej sa katolíckemu exegétovi za určitých podmienok dovoľuje použiť novšie výskumné metódy a opisujú sa tri etapy dejín tradície o učení a živote Ježiša, ktorými sa dostala až k nám.

Potreba racionálnej hermeneutiky

[...] Aby [katolícky exegéta] staval do plného svetla stále platnú pravdu a autoritu evanjelií, nech pri presnom dodržiavaní noriem racionálnej a katolíckej hermeneutiky múdro používa nové pomôcky exegézy, najmä tie, ktoré ponúka všeobecne chápaná historická metóda. Táto metóda usilovne skúma pramene a určuje ich povahu a dosah; ako pomôcku používa textovú kritiku, literárnu kritiku a znalosť rečí. Bude pritom dbať na pokyn bl. pam. Pia XII., ktorý mu ukladá, aby „múdro skúmal, ako spôsob hovorenia a či literárny druh, ktorý používa svätopisec, napomáha opravdivý a pravý výklad, a má byť presvedčený, že túto stránku svojej úlohy nesmie zanedbať, aby nepoškodil katolícku exegézu". [...] 139 3999

Vysvetľovateľ podľa potreby smie skúmať, ktoré zdravé prvky obsahuje metóda dejín foriem (formgeschichtliche Methode), ktorú môže právom používať na plnšie chápanie Evanjelií. Pritom však má postupovať obozretne, lebo s touto metódou sú zjavne spojené filozofické alebo teologické zásady, s ktorými nemožno súhlasiť a ktoré nezriedka znehodnocujú tak metódu samu, ako aj literárne závery. Mnohí stúpenci tejto metódy, zvedení predpojatými racionalistickými názormi, sa zdráhajú uznať jestvovanie nejakého nadprirodzeného poriadku a na základe Zjavenia vo vlastnom zmysle zásah osobného Boha do sveta, ako aj možnosť a jestvovanie zázrakov a proroctiev. Iní zas vychádzajú z falošného pojmu viery, ako keby sa viera nestarala o historickú pravdu, ba ako keby bola s ňou nezlučiteľná. Iní zas priam a priori popierajú historický význam a charakter svedectiev Zjavenia. Iní napokon podceňujú autoritu apoštolov ako svedkov Krista, ďalej ich službu a vplyv na prvotné spoločenstvo, pričom súčasne zveličujú tvorivú silu tohto spoločenstva. 140 3999a

Tri stupne dejín tradície

141 3999b Aby exegéta správne stanovil istotu so zreteľom na to, čo sa v evanjeliách traduje, nech dáva pozor na tri obdobia tradície, v ktorých sa k nám dostalo učenie a život Ježiša.
Kristus Pán si zhromaždil vyvolených učeníkov, ktorí ho od začiatku nasledovali, videli jeho skutky a počuli jeho reči, a takto sa stali súcimi svedkami jeho života a učenia. Pán sa pri ústnom výklade svojho učenia pridržiaval v tom čase zaužívaných spôsobov argumentovania a výkladu, prispôsobil sa duchu poslucháčov a dosiahol, že to, čo učil, sa hlboko vrylo do duše a učeníci si to mohli ľahko zapamätať. Správne pochopili aj zázraky a iné udalosti z Ježišovho života ako skutočnosti, ktoré boli vykonané alebo zariadené preto, aby ľudia skrze ne mohli Kristovi uveriť a prijať vo viere učenie o spáse.

142 3999c Keď apoštoli vydávali svedectvo o Ježišovi, predovšetkým ohlasovali smrť a vzkriesenie Pána a verne vysvetľovali jeho život i učenie, pričom vo svojich kázňach brali ohľad na situáciu, v akej sa poslucháči nachádzali. Keď Ježiš vstal z mŕtvych a jeho božstvo bolo zjavne spoznané, viera ani zďaleka nezotrela spomienku na to, čo sa stalo, naopak, upevnila ju, pretože sa opierala o Ježišove skutky a slová. A Ježiš kultom, ktorým ho učeníci odteraz uctievali ako Pána a Syna Božieho, nebol premenený na nejakú „mýtickú" osobu a ani jeho učenie nebolo zdeformované. Neexistuje nijaký dôvod popierať, že by apoštoli to, čo Pán skutočne povedal a vykonal, neboli svojim poslucháčom odovzdali s tým plnším chápaním, ktorému sa oni sami tešili, vystrojení preslávnymi udalosťami, týkajúcimi sa Krista, poučení a Duchom pravdy vyučení. Tak ako im Ježiš sám po svojom vzkriesení „vysvetľoval" slová Starého zákona a svoje vlastné slová, aj oni vysvetľovali jeho slová a skutky, ako to vyžadovali potreby poslucháčov. „Venujúc sa službe slova" kázali takým spôsobom, že používali rozličné druhy reči podľa toho, ako to vyžadoval ich zámer a ako to zodpovedalo duchu poslucháčov. Boli dlžníkmi „Grékov a barbarov, múdrych a nemúdrych". Treba rozoznávať spôsoby, ktorými kazatelia hlásali Krista: katechézy, rozprávania, svedectvá, hymnusy, doxológie, modlitby a iné podobné literárne formy, zvyčajne používané vo Svätom písme a ľuďmi tej doby.

143 3999d Toto pôvodné vyučovanie, ktoré bolo odovzdávané najprv ústne a potom písomne – čoskoro sa totiž prišlo na to, že mnohí sa pokúsili zaradom vyrozprávať udalosti, ktoré sa dotýkali Pána Ježiša –,

svätopisci zaznačili v štyroch evanjeliách na osoh cirkví podľa metódy, ktorá zodpovedala osobitnému cieľu, ktorý si každý z nich stanovil. Niečo si z bohatého materiálu vybrali, niečo zhrnuli do syntézy, niečo vysvetlili, berúc ohľad na stav cirkvi, a všemožne sa pritom usilovali, aby čitatelia o rozprávaných veciach, o ktorých boli poučovaní, nadobudli istotu. Svätopisci totiž z toho, čo prijali, vybrali predovšetkým tie veci, čo boli primerané rozličným podmienkam veriacich a cieľu, ktorý si určili. A vyrozprávali to tak, aby to zodpovedalo týmto podmienkam a tomuto cieľu. Pretože význam nejakej výpovede závisí aj od poradia vecí, pri odovzdávaní slov alebo činov Spasiteľa evanjelisti postupovali tak, že ich v rozličnej súvislosti, jeden v tejto, druhý v inej, vysvetlili na osoh čitateľov. Preto nech sa skúma, aký zámer mal evanjelista, keď takto rozpráva o slove alebo udalosti, alebo ich kladie do určitej súvislosti. Pravda nejakého rozprávania totiž vôbec nie je narušená tým, že evanjelisti podávajú Pánove slová a činy v rozličnom poradí a Pánove výroky nereprodukujú doslovne, ale ich vyjadrujú rozličným spôsobom, zachovajúc však pritom ich zmysel.

Keď exegéta nebude dbať na všetko to, čo sa týka pôvodu a kompozície evanjelií, a nevyužije správne chvályhodné úspechy novších výskumov, nesplní svoju úlohu, nepochopí totiž, čo svätopisci zamýšľali povedať a čo naozaj povedali. Keďže z výsledkov nových výskumov vyplýva, že učenie a život Ježiša neboli jednoducho preto predmetom rozprávania, aby zostali zachované v pamäti, ale boli „hlásané", aby Cirkvi slúžili za základ viery a mravného poriadku, exegéta, ktorý neúnavne skúma svedectvo evanjelistov, bude môcť hlbšie poukazovať na stále platný teologický význam evanjelistov a bude môcť plne osvetliť potrebu a závažnosť výkladu predkladaného Cirkvou. 144 3999e

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 8. ZASADNUTIE (1965)

Dogmatická konštitúcia o Božom zjavení

Definitívny text tejto konštitúcie je výsledkom prudkých debát a dlhých porád. Ešte aj dnes badať na ňom stopy rozličných kompromisov, treba ho však aj napriek tomu považovať za vydarené rozvinutie určitých výpovedí predchádzajúcich koncilov.
V 2. hlave sa konštitúcia zaoberá spornou otázkou, či existujú dva oddelené kanály božského Zjavenia s náplňou aspoň čiastočne odchodnou (Písmo

a Tradícia ako „oddelené pramene" Zjavenia). Tradícia sa tu opisuje ako aktívny čin viery Cirkvi, ako vždy dejinné sprítomňovanie spásneho Božieho zjavenia v živote, učení a kulte veriacich. Takto chápaná Tradícia Cirkvi je nielen časovo prvšia ako spisy Nového zákona, a Písmo samo je súčasťou Tradície, ale Tradícia môže voči Písmu obsahovať čosi „viac". Toto „viac" treba však hľadať na rovine istoty o zjavených veciach. Pretože za asistencie Ducha Svätého existuje v Cirkvi ako celku pokrok v chápaní Zjavenia, pričom magistériu prináleží úloha záväzne vysvetľovať Božie slovo. Živý akt viery Cirkvi, utváraný podľa apoštolského kázania pracirkvi, ako ho obsahuje Sväté písmo a usmerňuje služba magistéria, tvoria jednotu, ktorá za asistencie Svätého Ducha zaručuje verné odovzdávanie božského Zjavenia..

3. hlava sa zaoberá neomylnosťou Svätého písma a jeho vysvetľovania. Celé Písmo je síce inšpirované od Boha, ale keďže apoštoli (prípadne žiaci apoštolov) sú p r a v ý m i autormi Písma, nevylučuje sa možnosť omylu na čisto profánnom poli. No aj tak Písmo učí verne a neomylne všetko to, čo Boh chcel mať vo Svätom písme zaznačené pre našu spásu. Pretože existujú v rozličnom význame texty historického, prorockého alebo aj didaktického druhu, na správne chápanie Svätého písma treba spracovať zámer biblického autora, čo chcel povedať.

V 4. hlave, venovanej Starému zákonu, sa opisujú dejiny spásy v dejinách Božej zmluvy s Izraelom.

V 5. hlave sa konštitúcia obracia k histórii vzniku evanjelií. Keď už v 2. hlave bolo povedané, že apoštoli alebo žiaci apoštolov odovzdávali, čo prijali od Ježiša alebo učili za asistencie Ducha Svätého, naznačujú sa kroky vzniku evanjelií a potvrdzuje sa ich historickosť.

Posledná hlava hovorí o Písme v živote Cirkvi. Tu je uvedená Vulgáta a jej význam, požaduje sa návrat k pôvodnému textu, predovšetkým sa však všetkým stavom v Cirkvi odporúča pravidelné čítanie Písma, pretože „nepoznať Písmo znamená nepoznať Krista". Paralelné postavenie Eucharistie a Písma dalo vyzdvihnutím účinnosti Božieho slova podnety na vznik „teológie slova".

2. hlava: Tradovanie Božieho zjavenia

145 7. Boh vo svojej veľkej dobrote rozhodol, aby sa všetko, čo zjavil na spásu všetkých národov, navždy zachovalo neporušené a prechádzalo z pokolenia na pokolenie. Preto Kristus

Pán, v ktorom sa završuje celé zjavenie vznešeného Boha (porov. 2 Kor, 20; 3,16 – 4,6), rozkázal apoštolom, aby všetkým ohlasovali evanjelium – ktoré predpovedali Proroci a on naplnil a vlastnými ústami vyhlásil – ako zdroj všetkej spasiteľnej pravdy a mravného poriadku a aby im tak sprostredkovali Božie dary. To apoštoli verne splnili, keď ústnym ohlasovaním v príkladoch a poučeniach podali všetko, čo sa dozvedeli z úst Kristových, zo styku s ním a z jeho skutkov alebo poznali pod vplyvom Ducha Svätého, a niektorí apoštoli a apoštolskí žiaci z vnuknutia toho istého Ducha Svätého zachytili blahozvesť spásy aj písomne. [...]

Pojmové vymedzenie Tradície

8. Kázanie apoštolov, ktoré je osobitným spôsobom vyjadrené v inšpirovaných knihách, sa teda malo nepretržitým nástupníctvom zachovať až do konca čias. Preto apoštoli odovzdávajú, čo oni sami prijali, a napomínajú veriacich, aby sa pridŕžiavali podaní, ktoré prijali ústne alebo písomne (porov. 2 Sol 2,15), a aby bojovali za vieru, ktorá im bola raz navždy zverená (porov. Júd 3). A v tom, čo apoštoli odovzdali, je všetko, čo Boží ľud potrebuje, aby mohol sväto žiť a rásť vo viere. Takto Cirkev svojím učením, životom a kultom udržiava a všetkým pokoleniam odovzdáva sama seba a všetko, čo verí. 146

Vývin dogiem

Táto apoštolská tradícia sa v Cirkvi pomocou Svätého Ducha zveľaďuje, prehlbuje sa poznanie podávaných udalostí a rečí rozjímaním a štúdiom veriacich, ktorí o nich premýšľajú vo svojom srdci (porov. Lk 2,19.51), dôverným poznaním duchovných skutočností zo skúsenosti a kazateľskou činnosťou tých, ktorí s biskupským nástupníctvom dostali hodnovernú charizmu pravdy. Takto Cirkev v priebehu vekov ustavične smeruje k plnosti Božej pravdy, kým sa v nej nesplnia Božie slová. 147

Výroky svätých Otcov dosvedčujú živú prítomnosť tejto

Tradície, že jej bohatstvo preniká do praxe a života veriacej a modliacej sa Cirkvi. Z tejto Tradície Cirkev pozná úplný zoznam svätých kníh, s jej pomocou plnšie chápe samy sväté Písma a neprestajne ich uvádza do života. Takto sa Boh, ktorý kedysi prehovoril, stále zhovára s nevestou svojho milovaného Syna a Ducha Svätého, skrze ktorého v Cirkvi a jej prostredníctvom vo svete zaznieva živý hlas evanjelia, vovádza veriacich do plnej pravdy a dáva Kristovmu slovu bohato v nich prebývať (porov. Kol 3,16).

Jednota Písma, Tradície a magistéria

148 9. Posvätná Tradícia a Sväté písmo sú teda spolu tesne spojené a navzájom sa dopĺňajú. Veď vyvierajú z toho istého božského prameňa, určitým spôsobom splývajú v jedno a smerujú k tomu istému cieľu. Sväté písmo je totiž Božie slovo napísané z vnuknutia Ducha Svätého; posvätná Tradícia je zasa Božie slovo, ktoré Kristus Pán a Duch Svätý zverili apoštolom a neporušene odovzdávajú ich nástupcom, aby ho, osvietení Duchom pravdy, vo svojom hlásaní verne zachovávali, vysvetľovali a šírili. A preto Cirkev nečerpá istotu o všetkom, čo bolo zjavené, len zo Svätého písma. Práve preto treba jedno i druhé prijímať a ctiť si s rovnakou úctou a láskou.

149 10. [...] Úloha hodnoverne vysvetľovať písané alebo ústne tradované Božie slovo je zverená jedine živému magistériu Cirkvi, ktorá vykonáva svoju právomoc v mene Ježiša Krista. No toto magistérium nie je nad Božím slovom, ale v jeho službách, lebo učí len to, čo sa traduje, nakoľko z Božieho poverenia a za pomoci Ducha Svätého Božie slovo nábožne počúva, sväto zachováva a verne vysvetľuje; a z tohto jediného pokladu viery čerpá všetko, čo ako od Boha zjavené predkladá veriť.
Je teda zrejmé, že posvätná Tradícia, Sväté písmo a magistérium Cirkvi sú z premúdreho Božieho ustanovenia tak navzájom spojené a združené, že jedno bez druhých dvoch nemôže stáť a všetko spolu – každé svojím spôsobom – pôsobením toho istého Ducha účinne prispieva k spáse duší.

3. hlava: Inšpirácia Svätého písma a jeho výklad

11. Bohom zjavené pravdy, ktoré sú v knihách Svätého 150
písma vyjadrené a zachované, boli napísané z vnuknutia Ducha Svätého. Svätá matka Cirkev totiž podľa apoštolskej viery pokladá všetky knihy tak Starého, ako aj Nového zákona a všetky ich časti za posvätné a kanonické, pretože ich pôvodcom je Boh, lebo boli napísané z vnuknutia Ducha Svätého (porov. Jn 20, 31; 2 Tim 3, 16; 2 Pt 1,19–21; 3,15–16) a ako také boli zverené Cirkvi. Na napísanie posvätných kníh si Boh vyvolil ľudí a použil ich tak, že i oni uplatnili svoje schopnosti a sily, no on účinkoval v nich a skrze nich, aby napísali ako skutoční autori všetko to a len to, čo on sám chcel.
Keďže teda všetko, čo inšpirovaní autori čiže svätopisci tvrdia, treba pokladať za výrok Ducha Svätého, musí sa uznať, že knihy Písma bezpečne, verne a bez omylu učia pravdu, ktorú chcel mať Boh vo Svätom písme zaznačenú na našu spásu. A tak „celé Písmo je Bohom vnuknuté a užitočné na poúčanie, na usvedčovanie, na napravovanie a na výchovu v spravodlivosti, aby bol Boží človek dokonalý, pripravený na každé dobré dielo"(2 Tim 3,16–17).

Vysvetľovanie Písma a pomocné metódy

12. Pretože však Boh vo Svätom písme prehovoril prostred- 151
níctvom ľudí a ľudským spôsobom, vysvetľovateľ Svätého písma musí pozorne skúmať, čo vlastne mali svätopisci v úmysle vyjadriť a čo Boh uznal za dobré zjaviť ich slovami; len tak môže dobre pochopiť, čo nám Boh chcel povedať.
Aby sme zistili úmysel svätopisca, treba si okrem iného všímať aj *literárne druhy,* lebo z istého hľadiska iným spôsobom sa pravda podáva a vyjadruje v historických textoch a ináč v prorockých alebo básnických textoch alebo v iných formách literárneho prejavu.
Vysvetľovateľ musí hľadať zmysel, ktorý svätopisec chcel vyjadriť v daných okolnostiach, a to podľa podmienok svojej doby a kultúry, a ktorý aj skutočne vyjadril pomocou vtedy

používaných literárnych druhov. Na správne pochopenie toho, čo posvätný autor chcel povedať tým, čo napísal, treba totiž venovať náležitú pozornosť jednak zvyčajným vtedajším spôsobom myslenia, vyjadrovania sa a rozprávania, ktoré boli v dobe svätopisca bežné, a jednak spôsobom, ktoré sa v tom čase používali vo vzájomných ľudských stykoch.
Keďže však Sväté písmo treba čítať a vysvetľovať v tom istom duchu, v ktorom bolo napísané, ak sa má zistiť pravý zmysel posvätných textov, nemenšiu pozornosť treba venovať i obsahu a jednote celého Písma a brať zreteľ na živú Tradíciu celej Cirkvi a na analógiu viery. Je úlohou exegétov pričiniť sa podľa týchto smerníc o dôkladnejšie pochopenie a výklad zmyslu Svätého písma, aby na základe predchádzajúcej vedeckej práce dozrelo rozhodnutie Cirkvi. Všetko totiž, čo sa týka vysvetľovania Svätého písma, napokon podlieha úsudku Cirkvi, ktorá má od Boha poverenie a úlohu Božie slovo uchovávať a vysvetľovať. [...]

(4. hlava hovorí o Svätom písme Starého zákona; pozri pozn. 145)

5. hlava: Nový zákon

Vznik a historickosť evanjelií

152 18. Nikomu neunikne, že v celom Písme, a to aj v Novom zákone, právom vynikajú evanjeliá, pretože sú hlavným svedectvom o živote a učení vteleného Slova, nášho Spasiteľa. Cirkev vždy a všade tvrdila a tvrdí, že štyri evanjeliá sú apoštolského pôvodu, lebo to, čo apoštoli z Kristovho poverenia hlásali, nám neskôr oni sami a ich spolupracovníci (apostolici viri) z vnuknutia Ducha Svätého zanechali na písme ako základ viery, totiž štyri evanjeliá: Evanjelium podľa Matúša, Marka, Lukáša a Jána.
19. Svätá matka Cirkev rozhodne a pevne tvrdila a tvrdí, že spomenuté štyri evanjeliá, ktorých historickosť bez váhania potvrdzuje, verne podávajú to, čo Ježiš, Syn Boží, v čase, keď žil medzi ľuďmi, až do dňa, keď bol vzatý do neba, skutočne konal a učil na večnú spásu ľudí (porov. Sk 1,1–2).

Apoštoli po nanebovstúpení Pána podávali svojim poslucháčom to, čo on hovoril a konal, s tým plnším poznaním, ktoré mali oni sami, poučení udalosťami Kristovho oslávenia a osvietení Duchom pravdy. Svätí autori pri písaní Evanjelia postupovali tak, že urobili výber z mnohých vecí, ktoré sa zachovali ústne alebo už aj písomne, iné zasa synteticky zhrnuli alebo vyložili so zreteľom na stav miestnych cirkví; pritom zachovali formu hlásania, ale vždy tak, aby nám o Ježišovi podali pravdivé a úprimné údaje, lebo či už písali na základe vlastnej pamäti a svojich spomienok, alebo podľa svedectva tých, čo „od začiatku sami videli a boli služobníkmi slova", písali s tým úmyslom, aby sme poznali „spoľahlivosť" tej náuky, v ktorej sme boli vychovaní (porov. Lk 1,2–4).

Rozsah novozákonného kánonu

20. Kánon Nového zákona obsahuje okrem štyroch evanjelií aj listy svätého Pavla a iné apoštolské spisy napísané z vnuknutia Ducha Svätého. Tieto spisy podľa múdreho Božieho ustanovenia potvrdzujú všetko, čo sa týka Krista Pána, čím ďalej, tým jasnejšie vysvetľujú jeho pravé učenie, ohlasujú spasiteľné účinky Kristovho božského diela, opisujú začiatky Cirkvi a jej obdivuhodné šírenie a predpovedajú jej slávne zavŕšenie. 153
Pán Ježiš totiž zostal pri svojich apoštoloch, ako im to bol prisľúbil (porov. Mt 28,20), a poslal im Ducha obhajcu, aby ich viedol k plnej pravde (porov. Jn 16,13).

6. hlava: Sväté písmo v živote Cirkvi

21. Cirkev mala vždy v úcte Sväté písmo priam ako samo 154
Pánovo telo, pretože – najmä v posvätnej liturgii – neprestáva prijímať chlieb života zo stola tak Božieho slova, ako aj Kristovho tela, a podáva ho veriacim. Cirkev vždy mala a má Sväté písmo spolu s posvätnou Tradíciou za najvyššie pravidlo viery, lebo ono, Bohom vnuknuté a raz navždy napísané,

nezmeniteľne podáva slovo samého Boha a v slovách prorokov a apoštolov dáva zaznievať hlasu Ducha Svätého. Preto všetka kazateľská činnosť Cirkvi, ako aj sama kresťanská nábožnosť sa má živiť a dať viesť Svätým písmom. Veď v posvätných knihách ide s veľkou láskavosťou v ústrety svojim deťom sám Otec, ktorý je na nebesiach, a rozpráva sa s nimi. A v Božom slove je toľká sila a účinnosť, že ono je oporou a životnou silou Cirkvi a jej deťom posilou vo viere, pokrmom duše a čistým, nikdy nevysychajúcim prameňom duchovného života. Preto zvlášť o Svätom písme platia slová: „Živé a účinné je Božie slovo" (Hebr 4,12), „ono má moc budovať a dať dedičstvo medzi všetkými posvätnými" (Sk 20,32; porov. 1 Sol 2,13).

22. Veriacim kresťanom má byť dokorán otvorený prístup k Svätému písmu. Preto Cirkev hneď od začiatku prijala za svoj starobylý grécky preklad Starého zákona, zvaný Septuaginta podľa sedemdesiatich prekladateľov, a vždy má v úcte aj iné východné preklady, ako aj preklady latinské, najmä preklad zvaný Vulgáta. Keďže však Božie slovo má byť prístupné v každom čase, Cirkev s materinskou starostlivosťou dbá o to, aby sa pripravili vhodné a správne preklady do rozličných jazykov najmä z pôvodných textov posvätných kníh. Ak sa naskytne príležitosť pripraviť tieto texty so súhlasom cirkevnej autority v spolupráci s oddelenými bratmi, môžu ich používať všetci kresťania.

(Nasledujú pokyny na používanie Svätého písma.)

Tretia hlava

JEŽIŠ KRISTUS

Záznam „kázne apoštolov" vo svätých spisoch Nového zákona, tradovaný a aktualizovaný živou vierou univerzálnej Cirkvi: takto sa dostáva kresťanské posolstvo spásy k ľuďom všetkých čias. Obsahom tohto posolstva spásy je Ježiš Kristus. Kresťanská viera je zameraná na jeho osobu; na osobe Ježiša Krista sa rozhoduje, čo kresťanstvo je, čo verí, čo dúfa. Tým sa kresťanská viera odlišuje od všetkých iných náboženstiev. Z toho vyplýva aj vášnivosť, s akou sa (predovšetkým) v prvých piatich storočiach viedol boj o správne chápanie osoby Ježiša Krista. Veď išlo o to, aby sa uchránilo zjavenie sa Boha v Ježišovi z Nazareta, a tým aj obsah kresťanskej viery pred deformáciou a okliešťením. Kto je Boh vo svojom najvnútornejšom bytí a vo svojom spásnom konaní voči ľuďom, vieme iba zo s e b a zjavenia Boha v osobe Ježiša Krista.
Učenie o Bohočlovekovi sa môže falošne vysvetľovať v dvojakom ohľade: buď sa popiera božstvo Kristovo; z bytnostnej rovnosti Syna s Otcom sa stáva iba jednota religiózneho zmýšľania, alebo sa skracuje opravdivá ľudskosť Ježiša z Nazareta: Kristus je „preoblečený" Boh, ktorý sa ľudsky len tvári. A tak Cirkev háji proti adopcionizmu (Ježiš Kristus vlastní Ducha Božieho osobitným spôsobom, Boh ho za Syna „adoptoval") a proti akejkoľvek forme subordinacionizmu opravdivé Pánovo božstvo. Subordinacionizmus, určité chápanie, ktoré zaznieva aj u niektorých apologétov a cirkevných Otcov 2. a 3. storočia, sa vo 4. storočí cez arianizmus stáva výslovným bludom: Logos nie je večný ako Otec, dostáva však jestvovanie od Boha pred vznikom času, dostáva ho bezprostredne tak ako nijaké iné stvorenie a je sprostredkujúcou bytosťou medzi Bohom a svetom. Na Nicejskom koncile (325) bol arianizmus odsúdený a bolo slávnostne vyhlásené božstvo Syna a jeho bytnostná totožnosť s Otcom. Cirkev musela však brániť aj opravdivú Pánovu ľudskosť. Proti doketizmu učí, že Ježiš Kristus vlastní skutočné ľudské telo, že skutočne trpel a že nezomrel iba naoko. Proti arianizmu, ktorý popieral nielen bytnostnú rovnosť Logosa s Otcom, ale navyše aj na miesto ľudskej duše v Ježišovi kládol božský Logos, bráni Cirkev opravdivú ľudskú dušu v Kristovi. Pán ako opravdivý človek mal aj pravého ľudského ducha (proti Apollinárovi), ozajstnú ľudskú vôľu a ozajstné ľudské konanie (proti monoteletizmu a monoergetizmu). A tak koncom 4. storočia bolo jasné: Ježiš Kristus je pravý Boh a pravý človek. „Jeden z najsvätejšej Trojice", jednorodený Syn Otca, vzal si v čase skrze Ducha Svätého z Márie ľudskú prirodzenosť.

Ďalší priebeh dejín dogiem je určovaný otázkou, ako treba chápať j e d n o t u božskej a ľudskej prirodzenosti v Kristovi. Nestorios (z antiochijskej teologickej školy) presadzuje božskú a ľudskú osobu v Kristovi, dostáva sa však tak iba k morálnemu spojeniu obidvoch osôb so všetkými z toho vyplývajúcimi dôsledkami: človek Ježiš mohol zásadne zhrešiť a mýliť sa a musel si svoje božské synovstvo iba „zaslúžiť". Efezský koncil (431) zavrhol tento názor. Naproti tomu Eutyches (z alexandrijskej školy) zastupuje monofyzitizmus: zjednotením božského Logosu s ľudskou prirodzenosťou vzniká jedna jediná „nová" prirodzenosť. Zmiešanie ľudskej a božskej prirodzenosti je však nemysliteľné a monofyzitizmus okrem toho skracuje skoro nevyhnutne Pánovu ľudskú prirodzenosť. Až Chalcedonský koncil (451) (za použitia čiastočne novej terminológie, pozri č. 138) nachádza dogmaticky definitívnu formuláciu tajomstva Krista: božská a ľudská prirodzenosť v Ježišovi Kristovi sú nezmiešané, ale zjedinené v jednej Božskej Osobe (hypostatická jednota).

Takto Cirkev pojmovo zachytila a zachovala Pánove výroky o ňom samom: v Ježišovi Kristovi si Boh sám definitívne a neodvolateľne prisvojil náš ľudský život; svojou poslušnosťou až na smrť odčinil Syn ako jeden z nás našu neposlušnosť. V Ježišovi, jedinom prostredníkovi medzi Bohom a ľuďmi, sa zjavuje vrcholné zavŕšenie a pravé naplnenie človeka, ako aj milosť Boha, ktorý sa uponížil, aby nám daroval účasť na svojom najvlastnejšom božskom živote.

Táto hlava obsahuje najmä vieroučné dekréty o Kristovej osobe. Sem–tam sa do nej dostáva aj učenie o v y k u p i t e ľ s k o m d i e l e . No najdôležitejšie texty o Kristovom zmiernom utrpení a zásluhe sa nachádzajú v inom kontexte (pozri najmä vo vieroučnom dekréte o dedičnom hriechu č. 352 nasl. a o ospravodlivení č. 790 z Tridentského koncilu).

A tak učenie o Kristovi, vtelenom Slove, obsahuje nasledujúce jednotlivé pravdy: Kristus je pravý Boh (160, 173–177, 190, 215, 216, 224–228, 246, 250, 257, 916, 922) zrodením z Otca (173, 178, 181, 196, 255, 916), a pravý človek (173–177, 197, 215, 216, 246, 916, 919, 922) narodením z Márie (172, 173–177, 178, 181, 185, 196, 209, 916, 919, 922).

V Kristovi sú teda (proti monofyzitizmu) d v e p r i r o d z e n o s t i – božská a ľudská (138, 158, 174–177, 178, 196, 197, 211, 213, 246), ktoré sú nezmiešané (159, 172, 174, 175,

186–188, 197–201, 210, 912, 916, 922). V ňom je teda aj (proti monoteletizmu) dvojaké poznanie a dvojaké chcenie a pôsobenie (177, 202–208, 220, 221). Obe Kristove prirodzenosti sú (proti nestorianizmu) spojené v j e d n e j o s o b e Slova (157, 160–171, 172, 178, 182–184, 190–192, 196, 208, 212, 246, 912, 916, 919, 922).

Preto je Kristova ľudskosť p o k l o n y h o d n á (167, 188) a o jednej *druhej Božskej Osobe môžu byť vyslovené* vlastnosti, *činnosti a utrpenia o b i d v o c h prirodzeností (163, 171, 179, 189, 194, 196, 922). V Kristovi teda nie je ani podľa ľudskosti a d o p t í v n e synovstvo (157, 164, 222, 223, 922).*

V dôsledku zjednotenia so Slovom je Kristova ľudská prirodzenosť posvätená a b e z h r i e š n a (158, 169, 178, 190, 197, 218, 220) a vyznačená osobitným poznaním *(229–232, 236–238, 245).*

Kristus prišiel k Otcovi ako p r o s t r e d n í k pre spásu ľudí (169, 173, 174, 209, 218, 355, 387, 410, 495, 792, 912, 922). Zavŕšil vykúpenie svojou o b e t o u n a k r í ž i (169, 171, 218, 235, 355, 409, 597, 677, 792, 875), ktorou Bohu zadosťučinil (239, 658, 799) a ľuďom zaslúžil všetky milosti (799, 828). V spoločenstve jeh T a j o m n é h o t e l a sú všetci veriaci zjednotení (241–244, 245, 387, 389, 402–404, 407, 410, 482, 528, 615, 645).

VYZNANIE VIERY PRVÉHO NICEJSKÉHO KONCILU (325)

Arius (zomrel r. 336) popieral bytnostnú rovnosť druhej Božskej Osoby s Otcom: Slovo bolo pred začiatkom času slobodne stvorené od Otca. – Vtelenie podľa Aria nespočíva v tom, že Slovo prijalo plnú ľudskú prirodzenosť s telom a dušou, ale že prijalo iba telo.

Arius bol definitívne odsúdený Prvým nicejským koncilom (325).

Pravú vieru v bytnostnú rovnosť Syna s Otcom zhrnul koncil do vyznania viery, ku ktorému pripojil odsúdenie Ariových najpodstatnejších bludov. Vysvetľujúcim rozšírením Nicejského vyznania viery je Epifaniovo vyznanie viery (pozri č. 912).

155 Veríme v jedného Boha, Otca všemohúceho, Svoriteľa všet-
125 kých viditeľných a neviditeľných vecí, a v jedného Pána Ježiša Krista, Syna Božieho ako jednorodeného, splodeného od Otca, to jest z podstaty Otca, Boha z Boha, Svetlo zo Svetla, pravého Boha z Boha pravého, splodeného, nie stvoreného, jednej podstaty s Otcom, skrze ktorého bolo všetko stvorené, čo je na nebi a čo je na zemi, ktorý pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil (z neba), vtelil sa a stal sa človekom, trpel a na tretí deň vstal z mŕtvych, vstúpil do neba a príde súdiť živých a mŕtvych.
A v Ducha Svätého.

156 Tých však, čo hovoria, že Syn Boží „bol, kedy nebol" a „pred-
126 tým, ako sa narodil, nebol", a že bol utvorený z toho, čo nebolo, alebo z nejakej inej podstaty alebo bytnosti (hypostasis, usia), alebo že Syn Boží je premenlivý alebo nestály, katolícka Cirkev exkomunikuje.

RÍMSKA SYNODA ZA PÁPEŽA DAMAZA I. (382)

Jedným z najostrejších protivníkov Aria bol Apollinaris (okolo 310–390). Zastával jednotu bytnosti Slova s Otcom. Vo vysvetľovaní Kristovej osobnosti sa však dal Ariom zviesť do bludu. V základe jeho dobre mysleného výkladu sa nachádza platónske členenie človeka na tri časti, na telo, princíp života a duchovnú dušu. Predstavoval si, že v Kristovi bola duchovná duša nahradená druhou Božskou Osobou. Domnieval sa, že tak sa zachráni jednota osobnosti a predovšetkým dokonalá bezhriešnosť Kristova.
Rímska synoda sa obrátila proti všetkým dovtedajším bludom ohľadom Kristovej osoby: proti prijatiu dvojitého synovstva, jedného prirodzeného podľa božstva, a druhého z milosti podľa ľudskej prirodzenosti; proti Ariovi a proti Apollinarisovi. Jednomyseľné odmietnutie Apollinarisovho učenia je dôkazom, ako vážne sa v najranejšej dobe prijímalo tajomstvo vtelenia, t.j. prijatia dokonalej ľudskej prirodzenosti druhou Božskou Osobou.

157 6. Exkomunikujeme tých, čo tvrdia, že sú dvaja Synovia, jeden
158 pred časom a druhý po prijatí tela z Panny.

158 7. Exkomunikujeme tých, čo tvrdia, že (u Krista) rozumovú
159 duchovnú ľudskú dušu nahrádzalo Slovo Božie v ľudskom tele,

pretože Syn a Slovo Božie nenahrádzalo rozumovú a duchovnú dušu v jeho tele, ale prijalo a spasilo našu (t.j. rozumovú a duchovnú dušu), pravda bez hriechu.

14. Kto tvrdí, že pri mukách na kríži znášal bolesti Boh, a nie telo 159
s dušou, ktoré si Kristus, Syn Boží, odel *(induerat: výraz nevyjadruje* 166
jednoznačne vzťah medzi božskou a ľudskou prirodzenosťou v Kristovi; viaceré teologické výrazy neboli vtedy ešte spresnené) – „vzal si prirodzenosť sluhu" (Flp 2, 7), ako hovorí Písmo – ten nemá pravú vieru.

EFEZSKÝ KONCIL (431)

Kristus je Boh a človek. Extrémni zástupcovia teologickej školy v Antiochii pochopili odlišnosť oboch prirodzeností v Kristovi ako dvojosobovosť. Nestorios vyšiel z tejto školy a od roku 428 bol biskupom v Konstantinopole. Tu narazilo jeho učenie na prudký odpor, keď kňaz Anastáz vo verejnej kázni poprel Márii titul „Bohorodička". Ona nie je matkou Boha, je iba matkou človeka Krista, s ktorým sa osoba Slova spojila. Najrozhodnejším odporcom Nestoria bol Cyril, biskup Alexandrie. Definitívne rozhodnutie padlo na koncile v Efeze, ktorý na 1. zasadnutí slávnostne schválil druhý Cyrilov list (pozri č. 172) ako pravovernú formuláciu cirkevného učenia o Vtelení Logosa. Cyril predložil koncilu aj tretí list, ktorý obsahoval tzv. 12 anatém proti Nestoriovi (pozri č. 160–171). Týchto dvanásť anatém však nemožno považovať za neomylné rozhodnutie tohto koncilu, ale aj po Efezskom koncile boli viackrát uznané za pravé katolícke učenie.
Podkladom učenia Nestoria je názor, že plná ľudská prirodzenosť nevyhnutne musí byť aj ľudskou osobou: keď bol teda Kristus celkom človekom, musel byť aj ľudskou osobou; a tak ľudská prirodzenosť v Kristovi nie je s Bohom spojená v jednu osobu, ale voči božskej osobe sa nachádza vo vzťahu milosti; božské a ľudské výpovede o Kristovi, ako sa nachádzajú vo Svätom písme, sa vzťahujú na dve osoby; Kristus si musel vzostup tohto vzťahu milosti k Božiemu Slovu zaslúžiť.

Dvanásť anatém Cyrila Alexandrijského proti Nestorovi

1. Kto nevyznáva, že Emanuel je naozaj Boh a že svätá Panna je 160
preto Matkou Božou (porodila totiž podľa tela vtelené, z Boha 252
pochádzajúce Slovo), nech je exkomunikovaný.

161 2. Kto nevyznáva, že z Boha Otca pochádzajúce Slovo bolo podľa
253 osoby (kathę hypostasin, secundum subsistentiam) spojené s telom a že Kristus vedno s vlastným telom je jeden, totiž ten istý Boh a človek spolu, nech je exkomunikovaný.

162 3. Kto v jednom Kristovi po uskutočnenom spojení rozdeľuje
254 subsistencie, a to tak, že ich robí jedným iba skrze nejaké vonkajšie spojenie podľa hodnosti alebo autority, alebo moci, a nie skôr skrze zlúčenie, ktoré vzniká prirodzeným zjednotením, nech je exkomunikovaný. *(Táto priostrá formulácia v dôsledku ešte nedostatočne vyjasneného spôsobu vyjadrovania a v dôsledku rozhodného odmietnutia Nestoria – zjednotenie prirodzeností sa prisilne zdôrazňuje – bola popri inom podnetom a východiskom monofyzitizmu.)*

163 4. Kto pripisuje slová, ktoré sa nachádzajú v evanjeliových alebo
255 apoštolských spisoch, alebo to, čo povedali svätí o Kristovi, alebo ktoré on sám o sebe povedal, dvom osobám čiže hypostázam a niektoré pripisuje človekovi, chápanému akoby vedľa Slova pochádzajúceho z Boha, iné zas akoby dôstojné Boha len Slovu pochádzajúcemu z Boha Otca, nech je exkomunikovaný.

164 5. Kto sa odváži povedať, že Kristus je človek, nosiaci v sebe Boha,
256 a nevyznáva skôr, že on je naozaj jediný a prirodzený Syn Boží, pretože Slovo sa stalo telom, a takisto ako aj my máme účasť na krvi a mäse, nech je exkomunikovaný.

165 6. Kto tvrdí, že z Boha Otca pochádzajúce Slovo je Boh alebo Pán
257 nad Kristom, a nevyznáva o Kristovi skôr, že je súčasne Boh a človek, pretože Slovo sa stalo telom podľa Písem, nech je exkomunikovaný.

166 7. Kto tvrdí, že človek Ježiš Kristus dostal silu na účinkovanie od
258 Boha Slova, a hodnosť a česť Jednorodeného patrí vlastne niekomu mimo neho jestvujúcemu, nech je exkomunikovaný.

167 8. Kto sa odváži tvrdiť, že prijatý človek sa musí s Bohom Slovom
259 spoluuctievať, spoluoslavovať a spolunazývať Bohom, ako ktosi s niekým iným (veď stále pridávané slovo „spolu" núti tak myslieť) a neuctieva si skôr jednou poklonou Emanuela a neoslavuje ho jednou chválou, pretože Slovo sa stalo telom, nech je exkomunikovaný.

168 9. Kto tvrdí, že jeden Pán Ježiš Kristus je Svätým Duchom oslávený
260 ako niekto, kto používa cudziu, od Ducha danú silu, a že od Ducha

dostal moc pôsobiť proti nečistým duchom a schopnosť vykonávať medzi ľuďmi Božie znamenia, a kto skôr nevyznáva, že to bol jeho vlastný Duch, skrze ktorého vykonával aj Božie znamenia, nech je exkomunikovaný.

10. Kristus sa stal „Apoštolom a Veľkňazom nášho vyznania", hovo- 169
rí Sväté písmo; obetoval aj seba samého Bohu a Otcovi ako obetu 261
ľúbeznej vône. Kto teda hovorí, že naším Veľkňazom a Apoštolom nie je Slovo pochádzajúce z Boha, keď sa stalo telom a človekom ako my, ale niekto iný, popri ňom osve jestvujúci, zo ženy narodený človek; alebo kto tvrdí, že priniesol svoju obetu aj za seba samého a nie skôr len za nás (veď ani nepotreboval obetu, lebo nepoznal hriech), nech je exkomunikovaný.

11. Kto nevyznáva, že telo Pánovo je životodarné a že ono je vlast- 170
ným telom Slova pochádzajúceho z Boha, ale tvrdí, že je to telo 262
niekoho iného mimo neho, spojené síce s ním z hľadiska hodnosti, alebo akoby bolo len príbytkom Boha, a nie skôr, že je ono životodarné (ako hovoríme), pretože sa stalo vlastným telom Slova, ktoré je schopné všetko oživovať, nech je exkomunikovaný.

12. Kto nevyznáva, že Slovo Božie trpelo v tele a v tele bolo ukri- 171
žované a v tele okúsilo smrť a stalo sa prvorodeným z mŕtvych, pre- 263
tože ono ako Boh je Život a Darca života, nech je exkomunikovaný.

2. List Cyrila Alexandrijského Nestoriovi

List bol na koncile prečítaný a slávnostne schválený.

[...] Netvrdíme totiž, že prirodzenosť Slova sa premenila na telo, **172**
a ani to, že sa zmenila na celého, z duše a tela pozostávajúceho člo- 250
veka. Tvrdíme však, že Slovo spojilo so sebou nevýslovným a nepo- 251
chopiteľným spôsobom telo, oživené rozumovou dušou, podľa osoby (hypostasis), a tak sa stalo človekom, ktorý bol nazývaný Synom človeka, a to nielen podľa vôle alebo zaľúbenia, a ani len prijatím nejakej inej osoby. A hoci prirodzenosti, ktoré sa spojili do skutočnej jednoty, sú odlišné, predsa sa z nich stal jeden Kristus a Syn. Nie tak, že by odlišnosť prirodzeností v dôsledku zjednotenia bola odstránená, ale tak, že božskosť a ľudskosť spolu utvorili pre nás jedného Pána a Krista a Syna skrze nevysloviteľné a tajomné spojenie do jednoty. [...]

Niežeby sa bol najprv narodil zo svätej Panny nejaký obyčajný človek a na ktorého by potom bolo zostúpilo Slovo, ale z matkinho lona vystúpilo spojené s telom; a preto sa hovorí, že sa podrobil telesnému narodeniu, lebo narodenie svojho tela urobil svojím vlastným narodením [...]

DOGMATICKÝ LIST PÁPEŽA LEVA I. PROTI EUTYCHOVI (449)

Obranný postoj voči nestorianizmu doviedol nástupcu Cyrila Alexandrijského Dioskura (zomrel r.454) k tomu, že jednotu božskej a ľudskej prirodzenosti v Kristovi nepochopil ako jednotu v osobe, ale v Kristovi priznal len jednu božsko-ľudskú prirodzenosť: pred spojením boli ľudská a božská prirodzenosť odlišné, v spojení sa zliali do jednej novej *prirodzenosti (monofyzitizmus). V Konštantinopole nadviazal s Dioskurom kontakt mních Eutyches. Obom sa podarilo vďaka veľkému vplyvu na cisárskom dvore zvolať synodu (tzv. „zbojnícku synodu" v Efeze 449), potlačením slobody pri hlasovaní nové učenie odhlasovať a hlavných protivníkov bludu odstrániť z biskupských stolíc.*
Avšak Lev Veľký už predtým, vo svojom slávnom dogmatickom liste Flaviánovi, patriarchovi v Konštantinopole, zaujal stanovisko proti novému bludu. List obsahuje dovtedy najjasnejší výklad dogmy o Vtelení.
V roku 451 sa zišiel koncil v Chalcedone, aby v slávnostnom vieroučnom dekréte predložil učenie o dvoch prirodzenostiach v Kristovi, ktoré sú spojené v druhej Božskej Osobe.

173 [...] Tento večného Otca večný Jednorodený „narodil sa zo
291 Svätého Ducha a z Márie Panny". Toto narodenie v čase nič
292 neubralo na božskom a večnom rodení, ale mu ani nič nepridalo, ale bolo celkom zamerané na vykúpenie oklamaného človeka, aby premohlo smrť a aj zničilo svojou mocou diabla, ktorý mal moc nad smrťou. Nemohli by sme totiž premôcť pôvodcu hriechu a smrti, keby nebol prijal našu prirodzenosť a nebol by ju urobil svojou ten, ktorého ani nemohol poškvrniť hriech a nemohla ho ani smrť držať v područí.
Bol počatý zo Svätého Ducha v lone panenskej matky, ktorá ho porodila práve tak bez porušenia svojho panenstva, ako ho aj bez porušenia panenstva počala. [...]

Lež toto jedinečne zázračné a zázračne jedinečné narodenie sa nemá tak chápať, ako keby touto novosťou stvorenia bola odstránená podstatná vlastnosť *(ľudského)* zrodu: Panne dal plodnosť síce Duch Svätý, ale skutočné telo bolo vzaté z tela *(matky)*. A keď si „Múdrosť vybudovala dom" (Prís 9,1), „Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami" (Jn 1,14), t.j. v tom tele, ktoré si vzalo z človeka a ktoré oživoval duch rozumovej duše.

A tak keď zostávajú vlastnosti oboch prirodzeností zachova- 174
né a stretávajú sa v jednej osobe, poníženosť je prijíma- 293
ná vznešenosťou, slabosť silou, smrteľnosť večnosťou. A aby bol splatený náš dlh, spojila sa neporušiteľná prirodzenosť s tou, ktorá môže trpieť, aby podľa požiadaviek našej záchrany „jeden" a ten istý „prostredník medzi Bohom a ľuďmi – človek Kristus Ježiš" (1 Tim 2,5) na jednej strane mohol umrieť, a na druhej umrieť nemohol.

Teda v neporušenej a dokonalej prirodzenosti opravdivého 175
človeka sa narodil pravý Boh, celý v tom, čo je jeho, a celý v 293
tom, čo je naše. [...] Takto teda vstupuje Syn Boží do tohto 294
nízkeho sveta, zostupuje zo svojho nebeského trónu, a predsa neopúšťa Otcovu slávu.

(Prichádza na svet) v novom poriadku, 176
novým narodením. V novom poriad- 294
ku: ten, čo je vo svojej prirodzenosti neviditeľný, stáva sa viditeľným v našej; nepochopiteľný sa chcel stať pochopiteľným. Ostáva bytosťou jestvujúcou pred všetkými vekmi a začal jestvovať v čase. Pán vesmíru zahalil svoju nezmernú vznešenosť a prijal podobu sluhu. Boh nepodliehajúci utrpeniu nepovažoval za nedôstojné byť trpiacim človekom a nesmrteľný chcel byť podrobený zákonom smrti.

Prichádza na svet novým narodením: neporuše- 177
né panenstvo, ktoré nepoznalo žiadostivosť, mu pripravilo 294
telo. Pán prijal od matky prirodzenosť, nie však vinu. Aj keď je narodenie nášho Pána Ježiša Krista, ktorý sa narodil z panenského lona, zázračné, predsa jeho prirodzenosť nie je

nepodobná našej. Pretože ten, ktorý je pravý Boh, je aj pravý človek a v tejto jednote nie je nijaká lož, veď v tejto jednote sa nízkosť človeka a vznešenosť božstva navzájom prenikajú. Ako sa Boh nemení svojím zľutovaním, tak ani človek nie je pohltený *(touto)* vznešenosťou. Jedna prirodzenosť pôsobí v spojení s tou druhou, a to podľa svojej povahy; Slovo pôsobí, čo patrí Slovu, a telo vykonáva to, čo patrí telu. Prvé z nich žiari v zázrakoch, druhé je vystavené urážkam. A ako sa Slovo nevzdialilo od rovnosti s Otcovou slávou, tak sa ani telo nevzdalo prirodzenosti nášho rodu. [...]

CHALCEDONSKÝ KONCIL (451)

(Pozri pozn. 173)

Proti monofyzitom

178 301 302 303 Nasledujúc teda svätých Otcov, všetci jednohlasne učíme, že Syn, náš Pán Ježiš Kristus, je jeden a ten istý a že je dokonalý v božstve a dokonalý v ľudskosti, je pravý Boh a pravý človek, pozostávajúci z rozumovej duše a tela, je jednej podstaty s Otcom podľa božstva a jednej podstaty s nami podľa svojej ľudskosti, podobný nám vo všetkom okrem hriechu (porov. Hebr 4,15). Bol síce podľa svojho božstva zrodený z Otca pred všetkými vekmi, v posledných dňoch bol ten istý pre nás a pre našu spásu zrodený z Márie Panny, Rodičky Božej, podľa ľudskosti.

Vyznávame jedného a toho istého Krista, Syna, Pána, Jednorodeného, ktorý pozostáva z dvoch prirodzeností nezmiešane, nezameniteľne, nerozdelene, neoddelene. Odlišnosť prirodzeností nebude nikdy odstránená v dôsledku spojenia, naopak, vlastnosť každej jednej prirodzenosti bude zachovaná, keď sa obe prirodzenosti spoja v jednej osobe (prosópon) a hypostáze. Nevyznávame jedného na dve osoby rozčleneného a rozdeleného, ale j e d n é h o a toho istého jednorodeného Syna, Slovo Božie, Pána Ježiša Krista, ako to už pred ním proroci ohlasovali a Ježiš Kristus sám nás poučil a Vyznanie viery Otcov nám to odovzdalo.

Keďže sme toto rozhodnutie vypracovali s veľkou a všestrannou obozretnosťou a starostlivosťou, posvätný a všeobecný koncil stanovil, že nikto nesmie inú vieru prednášať, napísať, zložiť, prechovávať alebo učiť iných.

LIST PÁPEŽA JÁNA II. SENÁTU V KONSTANTINOPOLE (534)

Aj po veľkých dekrétoch o osobe Ježiša Krista ostal dosah tajomstva Vtelenia ešte mnohým zastretý. Dekrét pápeža Jána II. vyvodzuje posledné dôsledky.

Dôsledky vyplývajúce z tajomstva Vtelenia

[...] Náš syn, cisár Justinián, nám oznámil – ako ste to mohli zistiť z jeho listu, že vypukli spory ohľadom týchto troch otázok: (I) či možno tvrdiť, že Kristus a náš Boh je „jeden z Trojice", t.j. jedna svätá osoba z troch osôb Svätej Trojice; (II) či Kristus, Boh, pretrpel vo svojom tele, čo nebol schopný trpieť vo svojom božstve; (III) či Mária, vždy Panna, matka nášho Pána a Boha Krista, musí byť nazývaná vo vlastnom a pravom zmysle Bohorodičkou a matkou Slova Božieho, z nej narodeného. 179 401 402

V týchto veciach sme potvrdili katolícku vieru cisárovu a ukázali sme, že na základe výkladov prorokov, apoštolov alebo Otcov veci sa majú tak. Kristus je naozaj jeden zo Svätej Trojice, t.j. jedna svätá osoba z troch osôb Svätej Trojice. [...] Boh naozaj trpel v tele. [...] Slávna, svätá, Mária vždy Panna je vo vlastnom a pravom zmysle Bohorodičkou. [...].

DRUHÝ KONSTANTINOPOLSKÝ KONCIL (553)

»Tri kapitoly«

Schizma monofyzitov pretrvávala aj napriek vieroučným dekrétom Chalcedonského koncilu. Aby sa oddelené cirkvi zmierili, niektorí z bývalých hlavných protivníkov monofyzitizmu, Teodoret z Cyru a Ibas z Edesy, ako aj hlavný zástupca antiochijskej školy Teodor z Mopsuestie mali byť odsúdení spolu so svojimi spismi ako nestoriovci. Vzplanul spor o „tri kapi-

toly"; týmto menom sa rozumeli menovaní spisovatelia a ich diela. Hnacou silou, ktorá presadila odsúdenie, bol cisársky dvor v Konštantínopole, ktorý dal podnet na zvolanie piateho všeobecného koncilu do hlavného mesta Konštantínopola. Napokon so závermi koncilu súhlasil aj pápež Virgílius.

180 421 1. Kto nevyznáva, že Otec, Syn a Duch Svätý majú jednu prirodzenosť čiže bytnosť, jednu silu a moc; (kto nevyznáva) jednopodstatnú *(homousion)* Trojicu, jedno Božstvo, ktoré je uctievané v troch hypostázach čiže osobách *(prosópon)*, nech je exkomunikovaný. Totiž je len jeden Boh a Otec, z ktorého je všetko, a jeden Pán Ježiš Kristus, skrze ktorého je všetko, a jeden Duch Svätý, v ktorom je všetko.

181 422 2. Kto nevyznáva dve zrodenia *(gennéseis)* Slova Božieho, jedno pred všetkými vekmi z Otca nadčasové a netelesné, jedno druhé v posledných dňoch, keď zostúpil z neba a stal sa telom zo svätej slávnej Bohorodičky a vždy Panny a z nej sa narodil, nech je exkomunikovaný.

182 423 3. Kto tvrdí, že iné je Slovo Božie, ktoré robilo zázraky, a iný je Kristus, ktorý trpel; alebo kto tvrdí, že Slovo Božie iba koexistovalo s Kristom, narodeným zo ženy; alebo bolo v ňom ako v niekom inom a že to nebol jeden a ten istý náš Pán Ježiš Kristus, Slovo Božie, ktoré sa stalo telom a človekom a že zázraky a muky, ktoré dobrovoľne pretrpel v tele, nepatria tomu istému, nech je exkomunikovaný.

183 424 425 4. Kto tvrdí, že zjednotenie Slova Božieho s človekom bolo uskutočnené podľa milosti alebo len v účinkovaní alebo skrze rovnosť v úcte alebo plnosti moci, alebo skrze vzťah a pomer, alebo podľa moci; skrátka: z blahovôle, keďže sa Slovu Božiemu zapáčil tento človek, pretože našiel v ňom zaľúbenie, ako to hovorí Teodor vo svojom blúznení; alebo *(toto zjednotenie pozostáva)* iba v rovnomennosti *(homonymia)*, keďže nestoriovci Slovo Božie nazývajú aj Ježišom Kristom a, oddelene od neho, nazývajú človeka aj Kristom a Synom, a tak očividne hovoria o dvoch

osobách, a iba podľa pomenovania a úcty a hodnosti a uctievania hovoria pokrytecky o jednej osobe a jednom Kristovi; a kto nevyznáva, že jednota *(henosis)* Slova Božieho s telom, oživeným rozumovou a mysliacou dušou, sa stala podľa spájania čiže hypostázy, ako učili svätí Otcovia, a že je preto u neho iba jedna hypostáza, totiž Pán Ježiš Kristus, jeden zo Svätej Trojice, nech je exkomunikovaný.
Pretože výraz jednota *(henosis)* sa chápe v rozličnom význame, stúpenci bezbožnosti Apollinaria a Eutycha zastávajú názor, že spájajúce sa prirodzenosti zanikajú, a učia, že jednota (henosis) spočíva v splynutí. Stúpenci Teodora a Nestoria trvajú na oddelení a nastoľujú jednotu podľa vzťahu. Svätá Božia Cirkev naproti tomu zavrhuje bezbožnosť oboch heréz a vyznáva jednotu Slova Božieho s telom podľa spájania (synthesis), t.j. podľa hypostázy. Pretože jednota podľa spájania zachováva v tajomstve Krista nielen nezmiešané, čo sa zjednotilo, ale netrpí ani oddelenie.

184 426 5. Kto však výraz jedna hypostáza Pána nášho Ježiša Krista chápe tak, že tým myslí prijatie viacerých hypostáz a takto sa snaží zaviesť do tajomstva Krista dve hypostázy čiže osoby *(prosópon)*, a keď takto zaviedol dve osoby, hoci hovorí iba o jednej *(totiž)* podľa hodnosti a úcty a klaňania, ako Teodor a Nestorios vo svojom blúznení napísali, a kto posvätný Chalcedonský koncil falošne obviňuje, ako keby výraz jedna hypostáza bol používal v tomto bezbožnom zmysle, a nevyznáva, že Slovo Božie sa s telom spojilo podľa hypostázy a že preto u neho je len jedna hypostáza čiže osoba a že aj posvätný Chalcedonský koncil vyznal jednu hypostázu nášho Pána Ježiša Krista, taký nech je exkomunikovaný.
A preto keď jeden zo Svätej Trojice, totiž Slovo Božie, sa stal človekom, pre svätú Trojicu to neznamenalo pribudnutie ďalšej osoby či hypostázy.

185 427 6. Kto nazýva svätú, slávnu, vždy Pannu Máriu Bohorodičkou len v prenesenom, a nie vo vlastnom zmysle, alebo len podľa vzťahu, ako keby sa bol z nej narodil iba nejaký človek, a nie Slovo Božie, ktoré z nej pri-

jalo telo, pričom – tak totiž tvrdia – ľudské narodenie by sa iba natoľko vzťahovalo na Boha Slovo, nakoľko ono vedno koexistovalo s narodeným človekom; a kto falošne obviňuje Chalcedonský koncil, že nazýval Pannu Bohorodičkou podľa tohto bezbožného názoru Teodora; alebo kto ju nazýva Človekorodičkou alebo Kristorodičkou (Christotokos), ako keby Kristus nebol Bohom, a nevyznáva, že je skôr vo vlastnom a pravom zmysle Bohorodičkou, pretože od vekov z Otca zrodený Boh Slovo v posledných dňoch z nej prijal telo a z nej sa narodil a *(kto takisto nepriznáva)*, že ju posvätný Chalcedonský koncil nazval Bohorodičkou v tomto nábožnom zmysle, nech je exkomunikovaný.

186 428 7. Kto nepoužíva výraz „v dvoch prirodzenostiach" v tom zmysle, že ním vyznáva božstvo a ľudskosť jedného Pána Ježiša Krista, a že týmto výrazom chce naznačiť odlišnosť prirodzeností, z ktorých vznikla nevysloviteľná jednota *(henosis)* bez zmiešania, bez toho, že by sa bolo Slovo zmenilo na prirodzenosť tela a telo prešlo na prirodzenosť Slova, keď nastúpila hypostatická jednota, oboje ostalo tým, čím podľa prirodzenosti je; kto však berie tento výraz vo vzťahu k tajomstvu Krista v zmysle akéhosi rozdelenia častí; alebo dve prirodzenosti v jednom Pánovi Ježišovi Kristovi, vtelenom Slove Božom, síce vyznáva, ale odlišnosť prirodzeností, z ktorých sa skladá a ktorých odlišnosť sa zjednotením neruší, lebo jeden je v oboch a oba sú v jednom, nechápe len teoreticky, ale tento počet používa, aby prirodzenosti oddelil od seba, aby tak každej pripísal jej vlastnú hypostázu, nech je exkomunikovaný.

187 429 430 8. Kto neberie výrazy „z dvoch prirodzeností, z božstva a z ľudskosti, vznikla jednota" a „jedna vtelená prirodzenosť Slova Božieho" tak, ako to učili Otcovia, že totiž z božskej a ľudskej prirodzenosti hypostatickým zjednotením vznikol jeden Kristus, ale chce týmito výrazmi zaviesť len jednu prirodzenosť a či podstatu *(usia)* božstva a Kristovho tela *(sarx)*, nech je exkomunikovaný.

Keď totiž hovoríme, že Jednorodené Slovo sa podľa hypostázy (hypostaticky) spojilo (s telom), netvrdíme, že sa tým uskutočnilo nejaké vzájomné zmiešanie prirodzeností, ale chápeme to tak, že sa Slovo spojilo s telom, pričom obe prirodzenosti zostali tým, čím sú. Preto je Kristus jeden, Boh a človek, ten istý, tej istej podstaty *(homousios)* s Otcom čo do božstva, a tej istej podstaty s nami čo do ľudskosti. A Kristova Cirkev rovnako zavrhuje a exkomunikuje tých, čo rozdeľujú na časti a trhajú Kristovo tajomstvo Božieho usporiadania spásy *(theia oikonomia)*, ako aj tých, čo toto tajomstvo miešajú.

9. Kto chápe výraz „Kristus je uctievaný v dvoch prirodzenostiach" tak, že sa tým uvádzajú dve poklony, jedna osobitná pre Slovo Božie a druhá osobitná pre človeka; alebo kto kvôli tomu, aby odstránil telo alebo zmiešal navzájom božstvo a ľudskosť, hovorí o jednej prirodzenosti a či podstate spájajúcich sa prirodzeností a v tomto zmysle sa klania Kristovi, a nie jedným klaňaním sa vtelenému Slovu Božiemu vedno s jeho telom, ako to bolo Božej Cirkvi od počiatku odovzdané, nech je exkomunikovaný. **188** 431

10. Kto nevyznáva, že náš Pán Ježiš Kristus, ukrižovaný v tele, je pravý Boh a Pán slávy a jeden zo Svätej Trojice, nech je exkomunikovaný. **189** 432

12. Kto obhajuje bezbožného Teodora z Mopsuestie, ktorý povedal: **190** 434 435

(1) Niekto iný je Slovo Božie a niekto iný Kristus, podliehajúci hnutiam duše a žiadostivostiam tela, ktorý sa postupne dvíhal od nedokonalejšieho a pokrokom v činoch sa stával lepším a vo svojom správaní bezúhonným a bol ako obyčajný človek pokrstený v meno Otca i Syna i Ducha Svätého a krstom dostal milosť Ducha Svätého, stal sa hodným synovstva a bol s ohľadom na osobu Slova Božieho podobne ako obraz nejakého cisára uctievaný a po vzkriesení sa stal nemeniteľným vo svojich myšlienkach a úplne neschopným zhrešiť.

(2) A ďalej ten istý bezbožný Teodor povedal, že zjednotenie Božieho Slova s Kristom je také, aké podľa Apoštola exis-

tuje medzi mužom a ženou: „Budú dvaja v jednom tele" (Ef 5, 31).

(3) A okrem iných nespočetných bohorúhaní sa opovážil povedať: Keď Pán po vzkriesení dýchol na učeníkov a povedal „Prijmite Ducha Svätého" (Jn 20, 22), neudelil im Ducha Svätého, ale *(len)* symbolicky dýchol na nich.

(4) A ďalej hovorí: Keď sa Tomáš dotkol rúk a boku Pánovho po jeho vzkriesení a vyznal „Môj Pán a môj Boh" (Jn 20, 28), nevyslovil to vzhľadom na Krista, ale z údivu nad zázrakom vzkriesenia, čím Tomáš chválil Boha, ktorý vzkriesil Krista.

(5) A čo je ešte horšie, vo svojom vysvetľovaní Skutkov apoštolov porovnáva Teodor Krista s Platónom, Manim, Epikurom a Marcionom a hovorí, že ako každý z nich vynašiel svoju vlastnú náuku a ich žiaci boli podľa nich pomenovaní platónovcami, manichejcami, epikurejcami a marcionistami, takisto boli podľa Krista, ktorý takisto vynašiel svoju náuku, nazvaní kresťanmi. Kto teda menovaného bezbožného Teodora a jeho bezbožné spisy, v ktorých vyslovil tieto a ešte iné nespočetné rúhania proti veľkému Bohu, nášmu Spasiteľovi Ježišovi Kristovi, bráni a nezavrhuje ho spolu s jeho bezbožnými spismi, ako aj všetkých, čo sa ho zastávajú a bránia ho alebo tvrdia, že pravoverne vykladá Písmo, alebo píšu na jeho obranu a obranu jeho bezbožných kníh a takisto zmýšľajú alebo zmýšľali a až do konca zotrvali alebo zotrvávajú v tejto bezbožnosti, takí nech sú exkomunikovaní.

191 436 13. Kto obhajuje bezbožné spisy T e o d o r e t a , ktoré sú namierené proti pravej viere a proti prvému a posvätnému koncilu v Efeze a proti svätému Cyrilovi a jeho dvanástim anatémam, a kto obhajuje všetko, čo Teodoret napísal na obhajobu Teodora a Nestoria, týchto bezbožníkov, a na obranu tých, čo rovnako zmýšľajú ako menovaný Teodor a Nestorios, a tých a ich bezbožnosť obhajuje a kto preto nazýva bezbožnými tých učiteľov Cirkvi, ktorí jednotu Slova chápu hypostaticky; kto nezavrhuje menované bezbožné spisy, ako aj tých, čo zmýšľajú podobne, a všetkých, čo písali proti pravej viere a proti svätému Cyrilovi a jeho dvanástim anatémam a v tejto bezbožnosti zotrvali až do konca, nech je exkomunikovaný.

14. Kto obhajuje list, ktorý údajne napísal I b a s Peržanovi Marimu a v ktorom sa popiera, že Božie Slovo si 192 437
vzalo telo zo svätej Bohorodičky Márie vždy Panny a stalo sa človekom; v ktorom sa hovorí, že sa z nej narodil iba obyčajný človek, ktorého nazýva „chrámom", takže niekto iný je Slovo Božie a niekto iný človek; a svätému Cyrilovi, ktorý hlásal pravú vieru kresťanov, sa inkriminuje, že je bludár, pretože vraj napísal niečo podobné ako bezbožný Apollinaris; a v tomto liste sa kladie za vinu prvému posvätnému Nicejskému koncilu, že vraj bez vyšetrovania a preskúmania odsúdil Nestoria. A ten istý bezbožný list nazýva dvanásť anatém svätého Cyrila bezbožnými a protirečiacimi pravej viere a obhajuje Teodora a Nestoria a ich bezbožné učenie a spisy. Kto teda obhajuje uvedený bezbožný list a nezavrhuje ho spolu s tými, čo ho obhajujú a hovoria, že je celý alebo aspoň jeho časť pravoverná, a spolu aj tých, čo písali alebo píšu na jeho obhajobu a na obhajobu bezbožnosti, ktorá sa v ňom nachádza, a odvažujú sa ho obhajovať alebo obhajovať bezbožnosť, ktorú obsahuje, v mene svätých Otcov alebo svätého Chalcedonského koncilu a zotrvávajú v tom až do konca, nech je exkomunikovaný.

RÍMSKA SYNODA V LATERÁNE ZA PÁPEŽA MARTINA I. (649)

Keď prvý pokus o prekonanie schizmy monofyzitov odsúdením „troch kapitol" zlyhal, Sergius (610–638), konstantinopolský patriarcha, za podpory cisára Heraklia, so zámerom posilniť jeho ríšu, ohrozovanú Slovanmi a Peržanmi, snažil sa ešte raz priviesť oddelené cirkvi k jednote. Pokúsil sa o sprostredkovanie tak, že dualizmus prirodzeností v Kristovi síce uznal, ale v Kristovi uznal len jednu činnosť, a p r e t o l e n j e d n u v ô ľ u . Pravda, dôsledné rozvinutie tohto učenia muselo opäť vyústiť do monofyzitizmu. Pretože celá činnosť pochádza z prirodzenosti, učenie o jednej činnosti a o jednej vôli v Kristovi predsa len znovu obsahuje učenie o jednej prirodzenosti.

Monoteletizmus bol prvýkrát odsúdený italskými a africkými biskupmi v Ríme za pápeža Martina I. Avšak definitívne slávnostné rozhodnutie padlo na Treťom konštantinopolskom koncile.

193 501 1. Kto so svätými Otcami nevyznáva vo vlastnom a pravom zmysle Otca, Syna a Ducha Svätého, Trojicu v jednote a jednotu v Trojici, t.j. kto nevyznáva jedného Boha v troch osobách jednej podstaty a rovnakej slávy, jedno a to isté božstvo týchto troch, jednu prirodzenosť, podstatu, silu, moc, kraľovanie, vládu, vôľu, činnosť, a to nestvorenú, bez začiatku, nepochopiteľnú, tvoriacu všetky veci a ochraňujúcu, nech je odsúdený.

194 502 2. Kto so svätými Otcami vo vlastnom a pravom zmysle nevyznáva, že jeden zo svätej jednopodstatnej, poklonyhodnej Trojice, a to Slovo Božie, zostúpil z neba a prijal telo z Ducha Svätého a Márie, vždy Panny, že sa stal človekom, že v tele bol ukrižovaný, pre nás dobrovoľne trpel, bol pochovaný a na tretí deň vstal z mŕtvych, vystúpil na nebesia a sedí po pravici Otca a že opäť príde v sláve Otcovej s telom, ktoré si vzal, a oživeným rozumovou dušou, aby súdil živých i mŕtvych, nech je považovaný za odsúdeného.

195 503 3. Kto so svätými Otcami vo vlastnom a pravom zmysle nevyznáva, že svätá a vždy panna a nepoškvrnená Mária je Bohorodička, pretože v posledných časoch skutočne a opravdivo počala z Ducha Svätého bez semena Slovo Božie samo, zrodené od Otca pred všetkými vekmi a bez porušenia ho porodila, pričom nedotknuté ostalo jej panenstvo aj po pôrode, nech je odsúdený.

196 504 4. Kto so svätými Otcami nevyznáva vo vlastnom a pravom zmysle dve zrodenia *(gennéseis)* nášho Pána a Boha Ježiša Krista, jedno pred vekmi z Boha a Otca netelesne a stále *(asómatos kai aidiós)*, druhé podľa tela *(sarkikós)* zo svätej, vždy panenskej Bohorodičky Márie v týchto posledných časoch, *(a kto nevyznáva)*, že jeden a ten istý náš Pán a Boh Ježiš Kristus je jednej podstaty s Bohom Otcom čo do božstva a jednej podstaty čo do ľudskosti s človekom a matkou, takže je schopný v tele trpieť, a neschopný trpieť v božstve, telesne uchopiteľný a neuchopiteľný v božstve *(perigrapton ton sómati, aperigrapton pneumati)*, že ten istý je nestvorený a stvorený, pozemský a nebeský *(epigeion kai uranion)*, očami viditeľný a *(len)* rozumom spoznateľný *(chóréton kai achóréton)*, takže skrze toho istého ako celého človeka a Boha, celý človek, čo bol upadol do hriechu, bol zreformovaný: nech je odsúdený.

5. Kto so svätými Otcami nevyznáva vo vlastnom a pravom zmysle 197 505
jednu vtelenú prirodzenosť Slova Božieho, pričom výraz „vtelená" znamená, že naša podstata dokonale a nezmenšene, samozrejme, že bez hriechu, sa nachádzala v Bohu Kristovi, nech je odsúdený.

6. Kto so svätými Otcami vo vlastnom a pravom zmysle nevyznáva, 198 506
že jeden a ten istý Pán a Boh Ježiš Kristus pozostáva z dvoch prirodzeností a je v dvoch prirodzenostiach, podstatne spojených, nezmiešane a neoddelene, nech je odsúdený.

7. Kto so svätými Otcami vo vlastnom a pravom zmysle nevyznáva, 199 507
že je v ňom zachovaný podstatný rozdiel prirodzeností nezmiešane a neoddelene, nech je odsúdený.

8. Kto so svätými Otcami vo vlastnom a pravom zmysle nevyznáva, 200 508
že zostáva v ňom zachované podstatné spojenie nezmiešane a neoddelene, nech je odsúdený.

9. Kto so svätými Otcami vo vlastnom a pravom zmysle nevyznáva, 201 509
že prirodzené vlastnosti tak Božstva, ako aj ľudskosti sú v ňom zachované neumenšene *(annellipós)* a bez straty *(ameiótós)*, nech je odsúdený.

10. Kto so svätými Otcami vo vlastnom a pravom zmysle nevyznáva 202 510
dve vôle v jednom a tom istom Kristovi, našom Bohu, neprerušene v ňom spojené, božskú a ľudskú, takže podľa oboch svojich prirodzeností zo slobodného rozhodnutia sa stáva bytostne jedným uskutočňovateľom našej spásy, nech je odsúdený.

11. Kto so svätými Otcami vo vlastnom a pravom zmysle nevyznáva 203 511
dve činnosti Krista, nášho Boha, neprerušene spojené, božskú a ľudskú, takže podľa oboch svojich prirodzeností zo slobodného rozhodnutia sa stáva bytnostne jedným vykonávateľom našej spásy, nech je odsúdený.

12. Kto s nehanebnými bludármi vyznáva iba jednu vôľu 204 512
a jednu činnosť Krista, nášho Boha, na zánik vyznania svätých Otcov a na poprenie poriadku spásy tohto nášho Spasiteľa, nech je odsúdený.

205 13. Kto s nehanebnými bludármi v Bohu Kristovi, v ktorom sú v
513 jednote podstatne zachované dve vôle a dve činnosti, božská a ľudská, čo naši svätí Otcovia nábožne hlásali, vyznáva proti učeniu Otcov jednu vôľu a jednu činnosť, nech je odsúdený.

206 14. Kto s nehanebnými bludármi prijíma len jednu vôľu a jednu
514 činnosť, čo vyznávajú bezbožne bludári, a popiera a odmieta dvojitú vôľu a dvojitú činnosť, t.j. božskú a ľudskú, ktoré sa v Bohu Kristovi zachovávajú v jednote, a čo svätí Otcovia pravoverne o ňom ohlasujú, nech je odsúdený.

207 15. Kto s nehanebnými bludármi božskoľudský
515 spôsob činnosti *(theandriké energia)* nerozumne chápe ako jednu činnosť a so svätými Otcami nevyznáva dvojitý spôsob činnosti, t.j. božský a ľudský, alebo kto prijíma, že novozavedený výraz „božskoľudský" znamená len jeden spôsob činnosti, a nepoukazuje na podivuhodné a slávne spojenie obidvoch spôsobov činnosti, nech je odsúdený.

208 16. Kto s nehanebnými bludármi v protiklade k dvom vôľam a
516 dvom spôsobom činnosti, t.j. božskej a ľudskej, v Bohu Kristovi podstatne v jednote zachovaným a svätými Otcami nábožne hlásaným, nerozumne vnáša do tajomstva poriadku spásy nezrovnalosti a protirečenia, a preto výroky evanjelií a apoštolov o Spasiteľovi nepripisuje jednej a tej istej osobe a podstatne tomu istému Pánovi a Bohu Ježišovi Kristovi podľa blaženého Cyrila, čím sa stáva jasným, že ten istý je bytnostne Boh a človek súčasne, nech je odsúdený.

VYZNANIE VIERY JEDENÁSTEJ TOLEDSKEJ SYNODY (675)

(Pozri pozn. 266)

Narodenie v čase z Panny Márie

209 [...] Veríme, že z týchto troch osôb (Otca, Syna a Ducha
533 Svätého) iba osoba Syna prijala zo svätej a nepoškvrnenej Panny pravú a bezhriešnu ľudskú prirodzenosť,

aby oslobodila ľudské pokolenie. Z nej sa narodil v novom poriadku a v novom narodení. V novom poriadku: pretože Neviditeľný pre svoje božstvo sa zjavil ako viditeľný v tele. Novým narodením sa zrodil, lebo nedotknuté panenstvo, ktoré nepoznalo obcovanie s mužom, pripravilo mu zatienením Ducha Svätého oplodnenú látku tela. Tento pôrod Panny sa nedá pochopiť (prirodzeným) rozumom a je bezpríkladný. Keby sa dal pochopiť rozumom, nebol by zázračný. Keby sa dal uviesť nejaký iný príklad, nebol by jedinečný. A hoci Mária počala zatienená Duchom Svätým, nemožno sa preto domnievať, že Duch Svätý je Otcom Syna; (to by bolo tak) ako keby sme tvrdili, že Syn má dvoch Otcov, čo tvrdiť je hodné zavrhnutia.

V tomto zázračnom počatí, v ktorom si Múdrosť vystavala 210
dom, „Slovo sa stalo telom a prebývalo medzi nami". Avšak 534
Slovo sa nepremenilo natoľko v telo, že ten, čo sa chcel stať človekom, by bol prestal byť Bohom. Ale Slovo sa stalo človekom tak, že v ňom je nielen Slovo Božie a telo človeka, ale aj rozumová duša človeka. A tak celok sa musí nazvať práve tak Bohom kvôli Bohu, ako aj človekom kvôli človekovi.

Dvojitá prirodzenosť Krista

Veríme, že v Synovi Božom sú dve prirodzenosti, jedna bož- 211
ská a druhá ľudská, ktoré Kristova osoba tak v sebe spojila, 534
že sa nikdy nebude dať oddeliť božstvo od ľudskosti a ani ľudskosť od božstva. Preto je Kristus v jednote jednej osoby dokonalý Boh a dokonalý človek.

Keď však hovoríme, že v Synovi sú dve prirodzenosti, tým 212
nestanovujeme v ňom dve osoby, aby sa nezdalo, čo je neprí- 534
pustné, že sa Trojica stáva Štvoricou. Boh Slovo neprijal osobu človeka, ale ľudskú prirodzenosť. Prijal do večnej osoby božstva časnú podstatu *(substantia)* tela.

Ďalej: Hoci veríme, že Otec, Syn a Duch Svätý vlastnia 213
jednu podstatu, predsa tým netvrdíme, že Mária poro- 535

dila Trojicu v jej jednote, ale porodila iba Syna, lebo len on prijal našu prirodzenosť do jednoty svojej osoby.
Treba veriť aj to, že vtelenie spôsobila celá Trojica, lebo činy Svätej Trojice sú neoddeliteľné. No aj tak iba Syn sám vzal na seba „podobu sluhu" (porov. Flp 2,7) v jedinečnosti osoby, nie v jednote božskej prirodzenosti, prijal ju do toho, čo je vlastné Synovi, nie do toho, čo je spoločné Trojici. Táto podoba *(sluhu)* bola pridaná k jednote jeho osoby, takže Syn Boží a Syn človeka je jeden Kristus. A tak ten istý Kristus pozostáva v týchto dvoch prirodzenostiach z troch podstát *(substantia)* : z podstaty Slova, ktorá patrí jedine Božej bytnosti *(essentia)*, z tela a duše, ktoré patria pravému človekovi. Má preto v sebe dvojitú podstatu: svojho božstva a našej ľudskosti.

214 536 Svojím pôvodom bez začiatku z Otca bol len zrodený a nemožno o ňom hovoriť ani ako o stvorenej, ani ako o predurčenej bytosti. Keďže však bol narodený aj z Panny, treba nám veriť aj v jeho narodenie, stvorenie a predurčenie. Obe jeho narodenia sú zázračné, lebo je splodený pred vekmi od Otca bez matky, a na konci vekov sa narodil z matky bez otca. A ten istý, keďže je Boh, stvoril matku, keďže je však človek, bol utvorený Máriou. On sám je i Otcom svojej matky Márie, i jej Synom.

215 536 Ďalej: Keďže je Boh, je rovný s Otcom; keďže je človek, je menší ako Otec. Preto nám treba veriť, že je väčší i menší od seba, lebo v podobe Boha má Syn väčšiu hodnosť, ako je on sám v dôsledku prijatej ľudskosti, ktorú božstvo prevyšuje. V podobe sluhu je však menší od seba, a to ľudskosťou, ktorá je menšia ako božstvo, lebo ako v dôsledku prijatia tela je menší nielen od Otca, ale aj od seba samého, tak podľa božstva, ktoré je na rovnakom stupni s Otcom, i on sám i Otec sú väčší ako prirodzenosť človeka, ktorú prijala iba osoba Syna.

216 537 Ďalej: Keď sa kladie otázka, či by Slovo mohlo byť na tom istom stupni ako aj Duch Svätý, a na nižšom stupni, podobne ako je podľa našej viery na tom istom i na nižšom stupni s Otcom, odpovedáme: podľa božskej podoby je na tom istom stupni ako Otec a Duch Svätý, v podobe sluhu stojí však na nižššim stupni ako Otec a Duch Svätý, lebo ani Duch Svätý, ani Boh Otec, ale len osoba Syna prijala telo, čím je na nižšom stupni, ako sú obidve tieto osoby.
Ďalej: Veríme, že tento Syn ako osoba je síce odchodný od Boha Otca a Ducha Svätého, no nie je oddelený; od prijatej ľudskej prirodzenosti však (odchodný) svojou (božskou) prirodzenosťou.
Ďalej: S ľudskou prirodzenosťou tvorí jednu osobu. S Otcom a Duchom Svätým však *(vlastní)* jednu božskú prirodzenosť čiže podstatu.

217 538 Treba však veriť, že Slovo bolo poslané nielen od Otca, ale aj od Ducha Svätého. Veď on sám povedal skrze Proroka: „A teraz ma poslal Pán a jeho Duch" (porov. Iz 48,16). Ba treba dokonca povedať, že sám seba poslal, veď neodeliteľná *(od seba)* je nielen vôľa, ale aj účinkovanie celej Trojice. Ten totiž, ktorý sa nazýva jednorodený pred všetkými vekmi, sa v čase stal prvorodeným: jednorodený pre božskú podstatu, prvorodený pre prijatú prirodzenosť tela.

Kristovo vykupiteľské dielo

218 539 Veríme, že v tejto prijatej podobe človeka bol podľa pravdy Evanjelia bez hriechu počatý, bez hriechu narodený, bez hriechu zomrel. Len kvôli nám „sa stal hriechom" (porov. 2 Kor 5,21), t.j. zmiernou obetou za naše hriechy. A predsa napriek svojmu božstvu trpel za naše previnenia, bol odsúdený na smrť ukrižovaním a umrel skutočnou ľudskou smrťou; avšak na tretí deň vstal, vlastnou silou prebudený, opäť z hrobu.

219 541 Toto je výklad nášho vierovyznania, ktorým sa rušia formulácie všetkých bludárov; ním sa očisťujú srdcia veriacich a ním sa aj slávne vystupuje k Bohu po všetky veky. Amen.

TRETÍ KONSTANTINOPOLSKÝ KONCIL (680–681)

(Pozri pozn. 193)

O dvoch vôľach v Kristovi

220 556 [...] Aj my ohlasujeme, že podľa učenia svätých Otcov sú v ňom *(Kristovi)* d v e p r i r o d z e n é v ô l e a dva prirodzené spôsoby činnosti, a to neoddelene, nezameniteľne, nerozdelene, nezmiešane. A tieto dve prirodzené vôle n i e s ú p o s t a v e n é p r o t i s e b e , to vôbec nie, ako to tvrdili nehanební bludári, ale jeho ľudská vôľa nasleduje a neodporuje a neprieči sa jeho božskej a všemohúcej vôli, ale je skôr jej podriadená. Vôľa tela musela byť totiž pohýnaná, musela sa však podrobiť Božej vôli, ako hovorí múdry Atanáz. Ako sa totiž jeho telo nazýva telom Slova Božieho, a ním aj je, tak aj prirodzená vôľa jeho tela sa nazýva, a takou aj je, vlastnou vôľou Slova Božieho, ako to on sám hovorí: „lebo som nezostúpil z neba, aby som plnil svoju vôľu, ale vôľu toho, ktorý ma poslal" (Jn 6, 38). Nazýva tu vôľu svojho tela svojou vlastnou, lebo aj telo sa stalo jeho vlastným telom. Ako totiž jeho presväté a nepoškvrnené oživené telo zbožštením nebolo zrušené, ale zostalo vo svojom vlastnom stave a spôsobe, tak ani jeho zbožštená ľudská vôľa nebola zrušená, ba čo viac, zostala zachovaná, ako to hovorí Gregor Naziánsky: „Jeho chcenie, totiž chcenie Spasiteľa, nie je v protiklade s Bohom, ale je celkom zbožštené."

221 557 Ďalej slávnostne vyznávame, že v našom Pánovi Ježišovi Kristovi, našom pravom Bohu, je d v o j a k á p r i r o d z e n á č i n n o s ť neoddelene, nezameniteľne, nepomiešane, nerozdelene, totiž božská a ľudská činnosť, ako to aj Bohom osvietený Lev čo najjasnejšie tvrdí: „Každá jeho podoba pôsobí totiž v spoločenstve s druhou tak, ako je to jej vlastné; Slovo spôsobuje, čo patrí Slovu, a telo zariaďuje, čo patrí telu." V nijakom prípade nepripúšťame, že Boh a jeho stvorenie majú jeden a ten istý spôsob činnosti, aby sme nedvíhali stvorenie do božskej podstaty *(usia)* a vznešenosť božskej prirodzenosti neznižovali na úroveň stvorenia.

Pripisujeme síce jednému a tomu istému práve tak zázraky, ako aj utrpenie, ale podľa rozličnosti ich prirodzeností, z ktorých pozostáva a v ktorých má bytie, ako hovorí ctihodný Cyril. [...]

LIST PÁPEŽA HADRIÁNA I. BISKUPOM GALÍCIE A ŠPANIELSKA (793)

Ako chcel byť monoteletizmus prostredníkom k monofyzitizmu, a predsa aj on sám viedol k monofyzitizmu, tak učenie o adoptovaní Krista (a d o p c i a n i z m u s) malo byť prostredníkom k nestorianizmu. V 8. stor. vzniklo v Španielsku pod vplyvom Elipanda z Toleda učenie, že božské Slovo má silou večného plodenia z Otca prirodzené synovstvo, kým Kristovi človekovi, ktorý sa narodil z Márie, patrí synovstvo iba adoptovaním za Syna. Prehliada však, že synovstvo sa vyslovuje nie o prirodzenosti, ale o osobe. Kristus je Syn Boží, lebo je druhá Božská Osoba. A tak učenie o adoptovaní za Syna nebolo napokon ničím iným, iba obnovením nestorianizmu, ktorý tvrdil, že v Kristovi sú dve osoby. Odsúdenie tohto učenia, ktoré sa dostalo aj do ríše Frankov, viedlo k ďalšiemu objasneniu tajomstva Vtelenia.

Kristus nie je adoptovaný, ale pravý Syn Boží

[...] Nehanbili ste sa ústami plnými jedu nazvať nášho Spasiteľa adoptovaným Synom, ako keby bol obyčajným človekom, ktorý bol podrobený ľudským slabostiam. Ba človekovi je to aj hanba hovoriť; vy nepoctivci a nevďačníci ste ho nazvali sluhom. [...] Nehanbíte sa, vy hašteriví, hnevu Božiemu prepadnutí nactiutŕhači, nazvať sluhom toho, čo vás vyslobodil spod otroctva diabla? [...] Veď hoci v temnote proroctva bol aj nazvaný sluhom v dôsledku vonkajšej sluhovskej podoby, ktorú prijal z Panny, [...] vieme predsa [...], že to bolo povedané v dejinnom zmysle o svätom Jóbovi a len v prenesenom zmysle o Kristovi. [...] 222

VYZNANIE VIERY SYNODY VO FRIAULE (796)

Kristus je pravý Syn Boží

223 619 [...] Ľudské a časné narodenie nič neubralo božskému a večnému narodeniu, lebo v j e d n e j osobe je Ježiš Kristus pravý Syn človeka a pravý Syn Boží. Nie je ktosi iný Syn človeka a ktosi iný Syn Boží. [...] Nie je len zdanlivo Synom Božím, ale opravdivo. Nie je len adoptovaným Synom, ale vlastným, pretože nikdy nebol vzdialený od Otca pre človeka, ktorého prijal. [...] A preto ho vyznávame v každej z týchto prirodzeností ako pravého, a nie adoptovaného Syna Božieho. Keď totiž prijal človeka, jeden a ten istý je nezmiešane a neoddelene i Syn Boží i Syn človeka. Prirodzený Syn Otca podľa božstva, prirodzený Syn svojej matky podľa ľudskosti je vlastným Synom Otca v obidvoch *(prirodzenostiach)*. [...]

TÉZY MODERNIZMU ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM X. (1907)

(Pozri pozn. 60)

[224] 3427 27. Ježišovo božstvo sa nedokazuje z evanjelií. Je to však článok viery, ktorý kresťanské vedomie odvodilo z pojmu Mesiáš.

[225] 3428 28. Keď Ježiš vykonával svoju službu, nehlásal svoje posolstvo s tým cieľom, aby učil, že je Mesiáš; ani jeho zázraky necielili na to, aby to dokázali.

[226] 3429 29. Možno pripustiť, že historický Kristus bol omnoho bezvýznamnejší ako Kristus, ktorý je predmetom viery.

[227] 3430 30. Vo všetkých evanjeliových textoch výraz Syn Boží je rovnocenný s výrazom Mesiáš, no ani najmenej neznamená, že Kristus je opravdivý a prirodzený Syn Boží.

[228] 3431 31. Učenie o Kristovi, ako ho podávajú Pavol, Ján, Nicejský, Efezský a Chalcedonský koncil, nie je totožné s tým, ktoré hlásal Ježiš, ale je to učenie, ako ho o Ježišovi chápalo kresťanské vedomie.

32. Prirodzený zmysel evanjeliových textov sa nedá zladiť s tým, čo učia naši teológovia o vedomí a neomylnom poznaní Ježiša Krista. [229] 3432

33. Tomu, kto nie je v zajatí predpojatých mienok, je očividné, že Ježiš buď učil omyl o blízkom príchode Mesiáša, alebo väčšia časť učenia synoptických evanjelií nie je pôvodná. [230] 3433

34. Kritický človek nemôže tvrdiť, že Kristus mal neobmedzené poznanie, ak neprijme hypotézu, ktorá je však historicky a morálne neudržateľná, že totiž Kristus ako človek mal síce poznanie Boha, ale aj napriek tomu poznanie mnohých vecí učeníkom a budúcim pokoleniam nechcel oznámiť. [231] 3434

35. Kristus nemal vždy vedomie svojej mesiášskej hodnosti. [232] 3435

36. Vzkriesenie Vykupiteľa nie je vlastne dejinná udalosť, ale udalosť patriaca do čisto nadprirodzeného poriadku, a nie je ani dokázaná, ani dokázateľná; kresťanské vedomie ju postupne odvodilo z iných skutočností. [233] 3436

37. Viera vo vzkriesenie Krista sa od začiatku nevzťahovala natoľko na vlastné vzkriesenie, ako na nesmrteľný život Krista u Boha. [234] 3437

38. Učenie o zmiernej smrti Krista nie je učením evanjelií, ale učením Pavlovým. [235] 3438

ROZHODNUTIE SVÄTÉHO OFÍCIA TÝKAJÚCE SA KRISTOVHO POZNANIA (1918)

Základné línie učenia o Kristovi boli jasne načrtnuté vo veľkých vieroučných rozhodnutiach. Tým bola vlastne iba načrtnutá úloha preniknúť teraz aj do tajomstva samej osobnosti Kristovej. Isté je to, že Kristus prijatím ľudskej prirodzenosti prijal aj všetky výšky a hĺbky ľudského duševného života. Stal sa nám podobným vo všetkom okrem hriechu. A takisto je isté, že ľudskej prirodzenosti Kristovej na základe hypostatickej jednoty s druhou Božskou Osobou patrili také prednosti, aké nepatria nijakému inému človekovi, alebo aké človek dostane v budúcom živote. Kresťanská tradícia od prvých storočí učila, že Kristovi patria tieto prednosti. – Pokus vniknúť do chápania tohto duševného života bol rezervovaný pomerne neskorým časom. Nechýbali ani mylné pokusy, ktoré sa snažili čo možno najväčším potlačením týchto predností uľahčiť pochopenie Ježišovho duševného života.

Proti takým pokusom sa obracajú nasledujúce tézy.

(Otázka:) Či možno s istotou učiť nasledujúce tézy:

[236] 3645 1. Nie je isté, či v Ježišovej duši, kým prebýval medzi ľuďmi, bolo to poznanie, aké majú blažení vo videní Boha.

[237] 3646 2. Nemožno považovať za istú mienku, ktorá tvrdí, že Kristova duša nikdy nebola v nevedomosti, ale od začiatku poznávala v Slove všetko, minulé, prítomné a budúce veci, čiže všetko, čo pozná Boh vo svojom poznaní videnia.

[238] 3647 3. Názor niektorých novších (autorov) ohľadom obmedzeného poznania Kristovej duše nie je v katolíckych školách menej prijateľný ako názor starších o neobmedzenom poznaní.

(Odpoveď:) Nemožno.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XI. *MISERENTISSIMUS REDEMPTOR* (1928)

Vtelením a vykúpením vstúpil Kristus do dôverného spoločenstva s ľudstvom: Hlava a telo j e d e n Kristus. Tým bolo určitým spôsobom zapojené aj vykúpené ľudstvo do tajomstiev vtelenia, ktoré stále aj ďalej pôsobí, ako aj do stále sa obnovujúceho vykúpenia. Na základe tajomne hlbokého spojenia, ktoré je medzi Hlavou a jeho údmi, musí kresťan vo svojom vlastnom živote ďalej pokračovať v dopĺňaní výkupného zmierneho utrpenia Kristovho. Jedinečným spôsobom a s mimoriadnou hĺbkou rozvádza tieto myšlienky encyklika Pia XI. o Božskom Srdci Ježišovom »Miserentissimus Redemptor«.

Kristova zmierna obeta

239 [...] Vykúpenie, ktoré vykonal Kristus, bolo zaiste prebohaté a v hojnosti nám „odpustilo všetky previnenia". Predsa však Božia múdrosť to podivuhodne zariadila tak, že pre Cirkev, ktorá je Kristovým telom, my na vlastnom tele musíme dopĺňať, čo ešte chýba Kristovmu utrpeniu (Kol 1,24). A tak môžeme, ba musíme spájať s chválou a zadosťučinením, „ktoré Kristus v mene hriešnikov priniesol Bohu", našu vlastnú chválu a naše vlastné zadosťučinenie.

Pritom si však stále musíme uvedomovať, že celá zmierna sila plynie jedine a výlučne z j e d n e j k r v a v e j o b e t y K r i s t o v e j , ktorá sa stále obnovuje na našich oltároch nekrvavým spôsobom, lebo je to „jeden a ten istý obetný dar, a je to ten istý, čo sa teraz službou kňaza obetuje a čo sa vtedy sám na kríži obetoval, len spôsob obetovania je odlišný" *(Tridentský koncil, 22. zasad., 2.hl.; pozri č. 599).* 240

Zmierne spoločenstvo s Kristom

Preto sa s touto vznešenou eucharistickou obetou musí spájať obeta kňazov a veriacich, aby sa aj oni prinášali „ako živá, svätá, Bohu milá obeta" (Rim 12,1). Ba ešte viac: svätý Cyprián sa neostýcha povedať, že „Pánova obeta sa nebude právoplatne sláviť, ak naše dary a naša obeta nezodpovedajú príkladu jeho utrpenia". Podľa toho nás napomína aj Apoštol, aby sme „stále nosili na tele Ježišovo umieranie" (2 Kor 4,10); a my, čo sme boli s Kristom pochovaní a podobnosťou smrti sme s ním spojení, máme nielen svoje telo s jeho náruživosťami a žiadostivosťami pribiť na kríž, aby sme „unikli porušeniu, ktoré je vo svete pre žiadostivosť" (2 Pt 1,4), ale ešte viac: „na našom tele sa má zjaviť aj Ježišov život" (2 Kor 4,10), a pretože máme účasť na jeho večnom kňazstve, aj my máme prinášať „dary a obety za hriechy" (Hebr 5,1). 241

Všeobecné kňazstvo

Na tomto tajomnom kňazstve a na úlohe zadosťučiniť a obetovať majú účasť nielen tí, ktorých používa náš Veľkňaz Ježiš Kristus, aby prinášali nepoškvrnenú obetu od východu slnka až po západ na každom mieste božskému menu (Mal 1,11), ale aj celý kresťanský ľud, ktorý prvý spomedzi apoštolov právom nazýva „vyvoleným radom, kráľovským kňazstvom" (1 Pt 2,9). Preto aj všetci kresťania tak za seba, ako aj za celé ľudské pokolenie musia prinášať dary a obetu za hriechy práve tak ako každý kňaz a „každý veľkňaz, vybratý spomedzi ľudí, je ustanovený pre ľudí, aby ich zastupoval pred Bohom" (Hebr 5,1). 242

Čím dokonalejšie teda zodpovedá naša oddanosť a naša obeta obete Pánovej, to znamená, čím dokonalejšie je naša sebaláska a naša žiadostivosť obetovaná a naše telo ukrižované v tom tajomnom ukrižovaní, o ktorom hovorí Apoštol, tým hojnejšie dosiahneme pre seba a pre iných ovocie zmieru a zmierenia. Existuje 243

totiž obdivuhodne hlboká spätosť všetkých veriacich s Kristom, celkom tak ako mezi hlavou a ostatnými údmi nejakého tela. Skrze toto tajomné spoločenstvo svätých, ktoré s katolíckou vierou vyznávame, sú všetci jednotliví ľudia, ako aj národy spojení nielen medzi sebou, ale aj s tým, ktorý je Hlavou, s Kristom. „Z neho celé telo, pevne zviazané a pospájané všetkými oživujúcimi spojivami, podľa činnosti primeranej každej časti, rastie a buduje sa v láske." (Ef 4,16) Toto úpenlivo prosil sám Prostredník medzi Bohom a ľuďmi, Ježiš Kristus, krátko pred svojou smrťou, od svojho Otca: Budem v nich, ako si ty vo mne, aby boli „dokonale jedno" (Jn 17, 23). [...]

244 Kristovo zmierne utrpenie súčasne pokračuje a završuje sa v jeho Tajomnom tele, v Cirkvi. Svätý Augustín poznamenáva: „Kristus pretrpel všetko, čo musel pretrpieť, nič nechýba z miery jeho utrpenia. Tak sú utrpenia Kristove naplnené; ale len v Hlave: treba ešte doplniť utrpenia Kristove v jeho tele" (k žalmu 86). Aj sám náš Pán Ježiš Kristus to láskavo vysvetlil, keď k Šavlovi, „ktorý ešte stále dychtil po hrozbách a zabíjaní Pánových učeníkov" (Sk 9,1), prehovoril: „Ja som Ježiš, ktorého ty prenasleduješ" (Sk 9,5). Tým dal jasne najavo, že v bojoch vedených proti Cirkvi sama božská Hlava bola napádaná a prenasledovaná. Plným právom si teda Kristus želá, aby vo svojom Tajomnom tele ešte stále trpel, aby sme na jeho miere mali účasť, ako si to vyžaduje aj naše dôverné spojenie s ním. Keďže sme „telom Kristovým a jednotlivo jeho údy" (1 Kor 12,27), musia aj údy znášať všetky utrpenia Hlavy v spojení s ňou. [...]

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *MYSTICI CORPORIS CHRISTI* (1943)

(Pozri pozn. 482 a pozn. 402)

245
3812 Toto láskyplné poznanie, ktorým nás božský Spasiteľ sprevádzal od prvého okamihu svojho vtelenia, prevyšuje každé ľudské úsilie a chápanie. Veď blaživým videním Boha, ktorým bol obdarovaný, len čo bol počatý v lone Bohorodičky, mal vždy a ustavične pred očami všetky údy svojho Tajomného tela a objímal ich svojou spásonosnou láskou.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *SEMPITERNUS REX* (1951)

(Pozri pozn. 138)

Úryvok z tejto encykliky na základe predtým vyloženého učenia uvedeného koncilu zavrhuje dva bludy: blud kenotikov, ktorí v rámci evanjelickej teológie predovšetkým 19. storočia učili, že Božie Slovo sa pri vtelení skutočne vzdalo božských vlastností, a blud extrémnej teológie „prijatého človeka" a jej dôsledkov pre psychológiu Ježiša.

Moderné kristologické bludy

S Chalcedonským vyznaním viery je úplne nezlučiteľný aj názor, 246
značne rozšírený medzi nekatolíkmi, ktorému podklad a zdanie autority poskytlo povrchne a nesprávne vyložené miesto z Listu svätého Pavla Filipanom (Flp 2,7) – učenie o tzv. kenóze –, podľa ktorého sa predpokladá, že Slovo sa v Kristovi „vyprázdnilo" od božstva. Tento naozaj bohorúhavý výmysel, ako aj protikladný blud doketizmu, treba zavrhnúť, pretože celé tajomstvo vtelenia a vykúpenia znehodnocuje na bezkrvný a bezvýznamný tieň. „V nedotknutej a dokonalej prirodzenosti opravdivého človeka," tak pôsobivo učí Lev Veľký, „narodil sa pravý Boh, dokonalý podľa svojho svojrázu, dokonalý podľa nášho svojrázu" (Ep. 28, 3).

Hoci nič nebráni tomu, aby sa Kristova ľudskosť stále hlbšie skú- 247
mala, a to aj čo do jej psychologickej stránky, predsa sa na tomto 3905
ťažkom výskumnom poli nájdu podaktorí, čo sa nenáležite vzďaľujú od stanoviska starších, aby ho nahradili čímsi novým. A aby podopreli svoje názory, neprávom sa odvolávajú na autoritu a vieroučné rozhodnutia Chalcedonského koncilu. Títo bádatelia natoľko vyzdvihujú svojrázne postavenie Kristovej ľudskej prirodzenosti, že to budí dojem, akoby bola svojprávnym subjektom (subiectum sui iuris), akoby nemala svoju subsistenciu v osobe samého Slova. A predsa Chalcedonský koncil v úplnej zhode s Efezským koncilom jasne tvrdí, že obe prirodzenosti nášho Vykupiteľa „sa stretajú v jednej osobe a *subsistencii*" a zakazuje predpokladať v Kristovi dve indivíduá, ako keby bol k Slovu pričlenený nejaký „prijatý človek", vlastniaci plnú autonómiu.

Štvrtá hlava

JEDEN A TROJJEDINÝ BOH

Skutočnosť trojosobnostného života v Bohu je tajomstvo našej viery. Náš kresťanský život, pohrúžený krstom do tohto života, má tu svoj začiatok, v jeho komunikácii pre oblažujúce videnie dosahuje naša existencia nadčasovo–večné zavŕšenie.

O tajomstve trojosobnostného života jedného Boha sa možno dozvedieť iba zo zjavenia Boha v Ježišovi Kristovi, ba ani po jeho oznámení nemôže ľudský rozum do neho vnútorne nahliadnuť. Tak je pochopiteľné, že kristologické polemiky prvých storočí boli súčasne a predovšetkým trojičnými polemikami. Kto je Ježiš z Nazareta, možno napokon určiť iba z jeho vzťahu k Bohu. Ako môžu byť – tak bola otázka nastolená – Ježiš Kristus, Otec a Duch Svätý súčasne j e d - n ý m Bohom? V tomto položení otázky je každá výpoveď o Ježišovi Kristovi výpoveďou o Bohu samom.

Dejiny dogmy tohto tajomstva spočívajú vecne v istom úsilí držať sa výpovedí Nového zákona a za ponuky a rozvinutia celého západného pojmového aparátu (prirodzenosť, osoba, podstata atď.) obhajovať ich proti stále subtílnejším pokusom rozložiť biblické tajomstvo. Ako základné bludy vystúpili: m o d a l i z m u s (Praxeas, Sabélius), podľa ktorého Boh Otec, Syn a Duch Svätý sú iba rozličné mená pre spôsoby činnosti jednoosobného Boha, ako sa j a v i a p r e n á s v časovej rozdielnosti (stvorenie, vtelenie, posvätenie). Naproti tomu Cirkev obhajuje: trojosobovosť správania Boha voči nám je skutočnosťou Boha osebe. Keď Boh komunikuje svetu seba samého ako dôverne blízke tajomstvo, tak toto komunikovanie vo svojej absolútnej pôvodnosti sa volá Otec; on sám ako v dejinách konajúci princíp je Syn; ako nám darovaný a prijatý je Duch Svätý. Pri tomto „ako" v jeho vzťahu k nám ide o samu vnútrobožskú skutočnosť. Komunikovanie Boha je s e b a k o m u - n i k o v a n i e, nie je to čosi odchodné od vnútrobožskej skutočnosti.

T r i t e i z m u s ako protiakcia na sabelianizmus rozkladá Trojicu na trojbožstvo. Ako blud ostal triteizmus síce bezvýznamný, ale novodobé, z moderného pojmu osoby vychádzajúce myslenie sa ocitá v stálom nebezpečenstve ponímať v Bohu tri odchodné činné centrá, a tým pripúšťať aj akýsi druh triteizmu. Treba sa však držať toho: Boh j e d e n je Otec, pretože ako komunikujúci seba samého je bezpočiatočný prameň; je Syn, pretože sebavyslovenie Otca ako (vzťahová) skutočnosť jedného Boha konštituuje reálnu odlišnosť; je Duch, pretože s druhým vnútrobožským životným procesom daru-

júcej a prijímajúcej lásky sa v Bohu konštituuje relatívne analogická odlišnosť (a tým aj relatívna nezameniteľnosť).

A r i a n i z m u s je zameraný proti katolíckemu chápaniu božských osôb v ich vzájomnom vzťahu, keď popiera rovnopodstatnosť Syna s Otcom a predkladá mylné učenie o vychádzaní Syna z Otca. Prvý konstantinopolský koncil (381) opakuje odsúdenie arianizmu Nicejským koncilom (325) a súčasne sa obracia proti bludom macedonianizmu a focianizmu, vystupujúcim v nadväznosti na arianizmus, podľa ktorých Duch Svätý je iba stvorením či akousi bytosťou uprostred medzi Stvoriteľom a stvorením.

Tajomstvo Božskej Trojice je tajomstvo r o z d i e l n o s t í v Bohu, ktoré sú však plnou skutočnosťou v sebe bezrozdielnej j e d n o t y božskej prirodzenosti: touto božskou prirodzenosťou sú Tri Osoby: O t e c , S y n , D u c h S v ä t ý . Celá božská prirodzenosť s jej vlastnosťami je jej nerozdielne vlastnenie. Jediným základom jeho rozdielnosti sú vzájomné vzťahy, v ktorých na základe svojho pôvodu vlastnia túto prirodzenosť: Otec ako bezpôvodný pôvod Syna a Ducha Svätého; Syn na základe večného plodenia Otcom ako pôvod Ducha Svätého; Duch Svätý na základe vychádzania z Otca a Syna ako z jedného pôvodu. Tieto rozdielnosti osôb a vzťahy sú skutočné, nie iba pomyselné odlišnosti. Ale súčasne sú osoby a prirodzenosť iba j e d i n o u , t o u i s t o u s k u t o č n o s ť o u . A to je základ toho, že osoby – pri zostávajúcej odlišnosti – sa čo najdokonalejšie n a v z á j o m p r e n i k a j ú , „takže vo všetkom je úctyhodne Jednota v Trojici a Trojica v Jednote" (Atanázovské vyznanie viery).

A tak rozvíja Cirkev v dokumentoch svojho učenia základnú danosť zjavenia, tajomstvo jedného a trojjediného Boha v nasledujúcich tézach:

Existuje j e d e n osobný Boh (155, 250, 262, 277, 315, 318, 319, 911, 921) pomimo sveta (303, 314, 315, 320, 321), v ktorom je každá d o k o n a l o s ť (277, 287, 315), ktorý je v š e v e d i a c i (72, 315, 317).

V Bohu sú t r i O s o b y : Otec, Syn a Duch Svätý (155, 180, 193, 248, 250, 263, 265, 266, 277, 279, 911–913, 915, 921), ktoré vlastnia j e d n u božskú prirodzenosť (180, 193, 248, 262, 266, 270, 271, 273–275, 277, 278, 284, 915, 921, 923). V každej z týchto osôb je c e l é , n e r o z d e l e n é b o ž s t v o

(193, 253, 254, 265, 277, 278, 921), v O t c o v i (267), v S y n o v i (155, 249, 250, 256, 257, 268, 912, 915, 916, 922), v D u c h u S v ä t o m (250, 251, 258–260, 264, 269, 914, 915, 923).

Medzi troma Božskými Osobami existuje s k u t o č n á o d l i š n o s ť (248, 252, 272, 273, 276, 278, 283, 915, 921). Základom týchto odlišností sú v z ť a h y Osôb medzi sebou na základe ich vychádzania (270, 271, 272, 278, 282).

O t e c má božskú prirodzenosť zo seba (267, 277, 282, 286).

S y n vychádza od Otca večným plodením (155, 250, 255, 268, 27, 278, 279, 282, 286, 912, 915, 922), D u c h S v ä t ý vychádza od Otca a Syna ako z jedného pôvodu (250, 269, 277, 282, 283, 286, 913, 923).

Otec, Syn a Duch Svätý sa navzájom prenikajú tak, že každá osoba je v druhej čo najdokonalejšie (276, 285) a vlastnia jeden čin smerujúci navonok do sveta (193, 213, 261, 276, 286). O vzťahu trojjediného Boha k omilostenému človekovi pozri úvod k deviatej hlave (Milosť).

LIST PÁPEŽA DIONÝZA BISKUPOVI DIONÝZOVI Z ALEXANDRIE

(okolo roku 260)

Dionýz, biskup v Alexandrii okolo polovice tretieho storočia, bojoval predovšetkým proti bludu sabelianizmu, ktorý pre prísnosť viery v jedného Boha zdegradoval trojosobovosť Boha na holý trojnásobný spôsob prejavenia sa Boha. V polemike s týmto bludom Dionýz kládol príliš veľký dôraz na skutočné odlišnosti medzi Božskými Osobami, a tak mu jeho protivníci vyčítali vieru v troch Bohov. Sporná otázka bola predložená pápežovi Dionýzovi v Ríme a dala podnet na vydanie prvého významného rozhodnutia cirkevného magistéria o tajomstve Najsvätejšej Trojice. Proti Sabeliovi zdôrazňuje skutočnosť troch Božských Osôb, no práve tak rozhodne zavrhuje akúkoľvek vieru v troch Bohov a učí so všetkou jasnosťou práve božstvo Krista.

Jednota a trojosobovosť v Bohu

248 112 [...] Je však namieste vysloviť sa teraz aj proti tým, ktorí najvznešenejšie vieroučné hlásanie Božej Cirkvi, totiž (božskú) monarchiu delia a priam trhajú na akési tri sily, oddelené bytosti a na tri božstvá, a tak ju rozkladajú. Počul som totiž, že sú u vás niektorí hlásatelia a učitelia Božieho slova, ktorí zastávajú tieto názory. Tí sa vzhľadom na názory Sabelia nachádzajú takpovediac na opačnej strane. Ten sa totiž rúha, keď hovorí, že Otec je Synom a naopak. Tí však hlásajú v určitom zmysle troch Bohov, keď svätú Jednotu rozdeľujú na tri rozličné, od seba úplne oddelené bytosti (hypostaseis). Je totiž potrebné, aby Slovo Božie bolo spojené s Bohom všetkých vecí a aby aj Duch Svätý zostával a prebýval v Bohu: tak sa teda musí Božská Trojica naprosto zbiehať a rezumovať do jedného určitého vrcholu, t. j. do všemohúceho Boha všetkých vecí. A preto učenie nerozumného Marciona, ktorý božskú monarchiu trhá a delí na tri princípy, je diabolským učením, nie však učením pravých Kristových učeníkov alebo tých, ktorí v učení Vykupiteľovom nachádzajú potešenie. Tí totiž vedia presne, že Sväté písmo ohlasuje Trojicu, ale že ani Starý, ani Nový zákon neučí, že sú traja Bohovia. *[Potom nasleduje výklad učenia, že Syn Boží nie je stvorený, ale od večnosti plodený Otcom.]*

249 115 Preto neslobodno obdivuhodnú a Božiu j e d n o t u d e l i ť n a t r i b o ž s t v á a ani zmenšovať dôstojnosť a zvrchovanú veľkosť Pána výrazom stvorenie, ale treba veriť v Boha Otca všemohúceho i v Ježiša Krista, jeho Syna a v Ducha Svätého, že Slovo (Logos) je spojené s Bohom všetkých vecí. Lebo ono povedalo: "Ja a Otec sme jedno" (Jn 10, 30) a „Ja som v Otcovi a Otec vo mne" (Jn 14,10). Takto sa totiž zachová jednak B o ž s k á T r o j i c a , ako aj s v ä t é o h l a s o v a n i e o m o n a r c h i i celistvé.

NICEJSKO-KONŠTANTINOPOLSKÉ VYZNANIE VIERY (381)

Toto Vyznanie viery je odpoveďou na bludné učenie, ktoré popieralo božstvo Ducha Svätého. Vyznanie viery, ktoré Konštantinopolský koncil (381) buď už prevzal ako pevnú formulu, alebo ju on sám zredigoval ako formulu vyznania viery, zdôrazňuje božstvo Ducha Svätého. Nazýva ho „Pánom" a slávi ho ako „Oživovateľa", t. j. ako prameň božského života v človekovi. Ešte dnes je to formula vyznania viery, ktorá je spoločná Západu a oddelenému Východu. V západnej cirkvi bola vložená do svätej omše.

Verím v jedného Boha, Otca všemohúceho, Stvoriteľa neba **250**
i zeme, sveta viditeľného i neviditeľného. 150
Verím v jedného Pána Ježiša Krista, jednorodeného Syna Božieho, zrodeného z Otca pred všetkými vekmi; Boha z Boha, Svetlo zo Svetla, pravého Boha z Boha pravého, splodeného, nie stvoreného, jednej podstaty s Otcom. Skrze neho bolo všetko stvorené. On pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil z nebies. A mocou Ducha Svätého vzal si telo z Márie Panny a stal sa človekom. Za nás bol aj ukrižovaný za [vlády] Poncia Piláta, bol umučený a pochovaný, ale tretieho dňa vstal z mŕtvych podľa Svätého písma. A vstúpil do neba, sedí po pravici Otca. A zasa príde v sláve súdiť živých i mŕtvych a jeho kráľovstvu nebude konca. Verím v Ducha Svätého, Pána a Oživovateľa, ktorý vychádza z Otca (i Syna). Jemu sa zároveň vzdáva tá istá poklona a sláva ako Otcovi a Synovi. On hovoril ústami prorokov. Verím v jednu, svätú, všeobecnú, apoštolskú Cirkev. Vyznávam jeden krst na odpustenie hriechov a očakávam vzkriesenie mŕtvych a život budúceho veku. Amen.
[Slovo „Filioque" (i Syna) bolo ponajprv vložené do Vyznania viery

v Španielsku. V časoch karolovskej dynastie bolo používané v celom Francúzsku, ale až na žiadosť cisára Henricha II. Svätého ho v rímskej Cirkvi do Vyznania viery definitívne vložil Benedikt VIII.]

RÍMSKA SYNODA ZA PÁPEŽA DAMAZA I. (382)

Arius popieral Kristovo božstvo. Po Nicejskom koncile (pozri č. 155 a nasl.) sa za ťažkých bojov pravá viera pomaly presadila. Čoskoro však vznikol nový blud, ktorý popieral božstvo Ducha Svätého. Najdôležitejšími vieroučnými dekrétmi, ktoré vyznávali vieru v božstvo Ducha Svätého, sú tézy pápeža Damaza a Vyznanie viery Konštantinopolského koncilu (pozri č. 250).

251 1. Uvaľujeme exkomunikáciu na tých, ktorí nevyznávajú celkom
153 slobodne, že *(Duch Svätý)* má s Otcom a Synom jednu a tú istú moc
a podstatu.

252 2. Takisto uvaľujeme exkomunikáciu na tých, ktorí nasledujúc
154 Sabeliov omyl hovoria, že Otec je ten istý ako aj Syn.

253 3. Uvaľujeme exkomunikáciu na Aria a Euonyma, ktorí s rovnakou
155 trúfalosťou, hoci odlišnou rečou tvrdia, že Syn a Duch Svätý sú
stvorenia. [...]

254 10. Kto nevyznáva, že Otec je v ž d y a Syn je v ž d y a Duch Svätý
162 je v ž d y, je heretik.

255 11. Kto nevyznáva, že Syn je zrodený z Otca, t. j. z jeho božskej pod-
163 staty, je heretik.

256 12. Kto nevyznáva, že Boží Syn je pravý Boh, ako je jeho Otec pravý
164 Boh, že všetko môže a všetko vie a je rovný s Otcom, je heretik.

257 13. Kto hovorí, že *(Syn)* v čase, keď na zemi prebýval v tele, nebol
165 s Otcom v nebi, je heretik.

258 16. Kto nevyznáva, že Duch Svätý je práve tak ako Syn opravdivo a
168 vlastne z Otca, že je z božskej podstaty a že je pravý Boh, je here-
tik.

17. Kto nevyznáva, že Duch Svätý môže všetko, že všetko vie a že je 259
všadeprítomný ako aj Syn a Otec, je heretik. 169

18. Kto hovorí, že Duch Svätý je tvor alebo že je stvorený Synom, 260
je heretik. 170

19. Kto nevyznáva, že Otec stvoril všetko, t. j. veci viditeľné a nevi- 261
diteľné, skrze Syna a svojho Ducha Svätého, je heretik. 171

20. Kto nevyznáva, že je iba j e d n o božstvo, j e d n a moc, 262
vznešenosť, sila, iba j e d n a sláva, vláda, j e d n o kráľovstvo, 172
j e d n a vôľa a j e d n a pravda Otca a Syna a Ducha Svätého, je
heretik.

21. Kto nevyznáva tri opravdivé osoby Otca, Syna a Ducha Svätého, 263
ktoré sú si navzájom rovnaké, ktoré sú stále živé, obsahujúce všet- 173
ko viditeľné a neviditeľné, ktoré všetko môžu, všetko súdia, všetko
oživujú, všetko tvoria, všetko zachraňujú, je heretik.

22. Kto nevyznáva, že Duchu Svätému, ako aj Synovi a Otcovi, sa 264
musí klaňať každé stvorenie, je heretik. 174

24. Kto hovorí, že Otec je Boh a jeho Syn je Boh a Duch Svätý je 265
Boh a tým ich rozdeľuje a volá ich Bohmi, a kto ich v dôsledku jed- 176
ného božstva a jednej sily, ktorá podľa toho, ako veríme a vieme,
patrí Otcovi a Synovi a Duchu Svätému, nevolá Bohom; kto vyní-
ma Syna alebo Ducha Svätého a domnieva sa, že Bohom treba
volať iba Otca, a kto takto verí v jedného Boha, je heretik vo všet-
kom, ba je židom. Meno „bohovia" je od Boha dané a darované aj
anjelom a všetkým svätým; ohľadom Otca a Syna a Ducha Svätého
v dôsledku j e d n é h o a toho istého božstva je nám ako pred-
met viery ukázané a naznačené nie meno „Bohovia", ale „Boh",
pretože sme pokrstení iba v Otca a Syna a Ducha Svätého, a nie v
mená archanjelov alebo anjelov, ako blúznia heretici, židia alebo
aj pohania.
Toto je teda spása kresťanov, že veríme v Trojicu, t. j. v Otca a Syna 177
a Ducha Svätého, a pokrstení v ňu bez pochybovania veríme, že jej
patrí pravé jedno božstvo a sila, vznešenosť a podstata.

VYZNANIE VIERY JEDENÁSTEJ TOLEDSKEJ SYNODY (675)

Malé koncilové zhromaždenie iba sedemnástich biskupov v Tolede má pre nás dnes význam vari iba svojím Vyznaním viery, ktoré bolo prečítané pri otvorení koncilu. Hlboká myšlienka a veľmi jasné formulácie dvoch hlavných tajomstiev kresťanstva, Najsvätejšej Trojice a Vtelenia, sú tu zostavené z dávnejších vieroučných dekrétov, najmä šiesteho toledského koncilu, z vyznaní viery, osobitne atanázovského (pozri č. 915–916), z diel veľkých cirkevných učiteľov, na prvom mieste svätého Augustína a Fulgencia. V dôsledku veľkej vážnosti, ktorú toto vyznanie viery požívalo v nasledujúcich časoch, patrí medzi najvýznamnejšie cirkevné dokumenty.

266
525
Vyznávame a veríme, že svätá a nevýslovná Trojica, Otec, Syn, a Duch Svätý, jeden Boh podľa prirodzenosti, má jednu podstatu, jednu prirodzenosť, jednu vznešenosť a silu.

Tri Osoby

267
525
Vyznávame, že Otec nie je splodený, nie je stvorený, ale že je nesplodený. On sám totiž, z ktorého Syn dostáva zrodenie a Duch Svätý vychádzanie, svoj pôvod neodvodzuje od nikoho. On sám je teda prameňom a pôvodcom celého božstva. On sám je aj Otcom svojej bytnosti a zo svojej nevýslovnej podstaty nevysloviteľne splodil Syna, a predsa nesplodil nič iné, než on sám je: Boh Boha, Svetlo splodilo Svetlo; z neho pochádza aj „každé otcovstvo na nebi i na zemi" (Ef 3,15).

268
526
Vyznávame aj Syna, ktorý bol zrodený z bytnosti Otca bez počiatku pred vekmi, a predsa nebol učinený: lebo ani Otec nikdy nejestvoval bez Syna ani Syn bez Otca. A predsa Otec nie je splodený zo Syna, ako je Syn splodený z Otca. Syn je teda Boh z Otca, Otec je však Boh, ale nie zo Syna. On je síce Otcom Syna, nie však Boh zo Syna; ten je však Syn z Otca a Boh z Otca. Vo všetkom je však Syn rovný Otcovi, pretože sa nezačal ani neprestal rodiť. Veríme aj to, že je jednej podstaty s Otcom, a preto je aj nazývaný „homousios"

s Otcom, t. j. že má jednu podstatu s Otcom; homos v gréčtine znamená „jeden", usia však podstatu a oba výrazy spojené znamenajú „jednej podstaty". Treba veriť, že Syn nie je zrodený alebo splodený z ničoho alebo z nejakej inej podstaty, ale z lona Otcovho, čiže z jeho podstaty. Otec je teda večný, večný je aj Syn. Keďže bol vždy Otcom, mal vždy aj Syna, ktorého bol Otcom. A preto vyznávame, že Syn bol z Otca zrodený bez začiatku. Tohto Syna však preto, že je splodený z Otca, nevoláme odštiepenou čiastočkou z jeho prirodzenosti, ale tvrdíme, že dokonalý Otec splodil dokonalého Syna bez umenšenia, bez odštiepenia, pretože iba božstvu patrí, že nemôže nemať rovného Syna. Tento Boží Syn je Synom podľa prirodzenosti, nie adoptovaním. Musíme aj veriť, že Boh Otec ho nesplodil ani z vôle, ani z nutnosti. V Bohu totiž nemá miesta nijaká nutnosť a u neho ani vôľa nepredpokladá múdrosť.

Veríme tiež, že Duch Svätý, tretia osoba v Trojici, je 269
jeden a ten istý Boh s Bohom Otcom a Synom, jednej pod- 527
staty a aj jednej prirodzenosti; nie je však splodený alebo stvorený, ale pochádza z obidvoch, je Duchom obidvoch. Veríme, že tento Duch Svätý nie je ani nesplodený, ani splodený. Keby sme ho totiž nazývali nesplodeným, povedali by sme, že sú dvaja Otcovia; keby sme ho však nazvali splodeným, dávali by sme najavo, že hlásame dvoch Synov. On však nie je Duchom iba Otca ani iba Syna, ale je Duchom súčasne Otca i Syna. On totiž nevychádza od Otca na Syna, ani nevychádza od Syna na posvätenie stvorenia, ale vychádza od obidvoch, pretože musí byť považovaný za lásku čiže svätosť oboch. Veríme, že tento Duch Svätý je posielaný od oboch, ako Syn od Otca. Ale nie je považovaný za menšieho od Otca a Syna, ako to Syn v dôsledku prijatého tela o sebe svedčí, že je menší ako Otec a Duch Svätý.

Toto je podaný výklad o Svätej Trojici, ktorú treba s vierou 270
nazývať nie Trojnásobnosťou, ale Trojicou. A ani to nie je 528
správne povedané, že v jednom Bohu je Trojica, ale že jeden Boh je Trojica. V menách Osôb, ktoré vyjadrujú vzťah, Otec sa vzťahuje na Syna, Syn na Otca, Duch Svätý na obi-

dvoch. A hoci sa podľa vzťahu nazývajú troma osobami, predsa veríme j e d n u prirodzenosť a či podstatu.

Jedna podstata

271 528 529 Hoci vyznávame tri osoby, predsa nevyznávame tri podstaty, ale j e d n u p o d s t a t u a tri Osoby. Keďže Otec je Otcom, je ním nie vzhľadom na seba, ale vzhľadom na Syna; a keďže Syn je Synom, nie je ním vzhľadom na seba, ale na Otca. Podobne aj Duch Svätý nie je Duchom Svätým vzhľadom na seba, ale je ním vzhľadom na Otca a Syna, a to tak, že je nazývaný Duchom Otca a Syna. Keď však hovoríme Boh, vtedy nevyjadrujeme vzťah k druhému, ako je vzťah Otca k Synovi alebo Syna k Otcovi alebo Ducha Svätého k Otcovi a Synovi, lebo Boh vyjadruje osobitne vzťah k sebe samému.

Ak sa nás totiž spýtajú na jednotlivé Osoby, musíme odpovedať, že sú Boh. Otec sa teda volá Boh, Syn Boh, Duch Svätý Boh, a to jednotlivo. Preto však nie sú to traja Bohovia, ale jeden Boh. Takisto je Otec nazývaný všemohúci, Syn všemohúci, Duch Svätý všemohúci, a to jedotlivo; nie sú však vyznávaní traja všemohúci, ale jeden všemohúci, ako vyznávame jedno Svetlo a jeden Princíp. Vyznávame teda a veríme, že každá jednotlivá Osoba je naplno Boh a že všetky tri Osoby spolu sú jeden Boh. Patrí im jedno, čiže nerozdelené a rovnaké božstvo, vznešenosť, čiže moc, ktorá sa v jednotlivých neumenšuje a v troch nezväčšuje. Nie je totiž menšia, keď sa každá jednotlivá Osoba nazýva Boh, a nie je väčšia, keď všetky tri Osoby sa spolu nazývajú Boh.

272 530 Teda táto Svätá Trojica, ktorá je jedným a pravým Bohom, neodhliada od č í s l a , ale ani nie je pojatá číslom. Vo vzťahu Osôb totiž vidieť počet, ale v božskej podstate sa nedá chápať nič, čo by sa dalo počítať. Teda iba v tom, že sú korelatívne, naznačujú číslo; a nepoznajú nijaké číslo v tom, v čom sú si korelatívne, lebo tejto Svätej Trojici patrí jedno meno vzhľadom na prirodzenosť takým spôsobom, že sa ono v troch osobách nedá používať v množnom čísle. V

dôsledku toho takto veríme, čo je povedané vo svätých Písmach: „Veľký je náš Pán, veľká je jeho moc a jeho múdrosť nemôže obsiahnuť nijaké číslo." (Ž 146, 5)

Jednota nie je totožnosť

Hoci sme povedali, že tieto tri Osoby sú j e d e n Boh, 273 530
predsa nemožno povedať, že Otec je ten istý ako Syn, alebo že Syn je ten istý ako Otec, alebo že Duch Svätý je Otec alebo Syn. Otec totiž nie je ten istý ako Syn, ani Syn nie je ten istý ako Otec, ani Duch Svätý nie je ten istý ako Otec alebo Syn, hoci Otec je to isté čo aj Syn, to isté je Syn čo aj Otec, to isté je Otec a Syn čo aj Duch Svätý, totiž podľa prirodzenosti j e d e n Boh. Keď totiž hovoríme, že Otec nie je ten istý ako Syn, berieme zreteľ na rozličnosť Osôb. Keď však hovoríme, že Otec je to isté čo aj Syn, Syn to isté čo aj Otec, Duch Svätý to isté čo aj Otec a Syn, vtedy sa to vzťahuje na prirodzenosť, v dôsledku ktorej je on Boh, alebo sa to vzťahuje na podstatu, lebo oni sú čo do podstaty jedno. Rozlišujeme totiž Osoby, nerozdeľujeme božstvo.

Trojicu teda spoznávame v rozlišovaní Osôb; jednotu však 274 531
vyznávame v dôsledku prirodzenosti alebo podstaty. Títo traja sú teda jedno čo do prirodzenosti, nie čo do Osoby.

Rozličnosť nie je oddelenosť

Napriek tomu neslobodno považovať tieto tri Osoby za 275 531
o d d e l i t e ľ n é od seba, lebo – ako veríme – ani jedna pred druhou, ani jedna po druhej, ani jedna bez druhej nikdy nejestvovala. Sú totiž neoddeliteľné vo svojom bytí a účinkovaní. – Veríme totiž, že medzi plodiacim Otcom a plodeným Synom alebo vychádzajúcim Duchom Svätým nebol nijaký časový interval, v ktorom by buď plodiaci bol niekedy pred plodeným, alebo plodiaci bol bez plodeného, alebo Duch Svätý vo svojom vychádzaní bol neskorší ako Otec a Syn. Preto teda vyznávame a veríme, že táto Svätá Trojica je nerozdeliteľná a nezmiešaná. Hovoríme podľa

učenia našich predkov o týchto t r o c h Osobách, aby ako také boli uznávané, a nie aby boli rozdeľované. Všimnime si, čo hovorí Sväté písmo o Múdrosti: „Ona je žiarou večného svetla." (Múd 7,26) Ako pozorujeme, že žiara je neoddeliteľná od svetla, vyznávame tiež, že Syna nemožno oddeliť od Otca. A hoci teda tieto tri Osoby, ktoré vlastnia j e d n u a nerozdeliteľnú prirodzenosť, nezamieňame, predsa ich preto vôbec nenazývame oddeliteľnými.

276 532 Tak nám to sama Trojica láskavo očividne ukázala, veď práve aj v týchto menách, v ktorých majú byť podľa jej želania Osoby jednotlivo poznávané, nie je prípustné, aby sa jedna dala pochopiť bez druhej. Veď Otec sa nedá pochopiť bez Syna, a niet Syna bez Otca. Veď sám vzťah v slovnom označení Osoby nedovoľuje oddeľovať osoby, a hoci tento vzťah nemenuje súčasne všetky, poukazuje predsa súčasne na všetky. Nikto nemôže počuť jedno z týchto mien, aby v ňom nebol nútený počuť aj druhé. Hoci sú teda títo traja jedno a toto jedno traja, predsa každej jednej Osobe zostáva jej osobitnosť. Otcovi pripadá totiž večnosť bez zrodenia, Synovi večnosť so zrodením, Duchu Svätému vychádzanie bez zrodenia s večnosťou. [...]

ŠTVRTÝ LATERÁNSKY KONCIL (1215)

Viac ako štyristo biskupov sa na výzvu Inocenta III. zhromaždilo na 12. všeobecný koncil v rímskom Lateráne. Proti bludom, predovšetkým albigencov, bolo sformulované slávnostné Vyznanie viery, ktoré obsahuje základné pravdy o tajomstve Najsvätejšej Trojice. Časti tohto Vyznania viery sú pod č. 277; 295; 397; 896 (1. hlava: Katolícka viera). Celé Vyznanie viery: č. 918–920. Okrem toho sa koncil obrátil proti Joachimovi de Fiore (1130–1191), ktorý sa vo svojom učení o Najsvätejšej Trojici vyslovil proti Petrovi Lombardovi. Koncil potvrdil Petrovo učenie, ktoré sa v nasledujúcom období stalo základom scholastickej teológie.

Prvá hlava: Katolícka viera

Pevne veríme a úprimne vyznávame, že je len jeden pravý, **277**
večný, nezmerný, nemeniteľný, nepochopiteľný, všemohúci 800
a nevysloviteľný Boh: Otec, Syn a Duch Svätý; síce tri Osoby, ale jedna bytnosť, podstata čiže úplne jednoduchá prirodzenosť; Otec od nikoho, Syn od jediného Otca a Duch Svätý od oboch vychádzajúci; tej istej podstaty, tej istej rovnosti, tej istej všemohúcnosti, tej istej večnosti. Jeden princíp všetkých vecí. [...]

Druhá hlava: Omyl opáta Joachima

My však so schválením koncilu veríme a vyznávame s **278**
Petrom Lombardom, že je jedna najvyššia, nepochopiteľná 804
a nevysloviteľná bytnosť, ktorá je opravdivo Otec, Syn a Duch Svätý; súčasne tri Osoby a každá jednotlivo z nich je Osoba, a preto je v Bohu iba jedna Trojica a nijaká Štvorica. Pretože každá z troch Osôb je onou bytosťou, to jest podstatou, bytnosťou a či božskou prirodzenosťou. Táto bytosť sama je princípom všetkých vecí; okrem nej nemôže byť iný princíp. Táto bytosť nie je plodiaca, ani splodená ani vychádzajúca, ale je to Otec, ktorý plodí, je to Syn, ktorý je plodený a je to Duch svätý, ktorý vychádza. Takto sa zachováva rozlíšenie v osobách a jednota v prirodzenosti.

Hoci teda „iný je Otec, iný Syn, iný Duch Svätý, nie však **279**
niečo iné" *(Gregor Naziánsky)*, to však, čo je Otec, je celkom 805
to isté Syn a Duch Svätý. A tak podľa pravej a katolíckej viery vyznávame, že sú jednej podstaty. Otec totiž večným plodením Syna dáva mu svoju podstatu, podľa jeho vlastného svedectva: Čo mi dal Otec, je väčšie od všetkého (Jn 10,29). Nemožno povedať, že časť svojej podstaty dal jemu a že si časť ponechal pre seba, pretože podstata Otca je nedeliteľná, lebo je úplne jednoduchá. Nemožno však ani povedať, že Otec plodením preniesol svoju podstatu na Syna, priam ako keby ju bol dal tak Synovi, že by si ju nebol ponechal pre seba; inak by bol on sám prestal byť podstatou. Je teda

jasné, že Syn vo svojom zrodení bez akéhokoľvek obmedzenia dostal podstatu Otca, a že tak Otec a Syn majú tú istú podstatu. A tak je Otec, Syn a Duch Svätý, pochádzajúci od obidvoch, tá istá bytosť.

280 806 Keď sa však Pravda *(Kristus)* modlí k Otcovi za veriacich: „aby boli v nás jedno, ako sme aj my jedno" (Jn 17, 22), tak sa tu slovo "jedno" vzhľadom na veriacich berie v tom zmysle, že sa týmto chápe jednota lásky v milosti, avšak vzhľadom na božské Osoby sa chápe jednota totožnosti v prirodzenosti, ako to Pravda hovorí na inom mieste: „Buďte dokonalí, ako je dokonalý aj váš nebeský Otec" (Mt 5, 48), čo by jasnejšie povedal: „buďte dokonalí" v dokonalosti milosti, „ako je váš nebeský Otec dokonalý" v dokonalosti prirodzenosti, každý svojím spôsobom. Vzhľadom na Stvoriteľa a stvorenie sa nemôže vysloviť nijaká podobnosť bez toho, aby sa pritom nenaznačila medzi nimi ešte väčšia nepodobnosť. [...]

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

Vieroučný dekrét pre Jakobitov (1442)

Florentský koncil bol v službách zjednotenia oddeleného Východu s Rímom. Vieroučný dekrét, na ktorom sa mala zakladať jednota viery západnej a východnej cirkvi, musel predovšetkým objasniť učenie o Bohu. Jednotlivé cirkvi Východu boli vždy náchylné k antropomorfným predstavám o Bohu. – Výslovne sa učí aj vychádzanie Ducha Svätého od Otca a Syna. Popieranie vychádzania aj zo Syna bolo jedným z hlavných dôvodov oddelenia východnej cirkvi.

Jakobiti, veriaci sýrskej cirkvi, boli už od odsúdenia monofyzitizmu v Chalcedone (451) (porov. č. 178) oddelení od Ríma. Na Florentskom koncile sa opäť zjednotili s materskou cirkvou.

281 1330 Svätá rímska cirkev, založená slovom nášho Pána a Spasiteľa, pevne verí, vyznáva a ohlasuje jedného, pravého, všemohúceho, nemeniteľného a večného Boha: Otca, Syna a Ducha Svätého, ktorý je jeden v bytnosti, trojitý v Osobách.

Otca nesplodeného, Syna splodeného z Otca, Ducha Svätého vychádzajúceho z Otca a Syna. **282** 1330

Otec nie je Syn ani Duch Svätý; Syn nie je Otec ani Duch Svätý; Duch Svätý nie je Otec ani Syn, ale Otec je len Otec, Syn je len Syn, Duch Svätý je len Duch Svätý. Iba Otec splodil Syna zo svojej podstaty, iba Syn je splodený zo samého Otca, iba Duch Svätý pochádza súčasne z Otca a Syna. **283** 1330

Tieto tri Osoby sú jeden Boh, nie traja Bohovia, lebo títo traja vlastnia jednu podstatu, jednu bytnosť, jednu prirodzenosť, jedno božstvo, jednu nezmernosť, jednu večnosť a všetko je *(v nich)* jedno okrem toho, kde vzťahy sú si protikladné. **284** 1330

„V dôsledku tejto jednoty je Otec úplne v Synovi, úplne v Duchu Svätom; Duch Svätý je úplne v Otcovi, úplne v Synovi. Čo do večnosti, ani jeden nepredchádza druhého, ani ho neprevyšuje čo do veľkosti, lebo je to večné a bez začiatku, že Syn má pôvod z Otca, a je to večné a bez začiatku, že Duch Svätý vychádza z Otca a Syna." *(Fulgentius)* **285** 1331

Čokoľvek Otec je alebo čokoľvek má, nemá to od druhého, ale zo seba; a on je začiatok bez začiatku. Čokoľvek Syn je alebo čokoľvek má, má to od Otca a je začiatok začiatku. Čokoľvek Duch Svätý je alebo čokoľvek má, má to súčasne od Otca a Syna. Ale Otec a Syn nie sú dva začiatky Ducha Svätého, ale jeden začiatok, ako ani Otec, Syn a Duch Svätý nie sú tri začiatky stvorenia, ale jeden začiatok. [...] **286** 1331

Piata hlava

STVORENIE

Stvoriteľský Boží čin – Človek

Človek sa nachádza zoči-voči svetu, ktorý je pre neho úlohou, ktorý je predmetom jeho skúmania a ktorý si utvára, aby bol pre neho čoraz viac a viac užitočný. Ale svet vnucuje človekovi aj otázky: Odkiaľ je? Načo je? Aký je zmysel ľudskej existencie v tomto svete? Vo svetle Božieho zjavenia, uskutočneného v Ježišovi Kristovi, viera je schopná vypovedať o tomto svete a človekovi to, čo síce môže byť v zásade zrejmé aj neveriacemu, predsa však z viery Zjavenie „môže byť spoznané predovšetkým ľahko, s pevnou istotou a bez akéhokoľvek primiešania omylu". V tejto časti cirkevných dokumentov ide teda ponajprv o ten druh Božieho zjavenia, ktoré je nevyhnutne dané spolu so slobodným ustanovením sveta, ktoré – zásadne, a nie časovo – predchádza osobné zjavenie Božej lásky a je tak predpokladom pre nadprirodzené zjavenie. Ide o svet, v ktorom sa zjavuje Boh, a o človeka ako potenciálneho „partnera" nadprirodzeného Božieho zjavenia.

Táto hlava, ktorá tematicky ešte nezohľadňuje nadprirodené omilostnenie človeka, sa člení na dve časti: učenie o stvorení a učenie o človekovi.

V učení o stvorení cirkevné výpovede viery nehovoria o zákonoch vzniku a vývoja sveta, ktoré sú dané so skutočnosťou sveta, ale o svete v jeho vzťahu k Bohu. Vo všetkých dokumentoch cirkevného učenia o stvorení sa nachádzajú dve základné myšlienky. Prvá hovorí: všetko, čo je, stvoril Boh. Každé učenie o nejakom princípe, ktorý by bol Bohu cudzí alebo Bohu nepriateľský a v protiklade k tvoriacemu Bohu, je tým odmietnuté. Aj hmota, a predovšetkým aj ľudské telo, pochádza od Boha, a preto je dobrá. Na tom sa principiálne zakladá odmietnutie každého rigorizmu a jednostranného spiritualizmu Cirkvou. Tým je aj proti akejkoľvek forme ateistického materializmu vyslovená skutočnosť stvorenia vôbec: duch nie je ukončením slepého a náhodného vývoja hmoty; je skôr ako božský Duch na začiatku každého pozemského bytia.

Druhá základná myšlienka cirkevného učenia o stvorení hovorí o slobodnom tvorivom Božom čine. Filozofické myslenie, ktoré vychádza z daností sveta, sa usiluje odhaliť zákony a nevyhnutné súvislosti sveta. Všetky pokusy vtiahnuť Boha, základ stvoreného sveta, priam do zväzujúceho súvisu týchto zákonov, Cirkev vždy odmietala. Boh ostáva mimo sveta; svet je jeho slobodným dielom, ktoré tvorí, bez toho, aby sa pritom akokoľvek menil. On sám je začiatok a koniec, základ a cieľ všetkého, čo vzniklo. V poslednom čase sa v

cirkevných dokumentoch na tvorbu človeka nehľadí len ako na splnenie Božieho poverenia tvoriť, adresovaného človekovi, ale ako na pokračovanie stále sa uskutočňujúceho tvorenia Boha samého.
Svet, ktorý stvoril Boh slobodne, je však pre človeka a zameraný na neho. Milióny rokov vývoja nachádzajú svoje naplnenie v bytosti obdarenej duchom, ktorá môže byť partnerom a odpoveďou na Božiu lásku: v človekovi. Hoci cirkevné výpovede o človekovi netvoria uzavretú a úplnú antropológiu, predsa sa v nich nachádzajú všetky podstatné časti celkového chápania človeka a duchovného života človeka. A tak Cirkev učí predovšetkým duchovnosť človeka a až na jej základe môže človek vôbec vnímať Boha a jeho zjavenie. Cirkev učí individualitu človeka a (napriek dedičnému hriechu) slobodu človeka: iba v slobodnej zodpovednosti, ktorej sa nemožno zbaviť, má človek uskutočňovať spásu, ktorú mu ponúkol a daroval Boh. Nesmrteľnosť človeka dáva slobode jej vlastnú a poslednú vážnosť, veď vyslovuje budúce, večné trvanie slobodného rozhodnutia človeka. Cirkev učí aj to, že ľudská duša bola bezprostredne stvorená Bohom a vyjadruje sa aj o vzťahu duchovnosti človeka k jeho telu. Vyzdvihuje sa aj potrebná vernosť vlastnému svedomiu a hlasu vlastného svedomia, z ktorého sa odvodzuje právo ľudskej osoby na náboženskú slobodu.
Boh stvoril svet pre človeka; človek však nachádza zdokonalenie a naplnenie svojho bytia v účasti na Božom živote osláveného človeka Ježiša Krista. Učenie o stvorení, a predovšetkým učenie o človekovi, je predpokladom pre nadprirodzené spásne Božie pôsobenie, a na tomto učení Cirkvi musí trvať: človek len ako duchovná, slobodná, nesmrteľná bytosť môže byť odpoveďou na Božiu lásku.

Cirkevné učenie o stvorení obsahuje tieto hlavné pravdy:
Boh stvoril celý svet, viditeľný a neviditeľný, z ničoho (155, 250, 289, 290, 294, 295, 301, 314, 316, 318, 322, 911, 921). Nie od večnosti, ale na začiatku času (72, 295, 296, 297, 298, 308, 316), zo slobodného rozhodnutia (72, 287, 296, 301–307, 316, 322), aby komunikoval svoju dobrotu (305, 309, 310, 316) na svoje vlastné oslávenie (311, 313, 324) a aby urobil ľudí blaženými (305, 311, 312). Stvorení boli anjeli (72, 289, 295, 316), ľudia (128, 291–293, 295, 316) a hmotný svet (295, 316). Všetko, čo bolo stvorené, je dobré (289, 291, 293, 295, 301, 311). Boh riadi svet svojou opaterou (294, 317, 327). Hmota a duch sú podstatne odlišné (72, 319, 333). Aj ľudskú dušu stvoril Boh (288, 300) pri počatí (325, 326). Neplodia ju rodičia (330), je jedna (328, 329), slobodná (327, 335, 789, 791, 823, 824, 865–867, 873. 877, 878), nesmrteľná (331, 333) a je podstatnou formou tela (329, 331). Každý človek má svoju vlastnú duchovnú dušu (331). Človek je zaviazaný vernosťou voči svojmu svedomiu (324) a má právo na slobodu náboženstva (336–337).

1. BOŽÍ STVORITEĽSKÝ ČIN

SYNODA KONSTANTINOPOLSKEJ CIRKEVNEJ PROVINCIE (543)

ANATÉMY PROTI ORIGENISTOM

Za predsedníctva patriarchu Mennasa zostavila synoda anatémy proti origenistom, ktoré boli potvrdené podpisom pápeža Vigília. Tieto odsúdené vety sa ani tak veľmi nenachádzajú v učení Origena, ako skôr v učení origenistov, predovšetkým palestínskych mníchov. Pod vplyvom platónskej filozofie sa tento systém pokúšal pochopiť celkové dianie sveta z vnútorného, nevyhnutného zákona. Stvorenie ako slobodný čin Boha bol v tomto systéme nemysliteľný. Treba si všimnúť, že Cirkev proti všetkým týmto systematickým pokusom o vysvetlenie diania sveta, ktoré poznali iba nevyhnutné zákony, od samého začiatku zdôrazňovala slobodu Boha ako posledného základu stvoreného sveta.

287 8. Kto hovorí alebo sa domnieva, že moc Boha je konečná, alebo
410 že stvoril toľko, koľko mohol pochopiť, nech je exkomunikovaný.

KONCIL V BRAGE (PORTUGALSKO) (561)

ANATÉMY PROTI PRISCILIÁNOM

Priscillián (zomrel r. 385) je zakladateľom jednej manichejsko-gnostickej sekty v Španielsku. Diabol je podľa jeho učenia stvoriteľom hmoty a princípom zla; duša je naproti tomu božskej prirodzenosti; jej spojenie s telom je trestom vyhnanstva za hriechy spáchané predtým. (Toto učenie je prevzaté od origenistov.)
Na týchto anatémach si treba všimnúť, že Cirkev od začiatku vystupovala proti podceňovaniu hmoty, predovšetkým však proti degradovaniu ľudského tela. Všetko, čo jestvuje, aj telesný svet, je dobré, lebo ho stvoril Boh.

288 5. Kto verí, že ľudské duše a anjeli pozostávajú z božskej podstaty,
455 ako to tvrdil Mani[cheus] a Priscillián, nech je exkomunikovaný.

7. Kto hovorí, že diabol nebol zo začiatku dobrým anjelom, stvo- 289
reným od Boha, a že podľa svojej prirodzenosti nebol Božím die- 457
lom, ale tvrdí, že sa vynoril z temnôt a že nemá nijakého pôvodcu, ale že on sám je princípom a podstatou zlého, ako to tvrdili Mani[cheus] a Priscillián, nech je exkomunikovaný.

8. Kto verí, že niektoré stvorenia vo svete utvoril diabol a že hrme- 290
nie, blesky, búrky, suchotu spôsobuje on vlastnou mocou, ako tvr- 458
dil Priscillián, nech je exkomunikovaný.

9. veta: č. 327

11. Kto zavrhuje ľudské manželstvo a hrozí sa plodenia detí, ako to 291
učili Mani[cheus] a Priscillián, nech je exkomunikovaný. 461

12. Kto hovorí, že utváranie ľudského tela je diablovou zlátaninou 292
a počatie v lone matiek sa uskutočňuje pôsobením démonov, a kto 462
v dôsledku toho neverí vo vzkriesenie tela, ako to učili Mani[cheus] a Priscillián, nech je exkomunikovaný.

13. Kto hovorí, že stvorenie všetkého tela nie je dielom Boha, ale 293
zlých anjelov, ako to učili Mani[cheus] a Priscillián, nech je exko- 463
munikovaný.

VYZNANIE VIERY PÁPEŽA INOCENTA III. PROTI VALDENCOM (1208)

Albigenci sú potomkami starých manichejcov, a preto sú to dualisti. Od roku 1180 sa stali v strednom Francúzsku známi pod týmto menom. Ich hlavné učenie znie: hmota je zlá a stvorená satanom z ničoho. Ježiš Kristus preto nemal pravé telo, ale len zdanlivé. Sviatosti a akýkoľvek kult Boha viazaný na zmyslové znaky treba zavrhnúť. Hlavná mravná zásada znie: zdržiavať sa hmoty. – Do týchto istých duchovných koľají sa čiastočne dostali rozličné vtedajšie hnutia za chudobu, predovšetkým valdenci (pomenovaní podľa Petra Waldesa z Lyonu, zomrel okolo roku 1217) a na talianskej pôde lombardi. Boli v príkrej opozícii proti vonkajšiemu rozmachu moci a zosvetáčteniu Cirkvi za čias Inocenta III. František a Dominik bojovali za tento ideál evanjelia, ale na cirkevnej pôde, v protiklade k valdencom, ktorí uviazli v bludoch (pozri pozn. 329 a pozn. 498).

294 790 [...] Srdcom veríme a ústami vyznávame, že Otec, Syn a Duch Svätý, jeden Boh [...] je Stvoriteľ, Tvorca, Správca a Upravovateľ všetkých viditeľných a neviditeľných vecí. Veríme, že Starý a Nový zákon majú jedného a toho istého pôvodcu: Boha, ktorý zostáva v Trojici a všetko tvorí z ničoho. [...]

ŠTVRTÝ LATERÁNSKY KONCIL (1215)

Štvrtý lateránsky koncil je posledným a definitívnym zaujatím stanoviska Cirkvi k omylom albigencov a valdencov. Učenie tohto koncilu o stvorení je zväčša prevzaté Prvým vatikánskym koncilom. Vypustenie v texte č. 295 sa nachádza pod č. 277.

1. hlava: Katolícka viera

295 800 Pevne veríme a úprimne vyznávame, že je iba jeden, pravý, večný, nezmerný, nemeniteľný, nepochopiteľný, všemohúci a nevýslovný Boh: Otec, Syn a Duch Svätý, [...] že Boh je začiatok všetkých vecí, stvoriteľ viditeľných a neviditeľných, duchovných a telesných vecí. On svojou všemohúcou mocou na počiatku času rovnakým spôsobom stvoril obe stvorenia z ničoho, duchovné a telesné, totiž anjelské a pozemské, a potom ľudské, ktoré akoby obsahovalo obidve, pretože pozostáva z ducha a tela. Diabol totiž a iní démoni boli čo do svojej prirodzenosti stvorení Bohom ako dobrí, ale zlými sa stali sami od seba. Človek však zhrešil na našepkávanie diabla.

ECKHARTOVE OMYLY ODSÚDENÉ PÁPEŽOM JÁNOM XXII. (1329)

Eckhart bol pre svoje učenie napadnutý až na konci svojho života. Po jeho smrti (1327) bolo z jeho diel a kázní odsúdených 28 viet. Otázka, či on sám tu predložené mylné vety chápal naozaj v tom zmysle, v akom boli odsúdené, nie je definitívne rozhodnutá. Odsúdením tu uvedených téz sa jasne vyzdvihuje sloboda Boha v jeho stvoriteľskom diele.

1. Na otázku, prečo Boh nestvoril svet prv, dal odpoveď: Boh nemohol svet stvoriť prv, pretože vec nemôže pôsobiť, kým nie je; a preto len čo Boh bol, stvoril aj svet. [296] 951

2. Takisto možno pripustiť, že svet je od večnosti. [297] 952

3. Takisto Boh vo svojom jedinečnom božskom bytí, keď splodil súvečného Syna, vo všetkom rovného Bohu, súčasne stvoril aj svet. [298] 953

26. Všetky stvorenia sú jedno čisté nič: nehovorím, že sú máličko niečo alebo že sú čosi, ale že sú jedno čisté nič. [299] 976

Okrem toho sa proti Eckhartovi namietalo, že hlásal:
V duši je čosi, čo je nestvorené a nestvoriteľné; keby celá duša bola taká, bola by nestvorená a nestvoriteľná. A tým je rozum. [300] 977

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

Vieroučný dekrét pre jakobitov (1442)

Dekrét o zjednotení odlúčeného Východu s Rímom (pozri pozn. 281) obsahuje medziiným odsúdenie starých bludov, aj manicheizmu. Práve myšlienkové postupy tohto systému nachádzali vždy prívržencov. – Tak je tento dekrét aj dokumentom cirkevného učenia o stvorení.

[...] *(Presvätá rímska Cirkev)* verí čo najpevnejšie a vyznáva a **301** 1333 1334
ohlasuje, že jeden a pravý Boh, Otec, Syn a Duch Svätý je stvoriteľ všetkého viditeľného a neviditeľného. Zo svojej dobroty stvoril, kedy to chcel, všetky stvorenia tak duchovné, ako aj telesné. Ony sú dobré, lebo ich stvorila zvrchovaná Dobrota, sú však premenlivé, lebo boli stvorené z ničoho. Zlo nemá nijakú prirodzenosť, pretože každá prirodzenosť, nakoľko je prirodzenosťou, je dobrá.
Vyznáva, že jeden a ten istý Boh je pôvodca Starého a Nového zákona, t. j. Zákona, Prorokov a Evanjelia; pretože z vnuknutia toho istého Ducha Svätého hovorili svätí obidvoch Zákonov. Ich knihy prijíma s úctou. [...]

302 Preto na blúznenia manichejcov uvaľuje exkomunikáciu; tí
1336 prijímajú dva prvé princípy, jeden pre viditeľné veci, druhý pre neviditeľné. A hovorili aj to, že iný je Boh Nového zákona a iný Starého. [...]

SYNODA KOLÍNSKEJ CIRKEVNEJ PROVINCIE (1860)

O katolíckej viere

Synoda rýnskej cirkevnej provincie v Kolíne (1860) okrem disciplinárnych dekrétov vydala aj zhrnutie významných častí vierouky. Nasledujúce odseky sú azda najpresnejším a najstručnejším úradným výkladom celkového učenia o stvorení. Podnetom boli mylné názory Georga Hermesa (1775–1831) a Antona Günthera (1783–1863). Nasledujúce hlavy ako dokumenty partikulárnej synody nie sú neomylné, predsa sú však učením úradného cirkevného miesta.

3. odsek: Stvorenie

11. hlava: Proti panteizmu

303 [...] Pastieri duší majú svojim veriacim vykladať, aké je to bezbožné, ba priam nezmyselné, keď sa hovorí: Boh, o ktorom učí Písmo, vyznania viery a rozum, že je nekonečný, nezmerný a nemeniteľný, vchádza do sveta, ktorý je predsa podrobený trvalým zmenám. Majú aj na to poukázať, aké je to bohorúhavé, svätosti a spravodlivosti Božej protirečiace tvrdenie, že Boh sám je v človekovi vykonávateľom všetkých zlých skutkov. Nebude ani ťažké ľuďom, ktorí pokojne uvažujú, poukázať na to, ako je tento omyl vyvracaný už svedectvom ich vlastného svedomia a ako je pre ľudskú spoločnosť nebezpečný ten omyl, ktorý sa neštíti zlé veci ľudí prenášať na Boha, a narúšanie správneho poriadku označovať za mnohonásobný vývoj božstva. A tak človek, hoci by sa dopustil akejkoľvek urážky Boha, by bol oslobodený od akejkoľvek viny.
Napokon každý, kto vie, že Boh jestvuje sám od seba a že je nekonečný, a preto je nekonečne vzdialený od všetkých ostatných premenlivých vecí, ľahko môže pochopiť, že Boh nemôže mať tú istú prirodzenosť ako veci tohto sveta. [...]

12. hlava: Sloboda Boha v stvoriteľskej činnosti

„Kedy Boh chcel, vtedy zo svojej dobroty stvoril všetky veci, 304
duchovné práve tak, ako aj telesné" (pozri č. 301); on totiž svet nepotreboval: svet nepridal nič k jeho dokonalosti – veď Boh je dokonalosť sama a sám sebe si stačí – a úkonom stvorenia nerealizoval svoj najvnútornejší život – tento život je naplnený poznaním a láskou jeho nekonečnej bytnosti. Keď chceme hovoriť o nevyhnutnom vychádzaní, ono sa deje vnútorným vychádzaním Božských Osôb a nepotrebuje nijaké zdokonalenie prostredníctvom vonkajšieho stvorenia, pretože je celkom dokonalý.

Nedá sa povedať ani to, že Boh preto nevyhnutne stvoril svet, aby 305
si aj veci, ktoré sú od neho odlišné, uvedomil ako také, ktoré má stvoriť alebo ktoré sú ním stvorené, ako si uvedomuje aj seba samého, lebo aby si Boh uvedomil a poznal seba samého, nepotrebuje na to nijaké doplnenie poznaním nejakej od neho odlišnej existujúcej veci. Nemôže predsa dostať nijaké zdokonalenie od vonkajších vecí. Poznanie možného sveta, čo mu, pravdaže, nemohlo chýbať, mal z dokonalého pohľadu do vlastnej bytnosti, ktorá obsahuje pravzory všetkých vecí, a do vlastnej stvoriteľskej moci. Pochádza z jeho dobroty, že *keď* Boh tvorí, nevyhnutne komunikuje dobrá a stvoreným veciam nevyhnutne chce robiť dobre. No jeho dobrota ho nepobáda tak, že by musel tvoriť nevyhnutne, lebo ako je Boh pre ľudí najvyšším dobrom, tak je Boh sám alebo jeho bytnosť aj pre seba samého najvyšším dobrom, ktoré musí nevyhnutne stále chcieť a milovať. Svoju nekonečnú bytnosť alebo v sebe spočívajúcu dobrotu môže milovať aj bez stvorenia vecí. Hoci Boh aj nevyhnutne chce svoju dobrotu, preto nie nevyhnutne chce veci, ktoré chce pre svoju dobrotu; veď jeho dobrota môže byť aj bez iných vecí.

Aj to je jasné, že Boh tým istým jednoduchým úkonom, ktorým 306
nevyhnutne chce a miluje seba a svoju dobrotu, chcel slobodne všetky iné veci; tento úkon je nekonečný, a preto je dostačujúci bez nejakého nového prídavku pre všetko ostatné; je schopný urobiť všetko.

Ako záviselo od Boha, či stvorí alebo nestvorí svet, tak aj na ňom 307
záležalo, či stvorí tento alebo iný svet. Vskutku: tie isté dôvody, ktoré dokazujú Božiu slobodu pri stvorení sveta, poúčajú nás aj o tom, že bol slobodný, aby stvoril tento alebo nejaký iný svet.
Seriózne uváženie si tejto najplnšej slobody pri stvorení sveta pri-

vedie kresťanov k čo najhlbšej vďačnosti voči Božej dobrote, keďže nás, nedonútený nijakou nevyhnutnosťou, stvoril z ničoho.

308 Svet nie je od večnosti, ale bol Bohom stvorený v čase. Úkon, ktorým chcel jestvovanie sveta, bol u Boha, v ktorom niet následnosti a nijakého vyčkávania od večnosti, ale účinnosť mal až v čase, alebo lepšie povedané na začiatku časov. [...]

13. hlava: Cieľ stvoreného sveta

309 Keď sa pýtame na dôvod, ktorý dal Bohu podnet na jeho stvoriteľský úkon, t.j. na cieľ toho, čo mal stvoriť, odpoveď znie: Nič, čo je odchodné od neho, nemohlo mu na to dať podnet. Pretože si sám sebe stačí, nemôže sa snažiť o získanie niečoho pre seba.

310 Pretože Boh skutočne stvoril a pretože všetko, čo tvorí, tvorí nevyhnutne z lásky k svojej v sebe spočívajúcej dobrote, právom hovoríme: Boh bol pohnutý k slobodnému tvoreniu svojou dobrotou. V tomto zmysle hovorí aj sv. Augustín: „Pretože on je dobrý, my sme."

311 Keď sa však už nepýtame na dôvod, ktorý Boha pohol tvoriť, t. j. na cieľ toho, čo malo byť stvorené, ale sa pýtame na cieľ, ktorý Boh svojím dielom sleduje, t. j. na cieľ diela, vtedy treba povedať, že sa usiloval a vždy sa usiluje o to, čo je s jeho účinkovaním také späté, že nemôže byť od neho oddelené. A to je po prvé toto: keď Boh tvorí, nevyhnutne musí stvoreniam komunikovať niečo, čo je dobré, lebo „bytie", ktoré ony dostali, je dobro. V tomto zmysle hovorí aj sv. Augustín: „Nakoľko sme, sme dobrí." Druhé, čo nemohlo chýbať pri Božom diele, bolo zjavenie Božích dokonalostí, predovšetkým moci, múdrosti a dobroty. Toto zjavenie sa nazýva Božou vonkajšou slávou, lebo ňou je Boh chválený. To však, že Boh mal skutočne na zreteli uznanie a lásku k svojim dokonalostiam, čiže inými slovami svoju vonkajšiu slávu, je bez akejkoľvek pochybnosti. To ukazuje uvažovanie o stvorených veciach, ktoré nevyhnutne zo svojej bytnosti zjavujú Božie dokonalosti, ako aj uvažovanie o človeku, ktorý je vystrojený rozumom, aby spoznal Boha z jeho diel a miloval ho. To napokon ukazuje uvažovanie o Bohu samom: pretože je svätý, nevyhnutne ho možno spoznať z jeho diel. Takto chápeme tie premnohé výroky Svätého písma, ktoré nás napomínajú k chvále Boha z uvažovania o veľkosti stvorených vecí.

Celkom úzko sa s oslávením Boha spája šťastie ľudí. Veď tým, že ľudia oslavujú Boha, znásobujú svoje zásluhy a svoje šťastie. A naopak, Boh tým presvedčivejšie podáva dôkazy svojej dobroty a zväčšuje svoju slávu, čím väčšie dobrá ľuďom komunikuje. A vzájomne jedno napomáha druhé. Keď sa však pýtame na odstupňovanie týchto dvoch cieľov, treba povedať: posledným cieľom diela je oslávenie Boha. Naň musí byť zamerané šťastie stvorení a osobitne človeka. Veď oslávenie Boha predstavuje vyšší stupeň ako šťastie človeka, pretože sa vzťahuje na Boha. A tak sa svedčí, aby sa šťastie ľudí podriadilo jeho osláveniu a jemu slúžilo. 312

Z toho sa však nedá odvodiť, že sa tým Božia dobrota voči nám umenší; dobrá, ktoré nám Boh daroval, sa tým, že sú zamerané na oslavu Božiu, neumenšujú. Naopak, čím usilovnejšie nimi vyhľadávame Božiu oslavu, tým väčšmi sa sami obohacujeme; veď Boh nevyhľadáva svoju slávu vo svete tak, ako by sa tým snažil dosiahnuť pre seba dobro, ktoré ešte nemá, nie, on vyžaduje iba rešpektovanie správneho poriadku. 313

OMYLY ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM IX. (1864)

Prvé dve vety tzv. Sylabu (pozri pozn. 22) odsudzujú panteizmus a deizmus.

1. Neexistuje nijaká najvyššia, najmúdrejšia, najprozreteľnejšia božská bytosť, ktorá by bola odchodná od tohto celku vecí, a Boh je to isté ako prirodzenosť vecí, a preto podlieha zmene. Boh vskutku vzniká v človekovi a vo svete, a všetko je Boh a má najvlastnejšiu podstatu Boha. Boh a svet je jedna a tá istá vec, a v dôsledku toho je to isté duch a hmota, nevyhnutnosť a sloboda, pravé a falošné, dobré a zlé, spravodlivé a nespravodlivé. [314] 2901 2901
2. Treba poprieť akékoľvek pôsobenie Boha na ľudí a svet.

PRVÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 3. ZASADNUTIE (1870)

Dogmatická konštitúcia o katolíckej viere

Na Prvom vatikánskom koncile zaujala Cirkev stanovisko voči bludom 19. storočia. Proti materializmu (učeniu, že existuje iba hmota) a panteizmu (učeniu, že svet je Bohom) vo všetkých ich formách musela byť najprv vyložená základná pravda o Bohu, Stvoriteľovi neba a zeme, a potom pravé učenie o zmysle stvorenia. To tvorí obsah prvej hlavy a zodpovedajúcich anatém. Prvá hlava v učení o stvorení úzko súvisí s dekrétom Štvrtého lateránskeho koncilu (pozri č. 295).

1. hlava: Boh, Stvoriteľ všetkých vecí

Boh

315 3001 Svätá, katolícka, apoštolská, rímska Cirkev verí a vyznáva: je jeden pravý a živý Boh, Stvoriteľ a Pán neba i zeme, všemohúci, večný, nezmerný, nepochopiteľný, nekonečný čo do rozumu, vôle a každej dokonalosti. Pretože on je jedna jedinečná, úplne jednoduchá a nemeniteľná duchovná podstata, musí byť ohlasovaný ako skutočne a bytnostne odlišný od sveta, sám v sebe a zo seba naplno blažený a nevysloviteľne povýšený ponad všetko, čo mimo neho existuje a čo je pomyselné.

Stvorenie

316 3002 Tento jediný pravý Boh stvoril zo svojej dobroty a „všemohúcou silou" nie na zmnoženie svojej blaženosti, ani na nadobudnutie, ale na zjavenie svojej dokonalosti dobrami, ktoré udeľuje stvoreniam, zvrchovane slobodným rozhodnutím vôle „z ničoho na začiatku času rovnakým spôsobom obidva poriadky stvorenia, duchovný a hmotný, t. j. anjelský a pozemský, a potom ľudský, ktorý je akoby utvorený z obidvoch, pretože pozostáva z duše a tela".

Opatera

Všetko, čo Boh utvoril, chráni a vedie svojou opaterou, „siahajúc mocne od jedného konca k druhému a všetko riadiac lahodne" (porov. Múd 8, 1). „Všetko je obnažené a odkryté pred (jeho) očami" (Hebr 4,13), aj to, čo sa stane v budúcnosti slobodným konaním stvorení. 317 3003

Kánony

Boh, Stvoriteľ všetkých vecí

1. Kto popiera jedného pravého Boha, Stvoriteľa a Pána viditeľných a neviditeľných vecí, nech je exkomunikovaný. **318** 3021

2. Kto sa nehanbí tvrdiť, že okrem hmoty niet ničoho, nech je exkomunikovaný. **319** 3022

3. Kto hovorí, že Boh a všetky veci majú jednu a tú istú bytnosť, nech je exkomunikovaný. **320** 3023

4. Kto hovorí, že veci konečné, ako aj duchovné, alebo aspoň duchovné vyplynuli z božskej podstaty, alebo že božská bytnosť sa svojím zjavením alebo vývojom stáva skutočnosťou všetkých vecí, alebo napokon, že Boh je univerzálnym či neurčitým bytím, ktoré sa určením seba samého ustanovuje za celok vecí, rozlíšených čo do rodu, druhu a jednotlivcov, nech je exkomunikovaný. **321** 3024

5. Kto nevyznáva, že svet a všetky veci, ktoré sa v ňom nachádzajú, tak duchovné, ako aj telesné, podľa celej svojej podstaty, boli stvorené Bohom, alebo kto hovorí, že Boh netvoril z vôle slobodnej od akejkoľvek nevyhnutnosti, alebo tak nevyhnutne ako nevyhnutne miluje seba samého, alebo kto popiera, že svet bol stvorený na oslávenie Boha, nech je exkomunikovaný. **322** 3025

DEKRÉTY PÁPEŽSKEJ BIBLICKEJ KOMISIE

Učenie Cirkvi o stvorení v jeho konkrétnych výpovediach, ako aj učenie o pôvodnom stave človeka a dedičnom hriechu je tesne spojené s rozprávaním prvých hláv knihy Genezis. Výsledky bádania moderných prírodných vied, predovšetkým postupne sa presadzujúce poznanie evolúcie a s tým spojené spochybňovanie „historickosti" prvých hláv knihy Genezis, si stále nástojčivejšie žiadali vysvetľujúce slovo pápežov. Na podporu biblických vied a na rozhodovanie o otvorených otázkach založil pápež Lev XIII. vlastnú biblickú komisiu, ktorej dekréty majú takú istú hodnotu, ako aj dekréty rímskych kongregácií. Nie sú teda neomylné.
Čiastočne napriek odporu tejto komisie (porov. vari rozhodnutie z 30. júna 1909, tu č. 128) sa postupne presadil názor exegétov, že prvé hlavy knihy Genezis nemôžu byť historickým referovaním v modernom zmysle. Výpoveďami Druhého vatikánskeho koncilu (pozri č. 151–152) sa mnohé dekréty Biblickej komisie stali bezpredmetné a exegéze s jej výsledkami v bádaní sa dostalo zadosťučinenia.
Naproti tomu d o g m a t i c k é výpovede, ktoré by zohľadňovali zmenený obraz sveta (okrem tých, ktoré sa nachádzajú v tézach encykliky Humani generis Pia XII., tu č. 332) doteraz chýbajú.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 9. ZASADANIE (1965)

PASTORÁLNA KONŠTITÚCIA O CIRKVI V DNEŠNOM SVETE

Pastorálna konštitúcia sa neobracia iba na veriacich kresťanov, ale na všetkých ľudí. Jej zámerom je podať sebapoznanie Cirkvi, jej prítomnosť a pôsobenie vo svete. V tretej hlave tohto dokumentu Druhého vatikánskeho koncilu, zo všetkých najobšírnejšieho, sa koncil výslovne zaoberá hodnotou ľudskej aktivity vo svete. Z tejto kapitoly je tu vybraný iba jeden odsek, v ktorom sa opisuje ľudská činnosť vo vzťahu k Božiemu stvoriteľskému činu (porov. aj pozn. 333).

3. hlava: Ľudská činnosť vo svete

Hodnota ľudskej činnosti

34. Pre veriacich je jedno isté: individuálna i kolektívna ľud- 323
ská činnosť ako taká, čiže to obrovské úsilie, ktoré ľudstvo v priebehu vekov vyvíja, aby zlepšilo svoje životné podmienky, zodpovedá Božím úmyslom, lebo človek, stvorený na obraz Boží, dostal príkaz podrobiť si zem so všetkým, čo v sebe zahrnuje, spravovať svet v spravodlivosti a svätosti (porov. Gn 1, 26–27; 9, 23; Múd 9,2–3) a zamerať seba samého a vesmír na Boha, uznávajúc ho za Stvoriteľa všetkých vecí, aby všetko bolo podriadené človekovi, a tak sa velebilo meno Božie všade na zemi (porov. Ž 8, 7 a 10).

To platí aj o bežných každodenných prácach, lebo mužovia 324
a ženy, čo vyvíjajú svoju činnosť, aby zarobili na živobytie sebe a svojej rodine tak, že tým preukazujú primeranú službu aj spoločnosti, môžu právom hľadieť na svoju prácu ako na pokračovanie v diele Stvoriteľa, užitočnú pomoc svojim bratom a ako na svoj osobný prínos k uskutočneniu Božieho plánu v dejinách.
Kresťania teda ani len nepomyslia na to, stavať výdobytky ľudského génia a ľudskej schopnosti proti moci Božej a rozumné stvorenie pokladať akoby za súpera Stvoriteľa, ba skôr sú presvedčení, že víťazstvá ľudského pokolenia sú znakom Božej veľkosti a ovocím nevystihnuteľných Božích úmyslov. Pravda, čím viac rastie moc ľudí, tým rozsiahlejšia je oblasť ich osobnej a kolektívnej zodpovednosti. Z toho vidieť, že kresťanská blahozvesť neodvracia ľudí od budovania sveta, ani ich nezvádza nedbať o blaho ostatných ľudí: naopak, dôraznejšie ich zaväzuje k tejto činnosti.

2. ČLOVEK

SYNODA KONSTANTINOPOLSKEJ CIRKEVNEJ PROVINCIE (543)

ANATÉMY PROTI ORIGENISTOM
(Pozri pozn. 287)

Proti učeniu o sťahovaní duší

325 405 1. Kto hovorí alebo sa pridŕža toho, že duše ľudí preexistovali, t. j. že predtým to boli duchovia a posvätné sily, ale nasýtili sa nazeraním Boha a obrátili sa na zlé, a tak ochladli v láske k Bohu, boli nazvané po grécky psyché – duše („chladné") a z trestu boli vyhnané do tiel, nech je exkomunikovaný.

SYNODA V BRAGE (PORTUGALSKO) (561)

ANATÉMY PROTI PRISCILIÁNOM
(Pozri pozn. 288)

Proti učeniu o sťahovaní duší a fatalizmu

326 456 6. Kto hovorí, že ľudské duše predtým v nebeskom príbytku zhrešili, a preto boli uvrhnuté do ľudských tiel na zemi, ako to učil Priscillián, nech je exkomunikovaný.

327 459 9. Kto verí, že ľudské duše sú viazané na osudové znamenia (hviezdy), ako to hovoria pohania a prisciliáni, nech je exkomunikovaný.

ŠTVRTÝ KONSTANTINOPOLSKÝ KONCIL (869–870)

KÁNONY PROTI FOTIOVI

V pohnutých rokoch oddelenia Východu od rímskej Cirkvi v čase patriarchu Fotia z Konštantinopola, práve v Konštantinopole zasadal všeobecný koncil. Boli odsúdené rozličné bludy, ktoré učil Fotios, medzi nimi aj názor o dvoch dušiach. Či ich sám Fotios chápal v tom zmysle, v akom sú odsúdené tu, sa z jeho spisov nedá s istotou dokázať.
Koncil chce vylúčiť dvojitý princíp duševného života: v človekovi niet oddeleného princípu pre zmyslový život a pre život duchovný, ale je iba jeden jediný nositeľ všetkých ľudských životných funkcií. Zmyslom dekrétu je teda jednota človeka a duševného života človeka.

Jedinosť duše

10. Tak Starý, ako aj Nový zákon učia, že človek má iba jednu racionálnu a intelektuálnu dušu; túto mienku potvrdzujú všetci Otcovia a učitelia Cirkvi osvietení Bohom. Predsa [...] niektorí ľudia dospeli k nehanebnému tvrdeniu, že človek má dve duše, a tento svoj blud sa usilujú odôvodniť určitými nerozumnými úsiliami. **328** 657 658
Preto tento posvätný a všeobecný koncil pôvodcov a páchateľov takejto bezbožnosti a iných podobných bezbožností [...] trestá exkomunikáciou.

VIENSKY KONCIL (1311–1312)

PROTI MYLNÝM NÁZOROM PETRA JÁNA OLIVIHO

Olivi (1248–1298) bol v kontroverziách o chudobe vnútri františkánskej rehole priekopníkom „špirituálov" čiže zástancov evanjeliového ideálu chudoby v celej jej prísnosti proti opačnému smeru konventuálov. Už za svojho života sa musel zodpovedať pred generálnou kapitulou rehole v Paríži. Po jeho smrti konventuáli jeho učenie viac ráz napadli, lebo odsúdením priekopníka mala byť zasiahnutá strana špirituálov. Otázka sa dostala pred viensky všeobecný koncil. Tam sa medziiným prerokúvalo jeho učenie o spojení duše s telom. Predložený dekrét je neomylným učením všeobecného koncilu.

Zmysel dekrétu: Problém je v tom, že duša ako duchovná podstata je vnútorne nezávislá od hmoty. Ako sa môže v človekovi spojiť s telom do jednej podstaty? Odpoveď Oliviho znela: Duša sama ako duchovná podstata sa nespája s telom bezprostredne, ale prostredníctvom od nej odchodného princípu, zmyslového a organického života. Učenie koncilu: Duchovná duša je sama osebe bezprostredne, bez sprostredkovania nejakého od nej oddeleného princípu ,a bytostne, vo vnútornom zameraní na spojenie s telom, formou tela. Je teda stanovené ako cirkevná náuka, že duchovná duša sama je nositeľkou telesného života. Význam dekrétu je v tom, že sa pridŕža bytostnej jednoty a celosti človeka. Rozpoltenie ľudského života duše na duchovný a zmyslový život sa už vtedy prejavilo zhubne v bludoch albigencov a valdencov, ktorí chápali ducha a hmotu, dobro a zlo ako rovnoprávne princípy sveta. Toto rozpoltenie ruší základy akéhokoľvek zdravého chápania človeka.

Duša ako forma tela

329 902 [...] Ďalej so súhlasom posvätného koncilu odmietame ako mylné a pravde katolíckej viery protirečiace akékoľvek učenie alebo stanovisko, ktoré opovážlivo popiera alebo spochybňuje, že podstata racionálnej či intelektuálnej duše spočíva v tom, že je opravdivo a sama osebe formou ľudského tela. Aby všetkým bola známa pravda čistej viery a zamedzilo sa akýmkoľvek bludom, určujeme, aby každý, kto by sa odteraz opovážil tvrdošijne trvať na tom a považovať za pravdivé, že racionálna či intelektuálna duša nie je formou ľudského tela sama osebe a bytnostne, bol považovaný za heretika.

OMYLY ARMÉNOV ODSÚDENÉ PÁPEŽOM BENEDIKTOM XII. (1341)

Tu nejde ani tak o otázku, či Arméni vskutku učili traducianizmus, čiže učenie, že aj ľudskú dušu plodia rodičia, ale o odmietnutie tohto učenia Cirkvou. To isté učenie odsúdil už Anastáz II. vo svojom liste franským biskupom (498). Toto mylné učenie nevychádza z poznania, že sa dedia duchovné vlastnosti, ale z požiadavky vysvetliť dedičný hriech, ktorého dedenie by bolo zdanlivo omnoho ľahšie vysvetliteľné za predpokladu, že rodičia plodia aj dušu.

5. Istý arménsky učiteľ [...] učil, že ľudská duša dieťaťa je odovzdávaná z otcovej duše, ako jeho telo z tela otcovho. Takisto vraj [330] 1007
pochádza anjel od iného anjela. Keďže existujúca racionálna ľudská duša a existujúci anjel majú intelektuálnu prirodzenosť, sú akýmisi duchovnými svetlami, vydávajúcimi zo seba iné duchovné svetlá.

PIATY LATERÁNSKY KONCIL (1512–1517), 8. ZASADNUTIE (1513)

Peter Pomponazzi (1465–1525) prednášal v Padove Aristotelovu psychológiu, nie však v tom zmysle, v akom ona žila v scholastickej tradícii, ale ako prenikla pod vplyvom Arabov cez Španielsko. Vo svojich názoroch sa pridržiaval výkladov Averroa: duch v človekovi v dôsledku schopnosti chápať to, čo je všeobecne platné, nemôže byť individuálnou bytosťou; keďže však na druhej strane princíp organického a zmyslového života vo svojej aktualizácii v jednotlivom človekovi je bytnostne viazaný na hmotu, jeho existencia, pretože je individuálna, zaniká jeho smrťou (nepriamo bolo toto učenie odsúdené už vo Vienne, pretože duša, ktorá sama nie je individuálna, nemôže byť ani formou individuálneho telesného života jednotlivého človeka). Proti tomuto učeniu sa vyslovil Lateránsky koncil a ohlásil ako neomylné učenie individuálnosť jednotlivých ľudských duší a ich nesmrteľnosť.

Individuálnosť a nesmrteľnosť ľudskej duše

[...] Rozsievač kúkoľa [...] sa opovážil niektoré celkom **331**
zhubné, veriacimi vždy omietané bludy zasiať na Božiu roľu, 1440
dal mu vyrásť, najmä čo sa týka prirodzenosti racionálnej duše, že je totiž smrteľná, alebo že je jedna a tá istá vo všetkých ľuďoch. A podaktorí neobozretne mudrujúc, považujú to aspoň z filozofického hľadiska za čosi pravdivé. Proti takej nákaze chceme použiť niektoré vhodné prostriedky. So súhlasom tohto posvätného koncilu zavrhujeme teda a odmietame všetkých, ktorí tvrdia, že ľudská duša je smrteľná, alebo že je jedna jediná u všetkých ľudí. A aj tých, čo o tejto pravde pochybujú. Ľudská duša je totiž nielen skutočne, sama osebe a bytnostne formou ľudského tela, ako sa to nachádza v kánone nášho blaženej pamäti

predchodcu pápeža Klementa V., uverejnenom na Vienskom koncile, ale je aj nesmrteľná a podľa mnohosti tiel, do ktorých je vliata, je jednotlivo zmnožiteľná, zmnožená a aj musí byť zmnožená. [...]ň

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *HUMANI GENERIS* (1950)
(Pozri pozn. 71)

Po tom ako Pius XII. už vo svojom príhovore 30. 11. 1941 vyhlásil otázku vzťahu človeka vzhľadom na jeho telo so zvieracou ríšou ešte za otvorenú, v encyklike Humani generis túto slobodu diskusie za určitých podmienok opäť potvrdil (porov. aj č. 363).

Teória descendencie a Zjavenie

332 Preto magistérium Cirkvi nezakazuje, aby učenie evolucionizmu
3896 bolo výskumami a rozpravami prerokúvané medzi odborníkmi oboch oblastí, primerane dnešnému stavu profánnej vedy a teológie, nakoľko sa to týka pôvodu ľudského tela z už existujúcej a živej hmoty, lebo ohľadom duše nám katolícka viera prikazuje držať sa toho, že ju tvorí bezprostredne Boh. Pri tomto výskume nech sa dôvody za obidva názory, tak kladné, ako aj záporné, s náležitou vážnosťou, uvážlivosťou a miernosťou uvažujú a posudzujú, len nech sú všetci ochotní podrobiť sa úsudku Cirkvi, ktorej bola Kristom zverená úloha autenticky vykladať Sväté písmo a ochrániť dogmy viery. Niektorí s opovážlivou trúfalosťou prekračujú túto slobodu bádania a správajú sa tak, ako keby pôvod ľudského tela z už existujúcej a živej hmoty, z doteraz zistených indícií a z nich odvodených záverov už bol úplne a celkom isto dokázaný, a ako keby zo strany prameňov Božieho zjavenia už nebolo nič, čo by v tejto veci vyžadovalo čo najväčšiu umiernenosť a opatrnosť.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 9. ZASADNUTIE (1965)

PASTORÁLNA KONŠTITÚCIA O CIRKVI V DNEŠNOM SVETE

Pastorálna konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu (porov. pozn. 323) pozostáva z dvoch hlavných častí. Prvá z nich v štyroch hlavách s 35 článkami hovorí o Cirkvi a povolaní človeka. Koncil sa v tejto konštitúcii vo všeobecnosti pridŕža tejto schémy: analýza nejakej situácie; zhodnotenie tak na báze, ktorá sa javí prijateľná pre všetkých, ako aj vo svetle cirkevného učenia o spáse; a napokon dôsledky, ktoré treba odvodiť z tohto zhodnotenia.
Prvá hlava prvej hlavnej časti hovorí o dôstojnosti ľudskej osoby. Aj keď tieto výklady nepredstavujú nejakú ucelenú antropológiu, predsa vyzdvihujú najdôležitejšie aspekty ľudskej existencie: čl. 14 podáva vo svojom prvom odseku hodnotenie ľudskej telesnosti; druhý odsek hovorí, že človek sa právom považuje nie iba za časť prírody alebo za anonymný prvok spoločnosti. Čl. 15 hovorí o ľudskom rozume, pričom sa vlastne zdôrazňuje, že sú národy hospodársky chudobné, ale čo do múdrosti sú bohatšie ako iné, technicky rozvinuté národy. Nasledujúci článok má za tému ľudské svedomie: vernosť svedomiu spája kresťanov s ostatnými ľuďmi, a ani mylné – nie však otupené – svedomie nestráca na svojej dôstojnosti. Čl. 17 napokon hodnotí ľudskú slobodu, na základe ktorej človek z vlastného rozhodnutia a bez prinútenia zvonka alebo z vnútorných náruživostí môže dospieť k plnému a blaženému zavŕšeniu zjednotenia s Bohom.
Jedenásť článkov prvej hlavy pastorálnej konštitúcie tvorí podklad, na ktorom mohol koncil vypracovať a vydať deklaráciu o náboženskej slobode.

1. hlava: Dôstojnosť ľudskej osoby

Bytostné zloženie človeka

14. Človek, jeden telom a dušou, samou svojou telesnou 333
sústavou zahrnuje v sebe prvky hmotného sveta takým spôsobom, že jeho prostredníctvom dosahujú vrchol a pozdvihujú svoj hlas na slobodnú oslavu Stvoriteľa (porov. Dan 3, 57–90). Človek teda nesmie pohŕdať svojím telesným životom. Práve naopak, svoje telo musí považovať za dobré a mať ho v úcte, pretože je stvorené od Boha a má byť vzkriesené v posledný deň. Lenže človek, ranený hriechom,

pociťuje, že sa telo búri. Preto sama dôstojnosť človeka si vyžaduje, aby oslavoval Boha vo svojom tele (porov. 1 Kor 6,13–2) a nedovolil mu oddať sa zlým sklonom vlastného srdca.
Človek sa, pravda, nemýli, keď uznáva svoju nadradenosť nad fyzickým svetom a nepovažuje sa iba za časticu prírody alebo za anonymnú zložku ľudského spoločenstva, lebo svojím vnútrom presahuje vesmír. Do hĺbok svojho vnútra sa dostáva, keď vstúpi do seba, kde ho čaká Boh, ktorý skúma srdcia (porov. 1 Kr 16,7; Jer 17,10), a kde pred tvárou Božou osobne rozhoduje o svojom osude. Preto, keď uznáva, že má duchovnú a nesmrteľnú dušu, nie je obeťou klamnej vidiny, utvorenej jedine fyzickými a spoločenskými podmienkami, lež naopak, preniká priam do hĺbok objektívnej skutočnosti.

Dôstojnosť mravného svedomia

334 16. V hĺbkach svedomia človek odkrýva zákon, ktorý si on sám nedáva, ale ktorý je povinný poslúchať. Jeho hlas ho neprestajne vyzýva milovať a konať dobré a chrániť sa zlého; a keď treba, zaznieva v srdci: toto rob, tamtoho sa varuj! Človek má totiž v srdci od Boha vpísaný zákon a práve v poslušnosti tomuto zákonu sa prejavuje jeho dôstojnosť. Podľa neho bude aj súdený (porov. Rim 2, 14–16). Svedomie je najtajnejším jadrom človeka, svätyňou, kde zostáva sám s Bohom, ktorého hlas sa mu vnútri ozýva. Pomocou svedomia sa podivným spôsobom poznáva ten zákon, ktorý sa spĺňa láskou k Bohu a blížnemu (porov. Mt 22,37–40; Gal 5,14). Vernosť svedomiu spája kresťanov s ostatnými ľuďmi, aby hľadali pravdu a pravdivo riešili toľké mravné problémy, ktoré vznikajú v živote jednotlivcov i v spoločenskom živote. Čím viac teda prevláda úprimné svedomie, tým viac sa jednotlivci i spoločenstvá zbavujú slepej svojvôle a usilujú sa byť v súlade s objektívnymi normami mravnosti. No nezriedka sa stáva, že svedomie sa mýli z neprekonateľnej nevedomosti, bez toho, že by stratilo svoju dôstojnosť. To, pravda, nemožno povedať vtedy, ak sa človek

málo stará hľadať pravdu a dobro a keď hriešne návyky postupne takmer zaslepia svedomie.

Vznešenosť slobody

17. Človek sa môže prikloniť k dobrému jedine slobodne. 335
Túto slobodu si naši súčasníci vysoko cenia a horlivo sa jej domáhajú. A celkom právom. Často ju však vyhľadávajú nesprávnym spôsobom, akoby sa smelo všetko, čo sa páči, hoci je to zlé. Pravá sloboda je vznešeným znakom Božieho obrazu v človekovi. Boh totiž človeku „ponechal možnosť rozhodnúť sa" (porov. Ekl 15, 14), aby dobrovoľne hľadal svojho Stvoriteľa a slobodne sa ho pridŕžajúc dosiahol plnú a blaženú dokonalosť. Dôstojnosť človeka si teda vyžaduje, aby konal na základe vedomej a slobodnej voľby, čiže podľa svojich osobných vnútorných pohnútok a rozhodnutí, a nie zo slepej impulzívnosti alebo len z vonkajšieho donútenia. Túto dôstojnosť si človek nadobudne, keď sa oslobodí spod akéhokoľvek područia vášní, a idúc za svojím cieľom, slobodne si volí dobro a s vynachádzavou príčinlivosťou si zabezpečuje vhodné prostriedky. Slobodná vôľa človeka – ranená hriechom – môže toto zameranie na Boha docieliť s plnou účinnosťou jedine pomocou Božej milosti. Každý však bude musieť vydať počet zo svojho života pred Božím súdom za to, čo konal, či dobré a či zlé (porov. 2 Kor 5, 10).

DEKLARÁCIA O NÁBOŽENSKEJ SLOBODE (1965)
(Pozri pozn. 333)

1. časť: Všeobecné aspekty náboženskej slobody

2. Tento Vatikánsky koncil vyhlasuje, že ľudská osoba má 336
právo na náboženskú slobodu. Táto sloboda spočíva v tom, že všetci ľudia musia byť chránení pred donucovaním zo strany jednotlivcov alebo spoločenských skupín a vôbec akejkoľvek ľudskej moci tak, aby v náboženskej oblasti nik nebol nútený konať proti svojmu svedomiu a nikomu sa

nebránilo konať podľa vlastného svedomia súkromne i verejne, tak jednotlivo, ako aj v spoločenstve s inými, v náležitých medziach. Okrem toho vyhlasuje, že právo na náboženskú slobodu má svoj skutočný základ priam v dôstojnosti ľudskej osobnosti, ako to vysvitá zo zjaveného Božieho slova a zo samého rozumu. Toto právo ľudskej slobody na náboženskú slobodu sa má zákonite uznávať ako občianske právo v právnom poriadku spoločnosti. [...]

337 3. [...] Príkazy Božieho zákona človek vníma a poznáva svojím svedomím, ktorého sa musí verne pridŕžať vo všetkej činnosti, aby dosiahol svoj cieľ čiže Boha. Preto sa nesmie nútiť konať proti svojmu svedomiu. Nemožno mu však ani prekážať konať podľa jeho svedomia najmä v náboženskej oblasti. Náboženstvo je totiž takej povahy, že sa uplatňuje predovšetkým vnútornými dobrovoľnými a slobodnými úkonmi, ktorými sa človek obracia priamo na Boha. Nuž takéto úkony nemôže čisto ľudská moc ani rozkázať, ani zakázať. Avšak spoločenská povaha ľudskej prirodzenosti si vyžaduje, aby človek prejavil vnútorné náboženské úkony aj navonok, aby bol v spojení s inými v náboženskej oblasti a vyznával svoje náboženstvo spoločne s ostatnými.

Robí sa teda bezprávie voči ľudskej osobnosti a samému poriadku, ktorý Boh ustanovil pre človeka, keď sa nedovoľuje slobodné uplatňovanie náboženstva v spoločnosti, pokiaľ sa zachováva spravodlivý verejný poriadok. [...]

Šiesta hlava

DEDIČNÝ HRIECH

Pôvodný stav človeka – Dedičný hriech – Všeobecná spásna
Božia vôľa

Človek je od prvopočiatku svojich dejín Bohom povolaný, aby mal účasť na Božom nadprirodzenom živote. Tento nadprirodzený život je aj po stvorení slobodným darom, nezaslúženým a mimo akéhokoľvek nároku zo strany nejakej stvorenej bytosti. Avšak, keď tento dar bol už raz daný, je aj požiadavkou na slobodu človeka, ktorý túto nadprirodzenú milosť môže prijať, alebo ju ťažkým hriechom na vlastné nešťastie odmietnuť. Už prvý človek Božiu posväcujúcu milosť odmietol. Hriech sa tak stal dedičným hriechom celého ľudstva, ale ani hriech človeka nemôže zrušiť spásnu Božiu vôľu. Aj po hriechu a napriek hriechu zostáva každý človek povolaný k spoločenstvu s Bohom a k účasti na jeho nadprirodzenom živote v Ježišovi Kristovi. Táto spása, ktorú daroval Boh, musí byť, pravdaže, prijatá vo svete, ktorý je hriechom znetvorený, a v ňom musí byť uskutočnená.

A tak cirkevné učenie o nadprirodzenom povolaní celého ľudstva zahŕňa tieto základné pravdy: učenie o pôvodnom stave človeka, učenie o dedičnom hriechu a učenie o pretrvávajúcej spásnej Božej vôli zahŕňajúcej všetkých ľudí.

Učenie o pôvodnom stave človeka nevyslovuje len to, že ľudská prirodzenosť, stvorená Bohom, je dobrá, ale na prvom mieste nadprirodzené pozdvihnutie človeka: dejiny ľudstva nikdy nejestvovali iba ako „prirodzené" dejiny, dejiny ľudstva sú vždy dejinami spásy a nešťastia, rozhodnutia za Boha alebo proti nemu. Cirkev okrem toho učí aj to, že človek podľa Božej vôle mal vlastniť nezaslúžené dary, ktoré sú nad nárokmi jeho prirodzenosti a sú od Boha slobodne darované. Tieto dary, v protiklade k nadprirodzenej milosti, sa nazývajú mimoprirodzené, pretože nepatria síce ľudskej prirodzenosti bytostne, predsa však by mohli pripadnúť nejakej bytosti obdarenej duchom podľa prirodzenosti, ako je sloboda od smrti a zlej žiadostivosti.

Adam, „človek", svojím hriechom nielen odmietol samu Božiu milosť, ale s posväcujúcou milosťou aj Bohom chcené milosti pôvodného stavu. Hriech (a jeho následky) zasahuje nielen samého Adama, ale spôsobuje dedičný hriech, onú bezmilostnosť, ktorá existuje už aj pred akýmkoľvek osobným rozhodnutím proti Božej vôli; táto bezmilostnosť, s výnimkou Ježiša Krista a Márie, zasahuje všetkých ľudí, robí ich analogicky k osobnému hriechu hriešnikmi, potrebujúcimi vykúpenie v Ježišovi Kristovi. Skutočnosť dedičného hriechu musela Cirkev obhajovať predovšetkým proti

pelagianizmu, ktorý vo svojom morálnom kázaní čakal iba od úkonu vôle človeka zachovávanie Božích prikázaní a pritom popieral potrebu Bohom darovaného pozdvihnutia celého ľudského konania do oblasti nadprirodzenosti. Naproti tomu Cirkev učí úplnú neschopnosť človeka vlastnými silami dosiahnuť nadprirodzený cieľ. Dedičný hriech znamená teda stratu, ktorú človek vlastným úsilím nikdy nemôže nahradiť. Potrebu krstiť deti „na odpustenie hriechov" pelagianizmus takisto popieral.

V čase reformácie musela Cirkev obhajovať, že ľudská prirodzenosť skúmaná sama osebe je aj napriek dedičnému hriechu dobrá. Človek je síce stratou nadprirodzeného pozdvihnutia olúpený o svoje vystrojenie na bezprostredné osobné spoločenstvo života s Trojjediným Bohom a v dôsledku straty mimoprirodzených darov dosahuje aj zdokonalenie svojich prirodzených vlôh omnoho ťažšie, ako sa to malo pôvodne diať podľa Božej vôle. Avšak vnútorné dobro jeho holej prirodzenosti ako takej, ako aj základná sloboda vôle človeka zostali zachované. Aj padnutá prirodzenosť človeka je schopná z Božej milosti opäť prijať stratené dobrá nadprirodzenosti. Správne učenie o dedičnom hriechu je podstatným predpokladom učenia o ospravodlivení, ako zas naopak, Lutherovo učenie o dedičnom hriechu a rovnako učenie reformátorov predstavujú vlastne iba výsek z protestantského učenia o ospravodlivení.

Pretože však hriech človeka nemôže zmariť spásnu Božiu vôľu, určenie toho, čo „prirodzený" človek dokáže, je ťažké, pretože „prirodzený" v tom zmysle neznamená, že človek sa nachádza mimo poriadku spásy a milosti, a tak aj mimo možnosti spásy. Spásna Božia vôľa je skutočnosť spásy v človekovi prinajmenej ako spásna možnosť. Učenie o všeobecnej spásnej Božej vôli je síce také staré ako Cirkev sama, ale konkretizované bolo pomerne neskoro, a to ponajprv na krste túžby: túžba prijať sviatosť krstu a patriť do pravej Kristovej Cirkvi môže v prípade nevyhnutnosti nahradiť krst a (v tomto zmysle) spôsobiť členstvo v Cirkvi. Že táto túžba, ak sú dané viera a láska, nemusí byť prejavená výslovne, ale že stačí, keď je implicitná, bolo vyhlásené v roku 1949 Svätým oficiom. Druhý vatikánsky koncil učí výslovne toto: Boh darúva svoju milosť umožňujúcu nadprirodzenú spásu aj tým, ktorí bez viny (ešte) nedošli k výslovnému uznaniu Božej existencie alebo evanjelium a Cirkev (ešte) nepoznajú: teda tým, ktorí žijú podľa svojho svedomia. Dejinnospásna funkcia Cirkvi týmto učením nič nestráca, pretože mimo Cirkvi a sviatostí Bohom darovaná milosť je vždy milosťou prasviatosti Ježiša Krista a jeho Cirkvi: každá milosť je dynamicky zameraná na plné cirkevné spoločenstvo.

A tak pre učenie o pôvodnom stave človeka, o dedičnom hriechu a pretrvávajúcej Božej spásnej vôli vyplývajú z toho tieto hľadiská:

P r v ý   č l o v e k bol vystrojený posväcujúcou milosťou (128, 343–345, 349, 353, 354, 364), nepodliehal smrti (128, 338, 347, 353) a bol slobodný od ž i a d o s t i v o s t i (128, 346, 357). Tieto dary nepatrili povinne ľudskej prirodzenosti (339–342, 344–348, 890).

A d a m zhrešil a tým stratil nadprirodzené a mimoprirodzené dary (128, 349, 350, 353).

Adamov hriech prešiel na celé jeho p o t o m s t v o (349, 351, 354, 363) a väzí v každom človekovi (355, 356, 793). Dedičný hriech sa prenáša pôvodom od Adama prostredníctvom plodenia (355, 356, 363, 793). Dedičný hriech je vôľový na základe slobodného rozhodnutia Adama (359–361).

D e d i č n ý hriech sa líši od o s o b n é h o hriechu tým, že mu chýba súhlas (526), a preto jeho trestom nie je zatratenie, ale iba strata nazerania Boha (526, 895, 926).

Dedičný hriech znamená stratu m i l o s t i (349, 353, 354, 791). Má za následok smrť (353, 354) a žiadostivosť (357), ďalej o s l a b e n i e poznania a vôle (364, 781, 782, 791), nie však zničenie s l o b o d n e j v ô l e (789, 791, 823, 824, 865–867, 873, 877, 878).

Dedičný hriech sa z o t i e r a Kristovým zadosťučinením v krste (250, 349, 355, 356, 357, 524, 526, 527, 531, 646, 785–786, 793, 799).

Kto túži po krste, ale pred krstom umrie, je oslobodený od dedičného hriechu a dosiahne oblažujúce videnie Boha (365, 366); avšak aj ten, kto bez viny ešte nepozná evanjelium a Cirkev, alebo kto (ešte) nedošiel k uznaniu Božej existencie na základe spásnej Božej vôle, zahrnujúcej všetkých ľudí, môže byť zachránený (367–374), ak je u neho nadprirodzená viera a láska (371). Nekresťanské náboženstvá sú zamerané na Boží ľud; nachádza sa v nich aj to, čo je pravé a dobré (372).

1. PÔVODNÝ STAV ČLOVEKA

KONCIL AFRICKEJ CIRKEVNEJ PROVINCIE V KARTÁGU (418)

Koncil proti Pelágiovi (porov. vysvetľujúci text na s. 198) zdôrazňuje, že Adam bol pôvodne vyznačený darom nesmrteľnosti. Kánony koncilu potvrdil pápež Zosimus. Implicitne sa o pôvodnom stave človeka hovorí aj v cirkevných dokumentoch o dedičnom hriechu (porov. napr. č. 353).

338 1. Každý, kto hovorí, že Adam, prvý človek, bol utvorený ako smr-
222 teľný, takže podľa tela musel zomrieť, či už zhrešil alebo nie, t. j. že musel odísť zo života nie za trest za svoje hriechy, ale z prirodzenej nevyhnutnosti, nech je exkomunikovaný. Prirodzenosť v reči prvých kresťanských storočí neznamená čisto prirodzené sily človeka, nezávisle od nadprirodzených alebo mimoprirodzených darov, ale pôvodný stav človeka pred prvým hriechom. Tento stav zahrnoval prirodzené schopnosti, nadprirodzené pozdvihnutie a mimoprirodzené dary. (N. – R.)

OMYLY MICHALA DE BAYA ZAVRHNUTÉ PÁPEŽOM PIOM V. (1567)

V súvislosti so svojím učením o viere (pozri č. 852–870) M. de Bay (Baius) (1513–1589) popieral, že by dary, ktoré ozdobovali prvého človeka a ktoré dedičným hriechom stratil, boli bývali mimoprirodzené alebo nadprirodzené. A tak podľa jeho chápania ich strata bola nielen zánikom nezaslúženého vyznačenia, ale bytnostným skazením samej ľudskej prirodzenosti osebe. V tomto chápaní sa tento názor veľmi približuje protestantizmu.

[339] 21. Pozdvihnutie a povýšenie ľudskej prirodzenosti k účasti na
1921 Božej prirodzenosti náležalo k celistvosti pôvodného stavu, a preto ho treba nazvať prirodzeným, a nie nadprirodzeným.

[340] 26. Celistvosť prvého stvorenia nie je povýšenie ľudskej prirodze-
1926 nosti, ktoré by jej nepatrilo, ale je jej prirodzený stav.

55. Boh nemohol od začiatku stvoriť človeka takého, aký sa rodí [341]
teraz. 1955

78. Nesmrteľnosť prvého človeka nebola dobrodením milosti, ale [342]
prirodzeným stavom. 1978

SYNODA KOLÍNSKEJ CIRKEVNEJ PROVINCIE (1860)

(Pozri pozn. 303)

15. hlava: Pôvodný stav človeka

S Tridentským koncilom učíme, že prvý človek bol vystrojený 343
sviatosťou a spravodlivosťou. Tento stav pôvodnej spravodlivosti bol nadprirodzený a ľudskej prirodzenosti nepovinovatý; preto Boh mohol stvoriť človeka bez toho, aby ho vystrojil nadprirodzenými darmi.

Nadprirodzené sú tie dary, ktorými je prirodzenosť povýšená do 344
vyššieho poriadku, t. j. ktorými dosahuje dokonalosť, ktorá presahuje jej sily, a tak aj všetko, čo by si akokoľvek mohla nárokovať.
Že tento názor o daroch presahujúcich prirodzenosť nie je nejaký planý vynález školy, vieme z úsudku, ktorý vyniesla Svätá stolica o učení Michala de Baya (pozri č. 339–342).

Nadprirodzená je teda tá posväcujúca milosť, ktorou bol človek 345
natoľko povýšený nad svoj stav, že sa adoptovaním stal Božím dieťaťom a bol schopný dosiahnuť tú blaženosť, ktorá spočíva v bezprostrednom nazeraní na Boha a presahuje všetky prirodzené schopnosti človeka.

Nadprirodzeným a nepovinovatým bolo aj plné podriadenie žia- 346
dostivosti vláde rozumu, čiže ten vznešený dar integrity, ktorým Boh hnutia a túžby duše v človekovi tak usmerňoval, že vždy poslúchali rozkaz rozumu. Pretože človek sa skladá z rozumovej duše a tela, môže sa stať, že sa bude cítiť hnaný do toho, aby dobrá tela vyhľadával viac ako dobrá duše, a že sa žiadostivosť vzbúri, keď sa nedrží na uzde.
Nemožno povedať, že by Božia múdrosť a dobrota bola mala nevyhnutne komunikovať ľudskej prirodzenosti tú dokonalú zhodu vyšších a nižších síl, aká bola skutočne u Adama.

347 Z toho bez ťažkosti vyplýva, že nesmrteľnosť tela a jeho sloboda od námah bola nadprirodzeným darom. Prirodzenosť tela, ktoré je podrobené rozkladu a rozpadu, nemá na to nijaký nárok a podľa nijakého právneho nároku nie je povinovatá človekovi. [...]

348 A tak hovoríme: Kto učí, že múdrosť a dobrota Boha vyžaduje, aby človekovi udelil posväcujúcu milosť, slobodu od žiadostivosti alebo nesmrteľnosť tela, ten blúdi ďaleko od katolíckej pravdy. A takisto (blúdi), čo tvrdí, že sloboda od žiadostivosti nevyhnutne patrí k idei či prirodzenosti človeka; napokon (blúdi) aj ten, čo hovorí, že dary, ktoré boli udelené Adamovi, len preto možno označiť za nadprirodzené, že mu ich dal Boh Stvoriteľ a že si ich nedal človek sám.

2. DEDIČNÝ HRIECH

SYNODA AFRICKEJ CIRKEVNEJ PROVINCIE V KARTÁGU (418)

Na prvé vieroučné dekréty o dedičnom hriechu dal podnet Pelagius. V súvislosti so svojím učením o milosti (pozri č. 761 nasl.) popieral Pelagius aj dedičný hriech. Pelagius sám sa spočiatku obmedzoval skoro výlučne na kázanie silne voluntaristicky zdôrazňovanej mravnosti. Jeho učeník Caelestius však vypracovával už v Ríme, kde obaja žili pred vpádom Vizigótov (410), neskôr v Afrike, svoj teologický systém, z ktorého boli počas celej polemiky vybraté sporné vety o dedičnom hriechu a milosti. V roku 416 bol v Kartágu na jednej synode obžalovaný a odsúdený z nasledujúcich bludov: Adam bol stvorený ako smrteľný; bol by zomrel, či by bol zhrešil, alebo nie; Adamov hriech škodil iba jemu samému, nie však ľudskému pokoleniu; deti sa pri narodení nachádzajú v tom istom stave, v akom aj Adam pred hriechom; smrť a hriech Adama nie sú dôvodom, prečo by malo zomrieť celé ľudské pokolenie a ani celé ľudské pokolenie nebude vzkriesené v dôsledku Kristovho vzkriesenia; Zákon vedie práve tak do nebeského kráľovstva ako aj Evanjelium; aj pred Pánovým príchodom boli ľudia bez hriechov. Tieto vety tvoria východiskový bod pre všetky nasledujúce dekréty a odsúdenia; najprv v Kartágu, kde sa v roku 418 viac ako 200 biskupov zhromaždilo na synode, ktorú potom pápež Zosimus potvrdil; neskôr v zozname pápežských vyjadrení ohľadom učenia o milosti a na synode v Orange (bližšie o tom pozri pozn. 761).
Text 2. kánonu synody prevzal Tridentský koncil na 5. zasadnutí, 4. kánon; je uvedený pod č. 356.

ZOZNAM PÁPEŽSKÝCH VYJADRENÍ O UČENÍ O VIERE (INDICULUS)

Tento zoznam zostavil okolo polovice 5. storočia Prosper z Akvitánie a hovorí predovšetkým o učení o viere (pozri pozn. 767).

1. V Adamovom upadnutí do hriechu stratili všetci ľudia svoju 349
pôvodnú schopnosť a nevinnosť a nikto nemôže z priepasti tejto 239
skazy vystúpiť vlastnou slobodnou vôľou, ak ho len nepozdvihne milosť zľutovného Boha podľa vyhlásenia bl. pamäti pápeža

Inocenta v liste synode v Kartágu: „*(Adam)* vychutnal kedysi svoju slobodnú vôľu, keď neuvážlivo upotrebil svoje dobrá; zrútil sa do priepasti hriechu, zahynul a nenašiel nič, pomocou čoho by mohol odtiaľ vystúpiť. A tak by bol, oklamaný navždy svojou slobodou, zostal ležať pod ťarchou tejto skazy, keby ho neskôr nebol opäť láskavo pozdvihol príchod Krista, ktorý očistením znovuzrodenia poumýval všetky minulé previnenia v kúpeli jeho krstu."

DRUHÝ ORANŽSKÝ KONCIL (529)

Tento koncil zaujíma stanovisko voči tzv. semipelagizmu (porov. pozn. 777).

350 1. Kto hovorí, že urážkou Adamovho hriechu nebol celý človek, t.
371 j. čo do tela a duše, „zmenený" „na horšie" (pozri č. 353), ale verí, že iba telo bolo podrobené skaze, kým sloboda duše zostala nedotknutá, ten je oklamaný Pelagiovým omylom a protirečí Písmu, ktoré hovorí: „Sama duša, ktorá zhrešila, zomrie" (Ez 18,20), „Neviete, že komu sa dávate za otrokov a poslúchate ho, ste otrokmi toho, koho poslúchate?" (Rim 6, 16); „Každý je otrokom toho, kto sa ho zmocnil" (pozri 2 Pt 2,19).

351 2. Kto tvrdí, že Adamov hriech škodil iba jemu samému, nie však
372 aj jeho potomstvu, alebo kto hovorí, že určite iba smrť tela, čo je trest za hriech, a nie aj hriech, ktorý je smrťou duše, skrze jedného človeka prešla na celé ľudské pokolenie, ten pripisuje Bohu nespravodlivosť, lebo protirečí Apoštolovi, ktorý hovorí: „Skrze jedného človeka vstúpil do tohto sveta hriech a skrze hriech smrť, tak aj smrť prešla na všetkých ľudí, lebo všetci zhrešili" (porov. Rim 5, 12; podľa Vulgáty; porov. aj č. 354 a č. 154).

TRIDENTSKÝ KONCIL, 5. ZASADNUTIE (1546)

DEKRÉT O DEDIČNOM HRIECHU

Najbližším podnetom na rozpravu o dedičnom hriechu na Tridentskom koncile bolo Lutherovo mylné chápanie, že dedičný hriech spočíva v zlej žiadostivosti, ktorá ostáva v človekovi stále a ani krstom nezaniká; človek

ostáva hriešnikom, iba hriech sa mu viac nezapočítava. – Výklad koncilu sa však neuspokojuje s odmietnutím Luthera, ale podáva výklad celého učenia o dedičnom hriechu v súvislosti s ostatnými pravdami viery. Aj pelagiovské bludy boli ešte raz napadnuté a odmietnuté, a takisto aj bludy manichejcov a prisciliánovcov, ktorí u detí zrodených z kresťanských manželov popierali dedičný hriech. Učenie je podané v piatich široko rozvedených vetách a preberá tieto body:
Adamov hriech a jeho dôsledky pre Adama.
Prenášanie Adamovho hriechu na jeho potomstvo (výslovné citovanie klasického miesta z Písma – Rim 5, 12 – sa obracia proti Erazmovi, ktorý popieral, že by toto miesto hovorilo o dedičnom hriechu.
Zotretie dedičného hriechu jedine skrze utrpenie Kristovo a aplikácia jeho zásluh v krste.
Nevyhnutnosť krstu detí. (Za predlohu slúžila druhá veta koncilu v Kartágu roku 418 proti Pelagiovi, ktorá bola prevzatá s menšími úpravami.) Až potiaľto sú dekréty zamerané proti pelagianizmu a príbuzným bludom.
Podstata dedičného hriechu: Tu sa nachádza odsúdenie Lutherovho chápania a chápania reformátorov. Definované sú dve pravdy. Prvá: dedičný hriech sa krstom dokonale odstraňuje; druhá: žiadostivosť, ktorá ostáva po krste, nie je hriechom (pozri pozn. 790).
Dodatok: Mária, jediná výnimka. Druhý článok viery o všeobecnosti dedičného hriechu otvoril rokovanie o jedinej výnimke z dedičného hriechu u Márie. Tento článok viery však ešte neznamená pozitívne ohlásenie učenia o nepoškvrnenom počatí, ale len to, že koncil prízvukovaním všeobecnosti dedičného hriechu nechcel popierať nepoškvrnené počatie.

Aby naša katolícka viera, bez ktorej „je nemožné páčiť sa 352
Bohu" (Hebr 11,6), očistená od bludov, zostala zachovaná 1510
vo svojej čistote celistvá a nepoškvrnená, a aby kresťanský ľud nebol „sem-tam zmietaný hocijakým vetrom klamlivého ľudského učenia" (Ef 4,14), pretože ten starý had, od začiatku večný nepriateľ ľudského rodu, medzi mnohými zlami, ktorými bola Božia Cirkev v našich časoch znepokojená, vyvolal o dedičnom hriechu a o prostriedku proti nemu nielen nový, ale aj starý spor, posvätný všeobecný a generálny, právoplatne v Duchu Svätom zhromaždený Tridentský koncil [...], chcejúc blúdiacich povolať späť a váhajúcich posilniť, v nadväznosti na Sväté písmo, na svätých Otcov a uznané koncily a na úsudok a konsenzus samej Cirkvi, o dedičnom hriechu ustanovuje, vyznáva a vyhlasuje:

353
1511 1. Kto nevyznáva, že keď A d a m , prvý človek, prestúpil v raji Božie prikázanie, hneď stratil svätosť a spravodlivosť, v ktorej bol ustanovený, pritiahol na seba urážkou tohto hriechu hnev a nemilosť Boha a tak smrť, ktorou mu predtým Boh pohrozil, a so smrťou väzenie pod mocou toho, ktorý potom „vládol nad smrťou" (Hebr 2, 14), totiž diabol, a touto „urážkou hriechu bol celý Adam, čo do tela a duše, zmenený na horšie", nech je exkomunikovaný.

354
1512 2. Kto tvrdí, že Adamov hriech škodil iba jemu samému, nie však j e h o p o t o m s t v u , a že od Boha prijatú svätosť a spravodlivosť, ktorú stratil, stratil iba pre seba, a nie aj pre nás; alebo že poškvrnený hriechom neposlušnosti preniesol iba „smrť" a „telesné tresty na celé ľudské pokolenie, a nie aj hriech, ktorý je smrťou duše", nech je exkomunikovaný, lebo protirečí Apoštolovi, ktorý hovorí: „skrze jedného človeka vstúpil do tohto sveta hriech a skrze hriech smrť; tak aj smrť prešla na všetkých ľudí, lebo (v ňom)všetci zhrešili" (Rim 5,12; porov. pozn. k č. 351).

355
1513 3. Kto tvrdí, že tento Adamov hriech, ktorý je svojím pôvodom j e d e n a prenášaný rodom, a nie napodobňovaním, ktorý je prítomný vo všetkých a je vlastný každému, môže byť odstránený skôr silami ľudskej prirodzenosti alebo iným prostriedkom, než z á s l u h o u j e d n é h o s p r o s t r e d k o v a t e ľ a , nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás vo svojej krvi zmieril s Bohom, „stal sa pre nás ...spravodlivosťou, posvätením a vykúpením" (1 Kor 1, 30); alebo kto popiera, že práve táto zásluha Ježiša Krista je aplikovaná sviatosťou krstu, ktorý sa správne udeľuje vo forme Cirkvi, dospelým práve tak ako aj deťom, nech je exkomunikovaný, lebo „niet pod nebom iného mena, daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení" (Sk 4,12). A preto zaznelo toto slovo: „Hľa, Boží Baránok, ktorý sníma hriech sveta" (Jn 1,29), a iné: „Všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli" (Gal 3, 27).

356
1514 4. Kto popiera, že novonarodené deti treba pokrstiť, aj keď sa narodili z pokrstených rodičov, alebo kto hovorí, že sú

síce krstené na odpustenie hriechov, ale že z Adama nepriťahujú na seba nič z dedičného hriechu, čo by bolo treba na dosiahnutie večného života očistiť v kúpeli znovuzrodenia, z čoho vyplýva, že u nich forma krstu „na odpustenie hriechov" sa nechápe v pravom, ale v nesprávnom zmysle, nech je exkomunikovaný, lebo to, čo povedal Apoštol: „Skrze jedného človeka vstúpil do tohoto sveta hriech a skrze hriech smrť, tak aj smrť prešla na všetkých ľudí, lebo všetci zhrešili" (Rim 5,12), sa nemá chápať inak, než ako to chápala katolícka Cirkev, ktorá je rozšírená všade. Podľa tohto pravidla viery sú totiž z tradície apoštolov aj deti, ktoré samy ešte nemohli spáchať nijaký hriech, opravdivo krstené na odpustenie hriechov, aby bolo u nich znovuzrodením (regeneratione) očistené to, čo pritiahli na seba splodením (generatione) *(Synoda v Kartágu roku 418, 2. kánon)*, lebo „ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva" (Jn 3, 5).

5. Kto popiera, že sa v krste udelenom milosťou nášho Pána 357
Ježiša Krista o d p ú š ť a v i n a d e d i č n é h o 1515
h r i e c h u , alebo aj tvrdí, že sa neodpúšťa všetko, čo tvorí pravú a vlastnú podstatu hriechu, ale hovorí, že sa to iba zvrchu zoškrabe, alebo sa to nepripočítava, nech je exkomunikovaný, lebo u znovuzrodených Boh nemá v nenávisti nič, lebo „už niet odsúdenia pre tých" (Rim 8, 1), ktorí boli skutočne „krstom ...(s Kristom) pochovaní v smrť" (Rim 6,4), ktorí nežijú podľa tela (Rim 8,1), ale vyzliekli si starého človeka a obliekli nového, ktorý je stvorený podľa Boha (porov. Ef 4,22 n; Kol 3,9 n), stali sa bezchybnými, nepoškvrnenými, čistými, nevinnými, a tak pred Bohom milovanými synmi, dedičmi Božími, spoludedičmi Kristovými (Rim 8,17), takže ich už vôbec nič nezdržiava od vstupu do neba. Že však v pokrstených ostáva žiadostivosť a či „zápalná látka", to tento posvätný koncil vyznáva a vie. Keďže žiadostivosť bola ponechaná na boj, nemôže škodiť tým, čo nesúhlasia, ale mužne pomocou milosti Ježiša Krista odporujú. Ba kto zápasí podľa pravidiel, bude ovenčený (2 Tim 2, 5). Keď Apoštol túto žiadostivosť niekedy volá „hriechom" (porov. Rim 6, 12 n; 7,7.14–20), tak posvätný koncil

vyhlasuje, že katolícka Cirkev jej pomenovanie ako hriech nikdy nechápala tak, ako keby u znovuzrodených bola skutočným a vlastným hriechom, ale že pochádza z hriechu a na hriech je náklonná. Kto zmýšľa opačne, nech je exkomunikovaný.

358 6. Predsa však ten istý posvätný koncil vyhlasuje, že nie je
1516 jeho zámerom, aby do tohto dekrétu, v ktorom sa hovorí o dedičnom hriechu, bola zahrnutá blahoslavená a nepoškvrnená Panna Mária, Bohorodička, ale aby sa zachovávali ustanovenia bl. pamäti pápeža Sixta IV. pod trestami, ktoré obsahujú tieto ustanovenia a ktoré koncil obnovuje.

OMYLY MICHALA DE BAYA ZAVRHNUTÉ PÁPEŽOM PIOM V. (1567)

M. de Bay vidí v dedičnom hriechu daný neporiadok ľudskej vôle. Luther hovoril o skazenosti prirodzenosti vo všeobecnosti, de Bay chápe dedičný hriech ani nie tak ako stav padnutej prirodzenosti, ale ako zvrátenosť ľudskej vôle, ktorá je vlastná padnutému človekovi: toto hriešne zameranie, ktoré je vlastné každému človekovi od narodenia, sa ruší iba v uvedomenom obrátení sa k Bohu v čistej láske. – Podľa katolíckeho chápania sa vôľový prvok, ktorý musí byť aj v dedičnom hriechu, pretože on je skutočne hriechom, nachádza nie v jednotlivom človekovi, ale v dobrovoľnom čine Adamovom (pozri aj č. 852–870 a pozn. 852).

[359] 46. K podstate a definícii hriechu nepatrí vôľový prvok a nie je to
1946 otázka definície, ale príčiny a pôvodu, či každý hriech musí byť vo vôli.

(360) 47. Preto dedičný hriech má naozaj povahu hriechu bez akéhokoľ-
1947 vek vzťahu a ohľadu k vôli, v ktorej mal pôvod.

[361] 48. Dedičný hriech je skrze habituálnu vôľu dieťaťa vôľový a habi-
1948 tuálne ovláda dieťa tým, že ono nevykonáva nijaké protikladné rozhodnutie vôle.

[362] 49. Z habituálne ovládanej vôle vyplýva, že dieťa, ktoré umiera bez
1949 sviatostí znovuzrodenia, keď dosiahne užívanie rozumu, vskutku Boha nenávidí, rúha sa Bohu a odporuje Božiemu zákonu.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *HUMANI GENERIS* (1950)

(Pozri pozn. 71; 332)

V tomto odseku svojej encykliky zaujíma pápež stanovisko k monogenizmu (pôvod všetkých ľudí z jedného jediného rodičovského páru) a k učeniu o dedičnom hriechu.

Keď sa však hovorí o inej hypotéze, o tzv. *polygenizme*, deti Cirkvi 363
nepožívajú takú istú slobodu. Veriaci nemôžu prijať ten názor, kto- 3897
rého zástanci tvrdia, že buď po Adamovi boli na našej zemi skutoční ľudia, ktorí by z neho ako z praroditeľa všetkých cestou prirodzeného plodenia neodvádzali svoj pôvod, alebo meno Adam znamená akési množstvo praroditeľov. Nie je totiž jasné, ako by sa taký názor dal zlúčiť s tým, čo učia pramene zjavenej pravdy a akty cirkevného magistéria predkladajú o dedičnom hriechu, ktorý pochádza z hriechu, ktorý naozaj spáchal jeden Adam a ktorý plodením prechádza na všetkých a nachádza sa v každom ako jeho vlastný.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 9. ZASADNUTIE (1965)

Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v dnešnom svete

(K pastorálnej konštitúcii porov. pozn. 323 a pozn. 333) Prvá kapitola tejto konštitúcie hovorí predovšetkým o dôstojnosti človeka (porov. č. 333–335), hovorí však aj o hriechu človeka od začiatku, o skúsenostnej rozpoltenosti človeka medzi dobrom a zlom a o jeho oslobodení z otroctva hriechu skrze Krista. Hoci sa v čl. 13 nepoužíva výraz dedičný hriech, predsa vecne hovorí o dedičnom hriechu a o jeho následkoch.

Hriech

13. Človek však, ktorého Boh stvoril v spravodlivosti, zneužil 364
hneď na začiatku dejín pod vplyvom Zlého svoju slobodu tým, že sa postavil proti Bohu a chcel dosiahnuť svoj cieľ mimo Boha. Ľudia síce poznali Boha, ale neoslavovali ho ako Boha, ich nerozumná myseľ sa zatemnila a oni slúžili radšej stvoreniu ako Stvoriteľovi (porov. Rim 1, 21–25). Čo vieme z Božieho zjavenia, je v súlade so samou skúsenosťou,

lebo keď človek skúma svoje srdce, zistí, že je náchylný aj na zlé a obklopený všakovakou zlobou, čo nemôže pochádzať od jeho Stvoriteľa, ktorý je dobrý. Človek tým, že často odmietol uznať Boha za svoj základ, porušil aj správny poriadok vo vzťahu k svojmu poslednému cieľu a zároveň všetok súlad tak v sebe samom, ako aj s ostatnými ľuďmi a všetkým stvorenstvom.

Teda človek je rozpoltený sám v sebe, a preto celý individuálny i kolektívny život človeka sa javí ako dramatický zápas medzi dobrom a zlom, medzi svetlom a tmou. Ba človek zisťuje, že je neschopný sám od seba účinne premáhať nápory zla, takže každý sa cíti akoby spútaný reťazami. No sám Pán prišiel oslobodiť človeka a posilniť ho tým, že ho vnútorne obnovil a vyhodil „knieža tohto sveta“ (Jn 12,31), ktoré ho držalo v područí hriechu (porov. Jn 8,34).Ináč hriech okliešťil človeka, prekážajúc mu dosiahnuť svoju plnosť.

Vo svetle tohoto Zjavenia nachádza svoje konečné vysvetlenie vznešené povolanie i hlboká bieda, ktoré ľudia prežívajú.

3. VŠEOBECNÁ SPÁSNA BOŽIA VÔĽA

LIST APOŠTOLSKEJ STOLICE BISKUPOVI Z CREMONY
(okolo roku 1140)

Tento list, napísaný pravdepodobne pápežom Inocentom II., je odpoveďou na jeden dopyt biskupa z Cremony, ako je postarané o spásu duše istého kňaza, o ktorom sa až po jeho smrti zistilo, že nebol pokrstený.

Čo sa týka kňaza, o ktorom si naznačil, že zomrel bez vody krstu, 365
tvrdíme bez váhania: pretože vytrval vo viere svätej matky Cirkvi a 741
vo vyznávaní Ježišovho mena, je od dedičného hriechu oslobodený a dosiahol radosť nebeskej vlasti. [...]

LIST PÁPEŽA INOCENTA III. BISKUPOVI V METACH (METZ) (1206)

V tomto liste odpovedá pápež na túto otázku biskupa z Met: Istý žid, ktorý žil iba medzi židmi, v smrteľnom nebezpečenstve skočil do vody a pokrstil sám seba so slovami: krstím sa v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Je tento krst platný alebo sa musí opakovať? Na to pápež odpovedal:

Pretože medzi krstencom a krstiteľmi musí byť rozdiel, ako je to 366
zrejmé z Pánových slov [...], spomínaného žida musí opäť niekto 788
pokrstiť [...]. Ak by však taký hneď zomrel, hneď by sa dostal do nebeskej vlasti, hoci nie však v dôsledku sviatosti viery, ale v dôsledku svojej viery vo sviatosť.

PRÍHOVOR PÁPEŽA PIA IX. *SINGULARI QUADAM* (1854)

V 19. storočí bolo so široko rozšíreným popieraním nadprirodzeného zjavenia Boha spojené aj popieranie Cirkvi ako jediného Bohom daného spoločenstva potrebného na spásu. Indiferentizmus čiže zrovnoprávnenie všet-

kých foriem náboženstva je len logickým dôsledkom tohto názoru. V cirkevných dokumentoch 19. storočia sa racionalizmus a indiferentizmus stále odsudzuje: zdôrazňuje sa potreba Cirkvi na spásu (Extra Ecclesiam nulla salus). Ako však – a tak sa súčasne kladie otázka – je to potom s možnosťou spásy tých, ktorí žijú v nezavinenej nevedomosti ohľadom pravého náboženstva?
Tejto otázky sa v magisteriálnych prejavoch ako prvý dotkol pápež Pius IX. Predkladaný dokument je významný preto, lebo sa tu jasne rozlišuje objektívna, Bohom chcená potrebnosť Cirkvi na spásu, a subjektívna vina alebo nevina človeka mimo Cirkvi. Obsahovo opakoval pápež vo svojej encyklike Quanto conficiamur moerore, vydanej roku 1863, vysvetlenia tohto príhovoru.

Potrebnosť Cirkvi na spásu

367 [...] Vo viere sa musíme pevne pridržiavať toho, že mimo apoštolskej, rímskej Cirkvi nemôže byť nikto spasený; je to jediná archa spásy a každý, kto do nej nevstúpi, musí v potope zahynúť. Ale práve tak isto sa musíme držať aj toho, že pred očami Pánovými touto vinou nikto nie je postihnutý, kto žije v neprekonateľnej nevedomosti ohľadom pravého náboženstva. [...]

PRVÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 3. ZASADNUTIE (1870)

PRVÁ SCHÉMA KONŠTITÚCIE O KRISTOVEJ CIRKVI

Konciloví teológovia Prvého vatikánskeho koncilu pripravili jednu schému o Cirkvi, o ktorej sa, pravda, už nemohlo rokovať, a tým menej ju schváliť. 6. a 7. hlava tejto schémy hovorí o Cirkvi, ktorá je potrebná na spásu, v 7. hlave sa hovorí aj o možnosti spásy pre tých, čo do Cirkvi nepatria na základe neprekonateľnej nevedomosti. (K tejto schéme porov. pozn. 387.)

6. hlava: Cirkev je na dosiahnutie spásy bezpodmienečne potrebná

368 Kiežby všetci pochopili, ako je táto spoločnosť, Kristova Cirkev, potrebná na spásu. Táto potrebnosť zodpovedá veľkosti spoločenstva a spojeniu s Kristom ako Hlavou a jeho Tajomným telom, lebo nijakú inú obec neživí a neopatruje tak ako svoju Cirkev, len ju,

lebo len ju miloval, za ňu vydal seba samého, aby ju posvätil a očistil v krstnom prameni slovom života. Ju chcel mať za svoju vznešenú Cirkev bez poškvrny a vrásky alebo inej chyby, ju chcel mať svätú a neporušenú.
A tak učíme: Cirkev nie je nejaká nezáväzná spoločnosť, ohľadom ktorej by pre spásu ľudí bolo ľahostajné, či ju človek pozná alebo nie, či do nej vstúpi alebo ju opustí. Je bezpodmienečne potrebná, a to nielen v dôsledku príkazu nášho Pána, ktorým Vykupiteľ nariadil všetkým národom, aby vstúpili do jeho Cirkvi. Potrebná je aj ako prostriedok, pretože v poriadku spásy, ustanovenom Božou opaterou, nemôže sa dosiahnuť spoločenstvo s Duchom Svätým, účasť na pravde a živote, ak to nie je v Cirkvi a skrze Cirkev, ktorej hlavou je Kristus.

7. hlava: Mimo Cirkvi nemôže byť nikto zachránený

Ďalej je článkom viery: Mimo Cirkvi nemôže byť nikto spasený. 369
Isteže, nie všetci, čo žijú v neprekonateľnej nevedomosti ohľadom Krista a jeho Cirkvi, už na základe tejto nevedomosti by mali byť zatratení. Veď v očiach Pánových nepadá na nich nijaká vina; on chce, aby všetci ľudia boli zachránení a dospeli k poznaniu pravdy. Darúva aj svoju milosť každému, kto sa podľa svojich síl namáha, takže môže dosiahnuť ospravodlivenie a večný život. Túto milosť však nedosiahne nikto, kto je odtrhnutý od jednoty viery alebo od spoločenstva s Cirkvou z vlastnej viny a keď tak aj odchádza z tohto života. Kto nie je v tejto arche, zahynie v potope. A tak zavrhujeme a dištancujeme sa od bezbožného učenia o rovnocennosti všetkých náboženstiev, čo odporuje aj ľudskému rozumu. A tak chcú deti tohto sveta odstrániť rozdiel medzi pravým a falošným a hovoria: Dvere do večného života sú otvorené všetkým, nezáleží na tom, z akého náboženstva pochádzajú. Alebo: Ohľadom pravdy nejakého náboženstva je vždy iba väčšia alebo menšia pravdepodobnosť, nikdy však istota. Takisto odsudzujeme bezbožný názor tých, ktorí otvárajú nebeské kráľovstvo pod falošnou zámienkou: je nevhodné a rozhodne nie je na spásu nevyhnutné opustiť náboženstvo, v ktorom sa človek narodil, vyrástol, aj keď je ono falošné. Ba obviňujú Cirkev, ktorá vyhlasuje, že pravým náboženstvom je jedine ona, a ktorá všetky náboženstvá a sekty, ktoré sú odlúčené od jej spoločenstva, odmieta a zavrhuje. Domnievajú sa možno, že nespravodlivosť by mohla mať niekedy účasť na spravodlivosti a temnota na svetle a že by Kristus mohol uzavrieť so satanom nejaký dohovor.

LIST SVÄTÉHO OFÍCIA ARCIBISKUPOVI V BOSTONE (1949)

Sväté ofícium poslalo 8. augusta 1949 arcibiskupovi Cushingovi v Bostone list, aby rozhodujúco zasiahlo do kontroverzie (Boston heresy case, Leonhard Feeney), ktorá vznikla v tých rokoch v Amerike ohľadom zmyslu a obsahu axiómy „Extra Ecclesiam nulla salus", teda o nevyhnutnosti spásy cez členstvo v Cirkvi (text je odtlačený v latinskom origináli iba v American Ecclesiastical Review 77, 1952, 307–711). Tento list, ktorého najvážnejšie pasáže tu prinášame, je pozoruhodný nielen preto, že staré učenie o potrebnosti Cirkvi na spásu, ako ho dosiaľ predkladala nielen teológia, ale aj samo magistérium, nanovo zostruje. List spresňuje spôsobom, aký sa dosiaľ vo vyhláseniach magistéria nevyskytol, nakoľko je „votum Ecclesiae" nevyhnutne potrebné: toto „votum" môže byť implicitné v dobrej vôli riadiť sa Božou vôľou, pričom, pravda, v ďalších vývodoch sa hovorí, že také „votum" je len vtedy ospravedlňujúce, keď sa utvára nadprirodzenou vierou a takou istou láskou.

370 [...] K predmetom, ktoré Cirkev stále ohlasovala a ohlasovať nikdy
3866 neprestane, patrí aj ten neomylný výrok, ktorý nás poúča, že
3867 „mimo Cirkvi nie je spása". Túto dogmu treba chápať v tom zmys-
3868 le, v akom ju chápe sama Cirkev. [...] Cirkev však ponajprv učí, že
3869 v tejto veci ide o najprísnejšie prikázanie Ježiša Krista. [...] Medzi prikázaniami Krista však zaujíma nie bezvýznamné miesto to, ktorým sa nám prikazuje, aby sme sa krstom začlenili do Tajomného tela Kristovho, ktorým je Cirkev, a vinuli sa ku Kristovi a jeho zástupcovi, prostredníctvom ktorého on sám na zemi spravuje Cirkev viditeľným spôsobom. Preto spásu nemôže dosiahnuť ten, kto napriek tomu, že vie, že Cirkev bola Kristom božsky ustanovená, odmieta podriadiť sa Cirkvi, alebo odmieta poslušnosť rímskemu veľkňazovi, Kristovmu zástupcovi na zemi. Vykupiteľ však nedal iba prikázanie, aby všetky národy vstúpili do Cirkvi, ale aj ustanovil, že Cirkev je *prostriedok* spásy, bez ktorého nikto nemôže vstúpiť do nebeského kráľovstva slávy. Vo svojom nekonečnom milosrdenstve však Boh chcel, aby sa účinky tých prostriedkov spásy, ktoré iba Božím ustanovením, nie však z vnútornej nutnosti (samej veci) sú zamerané na konečný cieľ (človeka), aj vtedy mohli dosiahnuť, keď sa tieto prostriedky používajú iba v želaní (in voto) alebo v túžbe (in desiderio). [...]

371 To isté *(ako o krste túžby a sviatosti pokánia na Tridentskom koncile: tu*
3870 *č. 794; 813)* sa môže svojím spôsobom povedať o Cirkvi, keďže ona
3871 je všeobecnou pomocou spásy. Aby totiž niekto mohol dosiahnuť

večnú spásu, nevyžaduje sa vždy, aby bol skutočne začlenený do 3872
Cirkvi ako úd, ale vyžaduje sa aspoň to, aby patril k nej želaním a túžbou. Toto želanie (votum) nemusí byť vždy explicitné, ako je to u katechumenov, lež keď je človek v zajatí neprekonateľnej nevedomosti, Boh aj *implicitné želanie* prijíma, ktoré sa takto volá preto, že sa nachádza v tom duševnom rozpoložení, v ktorom človek chce byť v zhode s Božou vôľou. [...] *(Nasledujú odkazy na dve miesta encykliky Mystici Corporis Christi, porov. tu č. 402.)* Týmito prezieravými slovami odmieta *(pápež)* jednak tých, ktorí z večnej spásy vylučujú všetkých tých, ktorí patrili do Cirkvi iba implicitným želaním, ako aj tých, ktorí nepravdivo tvrdia, že ľudia môžu byť rovnako spasení v každom náboženstve *(porov. tu č. 367)*. Neslobodno sa však domnievať, že akákoľvek túžba *(votum)* vstúpiť do Cirkvi stačí na záchranu človeka. Vyžaduje sa totiž, aby túžba, ktorou je niekto zameraný na Cirkev, bola utváraná *dokonalou láskou* (pozri tu č. 803, 827, 830, 832); táto implicitná túžba môže mať účinok iba vtedy, keď má človek nadprirodzenú vieru (porov. Hebr 11, 6) (tu č. 803).

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 5. ZASADNUTIE (1964)

Dogmatická konštitúcia o Cirkvi

Druhý vatikánsky koncil sa výslovnejšie než v akomkoľvek inom cirkevnom dokumente predtým zaoberal všeobecnou Božou spásnou vôľou a s tým spojenými otázkami ohľadne možnosti spásy pre nekresťanov a v súvise s hodnotením ich náboženstva. Nekresťanské náboženstvá sa chápu ako pripravovatelia kresťanstva; nachádza sa v nich to, čo je pravé a dobré, ktoré sa takým stalo skrze milosť Božiu, na druhej strane však nie sú bez omylu a klamu. Preto misionárska úloha Cirkvi zostáva zachovaná. Jednotlivému nekresťanovi, ba aj ateistovi sa zásadne priznáva možnosť dosiahnuť nadprirodzenú spásu, lebo Boh neodmieta milosť tým, ktorí žijú čestne podľa svojho svedomia. Koncil necháva síce otázku, „ako" možno mimo kresťanstva dosiahnuť spásu, nezodpovedanú; avšak skutočnosť možnosti spásy je jasne vyslovená vo viacerých dokumentoch.
Článok 16 konštitúcie o Cirkvi hovorí podľa poradia o židovskom náboženstve, o islame, o tých, čo evanjelium a Cirkev bez vlastnej viny nepoznajú, ale s úprimným srdcom hľadajú Boha, a napokon o tej časti ľudstva, ktorá ešte nedošla k výslovnému uznaniu Boha.

2. hlava: Boží ľud

Všeobecná spásna Božia vôľa a možnosť spásy pre nekresťanov

372 16. Napokon i tí, čo ešte neprijali evanjelium, prislúchajú k Božiemu ľudu rozličným spôsobom. A na prvom miesto ten národ, ktorému boli dané zmluvy a prisľúbenia, z ktorého je, podľa tela, aj Kristus (porov. Rim 9,4–5), národ milovaný, vyvolený (pre zásluhy) otcov, lebo dary milosti a povolanie Božie nemožno odvolať (porov. Rim 11,28–9). Spasiteľný plán však zahŕňa aj tých, čo uznávajú Stvoriteľa, a medzi nimi predovšetkým moslimov, čo tvrdia, že sa pridŕžajú Abrahámovej viery a spolu s nami sa klaňajú jedinému a milosrdnému Bohu, ktorý bude súdiť ľudí v posledný deň. Boh však nie je ďaleko od ostatných, čo v tieňoch a obrazoch hľadajú neznámeho Boha, veď on dáva všetkým život, dýchanie a všetko (porov. Sk 17, 25–28). A Spasiteľ chce všetkých ľudí spasiť (porov. 1 Tim 2,4), lebo tí, čo bez vlastnej viny nepoznajú Kristovo evanjelium a jeho Cirkev, ale hľadajú Boha úprimným srdcom a usilujú sa pod účinkom milosti plniť jeho vôľu, ktorú poznávajú z hlasu svedomia, môžu dosiahnuť večnú spásu. Božia opatera neodopiera prostriedky potrebné na spasenie ani tým, čo bez vlastnej viny ešte neprišli k jasnému poznaniu Boha a snažia sa, nie bez Božej milosti, správne žiť, lebo všetko, čo je u nich dobré a pravdivé, Cirkev pokladá za prípravu cesty k evanjeliu a za dar toho, ktorý osvecuje každého človeka, aby napokon mal život. Lenže ľudia, oklamaní zlým duchom, sa neraz vo svojom mudrovaní pomiatli a pravdu Božiu zamenili za lož, slúžiac stvoreným veciam viac než Stvoriteľovi (porov. Rim 1, 21 a 25), alebo žijú a zomierajú na tomto svete bez Boha, a tak sa vystavujú krajnému zúfalstvu. Práve preto Cirkev na slávu Božiu a spásu tých všetkých, pamätlivá príkazu Pánovho „Hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu“ (Mk 16, 15), sa horlivo stará o rozvoj misií.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 9. ZASADANIE (1965)

Dekrét o misijnej činnosti Cirkvi

Už nadpis dekrétu chce naznačiť, že misie nie sú okrajovým javom Cirkvi, ale jej podstatnou úlohou. Prvá hlava tohto dekrétu podáva v ôsmich článkoch teologické zdôvodnenie misijnej činnosti Cirkvi. Článok 7 vidí jeden základ misijnej činnosti v tom ustanovení Božom, v ktorom chcel pre spásu potrebnosť viery, krstu, Cirkvi. Súčasne sa však v úzkej nadväznosti na konštitúciu o Cirkvi vysvetľuje možnosť spásy pre nekresťanov.

1. hlava: Teologické zdôvodnenie

Nevyhnutnosť misií a možnosť spásy pre nekresťanov

7. Opodstatnenie tejto misijnej činnosti sa odvodzuje z vôle Božej, lebo Boh „chce, aby boli všetci ľudia spasení a poznali pravdu. Lebo jeden je Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi — človek Ježiš Kristus, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých“ (1 Tim 2,4–5); „a v nikom inom niet spásy“ (Sk 4,12). Preto treba, aby sa všetci obrátili ku Kristovi, keď ho spoznali z kazateľskej činnosti Cirkvi, a aby sa krstom pričlenili k nemu a k Cirkvi, ktorá je jeho telom. Veď sám Kristus „výslovne prízvukoval nutnosť viery a krstu (porov. Mk 16,16; Jn 3,5) a zároveň potvrdil nevyhnutnosť Cirkvi, do ktorej ľudia vstupujú krstom akoby bránou. Preto by sa nemohli spasiť ľudia, ktorí by nechceli vstúpiť do katolíckej Cirkvi, alebo by v nej nechceli vytrvať napriek tomu, že dobre vedia, že ju založil Ježiš Kristus ako potrebnú na spásu“ (pozri tu č. 417). Aj keď teda Boh môže priviesť ľudí, ktorí bez vlastnej viny nepoznajú evanjelium, k viere, bez ktorej nie je možné páčiť sa Bohu (porov. Hebr 11,6), cestami jedine jemu známymi, predsa má Cirkev povinnosť (porov. 1 Kor 9,16) a zároveň aj sväté právo hlásať evanjelium, a preto misijná činnosť si podržiava dnes ako vždy svoju plnú silu a nevyhnutnosť. 373

Misijnou činnosťou Tajomné telo Kristovo neprestajne sústreďuje a usmerňuje sily na vlastný vzrast (porov. Ef

4,11–16). Do tejto činnosti pobáda údy Cirkvi láska, ktorou milujú Boha, a spôsobuje v nich túžbu zúčastňovať sa so všetkými ľuďmi na duchovných dobrách tak terajšieho, ako aj budúceho života. [...]

Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v dnešnom svete

Pastorálna konštitúcia v článku 22 hovorí obšírne v biblických citátoch o tajomstve vteleného Slova, v ktorom jedine sa „opravdivo vysvetľuje tajomstvo človeka". Pretože Kristus zomrel za všetkých ľudí a je iba jedno povolanie všetkých ľudí, totiž povolanie k účasti na božskom živote zmŕtvychvstalého Pána, aj nekresťanom sa ponúka možnosť, aby na ceste – známej iba Bohu – boli skrze jeho milosť v spojení s paschálnym tajomstvom.

1. hlava: Dôstojnosť ľudskej osoby

Možnosť účasti všetkých ľudí na paschálnom tajomstve

374 22. [...] Kresťan, stanúc sa podobným obrazu Syna, prvorodeného medzi všetkými bratmi (porov. 8, 29; Kol 1,18), prijíma „prvotiny Ducha" (Rim 8,23), ktoré ho robia schopným plniť nový zákon lásky (porov. Rim 8,1–11). Skrze tohto Ducha, ktorý je „závdavkom dedičstva" (Ef 1,14), celý človek sa vnútorne obnovuje, kým nenastane „vykúpenie tela" (Rim 8, 23): „A keď vo vás prebýva Duch toho, ktorý vzkriesil Ježiša z mŕtvych, potom ten, čo vzkriesil z mŕtvych Krista, oživí aj vaše smrteľné telá skrze svojho Ducha, ktorý prebýva vo vás." (Rim 8,11) Isteže, na kresťana dolieha potreba a povinnosť bojovať proti zlu v mnohých útrapách a podstúpiť smrť, ale majúc účasť na paschálnom tajomstve, ako je podobný Kristovi vo smrti, tak ide v ústrety vzkrieseniu, posilňovaný nádejou.

To neplatí len o tých, čo veria v Krista, ale o všetkých ľuďoch dobrej vôle, v srdciach ktorých účinkuje neviditeľným spôsobom milosť. Keďže Kristus zomrel za všetkých a keďže konečné povolanie človeka je v skutočnosti len jedno, t. j. Božie, musíme byť presvedčení, že Duch Svätý všetkým

poskytuje možnosť – spôsobom známym jedine Bohu – mať podiel na tomto paschálnom tajomstve. [...]

Siedma hlava

CIRKEV

Cirkev ako Boží ľud – Magistérium Cirkvi – Uctievanie svätých

Čas po vzkriesení Ježiša Krista a zoslaní Ducha Svätého až do príchodu Pána v sláve je „čas Cirkvi". Vo vzkriesení vteleného Slova je koniec časov už skutočnosťou, v Kristovi našlo ľudstvo definitívne a neodvolateľne milosť pred Bohom –, a predsa očakávame v nádeji a v túžbe zjavenie sa nového stvorenia. Keďže človek môže iba vo viere v jediného prostredníka Ježiša Krista dosiahnuť svoju spásu, Pán v tomto medzičase dal svojej Cirkvi nepominuteľné prisľúbenie, že v nej stretáme jeho samého. Časové a priestorové ohraničenie pozemského života, ktoré Boh vo vtelení vzal na seba, sa stalo v prežívaní Vzkrieseného v jeho obci Pánovou prítomnosťou vo svete. Že však človek predsa len vo viere, nádeji a láske stretá v iných ľuďoch Boha samého a ponuku spásy, patrí k trvalej inkarnačnej štruktúre milosti. V jednej, svätej, katolíckej a apoštolskej Cirkvi sa stalo spásne konanie Božie na človekovi trvale viditeľne prítomným.

A tak katolícka Cirkev chápe samu seba predovšetkým ako spoločenstvo ľudí, ktorí sú bez vlastnej zásluhy povolaní Božou milosťou a ohlasujú radostnú zvesť vykúpenia a milosti, a ako viditeľné znamenie, v ktorom pôsobí sám Pán, sprostredkúvajú ďalej Bohom darovanú spásu. Cirkev práve ako ľudská spoločnosť potrebuje pri výstavbe a členení právne normy. V otázkach riadenia a učenia musí byť nejaká najvyššia autorita a aj spásne účinkovanie Cirkvi vo sviatostiach musí byť podriadené vrchnosti, ktorá ho usporadúva a určuje. To nevylučuje, že by ľudské zákonodarstvo Cirkvi nemohlo byť časovo podmienené a zásadne zmeniteľné. A ešte menej smie zákonná vrchnosť v Cirkvi prehliadať možnosť charizmy, t. j. neúradného milostivého pôsobenia Ducha Svätého pre dobro celej Cirkvi. Cirkev ako spoločenstvo ľudí si s bolesťou uvedomuje aj to, že stále zaostáva za poverením, ktoré jej Boh zveril, že existuje v nej hriech a že preto stále potrebuje pokánie a obnovovanie.

Avšak Kristus Pán žije a pôsobí aj vo svojej Cirkvi. Aj keď je Cirkev vo svojich vonkajších prejavoch tak veľmi podrobená možnosti rozvoja a zlyhávaniu, aj keby bola – ako v stredoveku – akokoľvek hlboko zapletená s nejakou jednotlivou pozemskou ríšou a keby jej dejinný výzor mal aj počas mnohých storočí tvár nejakej určitej kultúry (my vlastne poznáme Cirkev iba ako európsku cirkev) – patria jej od Krista a jeho pôsobenia plné moci, aké nepatria nijakej čisto ľudskej spoločnosti a nijakému inému náboženstvu. Cirkev je, analogicky k samému Pánovi, prasviatosťou, t. j. môže ako Božia

milosť, ktorá sa stala viditeľnou a hmatateľnou, prisľúbiť a sprostredkovať človekovi v slove a vo sviatosti neomylne spásu. Ona je vyvoleným Božím ľudom. Kto je podľa srdca, t. j. v milosti, a nielen podľa vonkajšej príslušnosti, začlenený do Cirkvi, bude zachránený a účastný oblažujúceho videnia Boha vo večnosti, bude mať v Ježišovi Kristovi účasť na budúcej sláve. V skutočnosti, že vzkriesený Pán pôsobí a žije vo svojich veriacich, sa zakladá aj potrebnosť Cirkvi pre spásu. Kto sa dobrovoľne uzatvára pred Cirkvou, odmieta Pána samého, a tak aj svoju vlastnú spásu. Z toho, že Cirkev je potrebná pre spásu, vyplýva potreba stáleho apoštolátu a misijnej činnosti Cirkvi, ako aj poznanie, že každá mimocirkevná milosť je milosť Cirkvi (porov. k tomu s. 192–193).

Obidve skutočnosti, ľudská a božská, sa v Cirkvi nachádzajú už od prvých kresťanských storočí. Prvé dokumenty o Cirkvi nie sú vlastne samopredstavením Cirkvi, ale sú to prejavy jej živej existencie. Dotýkajú sa právno-organizačnej stránky, starostlivosti o pravé učenie, bdelosti nad cirkevnou vernosťou a cirkevným spoločenstvom. Predsa však všetko, čo vypovedala neskoršia doba, najmä posledné desaťročia, o Cirkvi, je iba rozvinutím a pojmovým artikulovaním toho, čo Cirkev žila od začiatku.

Učenie o Cirkvi je na nasledujúcich stránkach knihy rozčlenené na tri časti. Prvá časť prináša tie dokumenty, ktoré hovoria o Cirkvi ako o ďalej žijúcom Kristovi a ako o putujúcom Božom ľude vo všeobecnosti. Podávajú bez rozlišovania sebapoznanie univerzálnej Crkvi a tým aj poznanie každého jednotlivca a každého veriaceho v Cirkvi. Druhá časť prináša dokumenty, ktoré sa osobitne zaoberajú službou v Cirkvi a osobitne službou vyučovania. V cirkevných dokumentoch už zavčasu vystupuje do popredia rešpekt pred cirkevnou hierarchiou. Kristovo poverenie a úloha, jeho učiteľská, pastierska a kňazská služba žije ďalej v hierarchii a kňazstve ako v úradných stavoch. Tretia časť je venovaná uctievaniu svätých. Tá nevyhnutne vyplýva zo živého vedomia spoločenstva, ktoré spája všetkých vykúpených s Kristom ako Hlavou a navzájom medzi sebou; zdôvodňuje vzájomný vzťah príhovoru, zásluhy a zadosťučinenia. Osobitnú úctu preukazuje katolícka Cirkev už oddávna Márii, panenskej Bohorodičke. Vo svojom omilostení je ona vzorom a typom Cirkvi.

Prehľad učenia o Cirkvi teda hovorí:

Cirkev bola založená Kristom (63, 388, 397, 399, 409) a ona seba chápe ako uskutočnenie spoločenstva veriacich, ktoré chcel Kristus (375–376, 383, 388, 390, 411). Cirkev je ľudom, ktorý je vlastníctvom Boha (413); je tajomným telom Kristovým (241–244, 245, 376, 387, 389, 402–404, 407, 482, 615) a v Kristovi súčasne sviatosťou (408, 410). Preto je Cirkev viditeľným spoločenstvom (377–380, 388–390, 402, 410), vystrojená od Krista osobitnými známkami (250, 383, 384, 385, 411, 911, 913, 924); svojou vlastnou existenciou je dôkazom svojho božského pôvodu (385). Cirkev je však v tomto čase aj putujúcou cirkvou (409, 424), cirkvou chudobných a hriešnikov (412).

Cirkev ja založená, aby vo svojom živom úkone viery ďalej vykonávala Kristovo spásne dielo (145, 146, 421). Jej je zverený v celistvosti poklad Zjavenia (34, 57, 60, 63, 136, 382, 384, 386, 392, 393, 395, 460, 461, 939) a celok veriacich sa vo viere nemôže mýliť (392, 393, 415, 454). Sviatosťou krstu, ktorou je jednotlivec začlenený do spoločenstva Cirkvi (387, 390, 403, 417, 524, 528, 539), sa každý veriaci zúčastňuje na všeobecnom kňazstve Cirkvi (242, 414, 422, 721–723), ako aj na spásnom poslaní Cirkvi (421).

Príslušnosť k Cirkvi je pre každého človeka nevyhnutná na spásu (367, 368–369, 370, 375, 376, 381, 417). Aj hriešnik je síce začlenený do Cirkvi (403, 417), kto však nevytrvá v láske (417), alebo nechce vstúpiť do Cirkvi, hoci vie, že je nevyhnutná na spásu, nemôže byť zachránený (417). Nezavinená nevedomosť ohľadom Cirkvi však nevylučuje zo spásy (367–374).

Spoločenstvo Cirkvi je členené (394, 404, 710, 718). Popri rozličných daroch milosti (404, 415, 420) existuje v Cirkvi hierarchicky stupňovaná služba, ktorá obsahuje učiteľskú, pastiersku a kňazskú službu (387, 389, 420, 436, 721–723). Najvyššia právna plná moc nad celou Cirkvou bola Kristom prenesená na Petra (428, 429, 434, 438–440, 462) a prešla na všetkých jeho nástupcov na rímskej biskupskej stolici (63, 425–427, 428, 429, 430, 431, 432, 434, 441–448, 456, 462, 929, 938, 939). Biskupi majú svojou vysviackou riadnu moc riadenia nad diecézami, ktoré sú im zverené (406, 446, 457, 463, 711, 719, 720, 725), v pastierskej službe sú nástupcami apoštolov (446, 463). Pápež a biskupi vykonávajú učiteľskú službu v Cirkvi, pričom tak samému pápežovi (449–455, 458), ako aj kolégiu biskupov v jednote s rímskym biskupom v otázkach viery a mravov za určitých okolností prináleží

charizma neomylnosti (392, 393, 464, 465, 466). Cirkevnej učiteľskej službe patrí aj autentické vysvetľovanie Svätého písma (porov. prehľad na s. 69 a nasl.). Biskupom, osobitným spôsobom rímskemu biskupovi, treba preukazovať nábožnú poslušnosť viery aj vtedy, keď nehovoria silou najvyššej učiteľskej moci (466, 468–469). Nejakej predbežnej náukovej mienke Cirkvi je protikladný názor jednotlivému veriacemu za určitých predpokladov dovolený (468–469).

Cirkev odporúča uctievanie svätých (474, 488, 489, 936), relikvií a obrazov svätých (471, 475–476, 936). Uctievanie obrazov vzala Cirkev pod svoju ochranu predovšetkým na Druhom nicejskom koncile (roku 787) proti ikonoklastom vo východorímskej ríši. Pretože tento vieroučný dekrét je časovo veľmi podmienený, bol tu vynechaný.

Osobitným spôsobom uctieva Cirkev panenskú Bohorodičku Máriu, typ a vzor Cirkvi (490, 491, 496, 497). O Márii Cirkev učí: je opravdivou Bohorodičkou (160, 178, 179, 185, 195, 214, 481, 494, 911) zatienením Ducha Svätého (209, 210, 911, 912), bez toho, že by pritom stratila panenskosť (173, 181, 194, 209, 470, 473, 911, 912, 919). Mária je nad všetkých ľudí vyznačená nepoškvrneným počatím, t. j. slobodou od dedičného hriechu (358, 477–479), plnosťou milosti (480, 494) a úplnou bezhriešnosťou (472, 482, 841). Bola s telom i dušou vzatá do neba (482–487) a je vzývaná ako sprostredkovateľka všetkých milostí zaslúžených Kristom (480, 481, 482, 493–497).

1. CIRKEV AKO BOŽÍ ĽUD

ŠTVRTÝ LATERÁNSKY KONCIL (1215)

Popieranie Cirkvi ako jediného spoločenstva, potrebného pre spásu založeného Kristom vyplývalo z celkových predstáv albigencov. A tak ich odsúdenie Štvrtým lateránskym koncilom sa stalo dokumentom učenia o cirkevnej jednote (pozri pozn. 294 a 295).

1. hlava: Katolícka viera

Jedinečnosť Cirkvi

[...] Je iba jedna všeobecná Cirkev veriacich. Mimo nej **375**
nebude vôbec nikto zachránený. V nej je Ježiš Kristus kňa- 802
zom a obetou súčasne. Jeho telo a krv sa opravdivo nachádza vo Sviatosti Oltárnej pod podobami chleba a vína, po premenení Božou mocou chleba na telo a vína na krv, aby sme my dostali z jeho, čo on prijal z nášho na zavŕšenie tajomnej jednoty. [...]

BULA PÁPEŽA BONIFÁCA VIII. *UNAM SANCTAM* (1302)

Bula vznikla počas sporu pápeža Bonifáca VIII. s Filipom Krásnym, francúzskym kráľom. Pápež najprv načrtáva základné línie učenia viery o Cirkvi: jej jednotu, jej potrebnosť pre spásu a zdôvodnenie týchto vlastností: Kristus – Hlava Cirkvi. Dôsledky toho sú predovšetkým splnomocnenia Cirkvi najprv v duchovnej, potom vo svetskej oblasti (porov. pozn. 429).

Jednota, potrebnosť na spásu a plné moci Cirkvi

Viera nás núti prijať a pridržiavať sa toho, že je len jedna svätá a 376
apoštolská Cirkev. A pevne v ňu veríme a úprimne vyznávame, že 870
mimo Cirkvi niet spásy a ani odpustenia hriechov. [...] Predstavuje jedno tajomné telo, ktorého hlavou je Kristus, hlavou Krista je však

Boh. V nej je len jeden Pán, jedna viera, jeden krst (Ef 4, 5). [...]

KOSTNICKÝ KONCIL, 15. ZASADNUTIE (1415)
(Pozri pozn. 431)

ODSÚDENÉ BLUDY JÁNA HUSA

Celkom rozhodujúci význam pre budúce storočia, predovšetkým pre reformáciu, mal pojem o cirkvi u Wyclifa, predchodcu reformácie v Anglicku (1320–1384). Popieral božské založenie cirkvi ako vonkajšieho viditeľného spoločenstva s úradnou vyučovacou a riadiacou mocou. Wyclif pozná iba cirkev „predurčených". Len ten, čo je predurčený podľa večného rozhodnutia Božieho pre budúcu slávu, patrí k cirkvi, nie však tí, ktorí podľa Božieho poznania idú do záhuby, „predpoznaní". O nijakom človekovi, aj keby bol pokrstený a veril by, nemožno teda vedieť, či patrí do cirkvi, ani o nijakom cirkevnom hodnostárovi to nemožno bez osobitného osvietenia spoznať. A tak sa cirkev stala čisto vnútorným spoločenstvom. Niet viac sprostredkovania našej viery a našej spásy skrze Bohom založené spoločenstvo, ale jednotlivec má právo a povinnosť hľadať pravdu jedine zo Svätého písma. Aj zásada reformátorov ohľadom Svätého písma ako jediného prameňa viery pri vylúčení Tradície je tu teda anticipovaná. Wyclifove myšlienky prevzal Ján Hus (1370–1515). Odsúdenie bludov Jána Husa Kostnickým koncilom potvrdil roku 1418 pápež Martin V.

[377] 3. Predpoznaní nie sú časťami cirkvi, pretože nijaká časť
1203 cirkvi od nej definitívne neodpadne. Láska predurčenia totiž, ktorá ju drží pospolu, neprestáva.

[378] 5. Aj keď je predpoznaný niekedy podľa súčasnej spravod-
1205 livosti v milosti, predsa nikdy nie je časťou svätej cirkvi. Predurčený *(na slávu)* však ostáva vždy časťou cirkvi, aj keď niekedy z prítomnej milosti vypadne; nevypadne však z milosti predurčenia.

[379] 6. Keď chápeme cirkev ako zhromaždenie predurčených,
1206 či už sú podľa prítomnej spravodlivosti v milosti alebo nie, je v tomto zmysle cirkev článkom viery.

10. Bez osobitného osvietenia nikto nemôže o sebe alebo o [380]
niekom inom tvrdiť, že je hlavou nejakej partikulárnej cirk- 1210
vi, a ani rímsky veľkňaz nie je hlavou rímskej partikulárnej cirkvi.

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)
(Pozri pozn. 281)

DEKRÉT PRE JAKOBITOV (1442)

Na Florentskom koncile, na ktorom sa prejavovalo úsilie predovšetkým o znovuzjednotenie oddeleného Východu s materskou Cirkvou, muselo byť, prirodzene, zdôraznené učenie o jednote Cirkvi a o primáte rímskeho pápeža (pozri č. 434).

Jednota a potrebnosť katolíckej Cirkvi na spásu

[...] [Svätá rímska Cirkev, založená slovom nášho Pána a 381
Vykupiteľa,] pevne verí, vyznáva a ohlasuje, že nikto mimo 1351
katolíckej Cirkvi, ani pohania, ani židia alebo neveriaci, alebo heretici a schizmatici nebudú mať účasť na večnom živote, ale vrhajú sa skôr do večného ohňa, ktorý je pripravený diablovi a jeho anjelom, ak sa pred smrťou k nej nepripoja. Až taký veľký význam má jednota tela Cirkvi, že cirkevné sviatosti len tým prispievajú k spáse, ktorí v nej zotrvávajú, a že pôsty, almužny a iné diela nábožnosti a cvičenia v kresťanskom boji len tým prinášajú večnú odmenu. „Nikto, aj keby dával akékoľvek almužny, ba keby pre meno Krista vylial aj krv, nemôže byť zachránený, ak neostane v lone a jednote katolíckej Cirkvi" *[Fulgentius]* [...]

LIST PÁPEŽA PIA IX. ARCIBISKUPOVI V MNÍCHOVE–FREISINGU (1862)

(Pozri pozn. 18)

Cirkev ako ochrankyňa zjavenej pravdy

382 [...] Cirkev má mocou svojho božského založenia povinnosť čo
2860 najsvedomitejšie zachovať nedotknutý a dokonalý poklad božskej
2861 viery a s čo najväčšou horlivosťou vytrvalo bdieť nad spásou duší. Preto s úzkostlivou starostlivosťou musí odstraňovať a vylučovať všetko, čo je proti viere, alebo čo by spáse duší mohlo akokoľvek škodiť. Preto Cirkvi prináleží z moci, ktorú jej zveril jej božský Zakladateľ, nielen právo, ale najmä povinnosť akékoľvek bludy nielen netrpieť, ale ich skôr zakazovať a odsudzovať, keď to vyžaduje nedotknuteľnosť viery a spása duší. [...]

LIST SVÄTÉHO OFÍCIA ANGLICKÝM BISKUPOM (1864)

V Londýne bolo roku 1857 založené združenie na podporu jednoty kresťanstva. Ideovým podkladom tohto združenia bol názor, že tri veľké kresťanské spoločenstvá, latinská, grécka a anglikánska cirkev, sú rovnoprávne. Vstúpenie mnohých katolíkov do tohto združenia dalo podnet na to, že z cirkevnej stránky sa poukázalo na pravé predpoklady akéhokoľvek porozumenia. Týmto predpokladom je nevyhnutne viera v jednotu a jedinečnosť Cirkvi. Kristova ustanovizeň žije jedine v rímskokatolíckej Cirkvi, ktorá má aj znaky, ktoré Kristus dal svojej Cirkvi.

Znaky katolíckej Cirkvi

383 [...] Pravá Cirkev Ježiša Krista, ktorá je predmetom nášho vyzna-
2888 nia viery, bola božskou autoritou ustanovená so štyrmi znakmi a podľa nich sa poznáva. Každý z týchto znakov tak s ostatnými súvisí, že sa nedá od nich oddeliť. A potom sa veci majú tak, že tá Cirkev, ktorá sa nazýva a skutočne aj je katolícka, sa súčasne musí vyznačovať privilégiom jednoty, svätosti a apoštolskej následnosti. Katolícka Cirkev teda prejavuje zjavnú a dokonalú jednotu na celom svete a medzi všetkými národmi, tú jednotu, ktorej základom, koreňom a nepremožiteľným pôvodom je najvyššia autorita a „vyššie prvenstvo" *(Irenej)* prvého spomedzi apoštolov svätého

Petra a jeho nástupcov na rímskej stolici. Niet inej katolíckej cirkvi, ako je tá, ktorá je vybudovaná na jednom Petrovi, rastie do jednoty viery a lásky v jednom pevne skĺbenom a pospájanom tele (porov. Ef 4, 16). [...]

PRVÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 3. ZASADNUTIE (1870)

DOGMATICKÁ KONŠTITÚCIA DEI FILIUS O KATOLÍCKEJ VIERE

V súvislosti s učením o Zjavení (pozri č. 27 a nasl.) musel Prvý vatikánsky koncil hovoriť aj o Cirkvi ako strážkyni a súčasne aj ako o stálom, všetkým viditeľnom dôkaze božskosti Zjavenia.

3. hlava: Viera

Cirkev ako záštita a dôkaz Zjavenia

[...] Aby sme však mohli zadosťučiniť povinnosti pravú 384
vieru prijať a dôsledne v nej vytrvať, Boh prostredníctvom 3012
svojho jednorodeného Syna ustanovil Cirkev a vystrojil ju takými zjavnými znakmi jej pôvodu, že všetci ju môžu spoznať ako strážkyňu a učiteľku zjaveného slova.

Iba katolíckej Cirkvi patria totiž všetky tie mnohé a prediv- 385
né znaky, ktoré jej Boh udelil, aby bola vierohodnosť kato- 3013
líckej viery očividná. Veď Cirkev už sama osebe je akýmsi 3014
veľkým motívom vierohodnosti a neochvejným svedectvom jej božského poslania, a to v dôsledku jej obdivuhodného rozšírenia, vynikajúcej svätosti a nevyčerpateľnej plodnosti vo všetkých dobrách, jej katolíckej jednoty a nepremožiteľnej stálosti.

To spôsobuje, že je akoby znamením, vztýčeným medzi národmi (porov. Iz 11, 12), ktoré i pozýva k sebe tých, čo ešte neveria, i svojim deťom dáva istotu, že ich viera, ktorú vyznávajú, spočíva na najpevnejšom základe. [...] (pozri č. 36).

4. hlava: Viera a rozum

Cirkev ako ochrankyňa pravdy

386 [...] Učenie viery, ktoré Boh zjavil, nebolo predložené ľud-
3020 skému duchu ako filozofický objav, ktorý by bolo treba zdokonaľovať, ale bolo odovzdané Kristovej neveste ako božský poklad, aby ho ona verne chránila a neomylne vysvetľovala. A preto sa musí stále zachovávať ten význam posvätných dogiem, ktorý bol raz vyhlásený svätou matkou Cirkvou; a nikdy neslobodno odstúpiť od tohto významu pod zámienkou a pod menom nejakého vyššieho poznania. [...]

PRVÁ SCHÉMA KONŠTITÚCIE O KRISTOVEJ CIRKVI

Prvý vatikánsky koncil nechcel predložiť iba učenie o primáte rímskeho pápeža a o jeho neomylnosti ako slávnostné, neomylné vieroučné vyhlásenie. Toto učenie bolo iba výsekom z celkového obrazu Cirkvi, ktorý chcel koncil vypracovať a ohlásiť. Keďže však koncil musel byť predčasne odročený, zostalo iba pri dekréte jedného odseku.
Schéma, ktorú koncilovi teológovia vypracovali pre porady Otcov, nie je neomylným cirkevným učením, ba ani úradným dokumentom cirkevného učenia, ale len predlohou pre takéto učenie. No aj napriek tomu má veľký význam, lebo sa v ňom nachádzajú body, ktoré sa považovali za zrelé na definitívne cirkevné vyhlásenie, hoci sa, prirodzene, nemohlo vedieť, ako by mal vyzerať definitívny koncept, schválený koncilom. Schéma sa však predsa stala podkladom dogmatického spracovania učenia o Cirkvi.

1. hlava: Cirkev je Kristovo tajomné telo

387 Jednorodený Syn Boží, osvecujúci každého človeka prichádzajúceho na tento svet, nikdy neodopierajúci pomoc úbohým Adamovým deťom, v plnosti časov, ktorá bola predurčená vo večnom rozhodnutí, sa stal človekom. Zjavil sa viditeľne v prijatej podobe nášho tela, aby si pozemskí a telesní ľudia obliekli nového človeka, ktorý je stvorený podľa Boha v spravodlivosti a svätosti pravdy (Ef 4, 24). A tak majú tvoriť tajomné telo, ktorého hlavou je on sám.
Aby túto jednotu tajomného tela uskutočnil, ustanovil Kristus Pán posvätný kúpeľ znovuzrodenia a obnovy. Týmto kúpeľom sa majú ľudské deti, tak mnohorako od seba oddelené, predovšetkým však znepriatelené hriechom, očistiť od každej škvrny, stať sa navzájom údmi a – spojené s božskou Hlavou vo viere, nádeji a láske, všetky oživované jeho duchom, – prijať hojne dary nebeských milostí a chariziem.
To je veľkolepá podoba Cirkvi, ktorá nemôže veriacim byť nikdy dostatočne primerane ohlasovaná, aby sa k nim priblížila a hlboko sa im vryla do pamäti. Jej Hlavou je Kristus, z ktorého je celé telo pevne zviazané a pospájané pomocou spojív, ktoré svoju službu vykonávajú podľa činnosti primeranej každému údu. Tak sa uskutočňuje vzrast tela, tak sa buduje v láske (Ef 4, 16).

2. hlava: Kresťanské náboženstvo sa môže praktizovať iba v Cirkvi a skrze Cirkev založenú Kristom

Táto Cirkev, ktorú získal vlastnou krvou, ktorú od večnosti miloval 388
ako jedinú vyvolenú nevestu, založil a zriadil sám Ježiš, pôvodca a zavŕšiteľ našej viery. Prikázal, aby zhromaždená zo všetkého stvorenstva, poučovaná a vedená jeho apoštolmi a ich nástupcami, neprestajne až do konca časov na celom svete bola *jedným* svätým ľudom, *jedným* Bohu príjemným ľudom, horlivým v dobrých skutkoch. Nie to je totiž zmyslom evanjeliového zákona, aby každý sám pre seba, bez zväzku spoločenstva uctieval ako pravý ctiteľ Otca v Duchu a pravde; náš Vykupiteľ chcel skôr svoje náboženstvo tak spojiť so spoločenstvom, ktoré založil, aby bolo s ním celkom zlúčené a priam zrastené, a aby mimo neho nejestvovalo nijaké pravé Kristovo náboženstvo.

4. hlava: Cirkev je viditeľná spoločnosť

Nikto nemá veriť, že údy Cirkvi sú pospájané iba vnútornými a 389
skrytými zväzkami, že teda Cirkev je iba skryté a úplne neviditeľné spoločenstvo, lebo večná Božia múdrosť a sila chcela, aby duchov-

ným a neviditeľným spojivám, ktorými sa veriaci skrze Ducha Svätého pripájajú k najvyššej a neviditeľnej Hlave Cirkvi, zodpovedali aj vonkajšie a viditeľné spojivá. Boh chcel, aby toto duchovné a nadprirodzené spoločenstvo vystupovalo aj navonok a bolo všeobecne viditeľné. Z toho vyplýva viditeľné magistérium, ktoré verejne predkladá, čo treba veriť vnútorne a vyznávať navonok. Z toho vyplýva viditeľná kňazská služba, ktorá viditeľné Božie tajomstvá, ktoré spôsobujú vnútornú svätosť ľudí a povinný Boží kult, verejným poverením vedie a stará sa o ne. Z toho vyplýva viditeľná pastierska služba, ktorá usporadúva jednotu údov medzi sebou a vedie a riadi v Cirkvi celý vonkajší a verejný život veriacich. Z toho napokon vyplýva celé viditeľné telo Cirkvi, do ktorého patria nielen spravodliví alebo predurčení, ale aj hriešnici, ktorí sú s ním spojení vyznávaním viery a spoločenstvom. A tak Kristova Cirkev tu na zemi nie je vôbec neviditeľná alebo skrytá, ale postavená pred oči všetkých ako do výšky čnejúce, svetlé mesto na vrchu, ktoré nemôže byť skryté, je ako svetlo na svietniku, zapálené od Slnka spravodlivosti, osvecujúceho celý svet svetlom svojej pravdy.

5. hlava: Viditeľná jednota Cirkvi

390 Taká je teda pravá Kristova Cirkev. Preto vyhlasujeme: Táto spoločnosť viditeľná všetkým je práve tá Cirkev božského prisľúbenia a božských zľutovaní, ktorú Kristus chcel vyzdvihnúť toľkými prednosťami a privilégiami. Cirkev je vo svojom zriadení tak plne ohraničená a vymedzená, že nijaká spoločnosť, ktorá je oddelená od jednoty viery alebo od spoločenstva tohto tela, nemôže byť nijako nazvaná časťou alebo údom Cirkvi. Cirkev nie je cez rozličné spoločnosti, ktoré sa nazývajú kresťanskými, ani rozptýlená a rozdelená; je celkom v sebe sústredená a uzavretá do jednoty. V jej jednote viditeľnej všetkým je nerozdeleným a nerozdeliteľným telom, ona je práve samým Tajomným telom Kristovým. O nej povedal Pavol: „Jedno je telo a jeden Duch, ako ste aj povolaní v jednej nádeji svojho povolania. Jeden je Pán, jedna viera, jeden krst. Jeden je Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, preniká všetkých a je vo všetkých." (Ef 4, 4–6)

(Hlava 6 a 7: Pozri č. 368–369.)

8. hlava: Nepominuteľnosť Cirkvi

Ďalej vyhlasujeme: Kristova Cirkev – či ju pozorujeme v jej existencii alebo v zriadení – je trváca a nepominuteľná spoločnosť. Na tomto svete nemožno po nej očakávať nijaký iný poriadok spásy, ktorý by bol plnší a dokonalejší. Pretože smrteľní pútnici na zemi až do skončenia sveta musia prichádzať k spáse skrze Krista, jeho Cirkev je jediným spoločenstvom spásy, ktoré až do skončenia sveta vo svojom zriadení existuje stále nemeniteľné a nepohnuteľné. Cirkev síce rastie – a kiežby len stále vzrastala vo viere a láske, aby Kristovo telo bolo stále budované –, rozvíja sa síce primerane svojmu veku a rozmanitosti prostredia, v ktorom žije v stálom boji, napriek tomu zostáva v sebe a v zriadení, ktoré dostala od Krista, nemeniteľná. Nikdy teda nemôže Kristova Cirkev stratiť svoje podstatné črty a svoje dary: svoju svätú učiteľskú službu, svoju kňazskú službu a svoju pastiersku službu. A tak je Kristus prostredníctvom svojho viditeľného tela stále pre všetkých ľudí cestou, pravdou a životom. 391

9. hlava: Neomylnosť Cirkvi

Kristova Cirkev by stratila svoju nemeniteľnosť a dôstojnosť a prestala by byť spoločenstvom života a nevyhnutným prostriedkom spásy, keby sa odchýlila od spásnej pravdy viery a mravov, a tak by vo svojom ohlasovaní a vykladaní klamala seba alebo iných. Ona je stĺpom a základom pravdy, teda slobodná a nedotknutá akýmkoľvek nebezpečenstvom bludu a nepravdivosti. So schválením posvätného koncilu učíme a vyhlasujeme: dar neomylnosti, ktorý je zjavený ako trvalé vyznačenie Kristovej Cirkvi, – tento dar nemožno zamieňať s darom inšpirácie; jeho zmysel nie je ani v tom, aby Cirkev bola obdarovaná novými zjaveniami, – táto neomylnosť bola Cirkvi udelená, aby napísané a ústne tradované Božie slovo zostalo v celej Cirkvi pravé, zachované a uchránené od novotárstva a zmeny, ako to prikázal svätý Pavol: „Timotej, opatruj, čo ti bolo zverené, a vyhýbaj sa svetským prázdnym rečiam a protikladným tvrdeniam falošnej vedy; veď niektorí, čo sa k nej hlásili, zblúdili od viery." (1 Tim 6, 20) To isté prízvukuje Pavol ešte raz: „Maj za vzor zdravých slov to, čo si počul odo mňa, vo viere a v láske, ktoré sú v Kristovi Ježišovi. Zverený poklad chráň mocou Ducha Svätého, ktorý v nás prebýva." (2 Tim 1, 13. 14) 392

393 Učíme teda: predmet neomylnosti ide tak ďaleko, ako ďaleko sa rozprestiera poklad viery a ako to vyžaduje povinnosť chrániť tento poklad. Toto privilégium neomylnosti, ktoré vlastní Kristova Cirkev, zahŕňa v sebe jednak celé zjavené Božie slovo, potom však aj všetko to, čo samo síce nie je zjavením, ale je bezpodmienečne potrebné, aby na zaručené zachovanie toho, čo je zjavené, bolo presne a jasne predložené a vysvetlené ako poklad viery, alebo aby bolo potvrdené a obhájené proti ľudským omylom a sporným otázkam falošnej vedy. Zmyslom tejto neomylnosti je nepoškvrnená pravda spoločenstva veriacich v učení viery a mravov. Spočíva na magistériu, ktoré Kristus zriadil vo svojej Cirkvi naveky, keď svojim apoštolom povedal: „Choďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta." (Mt 28, 19–20) Kristus apoštolom prisľúbil aj Ducha svojej pravdy, ktorý naveky zostane s nimi, bude v nich a naučí ich všetku pravdu (Jn 14,16–17).

10. hlava: Plná moc Cirkvi

394 Kristova Cirkev nie je však spoločenstvom ľudí rovnakého postavenia, spoločenstvom, v ktorom by všetci veriaci vlastnili tie isté práva. Je to spoločnosť nerovných, a to nielen preto, že medzi veriacimi jedni sú klerici a druhí laici, ale predovšetkým preto, že v Cirkvi sa nachádza Bohom udelená plná moc, ktorá je jedným daná, aby posväcovali, učili a riadili, iným však nie. Rozlišujeme dve cirkevné moci: moc posväcovaciu a moc riadenia. O tejto poslednej učíme osobitne: neplatí iba vo vnútornej a sviatostnej oblasti, ale aj vo vonkajšej oblasti, pred verejnosťou, a to neobmedzene a úplne v zákonodarnej, súdnej a trestnej oblasti. Nositeľmi tejto moci sú pastieri a učitelia ustanovení Kristom. Túto plnú moc vykonávajú slobodne a nezávisle od akejkoľvek svetskej moci. A tak vedú a riadia Božiu Cirkev so všetkými plnými mocami: so zákonmi, ktoré zaväzujú samy zo seba a viažu aj vo svedomí, so sudcovskými rozhodnutiami a napokon s liečivými trestami, uplatňovanými voči previnilcom, hoci sa títo previnilci proti nim vzpierajú. Toto vedenie sa netýka iba oblasti viery, mravov, kultu a posväcovania, ale aj vonkajšieho poriadku a správy Cirkvi. A tak je predmetom viery, že Kristova Cirkev predstavuje dokonalú spoločnosť. A touto pravou, a tak šťastlivou Kristovou Cirkvou nie je iná ako jedna, svätá, katolícka a apoštolská Cirkev. [...]

OMYLY MODERNIZMU ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM X. (1907)

Z pápežských dekrétov posledných storočí sa tu uvádzajú iba vety modernizmu odsúdené pápežom Piom X. Predstavujú dôsledky modernistického systému (pozri pozn. 111) pre učenie o Cirkvi. Veľké encykliky Leva XIII., predovšetkým S a t i s   c o g n i t u m (1896), sú systematickým výkladom učenia o Cirkvi, ktorý však popri schéme Prvého vatikánskeho koncilu (č. 387) neobsahuje podstatne nič nové.

6. Pri definitívnom určení právd spolupôsobľa počúvajúca a učiaca cirkev tak, že učiacej cirkvi neostáva robiť nič iné, iba stanoviť spoločné názory počúvajúcej cirkvi. [395] 3406

7. Keď Cirkev zakazuje bludy, nemôže od veriacich vyžadovať vnútorný súhlas, ktorým by prijali úsudky, ktoré ona vydala. [396] 3407

52. Kristovi bola cudzia myšlienka, aby ustanovil cirkev ako spoločnosť rozprestierajúcu sa po celom svete a trvajúcu po dlhú sériu storočí; podľa Kristovho chápania nebeské kráľovstvo bolo vedno s koncom sveta už celkom blízko. [397] 3452

53. Organická štruktúra Cirkvi nie je nemeniteľná, lež kresťanská spoločnosť, práve tak ako ľudská spoločnosť, podlieha trvalému vývoju. [398] 3453

54. Dogmy, sviatosti, hierarchia sú – čo sa týka ich pojmu a ich skutočnosti – iba výkladmi a rozvinutiami kresťanského povedomia, ktoré vo vonkajšom vzraste zväčšili a zdokonalili nepatrný zárodok, skrytý v evanjeliu. [399] 3454

55. Šimonovi Petrovi nikdy ani na um neprišlo, že by mu bol Kristus udelil v Cirkvi primát. [400] 3455

56. Rímska cirkev sa stala hlavou všetkých cirkví nie nariadením Božej opatery, ale čisto na základe politických podmienok. [401] 3456

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *MYSTICI CORPORIS CHRISTI* (1943)

Z tejto významnej encykliky (pozri pozn. 482) môžeme uviesť iba niekoľko statí. Vyberáme také, ktorých obsah bol v doterajších úradných vieroučných prejavoch možno trochu menej badateľný (a preto môžeme vecne prinajmenej práve také dôležité odseky, ktoré však obsahujú už definované pravdy viery, ako je primát rímskeho pápeža, na tomto mieste vynechať). Dôležité z tohto hľadiska sú predovšetkým: terminologické stotožnenie Kristovej Cirkvi s Tajomným telom Kristovým (porov. však aj rozšírenú terminológiu Druhého vatikánskeho koncilu); určenie požiadaviek pre skutočné členstvo v Cirkvi (na rozdiel od príslušnosti k Cirkvi „in voto" – porov. č. 366–374); poukázanie na to, že k Cirkvi patrí, bez ujmy na jej právnom zriadení a pre ňu potrebného úradu, aj charizmatický prvok; jednota pravej cirkvi a cirkvi lásky v pravej Kristovej Cirkvi; podstata a význam biskupskej služby; Duch Svätý ako „duša" Cirkvi, učenie, ktoré je dôležité pre prekonanie určitého naturalistického pojmu Cirkvi, ktorý je jednoznačne orientovaný na sociologické a právne kategórie.

Cirkev a Tajomné telo

402 Ak chceme vysvetliť podstatu tejto ozajstnej Kristovej Cirkvi, ktorou je svätá, katolícka, apoštolská a rímska Cirkev, nenájdeme nič vznešenejšie, väčšie a božskejšie nad výraz, ktorým je označená ako Tajomné telo Ježiša Krista. Toto označenie vyplýva a priam vyrastá z učenia Svätého písma a svätých Otcov. Sväté knihy často hlásajú, že Cirkev je telo. „Kristus," tak hovorí Apoštol, „je hlavou tela, Cirkvi" (Kol 1, 18). No ak je Cirkev telom, je potrebné, aby toto telo – podľa slov svätého Pavla – bolo jedno a nerozdelené: „mnohí sme jedno telo v Kristovi" (Rim 12, 5). Ale musí byť nielen jedno a nerozdelené, lež aj čímsi hmatateľným a viditeľným, ako tvrdí náš predchodca blahej pamäti Lev XIII. vo svojej encyklike *Satis cognitum*: „Pretože Cirkev je telom, je viditeľná." Preto je ďaleko od Božej pravdy ten, čo si Cirkev predstavuje tak, že ju nemožno ani dosiahnuť, ani vidieť, takže je, ako hovoria, iba čímsi „duchovným", čo mnohé kresťanské spoločnosti, hoci sa navzájom odlišujú vierou, medzi sebou spája neviditeľným putom. [...]

Účastenstvo v Cirkvi

403
3802 Medzi údy Cirkvi sa však skutočne *[je to povedané ponajprv na rozdiel vo vzťahu k tým, ktorí patria do Cirkvi „in voto" a za potrebných predpokladov (viera, láska) môžu dosiahnuť spásu, pretože „sú nereflektovanou túžbou a želaním zameraní na tajomné telo Vykupiteľa", ako hovorí encyklika na záver, tu č. 370 – N.– R.]* počítajú výlučne tí, ktorí prijali kúpeľ znovuzrodenia, vyznávajúc pravú vieru, a ani sa sami od seba biedne neodlúčili od ústrojenstva tohto tela a ani pre veľké priestupky neboli od neho oddelení zákonitou vrchnosťou. „Veď my všetci," hovorí Apoštol, „či židia alebo Gréci, či otroci alebo slobodní, boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo" (1 Kor 12,13). Ako teda v ozajstnom zhromaždení veriacich je iba jedno telo, jeden Duch, jeden Pán a jeden krst, tak možno mať iba jednu vieru. A tak, kto nechce poslúchať Cirkev, treba ho podľa príkladu Pánovho pokladať za pohana a verejného hriešnika (Mt 18, 17). Preto tí, ktorí majú inú vieru, alebo sa spravujú inou vrchnosťou, nemôžu žiť v jednote takéhoto tela, a preto ani v jeho Božom Duchu.

Charizmatický prvok v Cirkvi

Ako vo stvorenej prírode sa telo neskladá z akejkoľvek hromady údov, ale musí byť opatrené orgánmi čiže údmi, ktoré nemajú ten istý účel, ale sú primerane priradené, tak sa i Cirkev najmä preto volá telom, lebo vyplýva zo správneho usporiadania a súvislej jednoty údov, ktoré sú medzi sebou rozdielne. Tak opisuje Cirkev i Apoštol, keď hovorí: „Tak ako v jednom tele máme mnoho údov, ale všetky údy nekonajú tú istú činnosť, aj my mnohí sme jedno telo v Kristovi a jednotlivo sme si navzájom údmi." (Rim 12, 4–5) 404 3800

No netreba sa preto domnievať, že túto organickú stavbu Cirkvi tvoria iba hierarchické stupne a že sa ona obmedzuje iba na ne. Podobne netreba myslieť, ako tvrdí opačná mienka, že táto stavba pozostáva iba z charizmatických osôb, hoci Cirkvi nikdy nebudú chýbať kresťania obdarení zázračnými darmi. Pravda, treba rozhodne trvať na tom, že všetci tí, čo majú účasť na posvätnej moci, sú v tomto tele údmi prvotnými a hlavnými preto, že skrze nich sa v nej na základe príkazu samého Vykupiteľa bez prestania zachováva Kristova učiteľská, kráľovská a kňazská služba. No naproti tomu, keď cirkevní Otcovia chvália služby, stupne, činnosti, stavy, svätenia a úlohy, právom majú pred očami nielen tých, čo prijali nejakú vysviacku, ale aj všetkých tých, ktorí, nasledujúc evanjeliové rady, vedú alebo život horlivej práce medzi ľuďmi, alebo život skrytý v mlčaní, alebo sa podľa svojho inštitútu usilujú spojiť obidva druhy života; ba aj tých, ktorí hoci žijú vo svete, odhodlane a účinne sa venujú dielam milosrdenstva, pomáhajúc telám alebo du- 3801

šiam, a konečne aj tých, ktorí žijú v čistom manželstve. Ba treba tiež pripomenúť, osobitne v terajších časoch, že i otcovia a matky rodiny, krstní otcovia a matky, a najmä laici, ktorí spolupracujú s cirkevnou hierarchiou na šírení kráľovstva božského Vykupiteľa, zaujímajú v kresťanskej spoločnosti čestné miesto, i keď často skryté, a že aj oni môžu s pomocou Božou dosiahnuť najvyšší stupeň svätosti, ktorá podľa prisľúbenia Ježiša Krista Cirkvi nikdy nebude chýbať.

Cirkev práva a cirkev lásky

405 Preto tiež oplakávame a zatracujeme aj osudný omyl tých, ktorí snívajú o akejsi ideálnej cirkvi, o určitej spoločnosti, živenej a utváranej láskou, proti ktorej stavajú – nie bez pohŕdania – takzvanú cirkev práva. Mylne však zavádzajú takýto rozdiel. Nebadajú totiž, že božský Vykupiteľ chcel, aby spoločnosť ľudí ním založená bola tiež dokonalou spoločnosťou svojho druhu, vystrojenou všetkými právnymi a sociálnymi prvkami, aby mohla na zemi trvalo pokračovať v spásnom diele vykúpenia. Preto chcel, aby ju Duch Svätý obohatil nebeskými darmi a milosťami. Večný Otec, pravda, chcel, aby bola „kráľovstvom jeho milovaného Syna" (Kol 1,13); ale kráľovstvom ozajstným, v ktorom by mu totiž všetci veriaci prinášali ako obetu úplnú poslušnosť rozumu a vôle, poníženosťou a poslušným duchom sa prispôsobili jemu, ktorý sa „stal poslušným až na smrť" (Flp 2,8). V nijakom protiklade alebo v rozpore nestojí teda neviditeľné poslanie Ducha Svätého a právne poslanie, ktoré pastieri a učitelia dostali od Krista. Ba tieto dve skutočnosti sa navzájom dopĺňajú – ako v nás telo a duša. Pochádzajú od jediného a toho istého Spasiteľa, ktorý pri svojom vdýchnutí na apoštolov nielen povedal „Prijmite Ducha Svätého" (Jn 20, 22), ale aj jasne oznámil: „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás" (Jn 20, 21). Podobne inokedy povedal: „Kto vás počúva, mňa počúva" (Lk 10, 16).

O episkopáte

406 3804 Ale to, čo sme tu povedali o všeobecnej Cirkvi, treba tvrdiť aj o jednotlivých kresťanských spoločenstvách tak východného, ako i latinského obradu, ktoré tvoria jedinú katolícku Cirkev. Aj tie spravuje Ježiš Kristus slovom a autoritou príslušného biskupa. Preto treba biskupov nielen pokladať za najvynikajúcejšie údy všeobecnej Cirkvi, keďže sú spojení s božskou hlavou celého tela naozaj zvlášt-

nym putom, ale aj právom ich volať „hlavnými časťami Pánových údov". – Každý jeden vo svojom biskupstve je ozajstným pastierom, ktorý v mene Kristovom vedie a spravuje stádo, určené každému z nich. No keď to robia, nie sú celkom nezávislí, lež sú podriadení náležitej autorite rímskeho biskupa, hoci majú riadnu právomoc jurisdikcie, ktorú dostali priamo od samého najvyššieho veľkňaza. Preto si ich ľud má ctiť ako nástupcov apoštolov, ustanovených Bohom. [...]

Duch Svätý ako duša Cirkvi

Kristovmu Duchu ako neviditeľnému životnému princípu treba tiež pripísať spojenie všetkých častí tela medzi sebou a s ich vzne- 407 3808
šenou Hlavou, lebo on je celý v Hlave, celý v tele a celý v jednotlivých údoch. [Týmto udeľuje svoju prítomnosť a pomoc] rozmanitým spôsobom podľa ich rozličných úloh a podľa väčšieho alebo menšieho stupňa duchovného zdravia. On je to, čo svojím nebeským dychom je princípom života, je zdrojom pri každej životnej a spásnej činnosti vo všetkých častiach tela. Hoci je osobne prítomný vo všetkých tajomných údoch a v nich božsky účinkuje, jednako v nižších častiach účinkuje aj ministériom údov vyšších. On napokon, kým vanutím svojej milosti dáva stále nový vzrast Cirkvi, predsa len nechce svojou posväcujúcou milosťou prebývať v tých údoch, ktoré sú celkom oddelené od tohto tela. Túto prítomnosť a účinkovanie Ducha Ježiša Krista s výraznou stručnosťou vyjadril náš predchodca nesmrteľnej pamäti Lev XIII. v encyklike *Divinum illud,* keď napísal: „Nech stačí povedať: keď Kristus je Hlavou Cirkvi, Duch Svätý je jej dušou."

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 5. ZASADNUTIE (1964)

DOGMATICKÁ KONŠTITÚCIA O CIRKVI

Táto dogmatická konštitúcia rozvádza celkové sebapoznanie katolíckej Cirkvi, ktoré sa začalo na Prvom vatikánskom koncile, ale v dôsledku vonkajších okolností sa nedokončilo, a tak vo viacerých ohľadoch dopĺňa Prvý vatikánsky koncil. Pozoruhodné je ponajprv predoslanie dvoch hláv o Cirkvi ako sviatosti a ako Božom ľude. Tým sa zvýrazňuje, že Cirkev, to nie sú nositelia služby, ale spoločenstvo všetkých veriacich tvorí jednu, svätú katolícku a apoštolskú Cirkev. Keď Prvý vatikánsky koncil slávnostne defi-

noval neomylnosť pápeža, Druhý vatikánsky koncil sa musel venovať najmä hierarchickému zriadeniu Cirkvi a osobitne biskupskej službe (pozri pozn. 462). Súčasne sa v tejto konštitúcii vyslovuje aj obnovenie diakonátu. Kapitola o Márii nebola po dôkladnej diskusii uverejnená ako samostatný koncilový dokument, ale bola začlenená do konštitúcie o Cirkvi.
Ku konštitúcii boli pridané „oznamy", z ktorých sa prvý zaoberá teologickým stupňom záväznosti konštitúcie o Cirkvi. Aj keď sa v nej nedefinuje nijaká nová dogma, predsa konštitúcia ako výpoveď najvyššieho cirkevného magistéria zaväzuje všetkých katolíkov v poslušnosti viery.
Nasledujúce texty sú výberom z dogmatickej konštitúcie o Cirkvi. Nezaoberajú sa hierarchickou štruktúrou Cirkvi, ale vyzdvihujú určité výpovede, ktoré platia pre všetkých veriacich, a tak opisujú, ako sa jednotlivý veriaci chápe v Cirkvi a Cirkev ako spoločenstvo.
Hlava 1 hovorí v 8 článkoch o tajomstve Cirkvi. Ona je súčasne sviatosťou (výpoveď sa viac ráz opakuje), t. j. účinným znamením zostávajúcej Božej milosti vo svete a Božím „nástrojom" pre jednotu celého ľudstva. V čl. 5 sa v nadväznosti na synoptikov opisuje založenie Cirkvi Ježišom; Cirkev má ohlasovať Božie kráľovstvo, ale aj ona sama ešte len očakáva uskutočnenie Božieho kráľovstva v túžbe a nádeji. Čl. 8 hovorí o spoločenskej štruktúre; jej viditeľnosť – analogicky k samému Ježišovi Kristovi – nemožno oddeliť od Ducha, ktorý je v nej prítomný a v nej účinkuje. Na rozdiel od Krista Cirkev však pozná u seba aj hriech. A preto potrebuje stále očisťovanie, pokánie a obnovovanie.
Hlava 2 hovorí o Cirkvi ako o vyvolenom Božom ľude. Čl. 10 zdôvodňuje spoločné kňazstvo všetkých veriacich, vysvetľuje však aj rozdiel so zreteľom na služobné kňazstvo. Čl. 12 obsahuje dve dôležité témy. Hovorí jednak o neomylnosti univerzálnej Cirkvi vo viere; táto neomylnosť sa prejavuje nadprirodzeným zmyslom celého ľudu pre vieru, neomylnosť teda vôbec nie je ohraničená na magistérium. A potom sa uznáva domovské právo charizmy v Cirkvi. V čl. 13 konštitúcia vysvetľuje, že univerzalita Cirkvi neznamená uniformitu, a preto sa Cirkev skladá, pod primátom Petrovho prestolu, z partikulárnych cirkví. Čl. 14 hovorí – bez toho, že by používal tento výraz – o téme členstva v Cirkvi. Ponajprv sa zdôrazňuje potrebnosť Cirkvi pre spásu pre tých, ktorí vedia o nej. V ďalšom kroku potom článok rozlišuje dve možnosti začlenenia do Cirkvi: existuje príslušnosť k Cirkvi, ktorá je len „podľa tela", a tá vylučuje nadprirodzenú spásu. Len ten, čo patrí do Cirkvi aj „podľa srdca", t. j. ten, čo zotrváva v láske, je do nej aj naplno začlenený. Čl. 15 hovorí o spojení Cirkvi s nekatolíckymi cirkvami alebo cirkevnými spoločenstvami.
Hlava 4 konštitúcie o Cirkvi hovorí o laikoch v Cirkvi a v čl. 32 o vzťahu veriacich k nositeľom služby v Cirkvi. Čl. 33 a 34 označujú apoštolát laikov za účasť na spásnom poslaní Cirkvi samej, pričom sa tento apoštolát uskutočňuje vo svete všedného dňa manželstva, práce a zotavenia. Tu

uvedená časť čl. 37 sa obracia na nositeľov cirkevnej služby; nemajú len uznávať a podporovať dôstojnosť a zodpovednosť laikov v Cirkvi, ale majú dokonca aj starostlivo rešpektovať oprávnenú slobodu jednotlivca v pozemskej občianskej oblasti.
Čl. 48 siedmej hlavy opisuje „čas Cirkvi": koniec časov už neodvolateľne nastal, predsa však Cirkev je putujúcou Cirkvou, ktorej inštitúcie podliehajú pominuteľnosti a ktorá teraz ešte vzdychá po zjavení sa Božích detí.

1. hlava: Tajomstvo Cirkvi

Cirkev ako sviatosť

1. Svetlom národov je Kristus: tento svätý cirkevný koncil, 408
zhromaždený v Duchu Svätom, si preto túžobne želá hlásaním evanjelia každému stvoreniu (porov. Mt 16, 15) osvietiť ľudí jeho jasom, ktorým žiari tvár Cirkvi. Keďže však Cirkev je v Kristovi akoby sviatosťou čiže znakom a prostriedkom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského pokolenia, chce – pokračujúc v diele predchádzajúcich koncilov – zreteľnejšie vysvetliť svojim veriacim a celému svetu svoju podstatu a svoje univerzálne poslanie. [...]

Založenie Cirkvi; Cirkev a Božie kráľovstvo

5. Tajomstvo svätej Cirkvi sa prejavuje pri jej založení. Pán 409
Ježiš totiž položil základy svojej Cirkvi ohlasovaním blahozvesti, čiže príchodu Božieho kráľovstva od vekov prisľúbeného v Písme: „Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo." (Mk 1,15; porov. Mt 4,17) A toto kráľovstvo sa ľuďom prejavuje v Kristových slovách a skutkoch, ako aj jeho prítomnosťou. Pánovo slovo sa totiž pripodobňuje semenu, ktoré sa rozsieva na poli (Mk č. 14): tí, čo ho počúvajú s vierou a zaraďujú sa do Kristovho maličkého stáda (Lk 12, 32), prijali samo kráľovstvo; semeno potom z vlastnej sily klíči a vzrastá, kým nepríde čas žatvy (porov. Mk 4, 26–29). Aj Ježišove zázraky potvrdzujú, že kráľovstvo už prišlo na zem: „Ak Božím prstom vyháňam zlých duchov, potom k vám

prišlo Božie kráľovstvo." (Lk 11,20; porov. Mt 12,28) No kráľovstvo sa stáva zjavným predovšetkým v samej osobe Krista, Syna Božieho a Syna človeka, ktorý prišiel, „aby slúžil a položil svoj život ako výkupné za mnohých" (Mk 10,45).

Tým, že Ježiš po smrti, ktorú za ľudí podstúpil na kríži, vstal z mŕtvych, prejavil sa ako Pán a Mesiáš a Kňaz ustanovený na veky (porov. Sk 2, 36; Hebr 5, 6; 7, 17–21) a vylial na svojich učeníkov Ducha prisľúbeného od Otca (porov. Sk 2, 33). Cirkev teda, vybavená darmi svojho Zakladateľa, verne zachováva jeho prikázania lásky, pokory a sebazaprenia, dostáva poslanie hlásať kráľovstvo Kristovo a Božie a zakladať ho medzi všetkými národmi: ona sama je zárodkom a začiatkom tohto kráľovstva na zemi. A zatiaľ čo sa pomaly vzmáha, túži po dokonalom kráľovstve a zo všetkých síl dúfa a veľmi túžobne si želá spojiť sa v sláve so svojím Kráľom.

Viditeľná Cirkev

410 8. Jediný prostredník Kristus zriadil a ustavične udržiava svoju svätú Cirkev ako viditeľné spoločenstvo viery, nádeje a lásky na tejto zemi a skrze ňu rozširuje pravdu a milosť medzi všetkými. Netreba však pokladať za dve (rozličné) veci spoločnosť vystrojenú hierarchickými ustanovizňami a Tajomné telo Kristovo, viditeľné spoločenstvo a duchovnú vospolnosť, cirkev pozemskú a cirkev oplývajúcu nebeskými darmi, lebo ide o jedinú zložitú skutočnosť, ktorá sa skladá z ľudského a božského prvku. Preto vzhľadom na nemalú podobnosť, sa Cirkev prirovnáva k tajomstvu Vteleného Slova. Ako totiž (ľudská) prirodzenosť, ktorú vzalo na seba v nerozlučnej jednote Slovo Božie, slúži na živý ústroj spásy, podobným spôsobom spoločenské ústrojenstvo Cirkvi slúži Duchu Kristovmu, ktorý ju oživuje, na vzrast jeho tela (porov. Ef 4,16).

Katolícka Cirkev ako uskutočnenie Kristom chcenej Cirkvi

411 Toto je jediná Cirkev Kristova, ktorú vo vyznaní viery verejne uznávame ako jednu, svätú, katolícku a apoštolskú, ktorú náš Spasiteľ po svojom vzkriesení zveril Petrovi, aby ju viedol (Jn 21,17), poveriac ho, ako aj ostatných apoštolov, aby ju rozširovali a spravovali (porov. 28,18 atď). a na veky ju vztýčil ako „stĺp a základ pravdy" (1 Tim 3,13). Táto Cirkev, ustanovená na tomto svete ako usporiadaná spoločnosť, jestvuje v katolíckej Cirkvi vedenej nástupcom Petrovým a s ním spojenými biskupmi, hoci aj mimo jej zväzku sa nachádzajú viaceré prvky posväcovania a pravdy, ktoré ako dary vlastné Cirkvi Kristovej, pobádajú ku katolíckej jednote.

Cirkev chudobných a hriešnikov

Lenže tak ako Kristus uskutočnil dielo vykúpenia v chudobe 412
a prenasledovaní, aj Cirkev je povolaná kráčať po tej istej ceste, aby sprostredkovala ľuďom ovocie spásy. Ježiš Kristus, „hoci má božskú prirodzenosť, nepridŕžal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu" (Flp 2,6) a „hoci bol bohatý, stal sa chudobným" (2 Kor 8,9) pre nás; tak aj Cirkev, hoci potrebuje ľudské prostriedky, aby mohla plniť svoje poslanie, nie je ustanovená na to, aby hľadala svetskú slávu, lež aby šírila skromnosť a sebazaprenie aj svojím vlastným príkladom. Otec poslal Krista, aby hlásal blahozvesť chudobným, uzdravoval skrúšených srdcom (Lk 4,18) a hľadal i spasil, čo zahynulo (Lk 19,10). Podobne aj Cirkev zahŕňa láskou všetkých, ktorých sužuje ľudská krehkosť, ba v chudobných a trpiacich spoznáva obraz svojho chudobného a trpiaceho Zakladateľa, snaží sa zmierňovať ich nedostatok a chce v nich slúžiť Kristovi. No Kristus, svätý, nevinný a nepoškvrnený (Hebr 7,26), nepoznal hriech (2 Kor 5,21), lež prišiel, aby učinil zadosť jedine za hriechy ľudu (porov. Hebr. 2,17), kým Cirkev, ktorá vo svojom lone zahrnuje hriešnikov, svätá a zároveň vždy povinná očisťovať sa, ustavične sa oddáva pokániu a sebaobnove.

Cirkev „napreduje na svojej púti, prenasledovaná svetom a potešovaná Bohom"(Augustín), hlásajúc kríž Pánov a jeho smrť, dokiaľ on sám nepríde (porov. 1 Kor 11, 26). A sila vzkrieseného Pána ju posilňuje, aby trpezlivosťou a láskou

premáhala svoje vnútorné i vonkajšie trápenia a ťažkosti a aby verne, hoci ešte hmlisto, zjavovala svetu jeho tajomstvo, kým sa napokon nepredstaví v plnom svetle.

2. hlava: Boží ľud

Cirkev ako Boží ľud

413 9. Bohu je v každom čase a v každom národe milý, kto sa ho bojí a koná spravodlivo (porov. Sk 10,35). Zapáčilo sa však Bohu posväcovať a spasiť ľudí nie každého osve, bez akéhokoľvek vzájomného spojenia, ale utvoriť z nich národ, ktorý by ho pravdivo poznal a sväto mu slúžil. Vyvolil si teda za svoj národ izraelský ľud, uzavrel s ním zmluvu a postupne ho poúčal tým, že mu v jeho dejinách zjavoval seba samého a svoje úmysly a posväcoval si ho. To všetko však slúžilo ako príprava a predobraz onej novej a dokonalej zmluvy, ktorá sa mala uzavrieť v Kristovi, a úplnejšieho zjavenia, ktoré malo priniesť samo vtelené Slovo Božie. „Hľa, prídu dni, hovorí Pán, keď uzavriem s domom Izraela a s domom Júdu novú zmluvu... Zákon svoj dám do ich vnútra a napíšem ho do ich srdca. A budem im Bohom, oni však budú mojím národom... Pretože ma všetci spoznajú, od najmenšieho až po najväčších – to výrok Pána." (Jer 31, 21–34) A túto zmluvu uzavrel Kristus, totiž novú zmluvu vo svojej krvi (porov. 1 Kor 11, 25), povolajúc ľud spomedzi židov a pohanov, ktorý by splynul v jedno nie podľa tela, ale v Duchu, aby sa stal novým Božím ľudom, lebo tí, čo veria v Krista, znovuzrodení slovom živého Boha nie z porušiteľného, lež z neporušiteľného semena (porov. 1 Pt 1, 23), nie z tela, ale z vody a z Ducha Svätého (porov. Jn 3, 5–6), sa stávajú napokon „vyvoleným rodom, kráľovským kňazstvom, svätým národom, ľudom určeným na vlastníctvo"... čo kedysi ani ľudom nebol, ale teraz je Božím ľudom (1 Pt 2, 9–10). [...]

Všeobecné kňazstvo všetkých veriacich

10. Kristus Pán, Veľkňaz vyvolený spomedzi ľudí (porov. 414
Hebr 5,1–5), urobil nový ľud „kráľovstvom, kňazmi Bohu a svojmu Otcovi" (Zjv 1,6); porov. 5,9–10). Pokrstení sa totiž preporodením a pomazaním Ducha Svätého posväcujú v duchovný dom a vo sväté kňazstvo, aby ako kresťania celou svojou činnosťou prinášali duchovné obete a zvestovali slávne skutky toho, ktorý ich zo tmy povolal do svojho predivného svetla (porov. 1 Pt 2,4–10). Preto všetci Kristovi učeníci, zotrvávajúc v modlitbách a v oslave Boha (porov. Sk 2,42–47), majú dávať seba samých v živú, svätú a Bohu ľúbeznú obeť (porov. Rim 12,1) a všade na svete vydávať svedectvo o Kristovi i zodpovedať sa tým, čo ich o to požiadajú, zo svojej nádeje na večný život, ktorú nosia v sebe (porov. 1 Pt 3,15).

Všeobecné kňazstvo veriacich a služobné kňazstvo čiže hierarchické, hoci sa od seba líšia podstatne, a nie iba stupňom, predsa navzájom súvisia, lebo jedno i druhé má svojím osobitným spôsobom účasť na jedinom kňazstve Kristovom. Služobný kňaz totiž posvätnou mocou, ktorou je obdarený, stvárňuje a vedie kňazský ľud, prináša v mene Kristovom eucharistickú obetu a predkladá ju Bohu v mene všetkého ľudu. Veriaci zas mocou svojho kráľovského kňazstva spoluúčinkujú na eucharistickej obete a vykonávajú ho prijímaním sviatostí, modlitbami a vzdávaním vďaky, svedectvom svätého života, sebazapieraním a činorodou láskou.

Neomylnosť univerzálnej Cirkvi; charizma v Cirkvi

12. Svätý Boží ľud má účasť aj na prorockom poslaní 415
Kristovom tým, že o ňom vydáva svedectvo, najmä životom podľa viery a lásky, ako aj tým, že prináša obetu chvály Bohu, totiž ovocie úst vyznávajúcich jeho meno (porov. Hebr 13, 15). Spoločenstvo veriacich, ktorým sa dostalo pomazania od Svätého (porov. 1 Jn 2, 20.27), sa nemôže mýliť vo viere a túto svoju osobitnú vlastnosť prejavuje nadprirodzeným zmyslom všetkého ľudu pre vieru, keď je on

„od biskupov až po posledného veriaceho laika“ (Augustín) napospol jednomyseľný vo veciach viery a mravov. Pomocou tohto zmyslu pre vieru, ktorý vzbudzuje a udržiava Duch pravdy, Boží ľud pod vedením posvätného magistéria – ktoré verne poslúchajúc, prijíma nie ako slovo ľudské, ale naozaj ako slovo Božie (porov. 1 Sol 2,13) – neochvejne sa pridŕža viery, ktorú raz navždy dostali svätí (porov. Júd 3), správnym úsudkom preniká do nej hlbšie a plnšie ju uplatňuje v živote.
Okrem toho ten istý Duch Svätý posväcuje, vedie a cnosťami ozdobuje Boží ľud nielen prostredníctvom sviatostí a služieb, ale aj tým, že medzi veriacich všetkých stavov rozdeľuje osobitné milosti, udeľujúc (ich) každému osobitne, ako chce (1 Kor 12,11), pomocou ktorých ich robí schopnými a ochotnými na to, aby sa podujali na rozličné diela a úlohy, užitočné na obnovu a ďalší vzrast Cirkvi, ako je napísané: „Každý však dostáva prejavy Ducha na všeobecný úžitok.“ (1 Kor 12, 7) Tieto charizmy, či už neobyčajné, alebo aj bežnejšie a rozšírenejšie, treba prijímať s vďakou a potechou, pretože obzvlášť zodpovedajú potrebám Cirkvi a sú jej na osoh. Avšak mimoriadne dary netreba opovážlivo vyhľadávať, ani sa nemá od nich trúfalo očakávať zdar apoštolských podujatí; súdiť o ich pravosti a správnom používaní náleží tým, čo sú predstavení v Cirkvi a ktorým osobitne prislúcha neuhášať Ducha, ale všetko skúmať a držať sa toho, čo je dobré (porov. 1 Sol 5,12 a 19–21).

Jednota a mnohorakosť v Cirkvi

416 13. [...] Vďaka tejto katolíckosti jednotlivé časti prinášajú ostatným častiam a celej Cirkvi svoje dary, takže i celok i jednotlivé časti sa obohacujú, spolunažívajúc so všetkými ostatnými, a v jednote spoločne smerujú k plnosti. A tak Boží ľud nielenže sa zhromažďuje z rozličných národov, ale sa aj vnútorne stmeľuje z rozmanitých stavov. Jeho členovia sa totiž od seba odlišujú či už podľa služieb tým, že niektorí vykonávajú posvätné služby pre dobro svojich bratov, alebo podľa životného stavu a zamerania tým, že viacerí, uberajúc

sa cestou k svätosti v reholnom stave, podnecujú bratov svojím príkladom. Preto v cirkevnom spoločenstve právoplatne jestvujú aj partikulárne cirkvi, ktoré majú svoje vlastné tradície; pritom však zostáva nedotknutý primát Petrovho prestola, ktorý je na čele celého spoločenstva lásky, chráni oprávnenú rozmanitosť, ale pritom dáva pozor, aby tieto osobitosti nielenže neškodili jednote, ale skôr jej boli na osoh. Z toho napokon vyplýva vnútorné spojenie medzi rozličnými časťami Cirkvi čo do duchovných bohatstiev, apoštolských pracovníkov a hmotných potrieb. Členovia Božieho ľudu sú totiž povolaní navzájom si sprostredkovať dobrá, lebo aj na jednotlivé cirkvi sa vzťahujú slová Apoštola: „Podľa toho, kto aký dar dostal, slúžte si navzájom ako dobrí správcovia mnohotvárnej Božej milosti.“ (1 Pt 4,10)
K tejto katolíckej jednote Božieho ľudu, ktorá je predzvesťou a hybnou silou všeobecného pokoja, sú povolaní všetci ľudia. Majú na nej účasť alebo k nej smerujú rozličným spôsobom tak katolícki veriaci, ako aj ostatní kresťania, a napokon vo všeobecnosti všetci ľudia, ktorí Božou milosťou majú byť spasení.

Príslušnosť k Cirkvi

14. Tento svätý koncil venuje teda pozornosť predovšetkým 417
veriacim katolíkom. A opierajúc sa o Sväté písmo a Tradíciu učí, že táto putujúca Cirkev je potrebná na spásu. Jedine Kristus je totiž prostredníkom a cestou k spáse; a on sám sa nám stáva prítomný vo svojom Tele čiže v Cirkvi. On sám výslovne prízvukoval nevyhnutnosť viery a krstu (porov. Mk 16,16; Jn 3,5) a zároveň potvrdil nevyhnutnosť Cirkvi, do ktorej ľudia vstupujú krstom akoby bránou. Preto by sa nemohli spasiť ľudia, čo by nechceli vstúpiť do katolíckej Cirkvi, alebo by v nej nechceli vytrvať napriek tomu, že dobre vedia, že ju založil Ježiš Kristus ako potrebnú (na spásu).
Do spoločenstva Cirkvi sú v plnej miere včlenení tí, čo majú Ducha Kristovho a prijímajú celé jej zriadenie aj všetky pro-

striedky spásy, ktorými disponuje, a sú v jej viditeľnej štruktúre spojení s Kristom – ktorý ju spravuje prostredníctvom rímskeho pápeža a biskupov – zväzkami vyznania viery, sviatostí a cirkevného vedenia i obcovania. Ale sa nespasí, kto je síce privtelený k Cirkvi iba „telom“, a nie „srdcom“. Všetci synovia a dcéry Cirkvi nech však nezabúdajú, že svoje jedinečné postavenie majú pripisovať nie svojim zásluhám, ale osobitej Kristovej milosti, s ktorou ak nebudú v súlade ich myšlienky, slová a skutky, nielenže sa nespasia, ale budú aj prísnejšie súdení.
Katechumeni, ktorí pod vplyvom Ducha Svätého si výslovne žiadajú, aby boli prijatí do Cirkvi, sa do nej začleňujú už touto túžbou. A matka Cirkev ich miluje a stará sa o nich ako o svojich vlastných.

Spojenosť katolíckej Cirkvi s nekatolíckymi cirkvami

418 15. Cirkev sa z viacerých dôvodov cíti spojená aj s tými pokrstenými, čo sa síce honosia kresťanským menom, ale nevyznávajú neporušenú vieru, alebo nezachovávajú jednotu spoločenstva pod Petrovým nástupcom. Mnohí z nich majú totiž v úcte Sväté písmo ako pravidlo viery a života, prejavujú úprimnú náboženskú horlivosť, s láskou veria v Boha Otca všemohúceho a v Krista, Syna Božieho, Spasiteľa, prijali krst, ktorý ich spája s Kristom, ba uznávajú a prijímajú vo svojich cirkvách alebo cirkevných spoločenstvách aj iné sviatosti. Viacerí z nich majú aj episkopát, slávia svätú Eucharistiu a nábožne si uctievajú panenskú Bohorodičku. K tomu pristupuje spoločenstvo v modlitbách a iných duchovných dobrách, ba aj určité spojenie v Duchu Svätom, pretože on svojou posväcujúcou silou účinkuje aj v nich svojimi darmi a milosťami a podaktorým z nich dal silu i vlastnú krv vyliať za Pána. A tak Duch vzbudzuje vo všetkých Kristových učeníkoch túžbu a činnosť za pokojné zjednotenie všetkých v jedinom stáde pod jedným pastierom, spôsobom, ktorý určil Kristus. A matka Cirkev sa neprestajne modlí, dúfa a pracuje, aby sa to uskutočnilo, a povzbudzuje svojich synov a dcéry k očiste a obnove, aby sa znamenie Kristovo jasnejšie zaskvelo na tvári Cirkvi.

3. hlava: Hierarchické zriadenie Cirkvi, osobitne biskupská služba

Miestne zhromaždenie ako pravá Cirkev

26. Biskup, vyznačený plnosťou sviatosti kňazstva, je „správ- 419
com milosti najvyššieho kňazstva“, osobitne v Eucharistii, ktorú on sám obetuje alebo dáva obetovať, a vďaka ktorej Cirkev stále žije a vzrastá. Táto Kristova Cirkev skutočne jestvuje vo všetkých zákonných miestnych zhromaždeniach veriacich, ktoré sa v Novom zákone tiež nazývajú cirkvami, pokiaľ sa pridŕžajú svojich pastierov, lebo ony sú na svojom mieste novým ľudom, ktorý povolal Boh v Duchu Svätom a vo všetkej istote (porov. 1 Sol 1,5). V miestnych cirkvách sa hlásaním Kristovho evanjelia zoskupujú veriaci a slávi sa tajomstvo Pánovej večere, „aby sa telom a krvou Pána úzko stmelila celá bratská pospolitosť“. V každom zhromaždení okolo oltára, pri biskupských službách Božích, symbolicky sa prejavuje tá láska a „jednota tajomného tela, bez ktorej nemožno byť spasený“. V týchto spoločenstvách, i keď sú neraz maličké a chudobné alebo roztratené, je prítomný Kristus, ktorého mocou sa združuje jedna, svätá, katolícka a apoštolská Cirkev. Veď “účasť na Kristovom tele a Kristovej krvi spôsobuje, že sa stávame tým, čo prijímame“ (Lev Veľký).

4. hlava: Laici

Vzťah medzi službou a laikmi

32. [...] Vyvolený Boží ľud je teda len jeden: „jeden je Pán, 420
jedna viera, jeden krst“ (Ef 4,5). Všetky údy svojím znovuzrodením v Kristovi získavajú rovnakú dôstojnosť, spoločnú milosť (Božích) detí, spoločné povolanie k dokonalosti, tú istú spásu, tú istú nádej a nerozdielnu lásku. A teda v Kristovi a Cirkvi niet nijakej nerovnosti, čo sa týka pôvodu, národnosti, spoločenského postavenia alebo pohlavia, pre-

tože „už niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža ani ženy, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi" (Gal 3, 28 gr.; porov. Kol 3,11).
Aj keď sa v Cirkvi neuberajú všetci tou istou cestou, predsa všetci sú povolaní k svätosti a spravodlivosťou Božou dostali tú istú vieru (porov. 2 Pt 1,1). Hoci sú niektorí z Kristovej vôle ustanovení iným za učiteľov, vysluhovateľov tajomstiev a pastierov, predsa je medzi nimi všetkými ozajstná rovnosť čo do dôstojnosti a spoločnej činnosti všetkých veriacich na výstavbe Kristovho tela. Rozdiel, ktorý ustanovil Pán medzi duchovnými a ostatným Božím ľudom, predpokladá jednotu, keďže pastieri a ostatní veriaci sú navzájom spojení úzkymi vzťahmi: pastieri duší si podľa Pánovho príkladu slúžia navzájom i ostatným veriacim, kým veriaci ochotne spolupracujú so svojimi duchovnými pastiermi a učiteľmi. A tak v tejto rozmanitosti všetci vydávajú svedectvo o podivnej jednote Kristovho tela, lebo práve táto rozličnosť milosti, služieb a činnosti spája Božie deti dovedna, keďže „toto všetko pôsobí jeden a ten istý Duch" (1 Kor 12,11).
A teda tak ako laici majú z Božej láskavosti za brata Krista, ktorý – hoci je Pánom všetkého – prišiel slúžiť, a nie sa dať obsluhovať (porov. Mt 20,28), takisto majú za bratov tých, čo vykonávajú posvätnú službu a v mene Kristovom vyučujú, posväcujú a vedú Božiu rodinu, starajúc sa o ňu takým spôsobom, aby všetci plnili nové prikázanie lásky. O tejto veci krásne hovorí svätý Augustín: „Ak sa ma zmocňuje strach, že som nad vami, zároveň ma teší, že som spolu s vami. Nad vami som totiž ako biskup, ale spolu s vami som ako kresťan. Tamto je meno povinnosti, toto je meno milosti; tamto je nebezpečné, toto spasiteľné."

Apoštolát laikov ako účasť na spásnom poslaní Cirkvi

421 33. Laici združení v Boží ľud a zapojení do jediného Kristovho tela pod jedinou Hlavou sú všetci bez rozdielu povolaní, aby ako živé údy napomáhali všetkými silami, ktoré majú z dobrodenia Stvoriteľa a z milosti Vykupiteľa, vzrast Cirkvi a jej stále posväcovanie.

Laický apoštolát je účasť na samom spasiteľnom poslaní Cirkvi. Krstom a birmovaním sám Pán určuje všetkých na tento apoštolát. Sviatosti, najmä presvätá Eucharistia, udeľujú a živia lásku k Bohu a ľuďom, ktorá je dušou všetkého apoštolátu. Laici sú však povolaní najmä na to, aby zabezpečili prítomnosť a účinkovanie Cirkvi na tých miestach a v tých okolnostiach, kde sa ona môže stať soľou zeme jedine ich prostredníctvom. A tak každý laik práve vďaka darom, ktorých sa mu dostalo, je svedkom a zároveň živým nástrojom poslania samej Cirkvi „podľa miery, akou nás obdaroval Kristus" (Ef 4,7).
Popri tomto apoštoláte, ktorý sa týka všetkých veriacich bez výnimky, laici môžu byť rozličným spôsobom pozvaní aj bezprostrednejšie apoštolsky spolupracovať s hierarchiou, podobne ako tí mužovia a ženy, čo pomáhali apoštolovi Pavlovi pri hlásaní evanjelia, veľa sa ustávajúc v Pánovi (porov. Flp 4, 3; Rim 16,3 a n.) Okrem toho majú predpoklady, aby ich hierarchia prijala do niektorých funkcií s duchovným poslaním.
Slovom, na všetkých laikov dolieha vznešená povinnosť pracovať na tom, aby sa spasiteľné Božie úmysly čím ďalej tým viac uskutočňovali všade na svete na všetkých ľuďoch všetkých čias. Nech sa im preto všade umožní, aby aj oni, podľa svojich síl a súhlasne s požiadavkami doby mali aktívnu účasť na spásnom diele Cirkvi.

Vykonávanie spoločného kňazstva vo všednom dni

34. Keďže najvyšší a večný kňaz Ježiš Kristus aj prostrednícvom laikov chce pokračovať vo svojom svedectve a vo svojej 422
službe, oživuje ich svojím Duchom a neprestajne ich pobáda na každé dobré a dokonalé dielo.
Tak ako ich totiž úzko spája so svojím životom a poslaním, aj ich robí účastnými na svojej kňazskej funkcii, aby konali duchovné bohoslužby na Božiu slávu a na spásu ľudí. A teda laici, keďže sú zasvätení Kristovi a pomazaní od Ducha Svätého, sú podivne povolaní a pripravení, aby prinášali čoraz hojnejšie duchovné ovocie. Veď všetky ich skutky,

modlitby a apoštolské podujatia, manželský a rodinný život, každodenná práca, duchovné a fyzické zotavenie, ak sa konajú podľa Ducha, ba aj životné ťažkosti, ak sa trpezlivo znášajú, sa stávajú duchovnými obetami, ľúbeznými Bohu v Ježišovi Kristovi (porov. 1 Pt 2,5), s vrúcnou nábožnosťou prinášanými Bohu spolu s obetou Pánovho tela pri slávení Eucharistie. A tak laici tým, že si ako ctitelia Boha všade bezúhonne počínajú, zasväcujú mu sám svet.

Zodpovednosť a sloboda laikov

423 37. […] Duchovní pastieri nech uznávajú a napomáhajú vážnosť a zodpovednosť laikov v Cirkvi; nech radi používajú ich rozumné rady; nech im s dôverou zverujú úlohy v službách Cirkvi a nech im ponechajú slobodné pole činnosti, ba nech ich povzbudzujú, aby sa dali do práce aj z vlastnej iniciatívy. Nech pozorne a s otcovskou láskou v Kristovi posudzujú podujatia, želania a túžby, ktoré im laici predkladajú. A nech pastieri duší uznávajú spravodlivú slobodu, ktorá všetkým patrí v občianskej spoločnosti. […]

7. hlava: Eschatologický ráz putujúcej Cirkvi
a jej jednota s nebeskou Cirkvou

Čas Cirkvi

424 48. Cirkev, do ktorej nás všetkých povoláva Ježiš Kristus a v ktorej pomocou milosti Božej nadobúdame svätosť, bude dovŕšená až v nebeskej sláve, keď nadíde čas obnovy všetkých vecí (Sk 3, 21) a spolu s ľudským pokolením sa v Kristovi dokonale prerodí aj celý svet, ktorý je veľmi úzko spätý s človekom a skrze neho dosahuje svoj cieľ (porov. Ef 1,10; Kol 1, 20; 2 Pt 3, 10–13). […]
Nás už teda zastihla posledná fáza vekov (porov. 1 Kor 10, 11); obnova sveta je neodvratiteľne stanovená a určitým spôsobom sa naozaj anticipuje na tomto svete, lebo Cirkev sa vyznačuje už na tejto zemi opravdivou, i keď ešte nedo-

konalou svätosťou. Avšak kým nebudú nové nebesá a nová zem, na ktorých prebýva spravodlivosť (porov. 2 Pt 3,13), putujúca Cirkev má vo svojich sviatostiach a ustanovizniach, ktoré patria súčasnému veku, tvárnosť tohto pominuteľného sveta, ktorá sa míňa, a sama žije uprostred stvorenstva, ktoré doposiaľ vzdychá a zvíja sa v bolestiach a očakáva zjavenie Božích detí (porov. Rim 8,19–22). […]

2. UČITEĽSKÁ SLUŽBA (MAGISTÉRIUM) V CIRKVI

STARŠIE DOKUMENTY O PRIMÁTE RÍMSKEHO PÁPEŽA

Najdôležitejšie svedectvá staroveku a stredoveku o primáte rímskeho biskupa boli prevzaté do dekrétov Prvého vatikánskeho koncilu (pozri č. 441 a 450). Tu sa iba vymenúvajú.

425 *1. Vyhlásenie pápežského vyslanca na Efezskom koncile (431) o primáte*
3056 *rímskeho biskupa, ktoré bolo koncilom jednomyseľne prijaté.*

426 *2. Vyznanie viery pápeža Hormisdasa, ktorého podpisom bola asi 250*
363 *východnými biskupmi odstránená akaciovská schizma (484–519); toto*
364 *Vyznanie viery neskôr prevzal aj ôsmy všeobecný a Štvrtý konštantinopolský koncil (869).*

427 *3. Vyznanie viery, ktoré cisár Michal Paleologos ako zástupca východnej*
861 *cirkvi prostredníctvom svojho vyslanca podpísal na Lyonskom koncile (1274) (pozri č. 921–929).*

LIST PÁPEŽA LEVA IX. MICHALOVI KERULLÁRIOVI (1053)

Po Fotiovej schizme (pozri pozn. 328) zavládli medzi Rímom a Konštantinopolom na začiatku 10. stor. opäť normálne vzťahy, ktoré sa viac-menej udržali dovtedy, kým sa Michal Kerullários nestal konštantinopolským patriarchom (1043). Chcel vyvolať spor s pápežom, aby ho využil ako zámienku na odtrhnutie. Takú zámienku našiel v rituálnych odlišnostiach medzi Východom a Západom, predovšetkým v západnom používaní nekvaseného chleba pri Eucharistii. V Konštantinopole došlo k závažným výtržnostiam proti príslušníkom latinského obradu.
Nemeckým kardinálom Humbertom von Silva Candida zostavená a pápežom Levom IX. podpísaná odpoveď sa vyhýba všetkým jednotlivým otázkam, skoro ich ani nespomína, a sústreďuje sa na rozhodujúci bod, od ktorého závisí všetko: na primátne postavenie rímskeho pápeža. V tom je aj význam tohto dokumentu, ktorý bol napísaný v rozhodujúcej chvíli, rok

predtým, ako museli pápežskí vyslanci v Hagii Sofii v Konštantinopole položiť na oltár exkomunikačný dokument.

Primát rímskeho pápeža

Hlava 7. [...] Svätá Cirkev je postavená na Skale, t.j. na 428
Kristovi, a na Petrovi čiže Kefasovi, synovi Jánovom, ktorý sa predtým volal Šimon, na skale, ktorú pekelné brány, totiž útoky bludárov, ktorí vedú samoľúbych ľudí do skazy, nepremôžu. Tak to prisľubuje Pravda sama, skrze ktorú je pravdivé to, čo je vždy pravdivé: „Pekelné brány ju nepremôžu." (Mt 16,18) A splnenie tohto prisľúbenia vyprosil Syn od Otca, ako o tom uisťuje Petra: „Šimon, Šimon, hľa satan..." (Lk 22, 32) Bol by niekto taký zaslepený, že by modlitbu toho, u ktorého chcieť je môcť, považoval akosi za neúčinnú? Či prestolom prvého spomedzi apoštolov, t.j. rímskou Cirkvou, skrze Petra samého, ako aj skrze jeho nástupcov, neboli zamietnuté, vyvrátené a zavrhnuté tvrdenia všetkých bludov? Či srdcia bratov neboli posilnené Petrovou vierou, ktorá doposiaľ nikdy nezakolísala a ani nezakolíše?

BULA PÁPEŽA BONIFÁCA VIII. *UNAM SANCTAM* (1302)

(Pozri pozn. 376)

Kým cirkevnopolitický obsah buly má iba časovo podmienený charakter, záverečná veta (tu č. 430) má dogmatickú záväznosť.

Uznanie pápežského primátu je potrebné na spásu

[...] Preto táto jedna a jediná Cirkev nemá dve hlavy ako 429
nejaký netvor, ale len jedno telo, jednu hlavu, totiž Krista a 872
jeho zástupcu Petra a Petrovho nástupcu. Pán povedal iba Petrovi: „Pas moje ovce!" (Jn 21, 17) „Moje", povedal, a to všeobecne, a nie jednotlivo, tieto alebo tamtie.
To sa chápe tak, že mu zveril všetky. Keď teda Gréci alebo iní hovoria, že oni neboli zverení Petrovi a jeho nástupcom, musia priznať, že nie sú z oviec Kristových, keďže Pán u Jána

povedal: Je len „jedno stádo a jeden pastier" (Jn 10, 16) [...]

430 Podriadiť sa rímskemu veľkňazovi je teda pre všetkých ľudí
875 úplne nevyhnutné na spásu: to vyhlasujeme, tvrdíme a definujeme.

KOSTNICKÝ KONCIL, 8. ZASADNUTIE (1415)

(Pozri pozn. 377)

Odsúdenie Wyclifových bludov

Bludy J. Wyclifa boli odsúdené postupne. Na Kostnickom koncile prevzali koncilovı́ otcovia odsúdenia čiastočne už predtým vyhlásené na Londýnskom koncile. Zo 45 článkov sa tu uvádzajú iba dva, ktoré sa bezprostredne vzťahujú na pápežský primát.

[431] 8. Ak je pápež predpoznaný a zlý, a preto je teda údom sata-
1158 na, nemá moc nad veriacimi, ktorú by mu bol niekto dal, iba ak cisár.

[432] 37. Rímska cirkev je synagógou satana a pápež nie je naj-
1187 bližším a bezprostredným námestníkom Kristovým a apoštolov.

KOSTNICKÝ KONCIL, 5. ZASADNUTIE (1415)

Dekrét *Sacrosancta* (6. apríla 1415)

Všeobecný Kostnický koncil je teologicky významný nielen odsúdením Wyclifa a Husa a definovaním, že pod jednou eucharistickou podobou je sviatostne prítomný celý Kristus s telom a krvou, ale predovšetkým odstránením západnej schizmy: bolo viac „pápežov" a každého z nich jeho prívrženci považovali za zákonného. Až voľbou Martina V. sa skončilo rozštiepenie západného kresťanstva.

Koncil na svojom 5. zasadnutí (1415) vydal dekrét Sacrosancta, ktorého teologická záväznosť je však až dodnes otázna. Iste, nebol definovaný radikálny konciliarizmus, podľa ktorého by vedenie Cirkvi bolo prešlo od pápeža na koncil. Či však koncil môže konštatovať, že nejaký pápež na základe duševnej choroby, herézy alebo schizmy už nie je pápežom (možnosť, ktorú nemožno nikdy celkom vylúčiť), je teologicky významné, a preto tu prinášame najdôležitejšiu časť kostnického dekrétu, bez toho aby sme sa bližšie púšťali do otázky jeho teologickej záväznosti.

Synoda vyhlasuje po prvé: Ako v Duchu Svätom právoplatne zhro- 433
maždená, utvárajúca všeobecný koncil a reprezentujúca katolícku Cirkev má svoju moc bezprostredne od Krista. Musí ju každý, nech by bol akéhokoľvek stavu alebo akejkoľvek hodnosti, a to aj pápežskej, poslúchať vo všetkom, čo sa týka viery, prekonania uvedenej schizmy a reformy Cirkvi v hlave a v údoch. Takisto vyhlasuje: Každý, nech by bol akéhokoľvek stavu alebo akejkoľvek hodnosti, a to aj pápežskej, kto by tvrdošijne odopieral poslušnosť rozkazom, záverom, nariadeniam a predpisom tejto svätej synody a akéhokoľvek iného právoplatne zhromaždeného všeobecného koncilu ohľadom povedaného vyššie a vo všetkom, čo sa v súvislosti s tým stalo a malo stať, má byť, ak sa nespamätá, podrobený primeraným trestom a náležite potrestaný, použijúc, ak by to bolo potrebné, aj iné právne prostriedky. [...]

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

(Pozri pozn. 381)

Dekrét pre Grékov (1439)

Primát rímskeho pápeža

[...] Definujeme, že svätá Apoštolská stolica a rímsky veľ- 434
kňaz vlastnia primát nad celým zemským okruhom a že rím- 1307
sky veľkňaz je nástupcom svätého Petra, prvého spomedzi apoštolov, a prvým Kristovým zástupcom, a že je hlavou celej Cirkvi a otcom a učiteľom všetkých kresťanov; že jemu bola vo svätom Petrovi odovzdaná naším Pánom Ježišom Kristom plná moc pásť, riadiť a spravovať všeobecnú Cirkev, ako to obsahujú akty všeobecných koncilov a posvätné kánony. [...]

LIST PÁPEŽA PIA IX. ARCIBISKUPOVI V MNÍCHOVE–FREISINGU (1863)

Riadne magistérium Cirkvi

435 2879 [...] Chceme podľa zásluhy uznať, že *(niektorí nemeckí teológovia)* sa priznali k pravde, ktorá záväzne vyplýva z katolíckej viery. Chceme byť aj presvedčení, že nechceli povinnosť, ktorá úplne zaväzuje katolíckych učiteľov a spisovateľov, ohraničiť iba na to, čo sa neomylným úsudkom Cirkvi predkladá ako dogma, ktorú majú všetci veriť. A ani to nechceli vyhlásiť – sme o tom presvedčení –, že to dokonalé prilipnutie k zjaveným pravdám, ktorého úplnú nevyhnutnosť na dosiahnutie pravého pokroku vedy a na vyvrátenie bludov uznali, sa vraj môže dosiahnuť tak, že sa prijme viera a poslušnosť iba dogmám, ktoré Cirkev výslovne definovala. Aj keby išlo iba o to podriadenie sa, ktoré sa má prejaviť úkonom božskej viery, predsa by ju nebolo treba obmedzovať na výslovné dekréty všeobecných koncilov alebo rímskych veľkňazov či tejto Stolice. Treba ho rozšíriť aj na to, čo sa predkladá riadnym magistériom celej Cirkvi, rozšírenej po celom zemskom okruhu, ako zjavené od Boha, a preto sa toho ako patriaceho k viere katolícki teológovia pridržiavajú všeobecným a vytrvalým konsenzom.

PRVÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 4. ZASADNUTIE (1870)

PRVÁ DOGMATICKÁ KONŠTITÚCIA *PASTOR AETERNUS* O KATOLÍCKEJ CIRKVI (1870)

V nasledujúcom koncilovom vieroučnom dekréte sa najprv podáva učenie o priemáte rímskeho pápeža, potom nasleduje vlastná definícia. Za neomylné ustanovenie treba považovať iba posledný odsek jednotlivých hláv.

436 3050 3051 Aby večný pastier a biskup našich duší dal spásnemu vykupiteľskému dielu trvalý stav, rozhodol sa, že vybuduje svätú Cirkev, do ktorej by všetci veriaci boli zahrnutí putom jednej viery a jednej lásky akoby do domu živého Boha. Preto pred svojím oslávením prosil Otca nielen za apoštolov, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria: aby všetci boli jedno, ako aj Syn a Otec sú jedno (Jn 17, 20). A ak teda apoštolov, ktorých si vyvolil zo sveta, poslal tak, ako aj jeho poslal Otec (Jn 20,21), takisto chcel, aby v jeho Cirkvi boli pastieri a učitelia až do skončenia sveta (Mt 28, 20).
Aby však sám episkopát bol jednotný a nerozdelený a aby celé množstvo veriacich bolo skrze kňazov, navzájom spojených, zachované v jednote viery a spoločenstva, preto postavil na čelo ostatných apoštolov Petra a ustanovil v ňom večne trvajúci princíp a viditeľný základ tejto dvojnásobnej jednoty (viery a spoločenstva). Na jeho stálosti mal byť vybudovaný večný chrám a vysoká, až k nebesiam čnejúca Cirkev sa mala týčiť v sile tejto viery.

A pretože brány pekelné útočia zo všetkých strán zo dňa na 437 3052
deň s väčšou nenávisťou proti základu Cirkvi, ktorý položil Boh, aby ju – keby to bolo možné – vyvrátili, považujeme za nevyhnutné, aby sme so schválením posvätného koncilu na ochranu katolíckeho stáda, jeho neporušenosti a vzrastu predložili učenie o ustanovení, neprestajnom trvaní a povahe posvätného apoštolského primátu, na ktorom spočíva sila a pevnosť celej Cirkvi, všetkým veriacim ako pravdu viery, ktorej sa majú držať, podľa starobylej a nemeniteľnej viery celej Cirkvi, a aby sme protikladné bludy, pre Pánovo stádo také zhubné, zavrhli a odsúdili.

1. hlava: Ustanovenie apoštolského primátu svätého Petra

Učíme teda a vyhlasujeme, že podľa svedectiev evanjelia pri- 438 3053 3054
mát jurisdikcie nad celou Cirkvou bezprostredne a priamo *sľúbil* a udelil Kristus Pán svätému Petrovi apoštolovi, lebo Pán iba Šimona, ktorému už predtým povedal „Budeš sa volať Kefas–Skala" (Jn 1,42) po jeho vyznaní „Ty si Mesiáš, Syn živého Boha" oslovil týmito slávnostnými slovami: „Blahoslavený si, Šimon, syn Jonášov, lebo ti to nezjavilo telo a krv, ale môj Otec, ktorý je na nebesiach. A ja ti hovorím: Ty si Peter a na tejto skale postavím svoju Cirkev a pekelné brány ju nepremôžu. Tebe dám kľúče od nebeského kráľovstva: čo zviažeš na zemi, bude zviazané v nebi, a čo roz-

viažeš na zemi, bude rozviazané v nebi." (Mt 16, 16 a nasl.)

439 3054 A iba Šimonovi Petrovi udelil Ježiš po svojom vzkriesení jurisdikciu najvyššieho pastiera a správcu nad celým jeho stádom slovami: „Pas moje baránky"; „Pas moje ovce" (Jn 21,15 a nasl.).

Tomuto jasnému učeniu Svätého písma, ako ho katolícka Cirkev vždy chápala, zjavne protirečia zhubné názory tých, čo prevracajú a popierajú spôsob riadenia, ktorý ustanovil Kristus Pán vo svojej Cirkvi, a popierajú, že by bol Kristus vystrojil iba Petra pred ostatnými apoštolmi – tak jednotlivo, ako aj všetkých pospolu – pravým a vlastným primátom jurisdikcie. *(A takisto protirečia učeniu Svätého písma)* tí, čo tvrdia, že tento primát nebol udelený bezprostredne a priamo svätému Petrovi, ale Cirkvi, a až skrze ňu Petrovi ako služobníkovi tej istej Cirkvi.

440 3055 Kto teda tvrdí, že svätý apoštol Peter nebol ustanovený Kristom Pánom za prvého spomedzi všetkých apoštolov a za hlavu celej bojujúcej Cirkvi, alebo že od toho istého Pána a Ježiša Krista priamo a bezprostredne prijal iba čestný primát, nie však primát pravej a vlastnej jurisdikcie, nech je exkomunikovaný.

2. hlava: Neprestajné trvanie primátu svätého Petra v rímskych veľkňazoch

441 3056 Čo však Kristus Pán, Knieža pastierov a najvyšší pastier oviec, vo svätom Petrovi ustanovil na večnú spásu a stále dobro Cirkvi, to musí z jeho autority nutne pretrvávať v Cirkvi, ktorá – založená na skale – bude stále pevne stáť až do skončenia vekov. „Nikto nepochybuje, ba všetkým vekom je známe, že svätý a najblaženejší Peter, prvý spomedzi apoštolov a hlava a stĺp viery a základ katolíckej Cirkvi, dostal od Pána Ježiša Krista, Spasiteľa a Vykupiteľa ľudského pokolenia, kľúče od Kráľovstva, a on žije až do tohto času a vždy vo svojich nástupcoch", biskupoch Svätej rímskej stolice, ktorú on sám založil a svojou krvou posvätil a jej predsedá a „vykonáva sudcovskú službu" *(Efezský koncil).*

A tak každý, kto je na tejto Stolici nástupcom Petrovým, podľa ustanovenia samého Krista dostáva Petrov primát nad celou Cirkvou. „Zostáva teda nariadením pravdy a svätý Peter, zotrvávajúc v prijatej sile skaly, nikdy neopustil prevzaté kormidlo Cirkvi." (Lev Veľký) Preto sa s rímskou Cirkvou „v dôsledku jej vyššieho prvenstva" vždy „musela nevyhnutne celá Cirkev, t.j. všetci veriaci zovšadiaľ, dohodnúť" (Irenej), aby sa v tejto Svätej stolici, z ktorej prúdia práva ctihodného spoločenstva na všetkých, skĺbili do jedného tela ako údy, ktoré sú spojené s hlavou. 442 3057

Kto teda tvrdí, že svätý Peter v primáte nad celou Cirkvou nemá trvalých nástupcov na základe ustanovenia samého Krista Pána čiže podľa božského práva; alebo že rímsky veľkňaz nie je nástupcom svätého Petra v tomto primáte, nech je exkomunikovaný. **443** 3058

3. hlava: Obsah a podstata primátu rímskeho veľkňaza

Opierajúc sa preto o zjavné svedectvá svätých Písem a nadväzujúc na jasné a zreteľné dekréty našich predchodcov, rímskych veľkňazov, ako aj všeobecných koncilov, obnovujeme definície Florentského ekumenického koncilu, podľa ktorého všetci veriaci v Krista majú veriť, „že Svätá apoštolská stolica a rímsky veľkňaz vlastnia primát nad celým zemekruhom a že sám rímsky veľkňaz je nástupcom svätého Petra, prvého spomedzi apoštolov, a pravým zástupcom Kristovým, a že je hlavou celej Cirkvi a otcom a učiteľom všetkých kresťanov, že jemu bola vo svätom Petrovi od nášho Pána Ježiša Krista odovzdaná plná moc pásť, riadiť a spravovať všeobecnú Cirkev, ako to obsahujú akty všeobecných koncilov a posvätné kánony." 444 3059

445 3060 A preto učíme a vyhlasujeme, že rímska cirkev podľa Pánovho nariadenia dostala nad všetkými inými cirkvami *primát riadnej moci* a táto moc jurisdikcie rímskeho veľkňaza, ktorá má skutočne biskupskú povahu, je bezprostredná. Voči nej sú pastieri, ako aj veriaci, tak jednotlivci, ako aj vcelku, akéhokoľvek obradu a hodnosti zaviazaní povinnosťou hierarchickej podriadenosti a opravdivej poslušnosti, a to nielen vo veciach, ktoré sa týkajú viery a mravov, ale aj tých, ktoré sa týkajú disciplíny a riadenia Cirkvi, rozšírenej po celom zemekruhu. Zachovávajúc túto jednotu s rímskym veľkňazom v spoločenstve a vo vyznávaní tej istej viery, Cirkev Kristova je takto jednotným stádom pod jedným najvyšším pastierom. Toto je učenie katolíckej pravdy, od ktorej sa nemôže nikto odchýliť a chcieť si pritom zachovať vieru a zaistiť spásu.

446 3061 3062 Táto moc najvyššieho veľkňaza nijako *neprekáža riadnej a bezprostrednej moci biskupskej jurisdikcie,* ktorou biskupi, ustanovení Duchom Svätým (porov. Sk 20, 28), nastúpili na miesto apoštolov a ako praví pastieri im zvereného stáda každý jeden pasie a riadi svoje stádo. A túto moc najvyšší a všeobecný pastier uznáva, upevňuje a bráni, ako to už povedal svätý Gregor Veľký: „Moja česť je cťou všeobecnej Cirkvi. Moja česť je pevnou životnou silou mojich bratov. Vtedy som opravdivo uctievaný, keď sa jednotlivcom neupiera česť, ktorá im patrí."
Ďalej z tejto najvyššej moci rímskeho veľkňaza, ktorou spravuje celú Cirkev, vyplýva, že mu prináleží právo, aby sa vo výkone tejto služby *slobodne stýkal* s pastiermi a stádami celej Cirkvi, aby ich tak mohol na ceste spásy poučovať a riadiť. Preto odsudzujeme a zavrhujeme názory tých, čo hovoria, že týmto kontaktom medzi najvyššou hlavou a pastiermi stáda možno dovolene zabrániť, alebo že podliehajú svetskej moci, a preto tvrdia, že to, čo je Svätou stolicou alebo jej autoritou ustanovené na riadenie Cirkvi, nemá účinnosť a platnosť, ak nie je potvrdené súhlasom (placet) svetskej moci.

447 3063 Pretože rímsky veľkňaz podľa božského práva apoštolského primátu je na čele celej Cirkvi, učíme a aj vyhlasujeme, že je

najvyšším sudcom veriacich a vo všetkých kauzách, patriacich pod cirkevné vyšetrovanie, možno podať rekurz na jeho súd. O úsudku Apoštolskej stolice však nikto nesmie nanovo rokovať, pretože nad ňu niet vyššej autority a nikomu nie je dovolené súdiť jej súd. Preto od správnej cesty pravdy zablúdili tí, čo tvrdia, že od súdov rímskeho veľkňaza sa možno odvolať na všeobecný koncil ako na autoritu, ktorá by vraj mala byť vyššia ako autorita rímskeho veľkňaza.

Kto teda hovorí, že rímsky veľkňaz má iba službu dozoru alebo usmerňovania, nie však plnú a najvyššiu moc jurisdikcie nad celou Cirkvou, a to nielen vo veciach viery a mravov, ale aj v tých, ktoré sa týkajú disciplíny a riadenia Cirkvi roztrúsenej po celom zemekruhu; alebo (kto hovorí), že má iba väčší podiel, nie však celú plnosť tejto najvyššej moci; alebo že táto jeho moc nie je riadna a bezprostredná či ohľadom všetkých jednotlivých cirkví, či ohľadom všetkých a jednotlivých pastierov a veriacich, nech je exkomunikovaný. **448** 3064

4. hlava: *Neomylné magistérium rímskeho veľkňaza*

V tomto apoštolskom primáte, ktorý má rímsky veľkňaz ako nástupca prvého spomedzi apoštolov Petra nad celou Cirkvou, je zahrnutá aj *najvyššia moc magistéria.* Svätá stolica sa toho vždy pridržiavala, trvalý úzus Cirkvi to potvrdzuje a ohlásili to aj všeobecné koncily, predovšetkým tie, na ktorých sa stretol Východ so Západom v jednote viery a lásky. 449 3065

Otcovia Štvrtého konštantinopolského koncilu, kráčajúc po stopách svojich predchodcov, slávnostne vyhlásili: „Začiatok spásy je zachovávať pravidlo správnej viery. [...] A pretože výrok nášho Pána Ježiša Krista »Ty si Peter a na tejto skale vystavím svoju Cirkev« (Mt 16, 18) nemôže ostať nesplnený, to, čo bolo povedané, potvrdzuje výsledok: na Apoštolskej stolici bolo totiž katolícke náboženstvo zachované vždy nedotknuté a posvätné učenie sa vždy ohlasovalo. Od jej viery a jej učenia sa nechceme nikdy odlúčiť a dúfame, že 450 3066 3067 3068

sme hodni žiť v jednom spoločenstve, ktoré ohlasuje Svätá stolica. V nej má základ úplná a pravá pevnosť kresťanského náboženstva."

So schválením Druhého lyonského koncilu Gréci vyznali: „Svätá rímska cirkev má najvyšší a plný primát a vládu nad celou katolíckou Cirkvou. Ona si v pravde a pokore uvedomuje, že tento primát dostala od samého Pána vo svätom Petrovi, prvom spomedzi apoštolov a hlave apoštolov, ktorého nástupcom je rímsky veľkňaz, s plnosťou moci. A tak ako je ona sama pred všetkými inými zaviazaná obhajovať pravdy viery, aj vznikajúce otázky ohľadom viery sa musia rozhodnúť jej súdom." *(Pozri č. 929)*

Napokon Florentský koncil vyhlasuje: „Rímsky veľkňaz je skutočným nástupcom Krista, je hlavou celej Cirkvi, otcom a učiteľom všetkých kresťanov. Jemu je vo svätom Petrovi odovzdaná naším Pánom Ježišom Kristom plná moc pasenia, riadenia a spravovania celej Cirkvi." *(Pozri č. 434)*

451 Aby splnili túto pastiersku úlohu, naši *predchodcovia* sa stále
3069 neúnavne usilovali, aby sa spásne Kristovo učenie rozširova-
3070 lo medzi všetkými národmi sveta. A s rovnakou starostlivosťou bdeli, aby tam, kde bolo prijaté, bolo zachované nedotknuté a čisté. Preto biskupi celého zemekruhu či ako jednotlivci, alebo zhromaždení na synodách zachovávali oddávna existujúcu obyčaj cirkví a starobylé pravidlo: o osobitných nebezpečenstvách, ktoré vznikli v záležitostiach viery, referovali tejto Apoštolskej stolici, aby sa ujmy na viere napravili predovšetkým tam, kde viera nemôže utrpieť nijakú ujmu.

Rímski veľkňazi však podľa požiadaviek časových okolností a situácie, zvolaním všeobecných koncilov alebo zistením mienky Cirkvi, roztrúsenej po celom zemekruhu, partikulárnymi synodami alebo inými prostriedkami, ktoré poskytovala Božia opatera, rozhodli, že sa treba pridržiavať toho, čo s Božou pomocou spoznali, že sa zhoduje so Svätým písmom a s apoštolskou tradíciou.

Petrovým nástupcom totiž nebol prisľúbený Duch Svätý, aby z jeho vnuknutia objavovali nové učenie, lež aby za jeho asistencie od apoštolov tradované Zjavenie čiže poklad (depozit) viery sväto ochraňovali a verne vykladali.

Ich *apoštolské učenie všetci ctihodní otcovia prijali* a svätí, pravo- 452
verní učitelia ho mali v úcte a pridržiavali sa ho. Boli pevne 3070
presvedčení, že tento prestol svätého Petra zostane navždy uchovaný od akéhokoľvek bludu, a to podľa božského prisľúbenia, ktoré náš Pán a Vykupiteľ dal prvému spomedzi učeníkov: „Prosil som za teba, aby neochabla tvoja viera. A ty, až sa raz obrátiš, posilňuj svojich bratov." (Lk 22, 32)

Túto charizmu pravdy a nikdy nezlyhávajúcej viery udelil 453
Boh Petrovi a jeho nástupcom na tomto prestole, aby túto 3071
vznešenú úlohu vykonávali pre spásu všetkých, aby celé 3072
Kristovo stádo skrze nich bolo odvracané od otráveného pokrmu bludu a bolo živené pokrmom nebeskej náuky, aby bola odstránená príležitosť na schizmu a aby celá Cirkev bola zachovaná jednotná, spočívajúc na svojom základe, pevná voči bránam pekla.

Keďže však práve v našom čase, keď je spásne pôsobenie apoštolskej úlohy tak veľmi žiaduce, nie je málo tých, čo sa vzpierajú tejto autorite, považujeme za bezpodmienečne potrebné, aby sme primát, ktorý jednorodený Syn Boží láskavo spojil s najvyššou pastierskou službou, slávnostne vyhlásili.

Definície pápežskej neomylnosti

Vo vernej nadväznosti na Tradíciu, zachovávanú od začiatku **454**
kresťanskej viery, na slávu Boha, nášho Spasiteľa, na povzne- 3073
senie katolíckeho náboženstva a na spásu kresťanských 3074
národov, so schválením posvätného koncilu učíme a definujeme ako od Boha zjavenú dogmu:

Keď rímsky veľkňaz hovorí s najvyššou učiteľskou mocou *(ex cathedra)*, t.j. keď v úlohe pastiera a učiteľa všetkých kresťanov so svojou najvyššou apoštolskou autoritou definuje učenie o viere alebo mravoch, ktorého sa má pridržiavať celá Cirkev, vtedy na základe božskej asistencie, ktorá mu bola prisľúbená vo svätom Petrovi, vlastní tú neomylnosť, ktorou chcel mať vystrojenú svoju Cirkev božský Vykupiteľ, keď ona definuje učenie o viere a mravoch. A preto takéto defi-

nície rímskeho veľkňaza sú nezmeniteľné samy od seba, nie však z konsenzu Cirkvi.

Kto by sa – čo nech Boh odvráti – opovážil protirečiť tejto našej definícii, nech je exkomunikovaný.

KOLEKTÍVNE VYHLÁSENIE NEMECKÉHO EPISKOPÁTU A JEHO SCHVÁLENIE PIOM IX. (1875)

Nasledujúci dokument je dôležitý pre otázku vzťahu medzi pápežskou a biskupskou mocou. Po Prvom vatikánskom koncile tvrdil nemecký kancelár Otto von Bismarck v jednom obežníku zo 14. mája 1872, že bezprostredným a všeobecným pápežovým primátom jurisdikcie sa biskupi stali iba pápežovými výkonnými orgánmi, že boli zdegradovaní na jeho úradníkov. Proti tomu sa ohradil nemecký episkopát v kolektívnom vyhlásení z januára a februára 1875, z ktorého uvádzame najdôležitejšie pasáže. Pius IX. vo svojom apoštolskom liste z 2. marca 1875 mimoriadne slávnostným spôsobom potvrdil toto učenie nemeckého episkopátu.

Vyhlásenie nemeckého episkopátu

455 3112 *(Bismarckov)* obežník tvrdí o dekrétoch Vatikánskeho koncilu: „Týmito dekrétmi sa pápež dostal do takého postavenia, že v každej diecéze môže prevziať biskupské právo a biskupskú územnú moc môže nahradiť pápežskou mocou." „Biskupská jurisdikcia sa rozplynula v pápežskej jurisdikcii." „Pápež už nevykonáva, ako doteraz, niektoré jednotlivé, jemu rezervované práva, lež celá plnosť božských práv je v jeho rukách." „V zásade nastúpil na miesto ktoréhokoľvek jednotlivého biskupa a závisí len od neho, či aj v praxi v ktorejkoľvek chvíli nastúpi na jeho miesto, keď pôjde o vzťah k občianskym vládam." „Biskupi sú iba jeho nástrojmi, jeho úradníkmi bez vlastnej zodpovednosti." „Vo vzťahu k občianskym vládam sú úradníkmi cudzieho monarchu, a to monarchu, ktorý v dôsledku svojej neomylnosti je úplne absolutistický, a to vo väčšej miere než ktorýkoľvek iný absolutistický monarcha sveta."

Všetky tieto tézy nemajú podklad a rozhodne sú v protiklade tak so slovami, ako aj s pravým zmyslom dekrétov Vatikánskeho koncilu; tento zmysel bol pápežom, episkopátom, predstaviteľmi katolíckej vedy častejšie vysvetlený.

Podľa týchto dekrétov je síce pápežova cirkevná moc jurisdikcie 456 3113
najvyššia, riadna a bezprostredná (potestas suprema, ordinaria et immediata), najvyššia moc riadenia, udelená pápežovi od Ježiša Krista, Syna Božieho, v osobe svätého Petra, rozprestierajúca sa priamo na celú Cirkev, a tak aj na každú jednotlivú diecézu a na všetkých veriacich, aby sa zachovala jednota viery, disciplíny a riadenia Cirkvi; a vôbec to nie je nejaké oprávnenie, pozostávajúce iba z určitých rezervovaných práv.

To však nie je nejaké nové učenie, ale stále uznávaná pravda katolíckej viery a zásada kanonického práva, učenie, ktoré Vatikánsky koncil nanovo vysvetlil a potvrdil proti bludom galikanizmu, jansenizmu a febronianizmu, a to v nadväznosti na výroky predchádzajúcich všeobecných koncilov. Podľa tohto učenia katolíckej Cirkvi pápež je biskupom Ríma, a nie biskupom nejakého iného mesta alebo diecézy, nie je biskupom Kolína, Vratislavi atď. Avšak ako biskup Ríma je súčasne aj pápežom, t.j. pastierom a hlavou celej Cirkvi, hlavou všetkých biskupov a všetkých veriacich, a jeho pápežská moc neožíva iba v nejakých výnimočných prípadoch, ale má platnosť a účinnosť vždy a všade. V tomto svojom postavení má pápež bdieť, aby každý biskup v celom rozsahu svojej služby plnil svoju povinnosť, a kde sa nejakému biskupovi kladie prekážka, alebo to vyžaduje iná nevyhnutnosť, tam má pápež právo a povinnosť nie ako biskup príslušnej diecézy, ale ako pápež zariadiť v nej všetko, čo patrí k jej administrovaniu. Tieto pápežské práva uznávali všetky štáty Európy až do dnešných čias ako práva patriace k systému katolíckej Cirkvi a vo svojich vyjednávaniach so Svätou stolicou jej držiteľa považovali za skutočnú hlavu celej katolíckej Cirkvi, biskupov a veriacich, a nie len za nositeľa určitých rezervovaných práv.

Dekréty Vatikánskeho koncilu neposkytujú nijaký podklad na tvr- 457
denie, že pápež sa nimi stal vladárom, a to v dôsledku svojej neo- 3114
mylnosti úplne absolutistickým vladárom vo väčšej miere než kto- 3115
rýkoľvek iný absolutistický monarcha sveta.

Ponajprv oblasť, na ktorú sa vzťahuje pápežova cirkevná moc, je podstatne odlišná od oblasti, na ktorú sa vzťahuje svetská suverenita monarchu; a nijaký katolík nepopiera plnú suverenitu kniežat v štátnej oblasti. Avšak odhliadnuc od toho, nemôže sa označenie absolútneho monarchu použiť na pápeža ani vo vzťahu k cirkevným záležitostiam, pretože podlieha božskému právu a je viazaný tým, čo Kristus ustanovil pre svoju Cirkev. On nemôže zmeniť zriadenie, ktoré dal Cirkvi jej božský Zakladateľ, ako to môže urobiť svetský zákonodarca s ústavou štátu. Cirkevné zriadenie spočíva vo

všetkých základných bodoch na božskom nariadení a je vyňaté spod akejkoľvek ľudskej svojvôle. Silou tohto božského ustanovenia, na ktorom pápežstvo spočíva, existuje aj episkopát; aj ten má svoje práva a povinnosti na základe ustanovenia, ktoré vydal sám Boh, a pápež nemá ani právo, ani moc ich meniť. Je teda úplne mylné také chápanie dekrétov Vatikánskeho koncilu, keď si niekto myslí, že sa nimi „biskupská jurisdikcia rozplynula v pápežskej jurisdikcii", že biskupi sú už len „nástrojmi pápežovými, že sú jeho úradníkmi bez vlastnej zodpovednosti". Podľa stáleho učenia katolíckej Cirkvi, ako ho výslovne vyjadril aj Vatikánsky koncil, biskupi nie sú iba pápežovými nástrojmi, nie sú pápežovými úradníkmi bez vlastnej zodpovednosti, ale „boli ustanovení Duchom Svätým a nastúpili na miesto apoštolov, pasú a riadia ako praví pastieri im zverené stádo". [...]
Čo sa však osobitne týka tvrdenia, že biskupi sa stali pápežovými úradníkmi bez vlastnej zodpovednosti, toto tvrdenie musíme čo najrozhodnejšie odmietnuť. Cirkev dozaista nie je takou spoločnosťou, v ktorej by bola prijatá nemorálna a despotická zásada, že rozkaz predstaveného v každom prípade ruší vlastnú zodpovednosť.

458 3116 Napokon názor, že pápež je „v dôsledku svojej neomylnosti dokonale absolutistickým vládarom", spočíva na úplne mylnom chápaní dogmy o pápežovej neomylnosti. Ako to Vatikánsky koncil jasnými a zreteľnými slovami vyslovil a zo samej povahy veci to vyplýva, táto neomylnosť sa vzťahuje jedine na vlastnosť najvyššieho pápežského magistéria: to sa však presne kryje s tou istou oblasťou ako aj neomylné magistérium Cirkvi vôbec, a je viazané na učenie Svätého písma a Tradície, ako aj na definície, ktoré cirkevné magistérium už vydalo.
Čo sa týka pápežských vládnych záležitostí, nič sa na tom ani najmenej nezmenilo. [...]

Z listu Pia IX. zo 4. marca 1975

459 3117 Jasnosť a solídnosť vášho vyhlásenia *(nemeckých biskupov)* je taká, že si už nič viac nemožno želať, a tak poskytuje iba príležitosť, aby sme vám čo najsrdečnejšie blahoželali. Avšak zákerná mienka niektorých časopisov, ktoré by chceli opäť oživiť obežník, ktorý ste vy vyvrátili, mienka, že netreba vôbec veriť vášmu vysvetleniu, lebo vraj predstavuje oslabenie, a je preto takým výkladom koncilových dekrétov, ktorý nezodpovedá chápaniu Apoštolskej stolice, núti nás vydať ešte rozhodnejšie vyhlásenie. Zavrhujeme preto túto ľstivú a osočovateľskú insinuáciu *(týchto časopisov)*. Vaše vyhlásenie podáva pôvodné katolícke učenie, ktoré je aj učením posvätného koncilu a tejto Svätej stolice, obraňuje ho jasnými a nevyvrátiteľnými dôvodmi a vysvetľuje ho tak jasne, že je každému zemskému človekovi pochopiteľné, že sa v napadnutých definíciách (koncilu) nenachádza nijaká novota. [...]

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *HUMANI GENERIS (1950)*

(Porov. pozn. 71)

Nasledujúci text z encykliky Humani generis je významný z viacerých hľadísk. Nanovo pripomína staré učenie (porov. č. 435), že teológ ako taký sa musí vnútorným súhlasom prikloniť k učeniu cirkevného magistéria a musí sa ním dať viesť, a to všade tam, kde slávnostná definícia Cirkvi alebo osobitná kvalita učenia riadneho magistéria vyžaduje vlastný súhlas viery s božskou a katolíckou vierou, ale aj tam, kde Cirkev záväzne hovorí v inom, nie definujúcom doktrinálnom dokumente. Toto platí aj tam, kde sa týmto nie definujúcim spôsobom ukončuje dovtedy otvorená kontroverzia medzi teológmi. Podobný význam má však iný odsek textu: prízvukuje, že teológia ešte nie je na konci, že biblická teológia a pozitívna, historická teológia nielen ukazuje, že dnešné cirkevné učenie je zákonnou formuláciou učenia Písma a starej Tradície (čo predstavuje aj jednu z jej dôležitých úloh), ale že tieto obidve vedy musia, vychádzajúc z prameňov, udržiavať teológiu vždy živú, lebo Písmo je nevyčerpateľným, teda tradičnou teológiou ešte vôbec nevyčerpaným prameňom, ktorý každú špekuláciu, ktorá je zamýšľaním sa nad práve počutým, aby ho mohla ešte lepšie počúvať, jedine uchránená od formalistickej jalovosti.

Teológia a magistérium

V skutočnosti idú predstavitelia nového smeru, žiaľ, od podceňovania scholastickej teológie ľahko o krok ďalej k zanedbávaniu, ba 460 3884 3885
až k pohŕdaniu samým cirkevným magistériom, ktoré túto teológiu svojou autoritou tak dôrazne schvaľuje. Na toto cirkevné magistérium sa pozerajú ako na brzdu pokroku a prekážku vedy; mnohí nekatolíci ho zase chápu ako určitý druh neoprávnenej uzdy, ktorá niektorým otvoreným teológom prekáža pri obnovení ich odboru. A predsa cirkevné magistérium musí byť pre každého teológa vo veciach viery a mravov najbližšou a všeobecnou normou pravdy, pretože tomuto magistériu zveril Kristus Pán celý depozit

viery, Sväté písmo a božskú tradíciu, aby ho obhajovalo a vysvetľovalo. Napriek tomu sa však povinnosť, ktorú veriaci majú – vyhýbať sa aj tým omylom, ktoré sa viac-menej približujú k bludu, a preto majú zachovávať ustanovenia a dekréty, ktorými takéto zvrátené názory Svätá stolica odsúdila a zakázala –, neraz tak obchádza, ako keby vôbec nejestvovala. Čo rímski pápeži vo svojich encyklikách predkladajú o povahe a zriadení Cirkvi, mnohí zámerne nechávajú bez povšimnutia, a to preto, aby sa presadil nejaký menej presný pojem, ktorý je – ako vysvetľujú – prevzatý zo starých cirkevných Otcov, najmä gréckych. Pretože vraj pápeži, tak jednostajne tvrdia, nemajú zámer predkladať úsudok o otázkach, ktoré sú medzi teológmi sporné; treba sa vraj vrátiť k starým prameňom a novšie vyhlásenia a dekréty cirkevného magistéria vysvetľovať podľa spisov staroveku.

Mohlo by sa zdať, že je to povedané výstižne, no nie je to bez klamu. Isteže je správne, keď pápeži a teológovia vo všeobecnosti nechávajú slobodu v otázkach, ktoré boli významnými Božími učencami tak alebo onak chápané; ale dejiny učia aj to, že mnohé veci, ktoré najprv boli predmetom slobodnej mienky, neskôr už nepripúšťali nijakú slobodu mienky.

Nemožno sa ani domnievať, že to, čo sa hovorí v pápežských encyklikách, nevyžaduje samo osebe súhlas, lebo najvyšší veľkňazi v takých listoch nevystupujú so svojou najvyššou učiteľskou mocou. Tu totiž hovorí riadne magistérium, o ktorom platí výrok: „Kto vás počúva, mňa počúva“ (Lk 10, 16); a veci, ktoré sa v encyklikách predkladajú a zdôrazňujú, patria už odinakiaľ ku katolíckemu učeniu. A keď sa najvyšší veľkňazi vo svojich úradných aktoch zámerne vyslovujú o veci doteraz kontroverznej, všetkým je jasné, že podľa mienky a vôle tých istých veľkňazov túto vec nemožno považovať za predmet slobodnej diskusie medzi teológmi.

Správne používanie a zneužívanie prameňov Zjavenia

461
3886 Je správne aj to, že teológovia sa musia stále vracať k prameňom božského Zjavenia: ich úlohou je, aby naznačili, nakoľko sa to, čo živé magistérium vyučuje, nachádza či výslovne alebo implicitne vo Svätom písme alebo v božskej Tradícii. K tomu pristupuje, že obidva pramene Bohom zjaveného učenia obsahujú také bohaté a také významné poklady viery, že vskutku nemôžu byť nikdy vyčerpané. Preto sa posvätné disciplíny štúdiom posvätných prameňov stále omladzujú, kým naproti tomu špekulácia, ktorá zanedbáva ďalší výskum posvätného pokladu, sa podľa skúsenosti stáva jalovou. To však nie je dostatočný dôvod, aby sa teológia, a to aj takzvaná pozitívna, postavila na ten istý stupeň ako čisto historická veda. Boh dal totiž svojej Cirkvi spolu s uvedenými posvätnými prameňmi živé magistérium, aby ono aj to, čo sa v depozite viery nachádza iba nejasne a akoby implicitne, vysvetlilo a objasnilo a zdôraznilo. Toto depozitum viery božský Vykupiteľ nezveril ani jednotlivým veriacim, ani samým teológom, aby ho autenticky vysvetľovali, ale jedine magistériu Cirkvi. Keď však Cirkev túto svoju úlohu vykonáva, ako sa to v priebehu storočí veľmi často stalo, či riadnym alebo mimoriadnym výkonom tej istej úlohy, je celkom zrejmé, že metóda, ktorá pomocou nejasného vysvetľuje jasné, je úplne falošná, a že všetci musia sledovať opačný postup. Preto náš predchodca nezabudnuteľnej pamäti Pius IX. k vysvetleniu, že najvznešenejšou úlohou teológie je, aby ukázala, ako je Cirkvou definované učenie obsiahnuté v prameňoch viery, nie bez vážnej príčiny pripojil slová: „v tom istom zmysle, v akom bolo Cirkvou definované.“

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 5. ZASADNUTIE (1964)

DOGMATICKÁ KONŠTITÚCIA O CIRKVI

3. hlava dogmatickej konštitúcie o Cirkvi (pozri pozn. 408) je, ako hovorí už nadpis, venovaná hierarchickému zriadeniu Cirkvi a osobitne biskupskej službe. Zaoberať sa touto témou bolo – ako rozšírenie Prvého vatikánskeho koncilu – nevyhnutné, pretože tento koncil sa mohol v dôsledku svojho predčasného prerušenia vysloviť iba o primáte pápeža a o pápežskej neomylnosti. Biskupská služba tak vo funkcii vedenia jednotlivých partikulárnych cirkví, aj ako kolégium potrebovala naliehavo zhodnotenie, aby nepadla za obeť jednostrannému centralizmu.

Čl. 18 uvádza tému celej hlavy a hovorí o posvätnej plnej moci, ktorá patrí nositeľom služby. Čl. 20 túto plnú moc biskupov odvodzuje z božského ustanovenia, pretože biskupi nastúpili ako pastieri Cirkvi na miesto apoštolov. Pretrvávanie apoštolskej služby treba vidieť v prísnej paralele k službe Petrovej. Čl. 22 hovorí o kolégiu biskupov, ktoré existuje v Cirkvi z božského ustanovenia, a nie je iba dodatočnou sumou jednotlivých biskupov. Kolégium biskupov je nástupcom kolégia apoštolov, má – vedno s pápežom – tie isté plné moci ako Petrov nástupca, a preto túto plnú moc neudeľuje pápež. Pápež je však predsa len spolukonštitujúcim členom kolégia biskupov, a to tak, že bez neho kolégium biskupov svoju plnú moc stráca. Tým sa načrtávajú aj možnosti a hranice výkonu biskupskej kolegiálnej služby. Čl. 25 opakuje učenie Prvého vatikánskeho koncilu o neomylnosti pápeža a hovorí o ňom z hľadiska poslušnosti viery, ktorú má kresťan preukazovať

aj riadnemu (nie neomylnému) magistériu pápeža, bez toho, aby bližšie rozoberal určité podmienky tejto poslušnosti viery (pozri o tom č. 468–469). Druhý odsek tohto článku hovorí o predpokladoch, podľa ktorých univerzálny episkopát v učení viery a mravov definitívne predkladá záväzné učenie. Avšak aj jednotlivému biskupovi treba, podobne ako aj pápežovi, preukazovať poslušnosť viery, keď učí ako svedok viery univerzálnej Cirkvi.

3. hlava: Hierarchické zriadenie Cirkvi, osobitne biskupská služba

Úloha tejto hlavy: pokračovať v učení Prvého vatikánskeho koncilu

462 18. Kristus Pán vo svojej Cirkvi ustanovil na vedenie a stály vzrast Božieho ľudu rozličné služby, určené pre dobro celého tela. Vysluhovatelia, ktorí majú posvätnú moc, slúžia svojim bratom, aby všetci, čo patria medzi Boží ľud – a preto sa tešia skutočnej kresťanskej dôstojnosti –, boli spasení, sledujúc spoločne v slobode a poriadku ten istý cieľ.
Tento svätý cirkevný koncil, kráčajúc v šľapajach Prvého vatikánskeho koncilu, spolu s ním učí a vyhlasuje, že Ježiš Kristus, večný Pastier, založil svätú Cirkev, vyšlúc apoštolov, ako on sám bol vyslaný od Otca (porov. Jn 20, 21); a chcel, aby ich nástupcovia, totiž biskupi, boli v jeho Cirkvi pastiermi až do skončenia vekov. Aby však espiskopát bol len jeden a jednotný, na čelo ostatných apoštolov postavil blaženého Petra a ustanovil ho za veľký a viditeľný princíp a základ jednoty viery a spoločenstva. Toto učenie o ustanovení, stálom trvaní, moci a zmysle posvätného primátu rímskeho pápeža a o jeho neomylnom magistériu svätý cirkevný koncil znovu všetkým veriacim ukladá pevne veriť; a pokračujúc v začatom diele, uzniesol sa vyznať a vyhlásiť pred tvárou všetkých učenie o biskupoch, nástupcoch apoštolov, ktorí spolu s Petrovým nástupcom, námestníkom Kristovým a viditeľnou hlavou celej Cirkvi, spravujú dom živého Boha.

Biskupská služba spočíva v božskom ustanovení

20. Božské poslanie, ktorým Kristus poveril apoštolov, 463
bude trvať až do skončenia vekov (porov. Mt 28, 20), keďže evanjelium, ktoré majú hlásať, je pre Cirkev v každom čase základom večného života. Preto sa apoštoli postarali o ustanovenie svojich nástupcov v tejto hierarchicky usporiadanej spoločnosti.
Mali totiž nielen rozličných spolupracovníkov vo svojej službe, ale – aby im zverené poslanie pokračovalo aj po ich smrti, zanechali svojim bezprostredným spolupracovníkom akoby závetom úlohu pokračovať v diele, ktoré oni začali, a upevňovať ho, porúčajúc im bedliť nad celým stádom, nad ktorým ich Duch Svätý ustanovil za dozorcov, aby pásli Božiu Cirkev (porov. Sk 20, 28). Ustanovili teda týchto mužov a potom im uložili, aby po ich smrti prebrali ich službu iní osvedčení mužovia. A medzi rozličnými službami, ktoré sa vykonávajú v Cirkvi od prvotných čias, má podľa svedectva Tradície čelné postavenie služba biskupov, ktorí nepretržitým nástupníctvom , postupujúcim od prvopočiatku, sú výhonkami apoštolského kmeňa. Ako svedčí svätý Irenej, prostredníctvom tých, ktorých apoštoli ustanovili za biskupov a ich nástupcov až po naše časy, prejavuje sa a opatruje po celom svete apoštolská tradícia.
Biskupi sa teda spolu s kňazmi a diakonmi, svojimi pomocníkmi, podujali na službu pospolitosti a stoja namiesto Boha na čele stáda, ktorému sú pastiermi ako učitelia viery, kňazi svätej bohoslužby a vykonávatelia cirkevnej moci. Tak ako má stále trvanie služba, ktorou Pán poveril osobitne Petra, prvého spomedzi apoštolov, a ktorá sa má prenášať na jeho nástupcov, takisto trvá aj služba apoštolov viesť Cirkev, ktorú má natrvalo vykonávať posvätný biskupský stav. Preto posvätný cirkevný koncil učí, že biskupi sú z Božieho ustanovenia nástupcami apoštolov ako pastieri Cirkvi; kto ich počúva, počúva Krista, a kto nimi pohŕda, pohŕda Kristom, ako aj tým, kto poslal Krista (porov. Lk 10,16).
(Čl. 21 o episkopáte ako sviatosti, pozri č. 725)

Kolégium biskupov

464 22. Tak ako z ustanovenia Pánovho svätý Peter a ostatní apoštoli tvorili jediné apoštolské kolégium, rovnakým spôsobom sú medzi sebou spojení rímsky pápež, nástupca Petrov, a biskupi, nástupcovia apoštolov. Už starodávna disciplína, podľa ktorej biskupi celého sveta boli spojení medzi sebou a s rímskym pápežom zväzkom jednoty, lásky a pokoja, ako aj cirkevné koncily, ktoré sa schádzali, aby sa na nich spoločne rozhodovalo aj o veľmi dôležitých veciach po zhodnotení uznesenia radou mnohých, sú prejavmi kolegiálneho rázu zloženia biskupského stavu. Túto kolegiálnosť jasne potvrdzujú všeobecné cirkevné koncily, ktoré sa konali v priebehu vekov. Dosvedčuje ju aj dávna obyčaj zvolať viacerých biskupov, aby mali účasť na povýšení novozvoleného na veľkňazskú hodnosť. Včlenenie do biskupského kolégia sa uskutočňuje prijatím sviatosti biskupskej vysviacky a hierarchickým spoločenstvom s hlavou a údmi kolégia biskupov.

Pápež a kolégium biskupov

465 Kolégium biskupov čiže zbor biskupov nemá však moc, ak sa nechápe spolu so svojou Hlavou, rímskym pápežom, Petrovým nástupcom, ktorého právomoc primátu zostáva nedotknutá voči všetkým, tak duchovným pastierom, ako aj veriacim. Rímsky pápež má totiž mocou svojej služby námestníka Kristovho a pastiera celej Cirkvi plnú, najvyššiu a všeobecnú právomoc nad Cirkvou, ktorú môže vždy slobodne vykonávať. No episkopát, ktorý je nástupcom kolégia apoštolov, je spolu so svojou hlavou, rímskym pápežom – a nikdy nie bez tejto hlavy – aj nositeľom najvyššej a plnej moci nad celou Cirkvou; túto moc však možno vykonávať iba so súhlasom rímskeho pápeža. Pán ustanovil jediného Šimona za skalu a kľúčiara Cirkvi (porov. Mt 16,18–19) a urobil ho pastierom celého svojho stáda (porov. Jn 21,15 nasl.); je však isté, že moc zaväzovať a rozväzovať, ktorú dostal Peter (Mt 16,19), bola udelená aj kolégiu apoštolov, spojenému so svojou hlavou (Mt 18,18; 28,16–20). Keďže toto kolégium sa skladá z mnohých, predstavuje rozmanitosť a všeobecnosť Božieho ľudu; keďže je však zhromaždený pod jednou hlavou, prejavuje jednotu Kristovho stáda. V ňom biskupi, verejne rešpektujúc primát a zvrchovanosť svojej hlavy, vykonávajú vlastnú právomoc v prospech svojich veriacich, ba aj celej Cirkvi, ktorej organickú stavbu a súlad neprestajne posilňuje Duch Svätý. Kolégium biskupov vykonáva svoju zvrchovanú moc nad celou Cirkvou slávnostným spôsobom na všeobecnom cirkevnom koncile. Cirkevný koncil nemôže byť nikdy všeobecný, ak ho za taký nepotvrdil, alebo aspoň neprijal Petrov nástupca; a je prerogatívou rímskeho pápeža takéto koncily zvolať, predsedať im a potvrdiť ich. Tú istú kolegiálnu právomoc môžu spolu s pápežom vykonávať biskupi roztratení po celom svete pod podmienkou, že ich hlava kolégia vyzve na kolegiálnu činnosť, alebo aspoň schváli, príp. slobodne prijme spoločnú akciu roztrúsených biskupov, ktorá sa tak stane skutočným kolegiálnym úkonom.

Vyučovacia autorita pápeža a biskupa; poslušnosť viery veriacich

25. Medzi hlavnými povinnosťami biskupov vyniká hlásanie 466
evanjelia. Biskupi sú totiž vierozvestami, ktorí privádzajú ku Kristovi nových učeníkov, sú aj hodnovernými učiteľmi, obdarenými Kristovou autoritou, ktorí hlásajú zverenému ľudu vieru, ako ju treba vyznávať a uplatňovať v živote; osvietení Duchom Svätým ju vysvetľujú, vynášajúc z pokladu Zjavenia veci nové a dávne (porov. Mt 13, 52), pričiňujú sa, aby prinášala ovocie, a bedlivo bránia stádo pred bludmi (porov. 2 Tim 4,1–4), ktoré ho ohrozujú. Keď biskupi vyučujú v spoločenstve s rímskym pápežom, nech im všetci prejavujú úctu ako svedkom Božej a katolíckej pravdy. Veriaci sa majú zhodovať s rozhodnutím svojho biskupa, vyneseným v mene Kristovom vo veciach viery a mravov, a pridržiavať sa ho nábožnou a ochotnou mysľou. Túto nábožnú ochotu vôle a rozumu treba však osobitne prejavovať voči autentickému magistériu pápeža, hoci nehovorí slávnostne

(*ex cathedra*); a to tak, že sa jeho najvyššie magistérium s úctou uznáva a jeho výroky sa úprimne prijímajú, podľa jeho vôle a úmyslov, ktoré prejavil a ktoré vysvitajú najmä z povahy dokumentov alebo z častého predkladania toho istého učenia, príp. zo spôsobu vyjadrovania.
Hoci jednotliví biskupi nemajú výsadu neomylnosti, predsa – i keď sú roztrúsení po svete, ale spojení zväzkom spoločenstva medzi sebou a s nástupcom Petrovým – ak sa pri podávaní svojho autentického výkladu dohodnú vo veciach viery a mravov na nejakom výroku ako definitívne záväznom, neomylne predkladajú Kristovo učenie. A to je ešte zjavnejšie, keď zhromaždení na všeobecnom cirkevnom koncile sú pre celú Cirkev učiteľmi a rozhodcami vo veciach viery a mravov, a preto ich definície treba záväzne prijímať s vierou.
Táto neomylnosť, ktorou božský Spasiteľ uznal za dobré obdariť svoju Cirkev pri definovaní učenia vo veciach viery a mravov, rozprestiera sa na celý depozit Božieho zjavenia, ktorý treba svedomite opatrovať a verne vykladať. Tejto neomylnosti sa mocou svojej služby teší rímsky pápež, hlava kolégia biskupov, keď ako najvyšší pastier a učiteľ všetkých v Krista veriacich, utvrdzujúci vo viere svojich bratov (porov. Lk 22, 32), s definitívnou platnosťou vyhlasuje náuku, týkajúcu sa viery alebo mravov. Preto sa jeho definície právom označujú za nezmeniteľné samy osebe, a nie so zreteľom na súhlas Cirkvi, keďže pápež ich vynáša pomocou Ducha Svätého, ktorý mu bol prisľúbený v osobe blaženého Petra, a preto nepotrebujú potvrdenie od nikoho iného, ani nepripúšťajú odvolanie na inú inštanciu. Vtedy totiž rímsky pápež nevynáša výrok ako súkromná osoba, ale vykladá alebo bráni katolícke učenie ako najvyšší učiteľ všeobecnej Cirkvi, na jeho osobu sa osobitne viaže charizma neomylnosti samej Cirkvi. Cirkvi prisľúbenú neomylnosť má aj kolégium biskupov, keď vykonáva najvyššiu učiteľskú službu spolu s nástupcom Petrovým. A týmto definíciám nikdy nemôže chýbať súhlas Cirkvi pod vplyvom toho istého Ducha Svätého, vďaka ktorému sa celé Kristovo stádo udržiava a zveľaďuje v jednote viery. [...]
(Čl. 26, 28 a 29 pozri č. 419, 726, 728)

DEKRÉT O EKUMENIZME

Dekrét o ekumenizme obsahuje teologicky významnú stať o hierarchii právd, ktorá existuje vnútri katolíckeho učenia. Spásna pravda nejakého učenia musí byť zaradená tým vyššie, čím tesnejší súvis má so základom kresťanskej viery.

2. hlava: Praktické uskutočňovanie ekumenizmu

11. Spôsob a metóda, ktorými sa predkladá katolícka viera, 467
nesmú byť nijako na prekážku dialógu s bratmi. Bezpodmienečne treba jasne vyložiť celé učenie. Nič nie je také vzdialené ekumenizmu ako onen falošný irenizmus, ktorým sa narúša čistota katolíckeho učenia a zatemňuje sa jeho pravý a nepochybný zmysel.
V tom istom čase treba dôkladnejšie a správnejšie vysvetliť katolícku vieru takou formou a rečou, ktorej môžu naozaj porozumieť aj oddelení bratia.
Okrem toho katolícki teológovia, verní učeniu Cirkvi, pri výskume Božích tajomstiev v ekumenickom dialógu pokračujú s láskou k pravde, s kresťanskou láskou a poníženosťou. Pri porovnávaní učení nech nezabúdajú, že jestvuje určitý poriadok čiže hierarchia (odstupňovanie) právd katolíckeho učenia vzhľadom na ich rozličný vzťah k základom kresťanskej viery. Takto sa pripraví cesta, ktorá pomocou bratského súťaženia povedie všetkých k hlbšiemu poznaniu a jasnejšiemu vyjadreniu nevyspytateľného Kristovho bohatstva.

LIST NEMECKÝCH BISKUPOV VŠETKÝM, KTORÝCH CIRKEV POVERILA OHLASOVANÍM VIERY (22. septembra 1967)

Tento list, vydaný po Druhom vatikánskom koncile nemeckými biskupmi, sa okrem iného zaoberá tým, že cirkevné magistérium sa vo výkone svojej

autority môže dopustiť a aj sa dopustilo omylov. Táto možnosť omylu je, prirodzene, vylúčená pri slávnostne definovaných dogmách Cirkvi. V týchto článkoch je obšírne podané, ako sa jednotlivý kresťan má správať voči (zásadne) omylným rozhodnutiam cirkevného magistéria.

468 17. V tomto bode treba triezvo hovoriť o ťažkom probléme, ktorý u mnohých katolíkov ohrozuje dnes viac než predtým buď ich vieru, alebo nepredpojate dôveryplný vzťah k cirkevnému magistériu. Myslíme na to, že cirkevné magistérium sa vo výkone svojej autority môže dopustiť a aj sa dopustilo omylov. Že také čosi je možné, vedela Cirkev vždy, vo svojej teológii to vyslovila a rozvinula pravidlá, ako sa správať v takej situácii. Táto možnosť omylu sa nevzťahuje na také vieroučné články, ktoré boli ohlásené slávnostnou definíciou pápežovou alebo všeobecným koncilom, alebo riadnym magistériom, ktoré vyžadujú absolútny súhlas viery. Je aj historicky nesprávne tvrdiť, že v takých dogmách Cirkvi sa dodatočne zistil omyl. Tým sa však, prirodzene, nepopiera, že aj ohľadom nejakej dogmy je pri zachovaní jej pôvodného zmyslu vždy možné a vždy potrebné prehlbovanie jej chápania, stanoviac medze nedorozumeniam, ktoré boli predtým azda bežné. [...] S nastolenou otázkou sa nesmie zamieňať ani samozrejmá otázka, že popri nezmeniteľnom božskom práve v Cirkvi je aj premenlivé ľudské právo. Taká zmena nemá nič spoločné s predchádzajúcim omylom, ale kladie nanajvýš otázku o vhodnosti predchádzajúceho alebo neskoršieho právneho ustanovenia.

18. Čo sa týka omylu a možnosti omylu v nedefinovaných vieroučných prejavoch Cirkvi, ktoré opäť môžu mať rozličné stupne záväznosti, treba najprv triezvo a rozhodne vidieť, že ľudský život už vo všeobecnosti musí byť žitý „podľa najlepšieho svedomia a vedomia" z poznatkov, ktoré sú jednak teoreticky známe ako nie absolútne isté, a predsa „tu a teraz" sa musia rešpektovať ako platné normy myslenia a konania, pretože sa predbežne nedajú odstrániť. Každý človek to vie zo svojho konkrétneho života; každý lekár vo svojich diagnózach, každý štátnik vo svojom hodnotení situácie a na ňom postaveného rozhodnutia pozná túto skutočnosť. Aj Cirkev sa môže vo svojom učení a praxi vždy a v každom prípade ocitnúť pred dilemou: buď urobiť definitívne záväzné vieroučné rozhodnutie, alebo jednoducho mlčať a všetko prenechať ľubovoľnej mienke jednotlivca. Na zachovanie vlastnej a poslednej podstaty viery musí, a to aj za cenu rizika omylu v jednotlivosti vysloviť vieroučné pokyny, ktoré majú určitý stupeň záväznosti, a predsa – pretože nie sú vieroučnými definíciami – nesú so sebou určitú predbežnosť, a to až možnosť

omylu. Inak svoju vieru ako určitú skutočnosť života vôbec nemôže ohlasovať, vykladať a aplikovať na novú situáciu človeka. V takom prípade sa jednotlivý kresťan nachádza voči Cirkvi v analogickej situácii ako človek, ktorý si uvedomuje povinnosť prijať rozhodnutie odborníka, hoci vie, že jeho rozhodnutie nie je neomylné.

19. Mienka, ktorá je protikladná predbežnému cirkevnému vierouč- 469
nému vyhláseniu, v nijakom prípade nepatrí do kázne a katechézy, hoci veriacich treba podľa okolností poučiť o podstate a obmedzenom dosahu takého predbežného vieroučného rozhodnutia. O tom sa už hovorilo. Kto sa domnieva, že smie mať súkromnú mienku, že on má už teraz lepší názor, ktorý Cirkev bude mať až v budúcnosti, ten sa musí pred Bohom a svojím svedomím v triezvom sebakritickom hodnotení opýtať, či má dostatočnú šírku a hĺbku odborných teologických znalostí, aby sa vo svojej súkromnej teórii a praxi smel odchýliť od momentálneho učenia cirkevného magistéria. Taký prípad je zásadne mysliteľný, ale subjektívne povýšenectvo a unáhlené mudrlantstvo sa budú musieť zodpovedať pred Božím súdom.

20. Vážne úsilie pozitívne hodnotiť a osvojiť si aj predbežné vieroučné vyjadrenie Cirkvi patrí k správnemu postoju viery jednotlivého katolíka. A práve tak ako v profánnom živote, v ktorom sa robia ďalekosiahle rozhodnutia na základe omylných názorov podľa najlepšieho vedomia a svedomia iných, ani v cirkevnej oblasti sa nikto nemá cítiť zahanbený alebo poškodený, keď sa vo svojom názore zveruje cirkevnému učeniu aj tam, kde ono od začiatku nemôže platiť za definitívne. Je možné, že vývoj cirkevného učenia v určitých prípadoch postupuje príliš pomaly, ale aj v takom úsudku musí byť človek opatrný a skromný. Lebo taký vývoj učenia v Cirkvi, ktorú tvoria ľudia dejinne podmienení, potrebuje čas, lebo nemôže postupovať rýchlejšie, než to dovoľuje zachovanie podstaty viery, aby potom Cirkev neutrpela nijakú ujmu.

21. Nemusíme sa obávať, že pri opísanom cirkevnom zmýšľaní sa vyhýbame požiadavke, ktorú nám kladie doba. Vážne nastoľovanie otázky súčasnosti, na ktorú máme odpovedať z viery, nás dosť často núti, aby sme pravdy viery premysleli nanovo. Pritom sa akcenty môžu presúvať. To však neznamená, že by sa spochybňovala viera; slúži to skôr na hlbšie pochopenie božskej zjavenej pravdy a cirkevného učenia. Sme totiž pevne presvedčení – a pociťujeme, že nás v tom upevňuje skúsenosť –, že nepotrebujeme ani kvôli katolíckej viere zaprieť pravdu, ani kvôli pravde zaprieť katolícku vieru, len keď ju chápeme v duchu Cirkvi a usilujeme sa ju chápať stále hlbšie.

3. UCTIEVANIE SVÄTÝCH

(Pozri úvod k tejto siedmej hlave (Cirkev))

V rámci uctievania svätých pripadá uctievaniu Panny Márie v katolíckej Cirkvi osobitný význam. Pri zostavovaní cirkevných dokumentov o Márii nebude môcť nikdy naplno vyniknúť význam Bohorodičky v Božom spásnom pláne a v našom poriadku milosti. V úradných cirkevných vieroučných rozhodnutiach je relatívne málo odsekov, ktoré by výslovne hovorili o Márii. Učenie o Bohorodičke je zväčša tak úzko spojené s učením o Kristovi a vykúpení, že by sa tu museli opäť uviesť veľké dokumenty z kristológie. Predovšetkým tajomstvo Božieho materstva, ktoré sa nachádza v stredobode učenia o Márii, je súčasne jadrom učenia o Kristovi samom. (Osobitne tu treba ešte raz odkázať na tézy Cyrila z Alexandrie č. 160, na list Leva I. č. 173, na dekréty Chalcedonského koncilu č. 178, a Druhého konstantinopolského koncilu č. 181, ako aj na partikulárnu synodu v Lateráne č. 195 a v Tolede č. 209.)
A tak to, čo sa v nasledujúcich odsekoch nachádza o Márii, je skoro iba rozšírením hlavy o Kristovi, doplnkom, ktorý obsahuje dokumenty o Márii, ktoré ešte nenašli svoje miesto v súvislosti s učením o Kristovi. Tajomstvá, ktoré predchádzajú Božie materstvo, nepoškvrnené počatie, bezhriešnosť, panenstvo, sú darmi, ktoré boli dané Márii vzhľadom na jej poslanie ako matky Božej.

LIST PÁPEŽA SIRÍCIA ANYSIOVI, BISKUPOVI V SOLÚNE (392)

Biskup Bonosus zo Sofie (zomrel zač. 5. stor.) učil, že Mária po Kristovom narodení nezachovávala panenstvo, ale dala život ďalším deťom, „bratom Ježišovým". Pre toto učenie bol v Solúne odsúdený ilýrskymi biskupmi. Biskupi sa však o definitívne rozhodnutie obrátili na Rím.
Odpoveď pápeža Sirícia nie je sama osebe definitívnym rozhodnutím, ale svedectvom súhlasného učenia Cirkvi. Zdá sa, že zdôvodnenia, ktorými pápež podopiera toto učenie, sú prevzaté z kázní svätého Ambróza, v ktorých napadol tento blud.

Panenstvo Márie

[...] Právom je Vaša Svätosť zhrozená nad tým, že by z toho istého 470
panenského lona, z ktorého bol Kristus zrodený podľa tela, bolo malo vzísť ešte iné zrodenie. Ježiš by si nebol zvolil zrodenie z panny, keby ju bol musel považovať za tak málo zdržanlivú, že by bola znesvätila miesto zrodenia tela Kristovho, sieň večného Kráľa, ľudským obcovaním. *(Túto vetu nemožno chápať tak, ako keby Cirkev manželské obcovanie považovala za „znesvätenie". Avšak panenské telo, z ktorého sa narodil Pán, už nemalo dať život nikomu inému. N.-R.)* Kto to tvrdí, netvrdí nič iné, iba nevieru židov, ktorí hovoria, že sa nemohol narodiť z panny. [...]

KOSTNICKÝ KONCIL, 8. ZASADNUTIE (1415)

(Porov. pozn. 431)

OTÁZKY PREDLOŽENÉ STÚPENCOM WYCLIFA A HUSA

29. Či verí a tvrdí, že veriacim v Krista je dovolené uctievať 471
relikvie a obrazy svätých. 1269

TRIDENTSKÝ KONCIL, 6. ZASADANIE (1547)

KÁNONY O OSPRAVODLIVENÍ

Roku 1476 pápež Sixtus IV. zaviedol omšu a liturgiu hodín na počesť tajomstva Nepoškvrneného počatia. – Na Tridentskom koncile bola pri výklade hriešnosti všetkých ľudí nanovo skúmaná otázka, či sa aj na Máriu vzťahuje všeobecný zákon dedičného hriechu a neschopnosť vyhýbať sa po celý život akémukoľvek ľahkému hriechu. Koncil v tejto otázke nepredložil definitívne rozhodnutie, ale učí, že všeobecnosť dedičného hriechu a slabosť pri vyhýbaní sa akémukoľvek ľahkému hriechu neprotirečia cirkevnému učeniu o výnimočnom postavení Márie.

Máriina bezhriešnosť

472 23. Kto tvrdí, že raz ospravodlivený človek [...] sa môže
1573 počas celého života vyhýbať všetkým, aj ľahkým hriechom bez osobitného Božieho privilégia, ako to učí Cirkev o preblahoslavenej Panne, nech je exkomunikovaný.

(O Nepoškvrnenom počatí pozri č. 358)

KONŠTITÚCIA PÁPEŽA PAVLA IV. *CUM QUORUNDAM* (1555)

Racionalistická teológia, v ktorej sa tvrdí primát ľudského rozumu človeka nad Zjavením, sa vnútri protestantizmu uchytila čoskoro po vystúpení reformátorov. Jej kritika tradovaných dogiem bola namierená predovšetkým proti tajomstvu trojosobovosti Boha (unitári, sociniáni: Servet, Ochino, Blandrata, obaja Sozziniovci atď.). Pápežský dokument pochádza z raného obdobia týchto prúdov. Sú ním však zasiahnuté všetky pokusy, ktoré chceli racionalistickými pokusmi o výklad odstrániť základné tajomstvá Zjavenia. Možno tu právom hovoriť o prvom odsúdení racionalizmu.

Panenstvo Máriino

473 [...] (Odsudzuje sa názor), že on (Ježiš Kristus) nebol podľa tela
1880 počatý v živote preblahoslavenej vždy Panny Márie z Ducha Svätého, ale ako ostatní ľudia – zo semena Jozefovho, [...] alebo že tá istá preblahoslavená Panna Mária nie je pravou Matkou Božou, že nezostala vždy v nedotknuteľnom panenstve, totiž pred pôrodom, pri pôrode a vždy po pôrode. [...]

TRIDENTSKÝ KONCIL, 25. ZASADNUTIE (1563)

(Porov. pozn. 688)

VZÝVANIE A UCTIEVANIE SVÄTÝCH; RELIKVIE A POSVÄTNÉ OBRAZY

Uctievanie svätých

Svätý koncil poveruje všetkých biskupov a ostatných, ktorým 474
bola zverená úloha a starostlivosť o vyučovanie, aby veria- 1821
cich starostlivo poúčali podľa obyčaje katolíckej a apoštolskej Cirkvi, obyčaje, ktorá siaha až do prvotných čias kresťanského náboženstva, podľa konsenzu svätých otcov a dekrétov posvätných koncilov, najmä o príhovore svätých, o ich vzývaní, uctievaní relikvií a o zákonnom používaní obrazov; nech ich učia, že svätí vládnu spolu s Kristom, že prednášajú svoje modlitby Bohu za ľudí. Je dobré a užitočné vzývať ich a utiekať sa k ich modlitbám, k ich podpore a pomoci, aby nám vyprosili dobrodenia od Boha skrze jeho Syna Ježiša Krista, nášho Pána, ktorý je naším jediným Vykupiteľom a Spasiteľom. Bezbožne však zmýšľajú tí, čo popierajú, že treba vzývať svätých, požívajúcich večnú blaženosť neba; alebo ktorí tvrdia, že sa buď neprihovárajú za ľudí, alebo že vzývať ich, aby za nás aj ako jednotlivcov orodovali, je modloslužba, alebo že je to v protirečení s Božím slovom a že je v protiklade so cťou „jediného prostredníka medzi Bohom a ľuďmi“ (1 Tim 2,5), alebo že je to hlúposť úpenlivo prosiť srdcom alebo ústami tých, čo vládnu v nebi.

Uctievanie relikvií

Aj sväté telá svätých mučeníkov a 475
iných, čo žijú s Kristom, ktorí boli Kristovými živými údmi a 1822
chrámom Ducha Svätého, ktorí budú raz prebudení a oslávení pre večný život, majú veriaci uctievať. Tým Boh preukazuje ľuďom mnohé dobrodenia. Treba teda celkom odsúdiť tých, čo tvrdia, že nie sme povinní preukazovať nijakú úctu relikviám svätých, alebo že je neužitočné, keď ich, ako

aj iné posvätné pamiatky po nich veriaci uctievajú, že je zbytočné, keď veriaci navštevujú pamätné miesta po svätých, aby dosiahli od nich pomoc. Tých Cirkev odsúdila už predtým a odsudzuje ich aj teraz.

Uctievanie obrazov

476 1823 Ďalej treba mať a ponechať predovšetkým v kostoloch obrazy Krista, Bohorodičky Panny a iných svätých. Treba im preukazovať povinnú úctu a uctievať ich nie azda preto, že by sa verilo, že je v nich niečo božské alebo nejaká sila, pre ktorú by mali byť uctievané, alebo že by sa malo od nich niečo žiadať, alebo že by do obrazov bola vkladaná nejaká nádej, ako to kedysi robili pohania, ktorí vkladali svoju nádej do modiel, ale preto, že úcta, ktorá sa im preukazuje, sa vzťahuje na vzor, ktorý reprezentujú. Keď teda bozkávame obrazy, odkrývame si pred nimi hlavu, kľakáme – klaniame sa Kristovi, uctievame si svätých, ktorých predstavujú. Toto bolo ustanovené dekrétmi koncilov, predovšetkým Druhého nicejského koncilu proti obrazoborcom. [...]
(Treba predovšetkým poukázať na užitočnosť umeleckého stvárnenia tajomstiev nášho vykúpenia. Napomínajú ľud na Božie dobrodenia a predkladajú kresťanskému ľudu vzory kresťanského života. Predsa však treba odstrániť výstrelky, ktoré by mohli dať podnet na falošné chápanie vecí viery.)

BLUDY MICHALA DE BAYA ZAVRHNUTÉ PÁPEŽOM PIOM V. (1567)

Učenie Michala de Baya a jansenistov o Márii je iba zlomkom rigoristických názorov o zásadnej hriešnosti ľudskej vôle, ktoré nepripúšťajú nijakú výnimku (pozri pozn. 852).

Máriino nepoškvrnené počatie

73. Okrem Krista nikto nie je bez dedičného hriechu. Preto aj preblahoslavená Panna zomrela v dôsledku hriechu, pritiahnutého od Adama, a všetky jej útrapy v tomto živote, ako aj všetkých iných spravodlivých, boli trestom za aktuálny alebo dedičný hriech. [477] 1973

OMYLY JANSENISTOV ODSÚDENÉ PÁPEŽOM ALEXANDROM VIII. (1690)

Máriino nepoškvrnené počatie

24. Obetovanie v chráme, ktoré vykonala preblahoslavená Panna Mária v deň svojho očisťovania dvoma holúbätmi, jedným na zápalnú obetu a druhým za hriechy, dostatočne svedčí, že potrebovala očistenie a že aj syn, ktorý bol obetovaný, bol podľa slov Zákona sám osebe poškvrnený škvrnou matky. [478] 2324

DOGMA O NEPOŠKVRNENOM POČATÍ, VYHLÁSENÁ PÁPEŽOM PIOM IX. V BULE *INEFFABILIS DEUS* (8. decembra 1854)

Neomylné rozhodnutie Pia IX. povýšilo učenie o nepoškvrnenom počatí Márie na článok viery. Obsah tohto neomylného vyhlásenia hovorí, že Mária sa ani jeden okamih svojho života nenachádzala pod nadvládou hriechu, že aplikáciou Kristovho vykupiteľského diela je jedinou výnimkou zo zákona dedičného hriechu.

Na počesť svätej a nerozdielnej Trojice, na ozdobu a poctu panenskej Bohorodičky, na povznesenie katolíckej viery a vzrast kresťanského náboženstva, autoritou nášho Pána Ježiša Krista, svätých apoštolov Petra a Pavla a našou vlastnou autoritou vyhlasujeme, oznamujeme a definujeme: učenie, že preblahoslavená Panna Mária v prvom okamihu svojho počatia bola jedinečným milostivým privilégiom vše- **479** 2803

mohúceho Boha, s ohľadom na zásluhy Ježiša Krista, Spasiteľa ľudského pokolenia, uchránená od akejkoľvek poškvrny dedičného hriechu, je od Boha zjavené, a preto ho musia všetci veriaci pevne a stále veriť.
Kto by sa preto – čo nech odvráti Boh – opovážil zmýšľať inak, než sme definovali, nech vie a nech si stále uvedomuje, že je vlastným rozsudkom odsúdený, že vo viere stroskotal a odpadol od jednoty viery; ďalej že ak sa opováži slovom alebo písmom, alebo akýmkoľvek vonkajším spôsobom dávať najavo svoj názor, tým samým činom podlieha trestom, stanoveným v práve.

ENCYKLIKA PÁPEŽA LEVA XIII. *MAGNAE DEI MATRIS* (1892)

Mária, prostredníčka všetkých milostí

480 [...] Keď sa v modlitbe utiekame k Márii, utiekame sa k Matke milosrdenstva. Veď je nám tak naklonená, že nám hneď a rada pomáha v každej núdzi, ktorá nás gniavi, najmä keď ide o našu spásu, ba aj vtedy, keď ju my samy nevzývame, a že nás obdarúva z pokladu milosti, ktorou ju Boh od začiatku jej existencie bohato obdaril, aby bola hodnou stať sa jeho Matkou. Touto plnosťou milosti, najvznešenejšou zo všetkých predností panenstva, je nad všetkými zbormi anjelov a nad ľuďmi a je zo všetkých najbližšia Kristovi. „Je totiž čosi veľké na každom svätcovi, keď vlastní toľko milosti, že to stačí na spásu mnohých. Bolo by však čosi najväčšie, keby vlastnil toľko milosti, že by to stačilo na spásu všetkých ľudí na svete. A tak je to u Krista a preblahoslavenej Panny." (Tomáš Akvinský)

ENCYKLIKA PÁPEŽA LEVA XIII. *FIDENTEM* (1896)

Máriino sprostredkúvanie milostí

[...] A ani si nemožno predstaviť niekoho, kto by bol na zmierení 481
Boha s ľuďmi spolupracoval natoľko, alebo by mohol vôbec nie- 3321
kedy spolupracovať, ako ona (Mária). Veď ona priviedla k ľuďom, čo sa rútili do večnej záhuby, Záchrancu, a to už vtedy, keď bola anjelom prinesená na zem zvesť o tajomstve, ktoré prinášalo pokoj, a ona ho s obdivuhodným súhlasom prijala v „zastúpení celého ľudského pokolenia". Ona je tá, z ktorej sa narodil Ježiš, ona je jeho pravou matkou, a preto hodnou a vrelo vítanou prostredníčkou k Prostredníkovi. [...]

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *MYSTICI CORPORIS CHRISTI* (1943)

Táto encyklika, ktorá obšírne opisuje podstatu Cirkvi, bola zverejnená 29. júna 1943. Odsek, ktorý sa tu uvádza, predstavuje záver tejto encykliky. Je pozoruhodný, a to preto, že zhrnujúc podáva spásnodejinný význam Matky Božej, a potom aj preto, že sa tu v pápežskom vieroučnom dokumente po prvý raz hovorí o telesnom vzatí do neba preblahoslavenej Panny, čo, pravda, už dávnejšie patrilo k vieroučným predmetom riadneho magistéria všeobecnej Cirkvi.

Kiež tieto naše túžby, ktoré sú zaiste aj vyššími túžbami, ctihodní 482
bratia, splní a všetkým vyprosí pravú lásku k Cirkvi preblahoslavená Panna a Matka Božia, ktorej najsvätejšia duša bola viac ako iné duše spolu naplnená Duchom Božím Ježiša Krista. Ona to bola, čo dala súhlas „v mene celého ľudského pokolenia," aby nastalo „akési duchovné manželstvo medzi Synom Božím a ľudskou prirodzenosťou" (Tomáš Akvinský). Ona to bola, čo zázračne porodila na svet prameň všetkého nebeského života Ježiša Krista, ozdobeného už v jej panenskom lone dôstojnosťou Hlavy Cirkvi. Ona to bola, čo ho podala, len čo sa narodil, ako Proroka, Kráľa a Kňaza tým, ktorí sa mu ako prví zo židov a pohanov prišli pokloniť. Okrem toho, jej jednorodený Syn, keď vypočul jej materinskú prosbu v Káne Galilejskej, urobil ten podivný zázrak, pre ktorý „v neho uverili jeho učeníci" (Jn 2,11). Ona to bola, čo bez poškvrny tak osobnej, ako aj dedičnej a v stálom najužšom spojení so svojím

Synom obetovala ho na Golgote večnému Otcovi – obetujúc spolu s ním svoje materinské práva a svoju materinskú lásku – ako nová Eva za všetkých Adamových synov, poškvrnených biednym pádom praotca. Tak tá, ktorá bola podľa tela matkou našej Hlavy, stala sa podľa ducha matkou všetkých jej údov aj pre svoje bolesti a slávu. Ona to bola, čo svojou účinnou modlitbou vyprosila, aby Duch božského Vykupiteľa, daný už na kríži, v turíčny deň bol vyliaty v zázračných daroch na Cirkev, práve utvorenú. Ona to konečne bola, ktorá tým, že svoje nesmierne bolesti pevne a s dôverou znášala, viac ako všetci ostatní veriaci kresťania, ako ozajstná kráľovná mučeníkov „doplnila to, čo chýba v utrpení Kristovom ... za jeho telo, ktorým je Cirkev" (Kol 1, 24). Ona je tá, čo sa aj o Tajomné telo Kristovo, zrodené z otvoreného srdca nášho Spasiteľa, starala s tou istou materinskou starostlivosťou a horúcou láskou, s akou svojím mliekom posilňovala a živila malého Ježiška v jasličkách. Nech sa teda táto najsvätejšia Matka všetkých údov Kristových, ktorej najsvätejšiemu srdcu sme s dôverou zasvätili všetkých ľudí a ktorá sa teraz v nebi skveje v sláve s telom i dušou a spolu so svojím Synom kraľuje, u neho naliehavo prihovára, aby z tejto vznešenej Hlavy bez prerušenia zostupovali na všetky údy Tajomného tela prúdy prehojných milostí. Podobne nech svojou stálou ochranou i teraz chráni Cirkev ako v minulých vekoch a nech jej a celej ľudskej rodine od Boha konečne vyprosí pokojnejšie časy.

APOŠTOLSKÁ KONŠTITÚCIA PÁPEŽA PIA XII. *MUNIFICENTISSIMUS DEUS* (1950)

1. novembra 1950 Pius XII. definoval, že Mária bola s telom a dušou vzatá do nebeskej slávy. Apoštolská konštitúcia podáva prehľad dejín tejto viery v priebehu stáročí, pričom sa hovorí aj o spôsobe, ako cirkevné povedomie viery rozvíjalo túto pravdu zo základných údajov Zjavenia o Márii. Tu prinášame zhrnutie tejto teologickej argumentácie, ktorá v konštitúcii prechádza od tohto historického prehľadu k samej definícii, a potom rozhodujúce vety definície.

483 3900 Všetky tieto dôkazy a úvahy svätých Otcov a teológov sa opierajú o Sväté písmo ako o posledný základ. Ono nám kladie pred oči slávnu Matku Božiu ako maximálne spojenú so svojím božským Synom a znášajúcu vždy jeho údel. Preto sa zdá priam nemožné, aby sme tú, ktorá Krista počala,

porodila, kojila, nosila v náručí, pritískala na hruď, videli po tomto zemskom živote, aj keď nie dušou, predsa telom od neho odlúčenú. Keďže náš Vykupiteľ bol syn Márie, musel ako najdokonalejší zachovávateľ Zákona zahrnúť úctou svoju milovanú Matku práve tak ako aj svojho Otca. A keďže jej túto veľkú poctu mohol preukázať, totiž uchrániť ju pred rozpadom v hrobe, treba veriť, že to naozaj aj urobil.

Treba však spomenúť najmä to, že už od 2. storočia svätí 484
Otcovia predstavujú Máriu ako novú Evu, ktorá je s novým 3901
Adamom, aj keď mu je podriadená, čo najužšie spojená v boji proti pekelnému nepriateľovi. Tento boj musel viesť, ako sa to predpovedá v Protoevanjeliu (Gn 3,15), k úplnému víťazstvu nad hriechom a smrťou, ktoré v spisoch Apoštola národov vystupujú vždy navzájom spojené (porov. Rim 5 a 6; 1 Kor 15, 21–26, 54–57). A ako bolo slávne Kristovo vzkriesenie podstatnou časťou a posledným charakteristickým znakom tohto víťazstva, tak sa musel aj Máriin boj, vedený vedno s jej Synom, skončiť oslávením jej panenského tela; veď, ako to hovorí aj ten istý Apoštol, "keď si toto [...] smrteľné oblečie nesmrteľnosť, vtedy sa splní, čo je napísané: smrť pohltilo víťazstvo" (1 Kor 15, 54).

Preto vznešená Matka Božia bola tajomným spôsobom spo- 485
jená s Ježišom Kristom už od večnosti „jedným a tým istým 3902
rozhodnutím" (bula *Ineffabilis Deus,* porov. č. 479) predurčenia; nepoškvrnená vo svojom počatí, nedotknutá Panna vo svojom božskom materstve, šľachetná pomocníčka božského Vykupiteľa, ktorý dosiahol plné víťazstvo nad hriechom a jeho následkami, dosiahla napokon ako zvrchovanú korunu svojich privilégií to, že zostala ušetrená od rozkladu v hrobe a bola ako jej Syn po víťazstve nad smrťou s telom a dušou vzatá do nebeskej slávy, aby tam žiarila po pravici svojho Syna, nesmrteľného Kráľa vekov (1 Tim 1,17), ako Kráľovná.

Celá Cirkev, v ktorej pôsobí Duch pravdy, aby ju neomylne 486
viedol k plnému poznaniu zjavených právd, dávala v priebehu stáročí rozmanitým spôsobom spoznávať svoju vieru.

Biskupi celého zemekruhu predniesli skoro v úplnej jednomyseľnosti žiadosť, aby pravda o telesnom nanebovzatí Panny Márie bola slávnostne definovaná ako dogma božskej a katolíckej viery, pravda, ktorá sa opiera o Sväté písmo, ktorá zapustila hlboké korene v srdciach veriacich, ktorá je v plnej zhode s ostatnými zjavenými pravdami, pravda, ktorú teológovia svojím štúdiom, vedou a múdrosťou žiarivo opísali a vysvetlili. Z tohto dôvodu veríme, že rozhodnutím božskej opatery už nadišla chvíľa, aby sa táto Máriina jedinečná prednosť milosti slávnostne vyhlásila.

487 3903 Keď sme sa teda opätovne vrúcne modlili k Bohu a vzývali Ducha pravdy, vyhlasujeme, oznamujeme a definujeme na oslávenie všemohúceho Boha, ktorý preukázal Panne Márii svoju osobitnú láskavosť, na počesť jeho Syna, nesmrteľného Kráľa vekov a víťaza nad hriechom a smrťou, na zväčšenie slávy jeho vznešenej Matky a na radosť a plesanie celej Cirkvi, autoritou nášho Pána Ježiša Krista, svätých apoštolov Petra a Pavla a autoritou našou vlastnou, že je Bohom zjavená dogma: Nepoškvrnená vždy panenská Bohorodička Mária bola po zavŕšení svojho pozemského života s telom i dušou vzatá do nebeskej slávy.
Kto by sa – čo nech odvráti Boh – túto pravdu, ktorú sme definovali, opovážil popierať alebo vedome o nej pochybovať, nech vie, že celkom odpadol od katolíckej viery.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 5. ZASADNUTIE (1964)

Dogmatická konštitúcia o Cirkvi

7. hlava dogmatickej konštitúcie o Cirkvi hovorí spolu s eschatologickou povahou Cirkvi (pozri č. 424) o jednote putujúcej Cirkvi s nebeskou Cirkvou. Spojenie Cirkvi s blahoslavenými, uctievanie svätých, ako aj zmysel, oprávnenosť a hranice vzývania príhovoru svätých: o tomto sa podávajú výpovede s odvolaním sa na tradíciu Cirkvi.
Posledná 8. hlava konštitúcie o Cirkvi hovorí o Márii, ktorej koncil priznal na výslovnú žiadosť pápeža titul Matka Cirkvi. Výpovede koncilu o panenskej Matke Božej opakujú v podstate učenia predchádzajúcich koncilov a pápežov, varujú však pred možnými výstrelkami mariánskej úcty. Teologicky je významné (spvoti na koncile otázne) zaradenie hlavy o Márii do konštitúcie o Cirkvi. Tým sa bral ohľad nielen na nekatolícke cirkvi, ale sa vyhlo aj nebezpečenstvu izolovaného uctievania Márie.

7. hlava: Eschatologický ráz putujúcej Cirkvi a jej jednota s nebeskou Cirkvou

50. Putujúca Cirkev veľmi dobre pochopila toto spoločen- **488**
stvo celého Tajomného tela Ježiša Krista a hneď od prvokresťanských čias si veľmi nábožne uctievala pamiatku zosnulých; a keďže „je svätá a spasiteľná myšlienka modliť sa za mŕtvych, aby boli zbavení hriechov" (2 Mach 12,46), obetovala za nich aj svoje orodovania. Cirkev vždy verila, že apoštoli a Kristovi mučeníci, ktorí preliatím vlastnej krvi podali najvyššie svedectvo viery a lásky, sú s nami užšie spojení v Kristovi, a preto ich osobitne vrúcne uctievala spolu s preblahoslavenou Pannou Máriou a svätými anjelmi a nábožne vzývala pomoc ich orodovania. K týmto svätým sa čoskoro pridružili ďalší, čo vernejšie nasledovali Krista v panenstve a chudobe, a napokon aj iní, ktorých vynikajúce kresťanské cnosti a božské charizmy sa stali príkladom nábožnosti a nasledovania u veriacich. [...]
Lenže pamiatku svätých si neuctievame iba pre ich príklad, ale ešte viac preto, aby sa v Duchu utužila jednota celej Cirkvi uplatňovaním bratskej lásky (porov. Ef 4,1–6). Tak ako nás kresťanská vospolnosť putujúcich privádza bližšie ku Kristovi, aj spoločenstvo so svätými nás spája s Kristom, ktorý ako žriedlo a Hlava je i zdrojom všetkej milosti a života samého Božieho ľudu. Preto sa zvrchovane patrí, aby sme mali v obľube týchto priateľov a spoludedičov Ježiša Krista, ako aj našich bratov a význačných dobrodincov, vzdávali za nich Bohu povinné vďaky, aby sme „ich vzývali a utiekali sa o ich orodovanie, pomoc a ochranu, a tak dosiahli priazeň Božiu skrze jeho Syna Ježiša Krista, nášho Pána, ktorý je náš jediný Vykupiteľ a Spasiteľ" (Tridentský koncil). Každý čistý prejav našej lásky k svätým je totiž svojou povahou zameraný na Krista a v ňom má svoj cieľ, pretože on je „koruna

všetkých svätých", a skrze neho smeruje k Bohu, ktorý je podivný vo svojich svätých a v nich sa oslavuje.

Naša jednota s nebeskou Cirkvou sa uskutočňuje naozaj vznešeným spôsobom najmä v posvätnej liturgii, v ktorej na nás pôsobí prostredníctvom sviatostných znakov sila Ducha Svätého, keď spoločným plesaním slávime chválu Božej velebnosti a všetci vykúpení v Kristovej krvi z každého kmeňa a jazyka, ľudu a národa (porov. Zjv 5, 9), zhromaždení v jednu Cirkev, jediným chválospevom zvelebujeme trojjediného Boha. Keď teda slávime eucharistickú obetu, spájame sa v tej najväčšej miere s kultom nebeskej Cirkvi, uctievajúc si vo svätom spoločenstve pamiatku slávnej Márie, vždy Panny, ale aj svätého Jozefa a blažených apoštolov a mučeníkov a všetkých svätých.

489 51. Túto úctyhodnú vieru našich predkov o životnom spoločenstve s bratmi, čo sú v nebeskej sláve, alebo sa ešte po smrti očisťujú, tento svätý cirkevný koncil prijíma s veľkou vernosťou a opätovne predkladá ustanovenia posvätného Druhého nicejského, Florentského a Tridentského koncilu. No v tom istom čase vedení dušpastierskou starostlivosťou napomína všetkých, ktorých sa to týka, aby sa postarali o odstránenie, prípadne o nápravu zlozvykov, výstrelkov alebo nedostatkov, ak sa kde-tu votreli; a nech všetko obnovia na väčšiu chválu Kristovu a Božiu. Nech teda poúčajú veriacich, že pravá úcta k svätým nespočíva natoľko v množstve vonkajších úkonov, ale skôr vo vrúcnosti našej účinnej lásky, ktorou na väčšie dobro naše a Cirkvi hľadáme „v styku so svätými príklad, v spoločenstve s nimi spolupatričnosť a v orodovaní pomoc". Na druhej strane nech zas poučia veriacich, že naše vzťahy k tým, čo sú už v nebi – pod podmienkou, že ich chápeme v plnom svetle viery – vôbec nie sú na ujmu kultu poklony, ktorú vzdávame Bohu Otcovi skrze Krista v Duchu, lež naopak, ešte ho viac obohacujú. [...]

8. hlava: Preblahoslavená panenská Bohorodička Mária v tajomstve Krista a Cirkvi

I. Úvod

52. Zvrchovane dobrotivý a múdry Boh, chcejúc vykúpiť svet, „keď prišla plnosť času, poslal svojho Syna, Narodeného zo ženy [...], aby sme dostali adoptívne synovstvo" (Gal 4,4–5). „Ktorý pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil z nebies. A vzal si telo skrze Ducha Svätého z Márie Panny." Toto božské tajomstvo spásy sa nám zjavuje a pokračuje v Cirkvi, ktorú Pán ustanovil ako svoje dielo. V nej veriaci spojení s Kristom ako Hlavou a v spoločenstve so všetkými jeho svätými si majú uctievať aj pamiatku „predovšetkým slávnej Matky, vždy Panny, rodičky Boha a Pána nášho, Ježiša Krista". 490

Mária, hoci sama potrebovala vykúpenie, je vzorom viery a lásky

53. Pannu Máriu, ktorá pri anjelskom zvestovaní prijala Slovo Božie do srdca i lona a priniesla na svet Život, uznávame a uctievame ako pravú Matku Božiu a Vykupiteľovu. Vzhľadom na zásluhy svojho Syna bola vykúpená vznešenejším spôsobom a je s ním spojená úzkym a nerozlučným zväzkom. Dostalo sa jej tej najvyššej úlohy a hodnosti byť matkou Syna Božieho, preto aj milovanou dcérou Otca a svätyňou Ducha Svätého. Týmto vynikajúcim darom milosti značne prevyšuje všetky ostatné nebeské i pozemské stvorenia. Je však zároveň v potomstve Adamovom spojená so všetkými ľuďmi, ktorí majú byť spasení, ba je priam „matkou údov (Kristových) [...], pretože s láskou spolupracovala na zrode veriacich v Cirkvi, ktorí sú údmi tej Hlavy" (Augustín). Preto sa aj uctieva ako najvynikajúcejší, celkom jedinečný člen Cirkvi, ako jej predobraz a najosvedčenejší vzor vo viere a láske, a katolícka Cirkev, poučená Ducham Svätým, jej preukazuje detinskú oddanosť a lásku ako vrelemilovanej matke. 491

Sloboda teologických škôl

492 54. Preto svätý cirkevný koncil, vykladajúc učenie o Cirkvi, v ktorej božský Vykupiteľ uskutočňuje spasenie, má v úmysle pozorne vysvetliť jednak zástoj Panny Márie v tajomstve vteleného Slova a Tajomného tela, jednak povinnosti vykúpeného ľudstva voči Bohorodičke, matke Kristovej a matke ľudí, najmä veriacich, nemá však v úmysle predložiť úplné učenie o Márii, ani riešiť otázky, ktoré práce teológov ešte nepostavili do plného svetla. A preto zostávajú oprávnené mienky, čo sa v katolíckych školách slobodne prednášajú o tej, ktorá má v Cirkvi najvyššie, a pritom nám najbližšie miesto po Kristovi.

(II. Zástoj Panny Márie v poriadku spásy)

III. Panna Mária a Cirkev

493 60. Podľa slov Apoštola máme len jedného prostredníka: „Lebo jeden je Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi — človek Ježiš Kristus, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých." (1 Tim 2, 5–6) Materské poslanie Márie voči ľuďom však toto jediné prostredníctvo Kristovo nijako nezatieňuje, ani nezmenšuje, lež dáva najavo jeho účinnosť. Akýkoľvek spasiteľný vplyv Panny Márie na ľudí nespočíva v dajakej nutnosti, ale má svoj pôvod v Božej blahosklonnosti a svoj prameň v prekypujúcej hojnosti Kristových zásluh: zakladá sa na jeho sprostredkovaní, od neho vonkoncom závisí a z neho čerpá všetku svoju činnosť, a pritom vôbec neprekáža bezprostrednému spojeniu veriacich s Kristom, ba ho napomáha.

Máriino materstvo v poriadku milosti

494 61. Panna Mária bola od večnosti spolu s vtelením Slova Božieho predurčená za Matku Božiu, riadením Božej opatery bola na tejto zemi rodnou matkou božského Vykupiteľa, jeho neporovnateľne veľkodušnou spoluúčastníčkou a poníženou služobnicou Pána. Tým, že počala, porodila a živila Krista, priniesla ho do chrámu Otcovi, trpela spolu so svojím umierajúcim Synom na kríži, spolupracovala na diele Spasiteľa celkom mimoriadnym spôsobom, a to poslušnosťou, vierou, nádejou a vrúcnou láskou, aby tak obnovila nadprirodzený život duší. Práve preto je našou Matkou v poriadku milosti.

Správne chápané prostredníctvo Máriino

62. A toto materstvo Márie v poriadku milosti trvá neprestajne odvtedy, čo pri zvestovaní dala svoj verný súhlas, v ktorom neochvejne zotrváva pod krížom, kým sa nezavŕši večná spása všetkých vyvolených. Ani po svojom nanebovzatí neprestala v tomto spasiteľnom poslaní a svojím mnohonásobným orodovaním aj naďalej nám získava dar večného spasenia. S materinskou láskou sa stará o bratov svojho Syna, čo ešte putujú a nachádzajú sa v rozličných nebezpečenstvách a úzkostiach, dokiaľ sa nedostanú do blaženej vlasti. Preto sa Panna Mária v Cirkvi uctieva ako Orodovnica, Ochrankyňa, Pomocnica a Prostredníčka. To sa však chápe takým spôsobom, že sa nič ani nepridáva k hodnosti a účinnosti Krista, jediného Prostredníka, ani sa z nich neuberá. 495

Isteže, nijaké stvorenie nikdy nemožno prirovnať k vtelenému Slovu a Vykupiteľovi, lenže tak ako služobní kňazi a veriaci ľud majú rozličným spôsobom účasť na kňazstve Kristovom a ako sa jediná dobrota Božia rozmanite, ale skutočne šíri v stvoreniach, aj jediné prostredníctvo Vykupiteľa nevylučuje, ale skôr vyvoláva mnohorakú súčinnosť stvorení, prameniacu z jediného zdroja.

A toto podriadené poslanie Márie Cirkev neváha vyznávať, neprestajne ho skusuje a odporúča ho láske veriacich, aby sa vďaka tejto materinskej pomoci užšie spojili s (jediným) Prostredníkom a Spasiteľom.

IV. Úcta k Panne Márii v Cirkvi

496 66. Márii, presvätej Matke Božej, ktorá mala účasť na Kristových tajomstvách, po Synovi milosťou Božou povýšenej nad všetkých anjelov a ľudí, Cirkev právom preukazuje osobitnú úctu. Už od tých najdávnejších čias sa Panna Mária uctieva ako Bohorodička, pod ktorej ochranu sa veriaci v modlitbách utiekajú vo všetkých nebezpečenstvách a potrebách. Najmä od Efezského koncilu kult Božieho ľudu voči Márii podivne vzrastal v úcte a láske, v pobožnosti a nasledovaní podľa jej vlastných prorockých slov: „Blahoslaviť ma budú všetky pokolenia, lebo veľké veci mi urobil ten, ktorý je mocný." (Lk 1,48) Tento kult, ako sa vždy v Cirkvi praktizoval, hoci je celkom osobitný, predsa sa podstatne líši od kultu poklony, ktorý sa preukazuje vtelenému Slovu a rovnako Otcovi a Duchu Svätému, a značne ho napomáha. Veď rozličné prejavy pobožnosti voči Bohorodičke, ktoré Cirkev odobrila v medziach zdravého a pravoverného učenia podľa časových a miestnych podmienok a súhlasne s povahou a so svojrázom veriacich, spôsobujú, že keď sa preukazuje úcta Matke, náležite sa poznáva, miluje a slávi aj Syn a zachovávajú sa jeho prikázania, lebo pre neho je všetko (porov. Kol 1,15–16) a v ňom z vôle večného Otca prebýva všetka plnosť (Kol 1, 19).

Potreba a hranice mariánskej úcty

497 67. Svätý koncil zámerne podáva toto katolícke učenie a zároveň povzbudzuje všetkých synov a dcéry Cirkvi, aby veľkodušne pestovali úctu voči Panne Márii, najmä v liturgii, aby vo veľkej vážnosti mali mariánske pobožnosti a nábožné úkony, ktoré v priebehu vekov odporúčalo magistérium Cirkvi, aj aby svedomito zachovávali, čo bolo v minulosti stanovené o uctievaní obrazov Krista, Panny Márie a svätých. Teológov a kazateľov Božieho slova naliehavo vyzýva, aby sa v úvahách o zvláštnej hodnosti Bohorodičky starostlivo vyhýbali akémukoľvek nesprávnemu zveličovaniu a rovnako aj prílišnej úzkoprsosti. Nech sa

pod vedením magistéria (Cirkvi) venujú štúdiu Svätého písma, svätých otcov a učiteľov, ako aj cirkevných liturgií, aby správne vysvetľovali úlohy a výsady Panny Márie, ktoré vždy súvisia s Kristom, zdrojom všetkej pravdy, svätosti a nábožnosti. Nech sa bedlivo chránia v rečiach i skutkoch všetkého, čo by mohlo uviesť do omylu oddelených bratov alebo kohokoľvek iného, čo sa týka skutočného učenia Cirkvi. A veriaci nech pamätajú, že opravdivá nábožnosť nespočíva v jalových a nestálych citoch, ani v akejsi márnej ľahkovernosti, ale že vychádza z pravej viery, ktorá nás privádza k uznaniu vznešenosti Rodičky Božej a pobáda nás k synovskej láske voči našej Matke a k nasledovaniu jej cností.

(V. Mária ako znamenie bezpečnej nádeje a útechy pre putujúci Boží ľud.)

Ôsma hlava

SVIATOSTI

A. SVIATOSTI VO VŠEOBECNOSTI

Katolícka Cirkev samu seba chápe ako prasviatosť. Ona je medzi všetkými národmi a náboženstvami viditeľným znamením zostávajúcej a navždy víťaznej spásnej vôle Božej a jeho prisľúbenia spásy v Ježišovi Kristovi. Ona na nadprirodzenú spásu nielen poukazuje, ale aj napriek všetkej ľudskej slabosti a napriek hriechu sa v nej viditeľne prejavuje sama Božia milosť. Pánova obec je však prasviatosťou predovšetkým tam, kde ako spoločenstvo viery uskutočňuje tie znamenia, ktoré podľa vôle Kristovej jeho milosť sprostredkúvajú. Prostredníctvom sviatostí sa Cirkev konštituuje vždy nanovo, jednotlivému kresťanovi dáva na sebe v symboloch naozaj uskutočňovať Pánovo umieranie a vzkriesenie k novému životu. Sviatosti sú aktualizáciou Cirkvi.

Správne chápanie cirkevného učenia o sviatostiach je pripravované učením o vykúpení, chápaním večného významu Kristovej ľudskosti a pojmom sviatostného znaku. Tajomstvom zjednotenia jednej konkrétnej ľudskej prirodzenosti s druhou Božskou Osobou v Kristovi sa ľudský úkon a utrpenie Kristovo stáva božským úkonom a utrpením; v Ježišovi z Nazareta, v jeho živote, v jeho slove, v jeho konaní sa stáva zmilovanie Boha v jeho prisľúbení spásy človekovi viditeľným. Toto tajomstvo žije vo sviatostných znakoch ďalej. Oslávenie nášho Vykupiteľa nenapĺňa iba jeho vlastný ľudský život, neodstraňuje ani vtelenie Božie a tým inkarnatívnu štruktúru milosti, ale vzkriesenie Pána umožňuje, že priestorové a časové ohraničenie jeho pozemského pôsobenia dostáva pod sviatostnými znakmi dimenziu univerzálneho pôsobenia. Sviatosti sú znamenia trvalého pôsobenia Krista v jeho Cirkvi, a preto nie sú iba poukázaním na milosť, ani iba ľudskou prosbou o milosť, ani iba znakom, ktorý disponuje na prijatie milosti, ale sviatostné znaky Cirkvi sú účinným prisľúbením spásy, ktoré dáva Boh človekovi. Sú to v symboloch ruky Krista, ktoré sa nás dotýkajú, a sú jeho slovom, ktoré nás oslovuje.

A tak sú to dve základné myšlienky, ktoré sa v cirkevnom učení o sviatostiach stále vracajú. Jedna sa týka spôsobu účinkovania sviatostí. Pretože prisľúbenie spásy človekovi je v Ježišovi Kristovi neodvolateľné, účinnosť sviatostí nemôže byť závislá od ľudskej nedostatočnosti. Sviatosť udelená náležitým, Kristom a Cirkvou určeným spôsobom a správnym úmyslom spôsobuje milosť. Nepôsobí na

základe príhovornej sily vysluhovateľa alebo hodnosti prijímateľa; nie je vo svojom spôsobovaní milosti ovplyvnená hriešnosťou alebo nehodnosťou vysluhovateľa, ale pôsobí na základe Kristovej sily, „ex opere operato". Cirkev nikdy nepripustila subjektivizujúce oslabenie tejto objektívnej účinnosti sviatostí. Tým by spásu človeka predsa len chápala ako cestu človeka k Bohu, a nie ako cestu Boha k človekovi. Isteže, „opus operatum" sviatostí neznamená, že by mimosviatostná milosť („ex opere operantis", t. j. milosť darovaná na základe subjektívnej religiozity človeka) nebola takisto milosťou spôsobenou a slobodne darovanou Bohom. Prijatie nejakej sviatosti, ktoré spôsobuje milosť, nesmie byť však chápané nezávisle od dispozície prijímateľa (a teda, že by bolo účinné „magicky"). Keď sa človek nevierou alebo dobrovoľne udržiavanou hriešnosťou vymaňuje spod účinnosti sviatosti, sviatosť môže byť platná, milosť však nespôsobuje. Keď však Cirkev vykonáva Božie prisľúbenie spásy v znaku a v mene Kristovom v rozhodujúcich situáciách jednotlivého človeka, „opus operatum" je dané a volá sa potom sviatosťou.
Druhá základná myšlienka učenia o sviatostiach sa týka starostlivosti o tieto znaky ustanovené Kristom, o ich počet, ich správne uchovávanie a vysluhovanie. Primerane sociálnej povahe Cirkvi prisľúbenie spásy vo sviatosti sa nevyhnutne udeje v nejakom ustanovenom „ceremoniáli", ktorý môže spočívať čisto v slovách alebo v nejakom liturgickom úkone, ku ktorému nevyhnutne patrí vysvetľujúce slovo. Sviatosť spôsobuje v prijímateľovi tú milosť, ktorá sa znakom naznačuje. A preto Cirkev ani nemôže svojvoľne meniť znaky, ktoré ustanovil sám Kristus (či už toto ustanovenie je historicky dokázateľné tradovanými slovami založenia, alebo je dané spolu so založením Cirkvi a jej Tradície), hoci určenie platného obradu v jeho konkrétnych jednotlivostiach je vecou Cirkvi. Cirkev iba relatívne neskoro (11. stor.) vyňala základné úkony sviatostí z iných obradov, ktoré v jej spoločenstve vždy existovali, ako napr. sviatostiny, a sústredila ich pod jeden spoločný formálny pojem, a to práve pod pojem sviatostí. Tým bol určený počet sviatostí na sedem, ktoré aj napriek odlišnosti majú to spoločné, že sú podľa Kristovej vôle učinnými znakmi milosti.

Cirkev podľa toho o sviatostiach učí: je s e d e m s v i a t o s t í (501, 506, 928, 932), ustanovil ich Kristus (507, 520, 521) a dal ich Cirkvi, aby ich spravovala (518, 519, 932). Sú na spásu potrebné (509, 528).

Sviatosti sú nositeľmi m i l o s t i , ktorú sprostredkúvajú (501, 507, 510, 511, 522, 523, 524, 525, 616). Ú č i n n e s a v y s l u h u j ú aplikáciou sviatostného znaku so správnym úmyslom (500, 503, 512, 513, 516, 784). Nie všetci sú oprávnení rovnakým spôsobom vysluhovať všetky sviatosti (498, 515, 653, 725). Sviatostná účinnosť je nezávislá od hodnosti vysluhovateľa (498, 499, 500, 517, 560, 653, 669).
Tri sviatosti vtláčajú príjemcovi nezmazateľný znak (charakter) (504, 514, 709, 932).

VYZNANIE VIERY PÁPEŽA INOCENTA III. PROTI VALDENCOM (1208)

Toto vyznanie viery bolo predložené Durandovi de Huesca, keď po svojom obrátení Dominikom roku 1208 prišiel do Ríma, aby si od Inocenta III. vyprosil dovolenie kázať. Vyznanie viery je namierené proti vtedajším bludom, ale bez toho, že by bol Durandus obvinený, že tieto učenia niekedy prednášal. Odsudzujú sa predovšetkým albigenské a valdenské bludy (pozri pozn. 294). Tieto bludy predstierali, že bojujú proti zosvetáčteniu a nehodnosti kléru, ktorý robili zodpovedným za úpadok náboženského života. Pritom zamieňali službu s osobou. Jedným z ich podstatných bludov bolo tvrdenie, že platnosť vysluhovaných sviatostí závisí od hodnosti vysluhovateľa.

498 [...] Nezavrhujeme sviatosti, ktoré sa v nej (Cirkvi) slávia za spolu-
793 pôsobenia neoceniteľnej a neviditeľnej sily Ducha Svätého, a to ani vtedy, keď ich vysluhuje hriešny kňaz, len nech ho Cirkev prijíma. A ani neznevažujeme vykonávanie jeho cirkevných služieb alebo udeľovanie požehnaní, ale prijímame ich ochotným duchom, ako keby boli vykonávané hodným. Skazenosť biskupa alebo kňaza totiž neškodí ani krstu dieťaťa, ani konsekrovaniu Eucharistie, ani ostatným cirkevným službám, vykonávaným pre podriadených (veriacich). [...]

KOSTNICKÝ KONCIL (1414–1418)

Bludy Wyclifove (porov. pozn. 431) týkajúce sa učenia o sviatostiach sú inšpirované vášnivou nenávisťou voči duchovenstvu.
Ján Hus (1370–1415) prevzal Wyclifove myšlienky a propagoval ich v Čechách. – Popri odstránení schizmy a popri cirkevnej reforme bol boj proti týmto bludom najnaliehavejšou úlohou Kostnického koncilu.

ODSÚDENÉ WYCLIFOVÉ BLUDY

[499] 4. Biskup alebo kňaz, ktorý žije v ťažkom hriechu,
1154 nevysviaca, nekonsekruje (v omši), nevykonáva sviatosť, nekrstí.

OTÁZKY PREDLOŽENÉ PRÍVRŽENCOM WYCLIFA A HUSA

22. Či verí, že zlý kňaz, ktorý používa patričnú maté- 500
riu a formu a má úmysel robiť to, čo robí Cirkev, skutočne 1262
vykonáva sviatosť, skutočne rozhrešuje, skutočne krstí, skutočne udeľuje iné sviatosti.

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

DEKRÉT PRE ARMÉNOV (1439)

Po znovuzjednotení Grékov (inak, pravda, neúčinnom) na Florentskom koncile aj Arméni opäť našli cestu k materskej Cirkvi (22. novembra 1439). Arménski vyslanci sa pritom zaviazali na zachovávanie Dekrétu pre Arménov. Po zopakovaní najdôležitejších statí z predchádzajúcich koncilov a popri rade rituálnych ustanovení obsahuje dekrét dôležitý odsek o sviatostiach. Veľmi tesne nadväzuje na dielo svätého Tomáša Akvinského O článkoch viery a sviatostiach Cirkvi.
V tomto dekréte nejde o neomylné vieroučné rozhodnutie, ale ani nie iba o opísanie latinského obradu pri vysluhovaní sviatostí alebo o vieroučnú stať bez úradného charakteru. Je to cirkevné vysvetlenie o podstatných častiach sviatostí, ale bez definitívne záväznej povinnosti. Otázka je významná preto, lebo tu (pozri č. 707), v nadväznosti na posvätnú tradíciu, sa ako matéria sviatosti rádu uvádza odovzdanie kalicha a patény s obetnými darmi, zatiaľ čo teraz už alebo opäť (ako v starej cirkvi) sviatostným znakom je vkladanie rúk biskupa.

[...] Kvôli ľahšiemu vyučovaniu Arménov [...] predkladáme cirkevné učenie o sviatostiach v nasledujúcom krátkom zhrnutí:
Je sedem sviatostí Nového zákona: krst, birmo- 501
vanie, Eucharistia, pokánie, posledné pomazanie, rád a 1310
manželstvo. Veľmi sa líšia od sviatostí Starého zákona. Tie nespôsobovali milosť, boli len predobrazom toho, že milosť sa raz udelí prostredníctvom Kristovho utrpenia. Tieto naše sviatosti však milosť obsahujú a udeľujú ju tým, ktorí ich hodne prijímajú.

502 1311 Z týchto sviatostí prvých päť je určených na vlastné duchovné zdokonalenie každého jedného človeka, posledné dve na riadenie a rozmnoženie celej Cirkvi. Krstom sa totiž duchovne preporodzujeme; birmovaním sa naša milosť rozmnožuje a viera posilňuje; ako preporodení a posilnení živíme sa božským pokrmom Eucharistie. Keď hriechom upadneme do choroby duše, pokáním sa duchovne uzdravujeme. Posledným pomazaním sa uzdravujeme duchovne, a keď to duši osoží, aj telesne; rádom sa Cirkev spravuje a duchovne rozmnožuje; manželstvom sa rozmnožuje telesne.

503 1312 Všetky tieto sviatosti sa uskutočňujú tromazložkami: vecami ako matériou, slovami ako formou, osobou vysluhovateľa sviatostí s úmyslom robiť, čo robí Cirkev. Keď niektorá z týchto troch zložiek chýba, sviatosť sa nevykonáva.

504 1313 Medzi týmito sviatosťami sú tri, a to krst, birmovanie a rád, ktoré vtláčajú do duše charakter, t. j. určitý nezničiteľný duchovný znak, ktorý ich od ostatných odlišuje. Preto sa u tej istej osoby neopakujú. Ostatné štyri sviatosti charakter nevtláčajú a možno ich opakovať.

TRIDENTSKÝ KONCIL, 7. ZASADNUTIE (1547)

Dekrét o sviatostiach

V nadväznosti na učenie o ospravodlivení (pozri č. 505, č. 629 a nasl.) predložil koncil učenie o sviatostiach. Na začiatku sú kánony, ktoré hovoria o sviatostiach vo všeobecnosti.
Kánon 1: Proti Lutherovi, ktorý počet sviatostí zúžil na tri alebo dve, sa zdôrazňuje ich sedempočetnosť; proti augsburskému vyznaniu, ktoré birmovanie a posledné pomazanie pripisovalo ustanoveniu apoštolov, sa zdôrazňuje ustanovenie všetkých sviatostí Kristom.
Kánony 4 a 5 sú namierené proti Lutherovi, ktorý učil, že sviatosti sú vraj účinné len skrze vieru, ktorú vzbudzujú.
Kánony 10 a 11 sú namierené proti učeniu Luthera; pretože vraj sviatosti pôsobia iba skrze vieru prijímateľa, nezávisia od osoby a úmyslu vysluhovateľa.

Úvod

Na záver spásneho učenia o ospravodlivení, ktoré otcovia 505 1600
na poslednom zasadaní jednomyseľne vyhlásili, vidí sa primerané hovoriť o svätých sviatostiach Cirkvi, ktorými sa každá spravodlivosť buď začína, alebo začatá rastie, alebo sa po jej strate znovu napravuje. Preto sa posvätný ekumenický Tridentský koncil [...] rozhodol, že na odstránenie omylov, vykorenenie bludov, ktoré – hoci ich naši otcovia už kedysi odsúdili – v našich časoch ohľadom svätých sviatostí boli opäť oživené, alebo nanovo vynájdené a čistote katolíckej Cirkvi a spáse duší zapríčinili veľkú ujmu, vo vernej nadväznosti na učenie Svätého písma, apoštolskú tradíciu a súhlas iných koncilov, otcov a ustanovení prijme tieto kánony: [...]

Kánony o sviatostiach vo všeobecnosti

1. Kto hovorí, že nie všetky sviatosti Nového zákona ustano- **506** 1601
vil náš Pán Ježiš Kristus, alebo že je ich viac alebo menej ako sedem, totiž: krst, birmovanie, Eucharistia, pokánie, posledné pomazanie, rád a manželstvo, alebo že niektorá z týchto siedmich nie je vlastne a skutočne sviatosťou, nech je exkomunikovaný.

2. Kto hovorí, že práve tieto sviatosti Nového zákona sa nelí- **507** 1602
šia od sviatostí Starého zákona, iba že ceremónie a vonkajšie obrady sú iné, nech je exkomunikovaný.

3. Kto hovorí, že medzi týmito siedmimi sviatosťami je taká **508** 1603
rovnosť, že z nijakého hľadiska jedna nie je významnejšia ako druhá, nech je exkomunikovaný.

509 4. Kto hovorí, že sviatosti Nového zákona nie sú potrebné
1604 na spásu, ale že sú zbytočné a že ľudia môžu bez nich alebo bez túžby po nich iba skrze vieru dosiahnuť od Boha milosť ospravodlivenia – aj keď nie sú všetky pre každého jednotlivého potrebné – nech je exkomunikovaný.

510 5. Kto hovorí, že tieto sviatosti boli ustanovené len na to,
1605 aby živili vieru, nech je exkomunikovaný.

511 6. Kto hovorí, že sviatosti Nového zákona neobsahujú
1606 milosť, ktorú naznačujú, alebo že neudeľujú milosť tým, ktorí jej nekladú nijakú prekážku, ako keby boli iba vonkajšími znakmi skrze vieru prijatej milosti alebo ospravodlivenia, alebo akýmisi znakmi prijatého kresťanského vyznania, ktorými sa pred ľuďmi rozoznávajú veriaci od neveriacich, nech je exkomunikovaný.

512 7. Kto hovorí, že milosť sa týmito sviatosťami, nakoľko to
1607 závisí od Boha, neudeľuje vždy a všetkým, aj keď sú náležite prijímané, ale len niekedy a niektorým, nech je exkomunikovaný.

513 8. Kto hovorí, že sviatosťami Nového zákona sa neudeľuje
1608 milosť silou vykonaného obradu (ex opere operato), ale že na dosiahnutie milosti stačí iba viera v Božie prisľúbenie, nech je exkomunikovaný.

514 9. Kto hovorí, že troma sviatosťami, totiž krstom, birmova-
1609 ním a rádom sa nevtláča do duše sviatostný charakter, t. j. určitý duchovný a nezmazateľný znak, takže ich nemožno opakovať, nech je exkomunikovaný.

515 10. Kto hovorí, že všetci kresťania majú moc nad slovom a
1610 nad vysluhovaním všetkých sviatostí, nech je exkomunikovaný.

516 11. Kto hovorí, že u vysluhovateľov pri utváraní a vysluhova-
1611 ní sviatostí sa nevyžaduje aspoň úmysel robiť to, čo robí Cirkev, nech je exkomunikovaný.

12. Kto hovorí, že vysluhovateľ, nachádzajúci sa v ťažkom 517
hriechu, neutvára alebo neudeľuje sviatosť, aj keď zachová 1612
všetko podstatné, čo k utvoreniu alebo udeleniu sviatosti patrí, nech je exkomunikovaný.

13. Kto hovorí, že prijaté a schválené obrady katolíckej 518
Cirkvi, zvyčajne používané pri slávnostnom vysluhovaní svia- 1613
tostí, možno podceňovať, alebo že ich vysluhovateľ môže bezhriešne podľa ľubovôle vynechať, alebo že každý pastier Cirkvi ich môže zameniť za iné, nové, nech je exkomunikovaný.

TRIDENTSKÝ KONCIL, 21. ZASADNUTIE (1562)

Učenie o prijímaní pod obidvoma podobami a o prijímaní batoliat

Na 21. zasadnutí koncilu sa debatovalo o veľmi spornej otázke kalicha laikov (pozri Eucharistia, č. 588). Potom sa skúmalo, nakoľko Kristus udelil Cirkvi moc určovať druh a spôsob vysluhovania sviatostí. Výsledok týchto skúmaní je podaný v 2. hlave.

2. hlava: Moc Cirkvi pri vysluhovaní sviatosti Eucharistie

[...] *(Svätý koncil)* vyhlasuje: Cirkev mala vždy túto moc, aby 519
vo vysluhovaní sviatostí, zachovajúc bez ujmy ich podstatu, 1728
ustanovila alebo pozmenila to, čo vzhľadom na rozmanitosť pomerov, časov a miest považovala za užitočnejšie pre prijímajúcich (sviatosti), alebo vzhľadom na úctu voči sviatostiam. Zdá sa, že Apoštol to dosť jasne naznačil slovami: „Nech nás takto každý pokladá za Kristových služobníkov a správcov Božích tajomstiev." (1 Kor 4, 1) A dá sa dostatočne dokázať, že on sám túto moc používal tak v mnohých iných veciach, ako aj práve v tejto sviatosti *(Eucharistii)*. Potom, ako určil viaceré veci so zreteľom na jej používanie, povedal

totiž: „Ostatné zariadim, keď prídem." (1 Kor 11,34) Svätá matka Cirkev si túto svoju moc vo vysluhovaní sviatostí uvedomuje. *(Nasleduje úprava, že laikom sa podáva prijímanie pod jednou podobou.)*

VETY MODERNIZMU ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM IX. (1907)

Cirkevné učenie o ustanovení sviatostí Kristom a ich pôsobení z udelenia ako takého je pre modernistov typickým príkladom, ako sa od prvých kresťanských storočí utvárané náboženské formy osamostatňovali a dnes nám ich cirkevné magistérium predkladá ako pevné dogmy (pozri aj č. 558 a č. 675 nasl.).

[520] 3439 39. Názory Otcov zídených v Tridente o pôvode sviatostí, ktoré bezpochyby vplývali na ich dogmatické kánony, sú veľmi vzdialené od výsledkov, ktoré teraz právom platia u historických bádateľov kresťanstva.

[521] 3440 40. Sviatosti majú svoj pôvod v tom, že apoštoli a ich nástupcovia, podnietení a pobádaní okolnosťami a udalosťami, nejakú myšlienku a nejaký Kristov zámer objasnili.

[522] 3441 41. Zmysel sviatostí je v tom, že u človeka vzbudzujú vedomie stálej prítomnosti Stvoriteľa, ktorá pôsobí dobro.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA X. *PASCENDI* PROTI MODERNIZMU (1907)

523 3488 3489 [...] Omyly modernistov *(ohľadom sviatostí)* sú veľmi závažné. Podľa nich každý kult pochádza z dvojnásobného podnetu či potreby. V ich systéme všetko pochádza z vnútorných impulzov a nevyhnutností. Jeden (z týchto podnetov) pobáda k tomu, aby sa náboženstvo urobilo čímsi zmyslovým, druhý k tomu, aby sa stvárnilo viditeľne. To všetko nie je však možné bez zmyslových foriem a zasväcujúcich úkonov, ktoré potom voláme sviatosťami. Sviatosti sú však pre modernistov holé symboly a či znaky, hoci im nechýba určitá sila. Aby túto silu akosi označili, ako príklad uvádzajú určité

slová, ktorým ľudia pripisujú akúsi silu, a to preto, že môžu vyvolávať silné predstavy, ktoré hlboko pôsobia na myseľ ľudí. A ako sú tieto slová zamerané na predstavy, sviatosti sú zamerané na nábožné cítenie. A viac nič. Vyjadrili by sa jasnejšie, keby tvrdili, že sviatosti sú ustanovené jedine na to, aby živili vieru. To však Tridentský koncil odsúdil: „Kto hovorí, že tieto sviatosti boli iba na to ustanovené, aby živili vieru, nech je exkomunikovaný."

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 5. ZASADNUTIE (1964)

DOGMATICKÁ KONŠTITÚCIA O CIRKVI

V dogmatickej konštitúcii sa Druhý vatikánsky koncil v osobitnej hlave zaoberal siedmimi sviatostnými znakmi Cirkvi a ich spôsobovaním milosti pre jednotlivého kresťana. Osobitne sa vyzdvihuje ekleziologický aspekt sviatostí, akým je zmierenie hriešnika s Cirkvou vo sviatosti pokánia. Pretože o jednotlivých sviatostiach sa hovorí stručne, podávame tu celú hlavu; jej obsah nie je rozdelený na učenie o jednotlivých sviatostiach.

2. hlava: Boží ľud

Sviatosti v živote kresťanov a ich cirkevný význam

11. Posvätný a organicky usporiadaný ráz tohto kňazského 524
spoločenstva sa uskutočňuje jednak sviatosťami a jednak cnosťami. Veriaci začlenení krstom do Cirkvi sú na základe krstného charakteru povolaní uctievať Boha v kresťanskom náboženstve a preporodení na deti Božie, sú povinní vyznávať pred ľuďmi vieru, ktorú dostali od Boha prostredníctvom Cirkvi. Sviatosť birmovania ich dokonalejšie spája s Cirkvou a obohacuje ich zvláštnou silou Ducha Svätého, takže sú vo zvýšenej miere zaviazaní, aby ako praví svedkovia Kristovi šírili a bránili vieru slovom a skutkom. Účasťou na eucharistickej obete, ktorá je zdrojom a vrcholom celého kresťanského života, prinášajú božského obetného Baránka Bohu a s ním seba samých; a tak obetovaním i svätým prijí-

maním majú všetci, hoci nie tým istým, lež každý svojím spôsobom, aktívnu účasť na bohoslužobnom úkone. A nasýtení telom Kristovým pri svätom prijímaní, konkrétnym spôsobom prejavujú jednotu Božieho ľudu, ktorú táto prevelebná sviatosť vhodne naznačuje a podivne uskutočňuje.

525 Tí, čo pristupujú k sviatosti pokánia, od milosrdného Boha získavajú odpustenie urážok, ktorými sa proti nemu previnili, a zároveň sa zmierujú s Cirkvou, ktorej hriechmi ublížili a ktorá napomáha ich obrátenie láskou, príkladom a modlitbami. Svätým pomazaním chorých a modlitbou kňazov celá Cirkev porúča chorých trpiacemu a oslávenému Pánovi, aby ich pozdvihol a zachránil (porov. Jak 5,14–16), ba ich aj povzbudzuje, aby boli na osoh Božieho ľudu tým, že sa dobrovoľne pridružia k utrpeniu Kristovmu a jeho smrti (porov. Rim 8,17; Kol 1,24; 2 Tim 2,11–12; 1 Pt 4,13). Tí zas, ktorým sa spomedzi veriacich dostáva vyznačenia prijať vyššie svätenie, sú v mene Kristovom ustanovení živiť Cirkev Božím slovom a Božou milosťou. Napokon kresťanskí manželia sviatosťou manželstva, ktorou naznačujú tajomstvo jednoty a plodnej lásky medzi Kristom a Cirkvou a majú na ňom účasť (porov. Ef 5,32), si navzájom vo svätosti pomáhajú manželským súžitím, ako aj plodením a výchovou detí, takže v Božom ľude majú osobitný dar pre svoj životný stav a údel (porov. 1 Kor 7,7). Z toho manželstva totiž vznikla rodina, v ktorej sa rodia noví občania pre ľudskú spoločnosť, a tí sa s milosťou Ducha Svätého krstom stávajú Božími deťmi, aby sa tak v priebehu vekov neprestajne udržiaval Boží ľud. V tejto akoby domácej cirkvi nech sú rodičia slovom a príkladom prvými hlásateľmi viery pre svoje deti a nech napomáhajú povolanie vlastné pre každé z nich a s osobitnou starostlivosťou duchovné povolanie.
Obdarení toľkými a takými spasiteľnými prostriedkami všetci v Krista veriaci sú od Pána povolaní v každom postavení a stave a každý svojou cestou na dokonalú svätosť, ako je dokonalý sám nebeský Otec.

B. JEDNOTLIVÉ SVIATOSTI

1. KRST

Krst je sviatosť, ktorá oslobodzuje človeka od dedičného hriechu a osobnej viny, ktorá ho včleňuje do Krista a jeho Cirkvi. Je teda bránou k novému, nadprirodzenému životu.
Od začiatkov kresťanskej tradície je táto sviatosť v neodškriepiteľnom vlastníctve Cirkvi. Asi ani jeden blud, ktorý chcel zostať akosi na kresťanskom základe, krst nepopieral. Pochybnosti mohli vzniknúť iba so zreteľom na druh a spôsob vysluhovania, so zreteľom na účinky a spôsob účinkovania sviatosti. To sú preto v podstate aj predmety, o ktorých hovoria cirkevné dokumenty pri rozprave o krste.
Krst je teda pravá, Kristom ustanovená s v i a t o s ť (501, 506, 528, 532–534, 924, 928, 932). Udeľuje sa obmytím prirodzenou vodou pri súčasnom vzývaní Najsvätejšej Trojice (529, 533, 535, 920). Každý človek, aj neveriaci alebo heretik, môže krst vysluhovať platne (530, 535). Pretože krst silou správne použitého znaku spôsobuje milosť (529), môžu a majú byť krstení aj novorodenci (356, 526, 527, 543, 544, 547). Krst je na spásu p o t r e b n ý (355, 526, 528, 536, 546, 794).
Krst s p ô s o b u j e odpustenie dedičného hriechu a všetkých osobných h r i e c h o v (250, 349, 355, 526, 527, 531, 646, 784, 785, 799), ako aj všetkých trestov za hriechy (357, 531, 657, 813), ďalej udelenie posväcujúcej m i l o s t i (357, 502, 642, 799), privtelenie ku K r i s t o v i (387, 403. 524, 528, 645), príslušnosť k C i r k v i a záväzok voči jej zákonom (403, 524, 526, 539, 545, 813, 838) a vtlačenie nezmazateľného z n a k u (charakteru) (504, 514, 526, 542, 709, 722, 932).

LIST PÁPEŽA INOCENTA III. YMBERTOVI, BISKUPOVI V ARLES (1201)

Účinok krstu

526 780 781 [...] (Krst malých detí nie je neužitočný. Tak ako obriezka robila človeka členom izraelského ľudu Zmluvy, aj krst udeľuje účasť na nebi.) Hoci sa dedičná vina odpustila tajomstvom obriezky, a tak sa odstránilo nebezpečenstvo zatratenia, predsa však neviedla do nebeského kráľovstva.
[...] Túto bránu otvorila milosrdne svojim veriacim až Kristova krv. Milosrdný Boh, ktorý chce, aby *nikto nezahynul*, nedopúšťa, aby zahynuli tie deti, ktoré každodenne umierajú v takom veľkom počte, ale aj im zabezpečil prostriedok spásy. [...]

Dedičný hriech a osobný hriech, ich odpustenie

Sú dva hriechy, dedičný a osobný hriech: dedičný hriech, ktorého sa človek dopúšťa bez vlastného súhlasu, a osobný hriech, ktorý človek pácha so súhlasom. Teda dedičný hriech, ktorého sa človek dopúšťa bez osobného súhlasu, sa aj bez súhlasu odpúšťa silou sviatosti; osobný hriech však, ktorý sa pácha so súhlasom, sa bez vlastného súhlasu vôbec neodpúšťa. Keď sa teda v krste odpúšťa dedičný hriech malému dieťaťu, ktoré nemôže dať svoj súhlas, dospelému však, ktorý je pomätený alebo spí, ak ku krstu nedáva svoj súhlas, jeho osobné hriechy a dedičný hriech sa neodpúšťajú.
Možno sa pýtať, prečo sa dospelým, ktorí sú pomätení alebo spia, v krste neodpúšťa aspoň dedičný hriech, ako sa odpúšťa malým deťom. Na to treba odpovedať: Pán, ktorý v sobotu uzdravil celého človeka, nepozná nijaké nedokonalé dielo. Preto neodpúšťa hriechy čiastočne, ale úplne.
Ďalej: trestom za dedičný hriech je strata videnia Boha, trestom za osobný hriech sú však muky pekla. Keby sa teda dedičný hriech odpúšťal a osobná vina nie, potom by sa nestratilo videnie Boha, a to v dôsledku odpustenia dedičného hriechu, a predsa by sa večne trápil v pekle za trest pre osobnú vinu. Tieto dve skutočnosti sa však vylučujú a sú nezlučiteľné. [...]

Dobrovoľnosť krstu. Nezmazateľný znak

Je to v protiklade s kresťanským náboženstvom, keď sa niekto proti vlastnej vôli a napriek odporu núti, aby prijal a zachovával kresťanstvo. Preto niektorí nie bez dôvodu rozoznávajú medzi nedobrovoľným a nedobrovoľným, nanúteným a nanúteným, totiž: kto je zastrašovaním a trestami privedený násilne k tomu, že prijme – aby sa vyhol škode – sviatosť krstu, taký prijíma, podobne ako aj ten, čo naoko pristupuje ku krstu, sviatostný znak kresťanstva, a takého treba považovať za povinného kresťanskú vieru aj zachovávať, a hoci za takýchto podmienok, aj keď nie bezpodmienečne, predsa bol s tým uzrozumený. Ten však, čo nikdy nesúhlasil, ale sa úplne vzpiera, ten neprijíma ani účinok, ani nezmazateľný znak sviatosti, lebo výslovne sa protiviť je viac ako ani trochu nesúhlasiť. [...]

VYZNANIE VIERY PÁPEŽA INOCENTA III. PROTI VALDENCOM (1208)

(Pozri pozn. 498)

[...] Schvaľujeme krst malých detí. Vyznávame a veríme, že keď 527 794
po krste, skôr ako spáchajú hriechy, umrú, dosahujú spásu. V krste sa odpúšťajú všetky hriechy, dedičný hriech a hriechy, ktoré boli spáchané dobrovoľne. [...]

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

Dekrét pre Arménov (1439)

[...] Prvé miesto medzi všetkými sviatosťami zaujíma svia- 528 1314
tosť krstu, ktorý je b r á n o u d u c h o v n é h o ž i v o t a . Ním sa totiž stávame údmi Kristovými a včleňujeme sa do tela Cirkvi. A keďže skrze prvého človeka vstúpila smrť do všetkých (Rim 5,12), nemôžeme podľa slov Pravdy (Jn 3,5) vstúpiť do nebeského kráľovstva, ak sa nezrodíme z vody a Ducha.

M a t é r i o u tejto sviatosti je pravá a prirodzená voda; 529 1314
nezáleží na tom, či je studená alebo teplá. F o r m o u však je: Ja ťa krstím v mene Otca i Syna, i Ducha Svätého. Nepopierame však, že skutočný krst sa udeľuje aj týmito slovami: „Nech je pokrstený sluha Kristov (meno) v mene Otca i Syna, i Ducha Svätého“, alebo „Mojimi rukami je krstený

(meno) v mene Otca i Syna, i Ducha Svätého". Hlavnou príčinou, z ktorej krst dostáva silu, je Najsvätejšia Trojica, inštrumentálnou príčinou je vysluhovateľ, ktorý sprostredkúva sviatosť navonok. Keď sa teda úkon vykonávaný vysluhovateľom vyjadruje (aj slovami) so vzývaním Najsvätejšej Trojice, vtedy sa udeľuje sviatosť.

530 Vysluhovateľom tejto sviatosti je kňaz, ktorému
1315 služobne prislúcha krstiť. V prípade nevyhnutnosti však môže udeliť krst nielen kňaz alebo diakon, ale aj laik, žena, ba aj pohan a heretik, len nech zachováva formu Cirkvi a má úmysel robiť, čo robí Cirkev.

531 Účinok tejto sviatosti je odpustenie každej viny, dedič-
1316 nej viny a osobnej viny, ako aj každého trestu, ktorý nesie so sebou táto vina. Preto sa pokrsteným nesmie uložiť nijaké zadosťučinenie za predchádzajúce hriechy; keď zomrú skôr, ako sa dopustia viny, prichádzajú hneď do nebeského kráľovstva a dosahujú videnie Boha.

TRIDENTSKÝ KONCIL, 7. ZASADNUTIE (1547)

Kánony o sviatosti krstu

Tridentský koncil nepredložil o krste nijaké vieroučné vysvetlenie, iba odsúdil rozšírené bludy. No aj napriek tomu majú tieto kánony rozhodujúci význam pre katolícke učenie o krste.
4. kánon obsahuje konečnú definíciu učenia, ktoré Cirkev pevne vlastnila už stáročia. Od staroveku je platnosť „krstu heretikov" dôkazom sviatostí, pri ktorej nezáleží na viere a dôstojnosti vysluhovateľa, ale na správnom plnení Kristovho poverenia. – 6. kánon je zameraný proti Lutherovi, ktorý povedal, že jediným hriechom, ktorým stráca človek ospravodlivenie, je neviera (porov. č. 814 a č. 845). – 14. kánon je zameraný proti „liberálnym" chápaniam Erazma z Rotterdamu.

532 1. Kto hovorí, že Jánov krst mal tú istú účinnosť ako krst
1614 Kristov, nech je exkomunikovaný.

2. Kto hovorí, že pre krst nie je nutná pravá a prirodzená **533**
voda, a kto slová nášho Pána Ježiša Krista „Ak sa niekto 1615
nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva" (Jn 3,5) znižuje iba na akúsi metaforu, nech je exkomunikovaný.

3. Kto hovorí, že v rímskej Cirkvi (ktorá je matkou a učiteľ- **534**
kou všetkých cirkví) sa nenachádza pravé učenie o sviatosti 1616
krstu, nech je exkomunikovaný.

4. Kto hovorí, že krst, ktorý udeľujú aj heretici v mene Otca **535**
i Syna i Ducha Svätého s úmyslom robiť, čo robí Cirkev, nie 1617
je pravým krstom, nech je exkomunikovaný.

5. Kto hovorí, že krst je čosi fakultatívne, t.j. že nie je nevy- **536**
hnutný na spásu, nech je exkomunikovaný. 1618

6. Kto hovorí, že pokrstený nemôže, aj keby chcel, stratiť **537**
milosť, hoci by akokoľvek zhrešil, len nech sa nevzdá viery, 1619
nech je exkomunikovaný.

7. Kto hovorí, že pokrstení sú samým krstom zaviazaní iba **538**
na vieru, nie však na zachovávanie celého Kristovho zákona, 1620
nech je exkomunikovaný.

8. Kto hovorí, že pokrstení sú slobodní od všetkých priká- **539**
zaní svätej Cirkvi, ktoré sú napísané alebo tradované, a nie 1621
sú povinní ich zachovávať, keby sa im dobrovoľne nechceli podriadiť, nech je exkomunikovaný.

9. Kto hovorí, že ľuďom treba tak pripomínať prijatý krst, **540**
aby všetky sľuby, ktoré zložia po krste, účinnosťou prisľúbe- 1622
nia urobeného už v krste považovali za neplatné, ako keby sa nimi robila viere, ktorú vyznali, aj samému krstu ujma, nech je exkomunikovaný.

10. Kto hovorí, že všetky hriechy, ktoré človek spácha po **541**
krste, sa holou spomienkou na vieru a na prijatý krst odpú- 1623
šťajú, alebo sa stávajú ľahkými, nech je exkomunikovaný.

542 1624 11. Kto hovorí, že pravý a náležite udelený krst sa musí zopakovať u toho, kto pred neveriacimi zaprel vieru v Krista a dal sa potom na pokánie, nech je exkomunikovaný.

543 1625 12. Kto hovorí, že nikoho netreba pokrstiť pred vekom, aký mal Kristus, keď bol pokrstený, alebo v hodine smrti, nech je exkomunikovaný.

544 1626 13. Kto hovorí, že malé deti sa po prijatí krstu nemajú počítať medzi veriacich, lebo vskutku ešte neveria, a preto po dosiahnutí veku rozoznávania majú byť opätovne pokrstené, alebo že je lepšie vynechať ich krst, ako ich len bez ich vlastného úkonu viery pokrstiť na základe viery Cirkvi, nech je exkomunikovaný.

545 1627 14. Kto hovorí, že takých malých pokrstených detí sa po dosiahnutí dospelosti treba opýtať, či chcú potvrdiť, čo krstní rodičia v ich mene pri krste sľúbili; a keď povedia, že nechcú, treba ich ponechať ich vlastnej mienke, a kým sa nespamätajú, že ich medzitým netreba nútiť iným trestom na kresťanský život, iba že sa nepripustia k prijatiu Eucharistie a iných sviatostí, nech je exkomunikovaný.

OMYLY MODERNIZMU ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM X. (1907)

Omyly modernistov odsúdené pápežom Piom X. sú zlomkom z ich pokusu vysvetliť katolícku vieru z rozvoja života spoločnosti (pozri pozn. 60).

[546] 3442 42. Kresťanské spoločenstvo zaviedlo nevyhnutnosť krstu tak, že ho prijalo ako nevyhnutný obrad a pripojilo k nemu záväzky kresťanského vyznávania.

[547] 3443 43. Obyčaj udeľovať krst malým deťom je vývoj cirkevného poriadku, čo je jednou z príčin, že sa táto sviatosť rozpadla na dve sviatosti, totiž na krst a pokánie.

2. BIRMOVANIE

Sviatosť birmovania dopĺňa sviatosť krstu. Ak je krst sviatosťou znovuzrodenia pre nový, nadprirodzený život, tak birmovanie je sviatosť zrelosti a mužnosti. Pravé vyznávanie Krista spočíva práve v tom, „že celý človek sa dáva k dispozícii pravde v chápaní svojho rozumu, v oddanosti svojej vôle a v zasvätení celej svojej sily. [...] Malomyseľný človek je to schopný urobiť len tak, že ho upevní Božia milosť" (Bonaventura, Breviloquium VI, 8).
Toto upevnenie v sile Ducha Svätého k odhodlanému vyznávaniu viery bolo vždy osobitným účinkom, ktorý katolícka tradícia pripisovala birmovaniu. Je to účinok, ktorý patrí ku krstu a rozširuje ho.
A tak Cirkev o birmovaní učí:
Je to pravá, Kristom ustanovená sviatosť (501, 506, 555, 928, 932) a je odlišná od krstu (558).
Udeľuje sa pomazaním krizmou (552, 928) biskupom (549–551, 553, 557, 928), pričom sa vkladajú ruky a vyslovuje modlitba; krizmu posviaca biskup (548, 552). Každý pokrstený môže a má byť birmovaný.
Účinok sviatosti birmovania je posilnenie vo viere a na vyznávanie viery (502, 524, 554) a vtlačenie nezmazateľného znaku (504, 514, 709, 932).

LIST PÁPEŽA KLEMENTA VI. O ZNOVUZJEDNOTENÍ ARMÉNOV (1351)

Arméni boli síce po dejinách plných zvratov od roku 1198 do 1375 spojení s rímskou materskou Cirkvou, predsa však pápeži sa viac ráz chceli presvedčiť o pravej viere Arménov, ktorí boli častejšie rozličným spôsobom, zväčša však falošne obžalovaní. A tak Klement VI. poslal 29. septembra 1351 74 teologicky presne formulovaných otázok hlave arménskej cirkvi, katolikosovi Mechitarovi; medzi týmito otázkami sa nachádzajú aj otázky o sviatostiach a očistci.

1. Ohľadom posvätenia krizmy: Veríš, že krizmu nijaký kňaz, ktorý nie je biskupom, nemôže náležite a patrične posvätiť? 548 1068

549 1069 2. Veríš, že sviatosť birmovania nemôže oficiálne a riadne okrem biskupa nikto vysluhovať?

550 1070 3. Veríš, že iba rímsky veľkňaz, majúci plnosť moci, môže zveriť udeľovanie sviatosti birmovania kňazom, ktorí nie sú biskupmi?

551 1071 4. Veríš, že tých, ktorých birmovali obyčajní kňazi, čo nie sú biskupmi a ani nedostali od rímskeho veľkňaza ohľadom toho nejaké poverenie alebo dovolenie, musí birmovať ešte raz nejaký biskup [...]?

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

DEKRÉT PRE ARMÉNOV (1439)
(Pozri pozn. 501)

552 1317 [...] Druhá sviatosť je birmovanie. Jej matériou je krizma, zhotovená z oleja, ktorého čistota predstavuje čistotu svedomia, a z balzamu, ktorý naznačuje vôňu dobrého mena. Krizmu posväcuje biskup.
Formou je však: Označujem ťa znakom kríža a posilňujem ťa krizmou spásy v mene Otca i Syna i Ducha sätého.

553 1318 Riadnym vysluhovateľom je biskup. Kým ostatné pomazania (pri krste, pomazaní chorých, *N. – R.)* môže vykonať jednoduchý kňaz, toto pomazanie môže udeliť iba biskup, lebo iba o apoštoloch, ktorých zastupujú biskupi, čítame, že udeľovali vložením rúk Ducha Svätého, ako to vysvitá zo Skutkov apoštolov: „Keď sa apoštoli, ktorí boli v Jeruzaleme, dopočuli, že Samária prijala Božie slovo, vyslali k nim Petra a Jána. Oni ta zašli a modlili sa za nich, aby dostali Ducha Svätého, lebo na nikoho z nich ešte nezostúpil; boli iba pokrstení v mene Pána Ježiša. Potom na nich vložili ruky a dostali Ducha Svätého." (Sk 8,14–17) Miesto toho vloženia rúk je v Cirkvi birmovanie. – Sú však správy, podľa ktorých z rozumnej a veľmi závažnej príčiny aj jednoduchý kňaz z dišpenzácie Apoštolskej stolice udelil túto sviatosť birmovania krizmou posvätenou biskupom.

Účinok tejto sviatosti je v tom, že sa v nej dáva Duch Svätý na posilnenie, ako bol daný apoštolom v deň Turíc, aby totiž kresťan vyznával Kristovo meno. A preto sa birmovanec maže na čele, kde sa nachádza ostýchavosť, aby sa nehanbil vyznávať Kristovo meno, a osobitne jeho kríž, ktorý je podľa Apoštola pre židov pohoršením, pre pohanov však hlúposťou. Preto je označený znakom kríža. [...] 554 1319

TRIDENTSKÝ KONCIL, 7. ZASADNUTIE (1547)

KÁNONY O SVIATOSTI BIRMOVANIA

Učenie Tridentského koncilu o sviatosti birmovania sa obmedzuje na nasledujúce tri kánony, v ktorých sa predkladá učenie predovšetkým proti Lutherovi, Melanchtonovi a Kalvínovi o vlastnej sviatostnej povahe birmovania, ustanovenie od Krista (augsburské vyznanie učilo ustanovenie od apoštolov) a o dôstojnosti tejto sviatosti. Osobitne Melanchton urobil z tejto sviatosti číry sviatok vyznania, „konfirmáciu" v protestantskom zmysle. 3. kánon obsahuje učenie o riadnom a mimoriadnom vysluhovateľovi tejto sviatosti. Nechcel sa však dotknúť zvyku Grékov, podľa ktorého sviatosť birmovania vysluhujú s tichým súhlasom Cirkvi zväčša kňazi.

1. Kto hovorí, že birmovanie pokrsteného je prázdnou ceremóniou, a nie je pravou a vlastnou sviatosťou, alebo že kedysi nebolo ničím iným, iba akousi katechézou, v ktorej dospievajúci vydávali pred Cirkvou počet zo svojej viery, nech je exkomunikovaný. **555** 1628

2. Kto hovorí, že na Duchu Svätom páchajú bezprávie tí, čo posvätenej krizme birmovania pripisujú nejakú silu, nech je exkomunikovaný **556** 1629

3. Kto hovorí, že riadnym vysluhovateľom svätého birmovania nie je iba biskup, ale ktorýkoľvek jednoduchý kňaz, nech je exkomunikovaný. **557** 1623

OMYLY MODERNIZMU ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM X. (1907)

Modernizmus prevzal od liberálneho protestantského chápania dejín dogmy, najmä od čias Harnacka, tvrdenie, že birmovanie pôvodne predstavovalo časť kresťanského obradu a až neskôr sa vyvinulo na samostatnú sviatosť.

[558] 3444 44. Nič nedokazuje, že by obrad sviatosti birmovania používali apoštoli. Formálne rozlišovanie dvoch sviatostí, krstu a birmovania, je dejinám prakresťanstva neznáme.

3. EUCHARISTIA

Učenie o svätej Eucharistii sa člení na učenie o eucharistickej o b e t i, o o b e t n e j h o s t i n e a o b e t n o m p o k r m e alebo: na učenie o svätej omši, prijímaní a skutočnej prítomnosti Krista pod podobami chleba a vína. Niet Kristovej prítomnosti v Najsvätejšej Sviatosti, ktorá by sa v prvom rade nechápala ako pokrm pre veriaci ľud, a niet sviatostného zjednotenia s Kristom vo svätom prijímaní, ktoré by sa nechápalo ako obetná hostina: „A tak vždy, keď budete jesť tento chlieb a piť tento kalich, zvestujete Pánovu smrť, kým nepríde." (1 Kor 11,26) Len v omšovej obeti sa môže pripraviť eucharistická hostina.
A tak eucharistické tajomstvo je zhrnutím celého tajomstva nášho vykúpenia. Sú to vždy d v a z á k l a d n é v z ť a h y, v ktorých sa nachádza Kristus voči nám ľuďom: ponajprv je k ň a z s k ý m p r o s t r e d n í k o m m e d z i n a m i a B o h o m , prináša mu v našom mene zmier za naše hriechy. Avšak Kristus nie je pre nás nejakým cudzincom, niekým, kto by bol pred Bohom iba naším uzmierovateľom. Ešte raz vstupuje do nového vzťahu k nám, a to v sprostredkovaní milosti, ktorú nám Boh darúva na základe jeho obety. To je tajomstvo zjedinenia s Kristom, ktoré je nám z d r o j o m v š e t k ý c h m i l o s t í . „Z jeho plnosti sme my všetci dostali milosť za milosťou." (Jn 1,16)
Toto druhé spoločenstvo sa uskutočňuje až s k r z e o b e t u n a k r í ž i tým, že dal svoj život za svoju Cirkev, ktorú si musel vykúpiť. Až v smrti uzavrel Kristus dôvernú zmluvu s Cirkvou, v ktorej sa Cirkev očisťuje a posväcuje zmluvou, ktorá sa podľa učenia svätého Pavla mohla stať vzorom pre dôverné zjedinenie ľudí v manželstve. „Muži, milujte manželky, ako aj Kristus miluje Cirkev a vydal seba samého za ňu, aby ju posvätil očistným kúpeľom vody a slovom." (Ef 5,25 nasl.) Až z otvoreného boku obetovaného Spasiteľa sa zrodila Cirkev, ako bola Eva vyňatá z boku Adamovho. Toto je prastarý spôsob vyjadrenia tejto pravdy.
Teda tento dvojitý vzťah, v ktorom sa Kristus nachádza voči nám, a to ako prostredník medzi nami a Bohom a ako prinášateľ každej milosti od Boha, žije ďalej v tajomstve Eucharistie. Svätá omša je sprítomnením obety, ktorú Kristus priniesol za nás, zmiernej obety za naše hriechy; obeta je však súčasne prípravou eucharistickej hostiny, sviatosti milostivého spojenia s Kristom.

Nesmie nás udivovať, že v cirkevných dokumentoch sa učenie o skutočnej prítomnosti Krista v Najsvätejšej Sviatosti vyskytuje najčastejšie. Je málo vieroučných právd, ktoré by na sebe niesli tak zjavne povahu tajomstva a ktoré by preto boli viac vystavené útokom bludov a neviery. Nevyhnutné obranné pozície Cirkvi proti bludom nám však nemôžu prekážať, aby sme nevideli skutočnosť pravej prítomnosti aj v súvislosti s celým eucharistickým tajomstvom.

A tak sa učenie viery o sviatosti Eucharistie člení:
1. na učenie o eucharistickej obete:
Svätá omša je skutočnou obetou (597, 598, 606, 622, 934), ktorá bola ustanovená pri Poslednej večeri (569, 597, 607). Sprítomňuje Kristovu obetu na kríži (240, 597, 622), ale nekrvavým spôsobom (599, 622, 624): je slávením spomienky na Pánovu smrť a jeho vzkriesenie (566, 570, 622). Kňazom a obetným darom je Kristus, ktorý sa obetuje skrze kňaza (597, 599). Aj laici prinášajú obetu, hoci nemajú plnú moc premieňania podstát (414, 419, 524, 624, 721).
Eucharistická obeta sa prináša Bohu ako chvála, vďaka, prosba a zmier (599, 600, 608, 624) za živých a mŕtvych (599, 608, 934). Pritom si možno s úctou spomínať na svätých ako na orodovníkov (600, 610). Určiť obrady a modlitby patrí Cirkvi (601–605, 611–614, 625). Liturgia ako celok je verejný kult, vykonávaný Tajomným telom Kristovým (615). V každom liturgickom konaní je Kristus prítomný takým spôsobom, ktorý treba správne vysvetľovať (616).
2. na učenie o eucharistickej sviatosti, obetnej hostine a obetnom pokrme:
Svätá Eucharistia je pravá sviatosť (501, 506, 623, 932) ustanovená Kristom (569, 622). Vo svätej Eucharistii je Kristus skutočne prítomný (375, 559, 560, 562, 568, 577, 579, 620, 623, 625, 934), aj keď nie je používaná (571, 580, 625). Patrí jej preto úcta a poklona (573, 582, 583, 625). V obidvoch podobách a v každej ich časti je prítomný celý Kristus a požíva ho každý prijímajúci (561, 563, 565, 571, 579, 622–624, 934). Pretože vysvätený kňaz (560, 565) premieňa pšeničný chlieb a hroznové víno (564) na Kristovo telo a Kristovu krv (transsubstanciácia) (575, 559, 572, 578, 617, 618–620, 928, 934), zostávajú z nich iba podoby (578–620).

Sväté prijímanie sa podľa konštitúcie Druhého vatikánskeho koncilu o posvätnej liturgii a pri zachovaní bez ujmy dogmatických zásad stanovených Tridentským koncilom (porov. č. 589–590, 592–594) môže podávať pod obidvoma podobami aj laikom (622). Hodné prijímanie predpokladá stav milosti (587). Batoľatá nie sú zaviazané prijímať Eucharistiu (591, 592). Sviatosť spôsobuje spojenie s Kristom (566, 623), je pokrmom duše (502, 566, 570, 620), rozmnožuje život milosti (566) a má za účinok odpustenie všedných hriechov a trestov za hriechy (570, 581).

BERENGAROVO VYZNANIE VIERY PRED RÍMSKOU SYNODOU (1079)

Berengar (zomrel roku 1088) bol riaditeľom školy svätého Martina v Tours. Na základe filozofických námietok popieral transsubstanciáciu chleba a vína a pravú prítomnosť Krista v Eucharistii, a tak sa stal predchodcom symbolicko-spiritualistického chápania Eucharistie u reformátorov. Po rozličných odsúdeniach musel napokon na jednom partikulárnom koncile v Ríme odprisahať toto vyznanie:

Ja, Berengar, srdcom verím a ústami vyznávam, že chlieb a víno, 559
ktoré sa kladú na oltár, tajomstvom posvätnej modlitby a slovami 700
nášho Vykupiteľa sa podstatne premieňajú na pravé a vlastné a oživujúce telo a krv nášho Pána Ježiša Krista a po konsekrácii je pravým telom Kristovým, ktoré sa zrodilo z Panny a ktoré, obetované za spásu sveta, viselo na kríži a ktoré sedí po pravici Otca, a je pravou krvou Kristovou, ktorá vytiekla z jeho boku, a to nielen v znaku a účinnosti sviatosti, ale v jeho vlastnej prirodzenosti a v jeho vlastnej podstate. […]

VYZNANIE VIERY PÁPEŽA INOCENTA III. PROTI VALDENCOM (1208)

[…] Obetný dar, t.j. chlieb a víno, je po konsekrácii pravým telom 560
a pravou krvou nášho Pána Ježiša Krista. A tak pevne a bez pochy- 794
bovania veríme úprimným srdcom a vyznávame to jednoducho

veriacimi slovami. Pritom nepôsobí dobrý kňaz čosi menej, lebo to spôsobuje nie zásluha konsekrujúceho, ale slovo Stvoriteľa a sila Ducha Svätého. Preto pevne veríme a vyznávame, že nikto, hoci by bol aj akokoľvek počestný, nábožný, svätý a rozumný, nemôže a nesmie konsekrovať Eucharistiu a vykonať oltárnu obetu, ak to nie je kňaz platne ordinovaný viditeľným a hmatateľným biskupom. *(Novátori sa odvolávali na milosť konsekrovania, ktorá im vraj bola udelená bezprostredne Duchom Svätým. N. – R.)*
Podľa našej viery sú na zriadenie tejto služby potrebné tri veci: určitá osoba, t.j. kňaz, ktorý – ako sme povedali – je biskupom vlastne ustanovený na túto službu; slávnostné slová, ktoré boli od svätých Otcov do kánonu vložené; a patričný úmysel toho, kto ich vyslovuje. Preto veríme a pevne vyznávame: Kto verí a tvrdí, že môže bez predchádzajúcej vysviacky biskupom, ako sme povedali, priniesť eucharistickú obetu, je heretik [...] a treba ho oddeliť od svätej rímskej Cirkvi.

KOSTNICKÝ KONCIL (1414–1418)

Dekrét o prijímaní iba pod podobou chleba

Požiadavku prijímania pod obidvoma podobami predložili ponajprv stúpenci Jána Husa. Zdôvodňovali to údajným Kristovým príkazom a obyčajou pracirkvi. Posledné slovo k tejto požiadavke bolo povedané až na Tridentskom koncile (pozri č. 588, 592 a nasl.).

561 [...] V pracirkvi veriaci síce prijímali túto sviatosť pod obi-
1199 dvoma podobami, no neskôr ju pod obidvoma podobami prijímali tí, čo ju konsekrujú, laici však iba pod jednou podobou. Treba totiž pevne veriť a nepochybovať, že celé telo a všetku krv Kristovu obsahuje skutočne tak podoba chleba, ako aj podoba vína. [...]

Otázky predložené prívržencom Wyclifa a Husa

Wyclifovo nesprávne učenie o Eucharistii hovorí: Chlieb a víno zostávajú zachované. Ďalšie pretrvávanie viditeľných podôb bez podstaty protirečí Svätému písmu a Tradícii; Kristus je v Eucharistii prítomný v znaku a skrze svoje pôsobenie, nie tak, ako je prítomný v nebi; klaňať sa Eucharistii by takto bolo modloslužbou; konsekrácia chleba a vína v omši nie je obeťou; omša má len vtedy nejakú hodnotu, keď ju slávi nábožný kňaz.

16. Či verí, že Sviatosť oltárna po konsekrácii, vykonanej 562
kňazom, pod závojom chleba a vína nie je hmotný chlieb a 1256
hmotné víno, ale naskrze ten istý Kristus, ktorý trpel na kríži a sedí po pravici Otca.

17. Či verí a tvrdí, že po konsekrácii, vykonanej kňazom, 563
pod samou podobou chleba, bez podoby vína, je pravé telo 1257
Kristovo, jeho krv, jeho duša a jeho božstvo, – celý Kristus, a to úplne to isté telo a pod každou z týchto podôb jednotlivo.

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

Dekrét pre Arménov
(Pozri pozn. 501)

[...] Treťou sviatosťou je Eucharistia. Jej m a t é r i o u je 564
pšeničný chlieb a hroznové víno, do ktorého sa musí pred 1320
konsekráciou primiešať máličko vody. Voda sa primiešava preto, lebo [...] treba pripustiť, že aj sám Pán túto sviatosť ustanovil s vínom, do ktorého bola primiešaná voda. Ďalej, že to zodpovedá sprítomneniu Pánovho utrpenia.[...] *[Primiešanie predstavuje aj spojenie veriaceho ľudu s Kristom.]*

F o r m o u tejto sviatosti sú Spasiteľove slová, ktorými 565
vykonal túto sviatosť. Kňaz totiž vykonáva túto sviatosť, 1321
hovoriac v osobe Krista. Silou týchto slov sa podstata chleba premieňa na Kristovo telo a podstata vína na jeho krv, no tak, že celý Kristus je obsiahnutý pod podobou chleba a celý Kristus pod podobou vína. A aj pod každou čiastkou konsekrovanej hostie a konsekrovaného vína je po rozdelení prítomný celý Kristus.

566 *Účinkom* tejto sviatosti v duši toho, kto ju hodne pri-
1322 jíma, je zjednotenie človeka s Kristom. A keďže milosťou je človek včleňovaný do Krista a spája sa s jeho údmi, vyplýva z toho, že skrze túto sviatosť sa v tých, čo ju hodne prijímajú, rozmnožuje milosť; a všetky účinky, ktoré má telesný pokrm a nápoj pre telesný život – jeho udržiavanie, vzrast, obnovovanie a potešenie – spôsobuje podobne táto sviatosť pre duchovný život. Podľa slov pápeža Urbana IV., v tejto sviatosti slávime vďačnú spomienku na nášho Spasiteľa, ňou sme zbavovaní zlého, upevňovaní v dobrom a dáva nám vzrast v cnosti a milosti. [...]

TRIDENTSKÝ KONCIL, 13. zasadnutie (1551)

Dekrét o najsvätejšej sviatosti

Vyložiť pravé učenie o Eucharistii bolo jednou z najnaliehavejších záležitostí Tridentského koncilu (porov. č. 567). Na 13., 21. a 22. zasadnutí sa prerokúvali tie najdôležitejšie otázky. Ponajprv šlo o skutočnú prítomnosť Kristovu, ktorú novátori, predovšetkým Zwingli a Kalvín, popierali. V ôsmich hlavách sa preto vykladá cirkevné učenie, potom sa v 11 kánonoch zavrhujú bludné učenia.
1. hlava: Pravá prítomnosť; skutočnosť, možnosť, dôkaz. Je zameraná predovšetkým proti Kalvínovi a Zwinglimu.
4. hlava: Pravé premenenie. Luther síce nepopieral pravú prítomnosť Kristovu, ale učil súčasné pretrvávanie chleba a vína. Naproti tomu koncil učí pravé premenenie podstát, ktoré ponecháva iba vonkajšie podoby chleba a vína, a bráni výstižnosť výrazu „transsubstantiatio" (premenenie podstát), ktorý sa v oficiálnej cirkevnej reči po prvý raz použil na Štvrtom lateránskom koncile (pozri č. 375).

Úvod

567 Posvätný ekumenický Tridentský koncil [...] nie bez osobit-
1635 ného vedenia a riadenia Ducha Svätého zhromaždil sa na to, aby vyložil pravé a starobylé učenie o viere, o sviatostiach a aby poskytol liek proti všetkým bludom a iným veľmi vážnym pohromám, ktorými je v našich dňoch Božia Cirkev žalostne trápená a zo všetkých strán kmásaná. A od samého začiatku mal v úmysle to, aby vytrhal aj s koreňom burinu odsúdeniahodných bludov a rozkolov, ktoré nepriateľ v našich nešťastných časoch rozosial vo vierouke, požívaní a uctievaní najsvätejšej Eucharistie; tú predsa náš Spasiteľ zanechal svojej Cirkvi ako symbol jej jednoty a lásky, ktorou chcel mať kresťanov medzi sebou združených a spojených. A tak ten istý posvätný koncil, podávajúc zdravé a čisté učenie o tejto úctyhodnej a božskej sviatosti Eucharistie, učenie, ktoré katolícka Cirkev, poučená naším Pánom Ježišom Kristom a jeho apoštolmi a poučená Duchom Svätým, ktorý jej vždy vnukal všetku pravdu, vždy zachovávala a bude zachovávať až do konca sveta, všetkým veriacim v Krista zakazuje, aby sa odteraz neopovážili o najsvätejšej Eucharistii inak veriť, učiť alebo kázať, než ako je to v tomto dekréte vysvetlené a definované.

1. hlava: Skutočná prítomnosť nášho Pána Ježiša Krista v najsvätejšej sviatosti Eucharistie

Svätý koncil na začiatku učí a vyznáva otvrene a bezvý- 568
hradne, že vo vznešenej sviatosti svätej Eucharistie po kon- 1636
sekrácii chleba a vína je náš Pán Ježiš Kristus ako pravý Boh a človek prítomný ozajstne, skutočne a podstatne pod podobou tých zmyslami vnímateľných vecí. A nie je v tom ani nijaké protirečenie, že náš Spasiteľ podľa svojho prirodzeného spôsobu existencie stále sedí v nebi po pravici Otcovej a že predsa je na mnohých iných miestach podľa svojej podstaty pre nás prítomný sviatostne, a síce takým spôsobom existencie, ktorý slovami sotva môžeme vyjadriť, ktorý však predsa rozumom, osvieteným vierou, pochopiť môžeme a o ktorom veriť stále musíme, že je pre Boha možný.

Tak totiž všetci naši predchodcovia, ktorí žili v pravej 569
Kristovej Cirkvi a o tejto Najsvätejšej sviatosti hovorili, otvo- 1637
rene vyznali, že náš Vykupiteľ túto obdivuhodnú sviatosť ustanovil pri Poslednej večeri, keď po požehnaní chleba a

vína jasnými a zreteľnými slovami dosvedčil, že im dáva svoje vlastné telo a krv. Tieto slová, ktoré uvádzajú svätí evanjelisti, a potom ich opakoval svätý Pavol, obsahujú jasne ten vlastný a zjavný význam, v akom ich chápali Otcovia; preto je to vskutku zvrchovane nehodnou neprístojnosťou, keď ich niektorí škriepni a zvrátení ľudia naprotiveň všeobecnému vedomiu Cirkvi degradujú na bezobsažné a obrazné zvraty, v ktorých by o pravde Kristovho tela a krvi nebolo ani reči. Cirkev ako stĺp a pevný základ pravdy sa od týchto ako diabolských výmyslov bezbožných ľudí odvracia a so srdcom plným vďaky stále uznáva toto vznešené Kristovo dobrodenie.

2. hlava: Ustanovenie tejto Najsvätejšej sviatosti

570 Keď náš Spasiteľ odchádzal z tohto sveta k Otcovi, ustanovil
1638 teda túto sviatosť, v ktorej akoby vylial bohatstvá svojej božskej lásky na ľudí, „ustanoviac pamiatku na svoje obdivuhodné skutky" (Ž 110,4) a prikázal, aby sme v jeho prijímaní slávili jeho pamiatku a zvestovali jeho smrť, kým nepríde. Chcel, aby sa táto sviatosť prijímala ako duchovný pokrm duší, ktorým sú živené a posilňované, žijúc zo života toho, ktorý povedal: „Ten, čo mňa požíva, bude žiť zo mňa" (Jn 6,57) a ako protidar, ktorý nás oslobodzuje od každodenných previnení a ochraňuje od smrteľných hriechov. Okrem toho chcel, aby táto sviatosť bola závdavkom našej budúcej slávy a večného šťastia a symbolom toho jedného tela, ktorého Hlavou je on sám a ku ktorému máme byť podľa jeho vôle pripojení ako údy tesnými zväzkami viery, nádeje a lásky, aby sme všetci hovorili to isté, aby neboli medzi nami roztržky.

3. hlava: Najsvätejšia Eucharistia prevyšuje ostatné sviatosti

571 Najsvätejšia Eucharistia má s ostatnými sviatosťami spoločné
1639 to, že je zmyslovým znakom posvätnej veci a viditeľnou

podobou neviditeľnej milosti. Avšak u nej je vynikajúce a 1640
jedinečné to, že ostatné sviatosti iba vtedy majú silu 1641
posväcovania, keď ich niekto prijíma, kým v Eucharistii sa nachádza sám pôvodca svätosti pred jej požitím. Apoštoli totiž ešte neprijali Eucharistiu z rúk Pána, keď on už v pravde tvrdil, že to, čo dáva, je jeho telo. A v Cirkvi bola vždy táto viera, že hneď po konsekrácii je pod podobou chleba a vína pravé telo nášho Pána a jeho pravá krv spolu s jeho dušou a božstvom, a to účinnosťou (konsekračných) slov telo pod podobou chleba a krv pod podobou vína. Telo však pod podobou vína a krv pod podobou chleba a duša pod podobou oboch účinnosťou toho prirodzeného spojenia a spolupatričnosti, ktorou sa časti Krista Pána, ktorý už vstal z mŕtvych a viac už neumiera (Rim 6,9), navzájom spájajú, ďalej božstvo v dôsledku jeho hypostatického spojenia s telom a dušou. – A tak je celkom pravdivé, že každá jedna podoba obsahuje práve toľko, ako aj obidve. Celý a úplný Kristus je totiž prítomný pod podobou chleba a v každej čiastke tejto podoby, a takisto je celý prítomný v podobe vína a v jeho častiach.

4. hlava: Premenenie podstát (transsubstanciácia)

Pretože Kristus, náš Vykupiteľ, povedal, že to, čo obetoval 572
pod podobou chleba, je skutočne jeho telo, Božia Cirkev 1642
bola o tom vždy presvedčená a tento svätý koncil to teraz opäť vyhlasuje: konsekráciou chleba a vína sa uskutočňuje zmena celej podstaty chleba na podstatu tela Krista, nášho Pána, a celej podstaty vína na podstatu jeho krvi. A túto zmenu katolícka Cirkev vhodne a vo vlastnom zmysle nazvala premenením podstát (transsubstanciáciou).

5. hlava: Kult a uctievanie prislúchajúce tejto Najsvätejšej sviatosti

573 1643 A tak niet pochybnosti, že všetci veriaci podľa obyčaje, ktorá bola v katolíckej Cirkvi vždy praktizovaná, majú tejto Najsvätejšej sviatosti pri uctievaní preukazovať ten kult poklony *(cultus latriae)*, ktorý sme povinní preukazovať pravému Bohu. A hoci ju Kristus Pán ustanovil, aby bola ako pokrm, nie je preto menej poklonyhodná. Veríme totiž, že je v nej prítomný ten istý Boh, o ktorom večný Otec povedal, keď ho uvádzal na svet: „Nech sa mu klaňajú všetci Boží anjeli" (Hebr 1,6), pred ktorým mudrci padli na zem a klaňali sa mu (Mt 2,11), a podľa svedectva Písma (Mt 28,17) apoštoli sa mu v Galilei klaňali. [...] *[Tejto Najsvätejšej sviatosti sa osobitná úcta a poklona preukazuje na sviatok Najsvätejšieho Kristovho tela a krvi.]*

574 1645 6. hlava: Uchovávanie najsvätejšej sviatosti Eucharistie a jej odnášanie chorým [...]

575 1646 7. hlava: Príprava na hodné prijatie najsvätejšej Eucharistie

576 1648 8. hlava: Požívanie tejto obdivuhodnej sviatosti

KÁNONY O SVIATOSTI NAJSVÄTEJŠEJ EUCHARISTIE

Kánon 1 obsahuje katolícke učenie o pravej a úplnej prítomnosti Kristovej. Výslovne sa odsudzuje Zwingli („len ako znaku") a Kalvín („len v účinnosti"). – Význam 3. kánonu spočíva v praktickom dôsledku: Kto sa drží tohto učenia, nemôže z vnútornej potreby žiadať prijímanie pod obidvoma podobami. – Kánon 4: Melanchton učil, že Kristus je prítomný iba pri požívaní. Luther bol v tejto otázke kolísavý.

577 1651 1. Kto popiera, že v sviatosti najsvätejšej Eucharistie je prítomné opravdivo, skutočne a podstatne telo a krv spolu s

dušou a božstvom nášho Pána Ježiša Krista, a teda že je prítomný celý Kristus, a tvrdí, že je v nej iba ako v znaku alebo obraze alebo v účinnosti, nech je exkomunikovaný.

2. Kto hovorí, že v najsvätejšej sviatosti Eucharistie zostáva podstata chleba a vína súčasne s telom a krvou nášho Pána Ježiša Krista, a popiera tú podivuhodnú a jedinečnú premenu celej podstaty chleba na telo a celej podstaty vína na krv, pričom zostávajú iba podoby chleba a vína, a túto premenu katolícka Cirkev veľmi vhodne nazýva premenením podstát (transsubstantiatio), nech je exkomunikovaný. **578** 1652

3. Kto popiera, že v úctyhodnej sviatosti Eucharistie každá podoba a každá čiastka ktorejkoľvek podoby po rozdelení (podôb) obsahuje celého Krista, nech je exkomunikovaný. **579** 1653

4. Kto hovorí, že v obdivuhodnej sviatosti Eucharistie po konsekrácii nie je telo a krv nášho Pána Ježiša Krista, ale že je len pri jej užívaní, keď sa prijíma, nie však predtým alebo potom, a že v konsekrovaných hostiách či partikulách, ktoré sa po prijímaní uchovávajú alebo zvyšujú, nezostáva pravé telo Pánovo, nech je exkomunikovaný. **580** 1654

5. Kto hovorí, že hlavné ovocie najsvätejšej Eucharistie pozostáva v odpustení hriechov alebo že z nej nepochádzajú nijaké iné účinky, nech je exkomunikovaný. **581** 1655

6. Kto hovorí, že vo svätej sviatosti Eucharistie Kristus, jednorodený Syn Boží, sa nemá uctievať aj vonkajším kultom klaňania, a preto sa nemá ani uctievať osobitným vonkajším slávnostným slávením a nemá sa slávnostne nosiť podľa chvályhodného a všeobecného obradu a obyčaje svätej Cirkvi, alebo že sa nemá ukazovať verejne ľudu, aby sa jej klaňal, a že tí, čo sa jej klaňajú, sú modloslužobníci, nech je exkomunikovaný. **582** 1656

7. Kto hovorí, že nie je dovolené uchovávať svätú Eucharistiu vo svätostánku, ale že ju treba hneď po konsekrácii nevyhnutne rozdať prítomným; alebo že nie je dovo- **583** 1657

lené slávnostne ju odnášať chorým, nech je exkomunikovaný.

584 8. Kto hovorí, že Kristus, podávaný v Eucharistii, sa požíva
1658 iba duchovne, a nie aj sviatostne a skutočne, nech je exkomunikovaný.

585 9. Kto popiera, že všetci a jednotliví veriaci oboch pohlaví,
1659 keď dosiahnu vek rozoznávania, sú povinní každoročne aspoň na Veľkú noc pristúpiť k prijímaniu podľa prikázania svätej matky Cirkvi, nech je exkomunikovaný.

586 10. Kto hovorí, že kňaz pri slávení Eucharistie nesmie sám
1660 sebe podať prijímanie, nech je exkomunikovaný.

587 11. Kto hovorí, že viera sama je dostatočnou prípravou na
1661 prijatie najsvätejšej sviatosti Eucharistie, nech je exkomunikovaný. A aby sa taká sviatosť neprijímala nehodne, a preto na smrť a odsúdenie, tento svätý koncil ustanovuje a vyhlasuje, že tí, ktorých svedomie je obťažené smrteľným hriechom, hoci by sa akokoľvek domnievali, že majú ľútosť, predsa sa nevyhnutne musia predtým sviatostne vyspovedať, ak sa môžu dostať k nejakému spovedníkovi. Kto by sa však opovážil vyučovať, kázať alebo zaťato tvrdiť alebo hájiť na verejnej dišpute opak, nech je tým samým považovaný za exkomunikovaného.

TRIDENTSKÝ KONCIL, 21. ZASADNUTIE (1562)

Učenie o prijímaní pod obidvoma podobami a prijímaní batoliat

21. zasadnutie: Po prerušení koncilu roku 1552 sa v koncilových poradách pokračovalo roku 1562 za Pia IV. Po niektorých disciplinárnych ustanoveniach sa pozornosť obrátila na spornú otázku kalicha laikov. Pri poradách išlo o tieto body:
Po prvé: Je to božské prikázanie, aby veriaci prijímali Eucharistiu pod obidvoma podobami? (1. hlava) Po druhé: Ak takého prikázania niet, Cirkev má potom právo určiť druh a spôsob vysluhovania sviatosti? (2. hlava; pozri č. 519) Po tretie: Je požívanie Eucharistie pod jednou podobou takisto dokonalým prijímaním sviatosti, ako prijímanie pod obidvoma spôsobmi? (3. hlava) Na otázku, či s prijatím pod jednou podobou je spojené práve toľko milosti, zámerne nebola daná odpoveď, lebo koncil sa nikdy neviazal na nejakú určitú školskú mienku. – Po štvrté: Pod povinnosť prijímať Eucharistiu sú zahrnuté aj deti? (4. hlava)

1. hlava: Laici a kňazi, ktorí neslávia Eucharistiu, 588 1726 1727
nie sú podľa božského prikázania povinní
prijímať pod obidvoma podobami.

[...] [Požívanie jednej podoby chleba je na spásu dostačujúce. Neprávom sa bojovníci za kalich laikov odvolávajú na Pánove slová (Jn 6), kde predsa Kristus opätovne hovorí aj o jedinej podobe chleba, napr. Jn 6, 58.]

2. hlava: Moc Cirkvi ohľadom vysluhovania 589 1728
sviatosti Eucharistie.

[...] [Podstatné časti sviatostí ustanovil Kristus, ich vysluhovanie však zveril Cirkvi. Už sv. Pavol tak učil a postupoval. Preto Cirkev má právo sväté prijímanie predpísať pod jednou podobou.] (Pozri č. 519)

3. hlava: Pod každou podobou je prijímaný celý 590 1729
a celostný (integrálny) Kristus, ako aj pravá
sviatosť.

[...] [Prijímanie pod jednou podobou spôsobuje plný účinok milosti eucharistickej sviatosti.]

4. hlava: Batoľatá nie sú povinné prijímať 591 1730
sviatosť Eucharistie.

[...] [V krste sú totiž začlenené do Krista a vo svojom veku nemôžu stratiť túto milosť. Napriek tomu nemožno odsudzovať predchá-

dzajúce časy, keď sa príležitostne praktizovalo prijímanie batoliat. Prijímanie batoliat sa nepokladá za potrebné na spásu.]

KÁNONY O PRIJÍMANÍ POD OBIDVOMA PODOBAMI A O PRIJÍMANÍ BATOLIAT

592 1731 1. Kto hovorí, že všetci a jednotliví veriaci musia podľa Božieho prikázania alebo nevyhnutnosti na spásu prijímať obe podoby najsvätejšej sviatosti Eucharistie, nech je exkomunikovaný.

593 1732 2. Kto hovorí, že svätú katolícku Cirkev neviedli oprávnené príčiny a dôvody, aby laikom a klerikom (kňazom) neslúžiacim Eucharistiu podávala prijímanie iba pod podobou chleba, alebo že sa v tomto mýlila, nech je exkomunikovaný.

594 1733 3. Kto popiera, že sa celý a celostný (integrálny) Kristus, prameň a pôvodca všetkých milostí, prijíma iba pod samou podobou chleba, pretože sa, ako to niektorí nesprávne tvrdia, neprijíma podľa ustanovenia samého Krista pod obidvoma podobami, nech je exkomunikovaný.

595 1734 4. Kto hovorí, že prijímanie Eucharistie je potrebné aj pre batoľatá pred dosiahnutím veku rozoznávania, nech je exkomunikovaný.

TRIDENTSKÝ KONCIL, 22. ZASADNUTIE (1562)

UČENIE O OBETE SVÄTEJ OMŠE

Aj v učení o obete svätej omše si skreslenia katolíckeho chápania novátormi žiadali, aby sa popri stručných kánonoch podalo aj obšírnejšie vysvetlenie. Koncil prikročil k tejto práci po obnovenom zhromaždení roku 1562. Hlava 1: V obete kríža sa uskutočnila spása ľudstva. Svätá omša nie je nejaká obeta nezávislá od obety kríža, ale jej sprítomnenie. Kristus pri Poslednej večeri obetoval a dal svojim učeníkom poverenie obetovať. Vysvetlením súvisu medzi obetou omše a obetou kríža boli podstatné námietky predložené protestantskou stránkou vyvrátené. — Hlava 2: Obeta omše je skutočnou zmiernou obetou, na jej ovocí majú účasť všetci veriaci. — Hlava 3: Proti protestantským námietkam sa vyžadovalo objasnenie ohľadom omší, ktoré sa slávili na úctu svätých. — Hlava 4 – 8 hovoria o vývoji obradu, ktorým Cirkev obklopila slávenie omšovej obety.

Úvod

Aby staré, bezpodmienečné a v každom ohľade dokonalé 596
učenie viery katolíckej Cirkvi o veľkom tajomstve 1738
Eucharistie zostalo zachované, oslobodené od omylov a bludov a udržané vo svojej čistote, svätý ekumenický Tridentský koncil [...], osvietený Duchom Svätým, učí o ňom a vysvetľuje ho ako pravú a jedinečnú obetu a vzhľadom na kázne pre ľud určuje toto:

1. hlava: Ustanovenie obety svätej omše

Pretože (ako svedčí apoštol Pavol) v Starom zákone v 597
dôsledku slabosti levitického kňazstva zdokonalenia nebo- 1739
lo, musel (z nariadenia Boha, milosrdného Otca) povstať 1740 1741
iný kňaz podľa rádu Melchizedecha, náš Pán Ježiš Kristus, ktorý mohol všetkých, čo mali byť posvätení, zdokonaliť a priviesť k svätosti (porov. Hebr 10,14). Tento náš Boh a Pán sa síce chcel raz na oltári kríža v smrti priniesť ako obeta Bohu Otcovi, aby im zaistil večné vykúpenie. Keďže však jeho kňazstvo smrťou nemalo zaniknúť, chcel pri Poslednej večeri, v tú noc, keď bol zradený, svojej milovanej neveste Cirkvi zanechať viditeľnú obetu, ako to vyžaduje prirodzenosť ľudí; v tejto obete sa predstavuje tá krvavá obeta, ktorá mala byť raz prinesená na kríži, aby jej pamiatka zostala zachovaná až do konca sveta a aby jej spásna sila bola aplikovaná na odpustenie hriechov, ktorých sa denne dopúšťame. Vyhlásil o sebe, že bol ustanovený za kňaza naveky podľa rádu Melchizedecha (porov. Ž 109,4); priniesol Bohu Otcovi svoje telo a svoju krv pod podobami chleba a vína, podal ich apoštolom (ktorí boli vtedy ustanovení za kňazov

Nového zákona) pod tými istými znakmi, aby ich požili, a im a ich nástupcom v kňazstve rozkázal, aby túto obetu prinášali, keď povedal: „Toto robte na moju pamiatku..." Lk 22,19; 1 Kor 11,24). Katolícka Cirkev to vždy takto chápala a učila. Po slávení starej paschy, ktorú zástup synov Izraela obetoval na pamiatku východu z Egypta, ustanovil novú paschu, seba samého, aby bol Cirkvou prostredníctvom kňazov obetovaný pod viditeľnými znakmi na pamiatku svojho prechodu z tohto sveta k Otcovi, keď nás vyliatím svojej krvi vykúpil a vytrhol z moci tmy a preniesol do svojho kráľovstva (Kol 1,13).

598 1742 Toto je tá čistá obeta, ktorá nemôže byť nijakou nehodnosťou alebo zlobou tých, čo ju prinášajú, poškvrnená, o ktorej Pán skrze Malachiáša predpovedal, že bude prinášaná jeho menu, ktoré bude veľké medzi pohanskými národmi, na každom mieste ako čistá obeta; na ňu apoštol Pavol v Prvom liste Korinťanom nie nejasne naráža, keď hovorí, že tí, čo sa poškvrnili účasťou na stole démonov, nemôžu mať účasť na stole Pánovom (1 Kor 10,21), pričom pod pojmom „stôl" chápe v obidvoch prípadoch oltár. Je to ďalej tá obeta, ktorej rozličné žertvy v čase prirodzeného zákona a zjaveného Zákona boli predobrazom, pretože ona všetky dobrá, ktoré boli nimi naznačené, uzatvára v sebe ako ich naplnenie a zdokonalenie.

2. hlava: Viditeľná obeta je zmierna obeta za živých a mŕtvych

599 1743 Pretože v tejto božskej obete, ktorá sa vykonáva v omši, je prítomný ten istý Kristus a obetuje sa nekrvavým spôsobom ten istý Kristus, ktorý sa raz na kríži obetoval krvavým spôsobom, svätý koncil učí, že táto obeta je skutočnou zmiernou obetou a ňou sa spôsobuje, že „dosahujeme milosrdenstvo a nachádzame milosť a pomoc v pravom čase" (Hebr 4,16), keď pred Boha predstupujeme s priamym srdcom, so správnou vierou, s bázňou a úctou, s ľútosťou a pokáním. Zmierený touto obetou udeľuje Pán milosť a dar pokánia a

odpúšťa previnenia a hriechy, aj keby boli akokoľvek veľké. Pretože je to ten istý obetný dar a je to ten istý, čo sa teraz obetuje službou kňazov a čo vtedy sám seba obetoval na kríži, len spôsob obetovania je rozličný. Plody onej, totiž krvavej obety sa prijímajú v hojnej miere v tejto nekrvavej obete; a tak sa touto (nekrvavou) obetou tamtá (krvavá) obeta nijakým spôsobom neumenšuje. A preto sa náležite prináša podľa tradície apoštolov nielen za hriechy, tresty, zadosťučinenia a iné potreby živých veriacich, ale aj za zomrelých v Kristovi, ktorí ešte nie sú dokonale očistení.

3. hlava: Omše na počesť svätých

A hoci Cirkev občas slávieva omše na uctenie a na pamiatku svätých, predsa neučí, že sa obeta prináša im, ale iba Bohu, ktorý ich korunoval. Preto ani kňaz nehovorí: „prinášam ti, Peter a Pavol, obetu", ale vzdáva vďaky Bohu za ich víťazstvá a prosí o ich ochranu, „aby láskavo orodovali za nás v nebi tí, ktorých pamiatku slávime na zemi". 600 1744

4. hlava: Omšový kánon

Keďže sväté veci treba vysluhovať sväto a to je zo všetkých obiet tá najsvätejšia, katolícka Cirkev pred mnohými storočiami ustanovila posvätný kánon, aby sa hodne a dôstojne prinášala a prijímala. On je bez akéhokoľvek omylu a neobsahuje nič, čo by naskrze nedýchalo svätosťou a nábožnosťou a nedvíhalo mysle obetujúcich k Bohu. Pozostáva totiž zo slov samého Pána a z tradície apoštolov a z nábožných ustanovení svätých veľkňazov. 601 1745

5. hlava: Slávnostné bohoslužobné ceremónie omše

Ľudská prirodzenosť je taká, že sa bez vonkajšej opory nemôže ľahko pozdvihnúť k meditácii o božských veciach. 602 1746

Preto Cirkev, láskavá matka, ustanovila určité obrady, aby sa totiž v omši vyslovovalo niečo potichu, niečo nahlas; takisto použila bohoslužobné ceremónie, ako sú žehnania bohaté na tajomstvá, svetlá, kadidlo, rúcha a mnohé iné podobné veci podľa apoštolského nariadenia a tradície. Tým sa i vznešenosť takej obety má vtláčať do vedomia a prostredníctvom týchto viditeľných znakov náboženstva a nábožnosti sa má podnecovať myseľ veriacich ku kontemplácii vznešených vecí, ktoré sa skrývajú v tejto obete.

6. hlava: Omša, pri ktorej prijíma iba kňaz

603 1747 Je želaním presvätého koncilu, aby veriaci prítomní na omšiach mali účasť na Eucharistii nielen duchovnou túžbou, ale aj sviatostným prijímaním, aby sa tak k nim dostalo čo najhojnejšie ovocie tejto najsvätejšej obety. Keď sa to však vždy nedeje, koncil preto neodsudzuje tie omše, v ktorých sviatostne prijíma iba kňaz, ako súkromné a nedovolené, ale ich schvaľuje a odporúča. Veď aj tieto omše treba považovať za verejné čiatočne preto, že v nich ľud duchovne prijíma, čiastočne preto, že ich slávi kňaz ako verejný služobník Cirkvi nielen pre seba, ale pre všetkých veriacich, ktorí patria ku Kristovmu telu.

7. hlava: Voda, ktorá musí byť primiešaná k obetnému vínu

604 1748 Svätý koncil napomína ďalej, že pre kňaza platí predpis Cirkvi, aby do vína, ktoré sa obetuje v kalichu, bola primiešaná voda, a to preto, že aj Kristus asi tak urobil, ale aj preto, že z jeho boku vyšla voda spolu s krvou. Toto tajomstvo sa pripomína týmto zmiešaním. A keďže sa v Zjavení svätého Jána národy nazývajú vodou, predstavuje sa tu spojenie veriaceho ľudu s Kristom Hlavou.

8. hlava: Omša sa nemá vo všeobecnosti slúžiť v ľudovej reči; tajomstvá omše treba ľudu vysvetľovať

Hoci omša obsahuje pre veriaci ľud veľa poučného, predsa sa Otcom nevidelo vhodné, aby sa všeobecne slávila v ľudovej reči. Preto majú byť zachované všade v každom kostole staré, svätou rímskou Cirkvou, matkou a učiteľkou všetkých cirkví, schválené obrady. Aby však Kristove ovce nehladovali a aby „malučkí neprosili o chlieb a nikto by im ho nelámal" (Plač 4, 4), svätý koncil prikazuje pastierom a všetkým, čo sú poverení starostlivosťou o duše, aby často počas slávenia omší sami osobne alebo prostredníctvom iných vysvetľovali to, čo sa pri omši číta, a medziiným aby vysvetlili nejaké tajomstvo tejto najsvätejšej obety, najmä v nedele a sviatky. 605 1749

Kánony o najsvätejšej obete omše

Prvý kánon obsahuje hlavnú dogmu o svätej omši: ona je pravou obetou Kristovou. Táto obeta nespočíva iba v tom, že sa nám dáva vo svätom prijímaní. Presné určenie, v čom spočíva podstata obety, nebolo dané, pretože tu ide o teologické školské mienky. — Kánon je zameraný proti protestantom, ktorí uznávali iba Kristovu obetu na kríži, a preto popierali obetnú povahu omše. Zostala im iba v e č e r a , nie však o b e t a . Kánon 2: Novozákonné kňazstvo bolo ustanovené v súvislosti s obetou Novej zmluvy. — Kánon 3: Obeta omše je aj zmiernou obetou, ako aj obeta kríža bola zmiernou obetou. — Kánon 4: Dokázaním vnútorného súvisu medzi obetou kríža a obetou omše boli protestantské námietky proti omši vyvrátené.

1. Kto hovorí, že v omši sa neobetuje Bohu pravá a vlastná obeta, alebo že obetný úkon nespočíva v ničom inom, iba že sa nám Kristus dáva za pokrm, nech je exkomunikovaný. **606** 1751

2. Kto hovorí, že slovami Toto robte na moju pamiatku Kristus neustanovil apoštolov za kňazov, alebo že nenariadil, aby oni sami a iní kňazi obetovali jeho telo a krv, nech je exkomunikovaný. **607** 1752

608 3. Kto hovorí, že obeta omša je iba vzdávaním chvály alebo
1753 vďaky, alebo že je holou pripomienkou obety vykonanej na kríži, ale že nie je zmiernou obetou, alebo že osoží iba prijímajúcemu a že sa nemá obetovať za živých alebo zosnulých, za hriechy, tresty, zadosťučinenia a iné potreby, nech je exkomunikovaný.

609 4. Kto hovorí, že obeta omše je rúhaním voči najsvätejšej
1754 Kristovej obete vykonanej na kríži, alebo že umenšuje jej hodnotu, nech je exkomunikovaný.

610 5. Kto hovorí, že je čosi neslýchané, keď sa slávia omše k
1755 úcte svätých na dosiahnutie ich príhovoru u Boha, ako to chce Cirkev, nech je exkomunikovaný.

611 6. Kto hovorí, že omšový kánon obsahuje omyly a že preto
1756 ho treba zrušiť, nech je exkomunikovaný.

612 7. Kto hovorí, že bohoslužobné ceremónie, rúcha a vonkaj-
1757 šie znaky, ktoré pri slávení omší používa katolícka Cirkev, sú skôr podnecovaním na bezbožnosť ako prostriedkami slúžiacimi nábožnosti, nech je exkomunikovaný.

613 8. Kto hovorí, že omše, pri ktorých sviatostne prijíma iba
1758 kňaz, sú nedovolené a že ich preto treba zrušiť, nech je exkomunikovaný.

614 9. Kto hovorí, že obrad rímskej Cirkvi, pri ktorom sa časť
1759 kánonu a konsekračné slová vyslovujú potichu, treba odsúdiť, alebo že omša sa má sláviť iba v ľudovej reči, alebo že do obetného vína v kalichu sa nemá primiešať voda, lebo je to vraj proti Kristovmu ustanoveniu, nech je exkomunikovaný.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *MEDIATOR DEI* (1947)

Táto encyklika, ktorá zhŕňa výsledok polstoročného trvania liturgického hnutia, vyšla 20. novembra 1947 a zaujíma stanovisko k všetkým otázkam a záležitostiam, ktoré boli nastolené touto aktívnejšou účasťou veriacich na kultovom živote Cirkvi. Pritom v súvislosti s posvätným rádom predkladá vysvetlenie o všeobecnom kňazstve kresťanov (pozri č. 414 a 721). Tu sa zaujíma postoj k dvom iným otázkam: k pravej podstate liturgie v celosti a k otázke (o ktorej sa predovšetkým veľa diskutovalo v Nemecku) o „tajomnej prítomnosti". Aj keď tieto posledné výklady nedali odpoveď na všetky otázky, ktoré nastoľovala teológia ohľadom spôsobu, akým je Kristus prítomný v kulte Cirkvi, vo sviatostiach a v úkone omšovej obety, predsa treba v každom prípade rešpektovať toto magisteriálne vysvetlenie, keď sa v nejasných otázkach hľadá ďalšia cesta.

Podstata liturgie

Posvätná liturgia (ako celok) utvára verejný kult, ktorý náš 615
Vykupiteľ, Hlava Cirkvi, vykonáva nebeskému Otcovi a ktorý spo- 3841
ločenstvo veriacich prináša svojmu Zakladateľovi a skrze neho večnému Otcovi. Keď to vyjadríme súhrnne: predstavuje celostný verejný kult Tajomného tela Ježiša Krista, totiž Hlavy tohto tela a jeho údov.

Kristova prítomnosť v liturgii

V každom liturgickom konaní je súčasne s Cirkvou prítomný jej 616
božský Zakladateľ. Kristus je prítomný vo vznešenej obete oltára, v 3840
osobe svojho služobníka, predovšetkým však v eucharistických podobách. Je prítomný vo sviatostiach svojou účinnosťou, ktorú do nich vlieva ako do nástrojov posväcovania. Napokon je prítomný v chválení Boha v prosbách vysielaných k nemu podľa slov: „Kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja medzi nimi." (Mt 18,20)
A tak liturgický rok, živený a sprevádzaný nábožnosťou Cirkvi, nie je chladné, neživé predstavovanie dávnominulých vecí alebo holá spomienka na udalosti z dávnejších čias. Je to skôr Kristus, ktorý ďalej žije vo svojej Cirkvi. Kráča tu po ceste svojho nesmierneho zľutovania, na ktorú sa vydal v láskyplnom zámere v tomto smrteľnom živote, keď chodil, dobre robiac, aby ľudia pochopili jeho tajomstvá a aby v nich takpovediac žili, tajomstvá, ktoré sú trvalo prítomné a pôsobia nie nejakým nejasným, hmlistým spôsobom, o akom hovoria niektorí novší autori, ale tak, ako je to v katolíckom učení. V chápaní cirkevných učiteľov sú tieto tajomstvá jednak predobrazmi kresťanskej dokonalosti, ako aj účinnosťou zásluh a príhovorov Krista prameňmi božskej milosti. Trvajú v nás svojím pôso-

bením, no každé jedno z nich je podľa svojej povahy príčinou našej spásy.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *HUMANI GENERIS* (1950)

(Pozri pozn. 71)

Moderné skúmanie hmoty v jej najvnútornejšej štruktúre nevyhnutne musí vyvolať otázku, ako sa dá učenie o transsubstanciácii začleniť do moderného obrazu atomárnej fyziky o hmote. Nasledujúci text z encykliky Humani generis zavrhuje také riešenie tejto otázky, ktoré hľadá z ťažkostí únik do špiritualistického rozplynutia dogmy.

Transsubstanciácia

617 A nechýbajú ani takí, čo tvrdia, že učenie o transsubstanciácii,
3891 ktoré vraj spočíva na zastaranom filozofickom pojme podstaty (substantia), treba tak zlepšiť, aby sa reálna prítomnosť Kristova v najsvätejšej Eucharistii chápala v akomsi symbolickom zmysle, keďže konsekrované podoby sú vraj iba účinnými znakmi duchovnej prítomnosti Krista a jeho vnútorného spojenia s veriacimi, údmi v Tajomnom tele.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PAVLA VI. *MYSTERIUM FIDEI* (15. sept. 1965)

Ešte počas Druhého vatikánskeho koncilu zaujal pápež Pavol VI. v jednej encyklike stanovisko k dôležitým otázkam ohľadom učenia a uctievania najsvätejšej Eucharistie. Encyklika zdôrazňuje mystický charakter Eucharistie; pripomína, že v tajomstve svätej omše sa sprítomňuje Pánova obeta na kríži a Kristus sviatostne prebýva medzi nami. Pretože Pán je vo sviatosti Eucharistie podstatne prítomný, tento spôsob jeho prítomnosti sa odlišuje od iných spôsobov jeho účinkovania v Cirkvi. Okrem toho encyklika obhajuje význam a oprávnenie súkromného slávenia svätej omše kňazom, a povzbudzuje k eucharistickému kultu, k uctievaniu Pána v Oltárnej sviatosti.
Podobne ako už predtým encyklika Humani generis (pozri pozn. 617), aj táto encyklika zdôrazňuje, že tradičná terminológia zostáva ďalej v platnosti. Výrazy ako transsignifikácia a transfinalizácia môžu síce pomôcť

tajomstvo viery Eucharistie jasnejšie a hlbšie pochopiť, predsa však sa vo svätej omši uskutočnené premenenie podstát eucharistických darov nesmie ohraničiť na tieto výrazové prostriedky: priliehavo a vo vlastnom zmysle sa toto premenenie podstát darov nazýva transsubstanciácia.

Dôvody na pastoračné starosti a znepokojenie

9. Predsa však existujú, ctihodní bratia, práve v predmete, o kto- 618
rom hovoríme, dôvody na vážne pastoračné starosti a znepokojenie, o ktorých nám naša apoštolská povinnosť svedomia nedovoľuje mlčať.
10. Zistili sme totiž, že medzi tými, ktorí hovoria a píšu o tomto najsvätejšom tajomstve, ktorí o súkromných omšiach, o dogme o transsubstanciácii a eucharistickom kulte rozširujú také názory, ktoré veriacich znepokojujú a z hľadiska právd viery im zapríčiňujú nemalé zmätky, ako keby každému bolo dovolené usilovať sa len o to, aby zapadlo prachom to učenie, ktoré bolo raz Cirkvou definované, alebo ho vysvetľovať tak, aby sa pravý význam slov alebo prijatá platnosť pojmov oslabila.
11. A tak, aby sme uviedli jeden príklad, nie je dovolené tzv. omšu „v spoločenstve“ natoľko zdôrazňovať, že by súkromne slávené omše strácali na význame. A ani sviatostný znak neslobodno natoľko nadhodnocovať, ako keby symbolický význam, ktorý je podľa mienky všetkých prítomný vo svätej Eucharistii, mohol vyčerpávajúco vyjadriť Kristovu prítomnosť v tejto sviatosti. Takisto nie je dovolené hovoriť o tajomstve transsubstanciácie a pritom nespomenúť podivuhodné premenenie celej podstaty chleba na telo a celej podstaty vína na krv Kristovu, o ktorom hovorí Tridentský koncil, a neobmedzovať sa iba, ako sa hovorí, na „transsignifikáciu“ alebo „transfinalizáciu“. Napokon nemožno zastávať a praktizovať názor, podľa ktorého by náš Pán Ježiš Kristus v konsekrovaných hostiách, ktoré po slávení omšovej obety zostali zvyšné, nebol už viac prítomný. [...]

Pravidlo vyjadrovania sa v Cirkvi

23. Pravidlo vyjadrovania sa (regula loquendi), ktoré Cirkev v stá- 619
ročnej práci a za asistencie Ducha Svätého ustanovila a ktoré sa autoritou koncilov potvrdilo a stalo sa známkou a symbolom pravovernosti, treba mať v úcte. Nech sa ho nikto neodvažuje podľa vlastného dobrozdania alebo pod zámienkou nejakej novej vedy meniť. Veď ktože by mohol trpieť, aby sa dogmatické formuly,

ktoré používali ekumenické koncily na vyjadrenie tajomstiev Najsvätejšej Trojice a Vtelenia, považovali pre ľudí našich čias už za nevhodné a aby boli opovážlivo zamenené za iné? Takisto nemožno trpieť, aby hocikto mohol na vlastnú päsť siahnuť na formuly, pomocou ktorých Tridentský koncil predložil eucharistické tajomstvo ako predmet viery. Lebo tieto a iné formuly, ktoré Cirkev používa, aby predložila dogmy viery, sa neviažu na nejakú kultúrnu formu, na nejakú určitú fázu vedeckého pokroku a ani na takú alebo onakú teologickú školu, ale predstavujú to, čo ľudský duch vypracúva ohľadom skutočnosti vo všeobecnej a nevyhnutnej skúsenosti a označuje primeranými a určitými slovami, ktoré boli prevzaté z bežnej alebo kultivovanej reči. Preto tieto formuly zodpovedajú ľuďom všetkých čias a všetkých miest. Tieto formuly však možno užitočne jasnejšie a hlbšie vysvetliť, nikdy však v inom zmysle, než v akom boli používané; a tak pokrokom v chápaní viery zostávajú pravdy viery nedotknuté.

Eucharistická prítomnosť skrze transsubstanciáciu

620 43. Aby však nikto nesprávne nechápal tento spôsob prítomnosti, ktorá presahuje zákony prírody a spôsobuje najväčší zázrak svojho druhu, s ochotným duchom musíme počúvať hlas učiacej a modliacej sa Cirkvi. A tento hlas, echo Kristovho hlasu, nám hovorí, že Kristus je v tejto sviatosti nie inak prítomný, len premenením celej podstaty chleba na jeho telo a celej podstaty vína na jeho krv; je to celkom podivuhodné a jedinečné premenenie, ktoré katolícka Cirkev nazýva vhodne v úzkom zmysle transsubstanciáciou (Tridentský koncil, tu č. 578). Po premenení majú podoby chleba a vína bezpochyby nový zmysel a nový účel, pretože to už nie je obyčajný chlieb a obyčajný nápoj, ale sú to znaky svätej veci a znaky duchovného pokrmu; nový význam a nový účel dostávajú však preto, že obsahujú novú skutočnosť či realitu, ktorú právom nazývame ontologickou, lebo pod menovanými podobami sa už neskrýva to, čo bolo predtým, ale niečo celkom nové; a to nie na základe úsudku viery Cirkvi, ale skrze objektívnu realitu, pretože po premenení podstaty či bytnosti chleba a vína na telo a krv Kristovu nezostáva už nič, iba podoby, pod ktorými je celý a úplný Kristus vo svojej fyzickej „realite“ prítomný aj telesne, aj keď nie takým spôsobom, akým sa inak telesné predmety nachádzajú na svojom mieste.

INŠTRUKCIA KONGREGÁCIE PRE OBRADY O SLÁVENÍ A UCTIEVANÍ TAJOMSTVA EUCHARISTIE (25. mája 1967)

Druhý vatikánsky koncil sa o svätej Eucharistii vyjadril vo viacerých dokumentoch, predovšetkým v konštitúcii o Cirkvi, v konštitúcii o liturgii a v dekréte o službe a živote kňazov. Nebolo však plánované nijaké súhrnné podanie učenia o svätej omši a Eucharistii. Predložená inštrukcia Kongregácie pre obrady vo svojom úvode obsahuje súhrnný pohľad na tajomstvo Eucharistie podľa novších cirkevných dokumentov.

1. Novšie cirkevné dokumenty o tajomstve Eucharistie

Tajomstvo Eucharistie je vlastným stredom svätej liturgie, ba celého 621
kresťanského života. Cirkev osvietená Duchom Svätým sa preto usiluje stále hlbšie preniknúť do tohto tajomstva a čoraz viac z neho žiť. V našom čase Druhý vatikánsky koncil vyzdvihol viaceré významné aspekty tohto tajomstva.
Konštitúcia o liturgii pripomenula niektoré poznatky o podstate a význame Eucharistie. Potom ustanovila normy pre reformu (bohoslužobných) obradov, aby slávenie tohto tajomstva podporovalo aktívnu a plnú účasť veriacich. Ďalej sa rozšírila prax spoluslávenia a prijímania pod obidvoma podobami.
Konštitúcia o Cirkvi zdôraznila vnútorný súvis medzi Eucharistiou a tajomstvom Cirkvi (porov. tu č. 419). V iných dokumentoch napokon koncil viac ráz zdôraznil a podčiarkol význam Eucharistie pre život veriacich, že toto tajomstvo má silu objasniť zmysel ľudskej činnosti a celého stvorenia, pretože v Eucharistii sa „premieňajú plody prírody, ktoré vyrástli opaterou človeka, na telo a krv osláveného Pána“.
Pápež Pius XII. pripravil — najmä svojou encyklikou Mediator Dei — cestu k týmto početným vyhláseniam koncilu. V encyklike Mysterium fidei pápež Pavol VI. pripomenul význam jednotlivých častí učenia o Eucharistii, osobitne o reálnej prítomnosti Krista a o uctievaní, ktoré prináleží tejto sviatosti aj mimo omše. [...]

3. Najdôležitejšie učenie z týchto dokumentov

Bude osožné, keď z vieroučných článkov, ktoré sa nachádzajú v 622
uvedených dokumentoch Cirkvi o tajomstve Eucharistie, uvedie-

me tie, ktoré majú vplyv na postoj kresťanského ľudu k tomuto tajomstvu a bezprostredne sa dotýkajú cieľa tejto inštrukcie.

a) „Syn Boží v ľudskej prirodzenosti, ktorú vzal na seba, svojou smrťou a svojím vzkriesením prekonal smrť, a tak vykúpil človeka a pretvoril ho na nové stvorenie (porov. Gal 6,15; 2 Kor 5,17). Tým totiž, že udelil svojho Ducha, zo svojich bratov, povolaných zo všetkých národov, tajomne utvoril sťaby svoje telo. V tomto tele sa vlieva život Kristov veriacim, ktorí sa sviatosťami spájajú tajomným, ale skutočným spôsobom s umučeným a oslávenym Kristom."

Preto „náš Spasiteľ pri Poslednej večeri, v tú noc, keď bol zradený, ustanovil eucharistickú obetu svojho tela a svojej krvi, aby ňou neprestajne pokračoval v priebehu vekov v obete kríža, dokiaľ on sám nepríde. Tým zveril Cirkvi, svojej milovanej neveste, pamiatku svojej smrti a svojho vzkriesenia — sviatosť blahosklonného zľutovania, znamenie jednoty, puto lásky, veľkonočnú hostinu, na ktorej sa prijíma Kristus, duch sa napĺňa milosťou a dáva sa nám záruka budúcej slávy" *(Druhý vatikánsky koncil, Konštitúcia o posvätnej liturgii, 47).*

Preto je omša — Večera Pánova — súčasne a neoddeliteľne:
- obeta, ktorou pretrváva obeta kríža;
- spomienková slávnosť smrti a vzkriesenia Pána, ktorý hovorí: „Robte to na moju pamiatku" (Lk 21,19);
- posvätná hostina, pri ktorej Boží ľud prijímaním tela a krvi Pánovej má účasť na dobrách paschálnej obety, obnovuje sa nová zmluva, ktorú uzavrel Boh raz navždy v krvi Kristovej s ľuďmi, a vo viere a nádeji symbolicky anticipuje a už začína eschatologickú hostinu v Otcovom kráľovstve, a tak ohlasuje Pánovu smrť, „kým nepríde".

623 b) V omši patria teda obeta a posvätná hostina natoľko k tomu istému tajomstvu, že jedno s druhým súvisí čo najtesnejšie.

V obete omše sa totiž Pán obetuje, „keď začína byť sviatostne prítomný ako duchovný pokrm veriacich pod podobami chleba a vína" (encyklika Mysterium fidei). Kristus zveril Cirkvi túto obetu aj preto, aby veriaci mali na nej účasť duchovným spôsobom vo viere a láske, ako aj sviatostným spôsobom skrze hostinu svätého prijímania. Účasť na Pánovej večeri znamená vždy spoločenstvo s Kristom, ktorý sa obetuje Otcovi za nás.

624 c) Eucharistická slávnosť, ktorá sa uskutočňuje v omši, je nielen úkonom Krista, ale aj Cirkvi. V tejto slávnosti umožňuje Kristus, aby obeta uskutočnená na kríži pretrvávala ďalej, a obetuje sám seba Otcovi za spásu sveta nekrvavým spôsobom po stáročia službou kňazov. Cirkev však, nevesta a služobníčka Kristova, v spojení s ním je kňazom a obetným darom; obetuje ho Otcovi a spolu s ním celkom samu seba.

A tak Cirkev predovšetkým v eucharistickej modlitbe v spojení s Kristom v Duchu Svätom vzdáva vďaky Otcovi za všetky dobrá, ktoré vo stvorení a vynikajúcim spôsobom v paschálnom tajomstve udeľuje ľuďom, a prosí ho o príchod jeho kráľovstva.

d) Preto nijaká omša — ako napokon ani nijaké liturgické konanie — nie je čiste súkromným úkonom, ale je slávením Cirkvi ako spoločenstva, členeného na rozličné stavy a služby, v ktorom každý jednotlivec koná podľa svojho stavu a svojej služby.

e) Slávenie Eucharistie v omšovej obete je skutočne pôvodom a cieľom uctievania, ktoré sa preukazuje mimo omše Oltárnej sviatosti. Pretože eucharistické podoby, ktoré zvyšujú po omši, majú svoj pôvod nielen v omši, ale sa osobitne prechovávajú s tým cieľom, aby sa veriaci, ktorí sa nemohli zúčastniť na omši, skrze sviatostné prijímanie — prijaté v správnom stave — spájali s Kristom a s jeho obetou, ktorá sa slávi v omši.

f) Je bezpochyby isté, že „všetci veriaci majú podľa obyčaje, ktorá 625
sa v katolíckej Cirkvi vždy praktizovala, pri uctievaní tejto Najsvätejšej sviatosti preukazovať ten kult poklony (cultus latriae), ktorý sme povinní preukazovať pravému Bohu. A hoci ju Kristus Pán ustanovil, aby bola požívaná, nie je preto menej poklonyhodná" (pozri č. 573). Preto je totiž vo sviatosti, ktorá sa uchováva, on sám predmetom klaňania, lebo je v nej podstatne prítomný účinnosťou toho premenenia chleba a vína, ktoré sa podľa Tridentského koncilu výstižne volá transsubstanciácia.

g) Eucharistické tajomstvo sa teda musí skúmať v celej jeho šírke: najprv ako slávenie omše, potom aj ako uctievanie eucharistických podôb, ktoré sa po omši uchovávajú, aby mohla ďalej pôsobiť milosť obety.

Z týchto zásad sa musia odvodiť pravidlá na praktické usporiadanie úcty, ktorá patrí tejto sviatosti aj po omši; takisto i pravidlá, podľa ktorých sa toto uctievanie dostane do súladu so správnym poriadkom slávenia omšovej obety v zmysle predpisov Druhého vatikánskeho koncilu a iných príslušných dokumentov Apoštolskej stolice.

4. POKÁNIE

Ak má Cirkev splniť svoju úlohu vzhľadom na spásu ľudstva, potrebuje aj plnú moc odpúšťať hriechy. Je to plná moc, ktorá sa podstatne odlišuje od poslania hlásať evanjelium a krstiť. Krstom sa síce hriechy a tresty za hriechy odstraňujú. Krst je prvým ospravodlivením. Avšak prvé ospravodlivenie je práve prvým vstupom do ríše nadprírody, ktorý spôsobuje celkom a výlučne Božia milosť a ktorý od krstenca nevyžaduje nič iné, iba odvrátenie sa od hriechu a obrátenie sa vo viere ku Kristovi.

Inak je to s p o k á n í m . Pokrstený, ktorý opäť zhreší, previňuje sa proti Bohu, ktorého vlastníctvom sa stal krstom v Najsvätejšej Trojici. Previňuje sa aj proti Cirkvi, ktorej členom teraz je. Obnovené zmierenie má teda v sebe p o v a h u s ú d u s obžalobou, rozsudkom a so zadosťučinením.

Vykonávanie súdu pokánia bolo počas stáročí veľmi rozmanité. V čase prakresťanstva bolo zadosťučinenie, zväčša ako verejné pokánie, celkom v popredí. Opätovné prijatie do cirkevného spoločenstva bolo zvyčajne až po odpykaní uloženého pokánia. Pokánie vždy viac a viac ustupovalo z verejnosti a dnes sa praktizuje už len tajné udeľovanie sviatosti.

Vývoj podstaty pokánia vysvetľuje, že ohľadom p o d s t a t y p o k á n i a ľahko mohli vzniknúť nedorozumenia. Proti všetkým útokom — proti Wyclifovi, reformátorom, liberálnym historikom dogiem a modernistom Cirkev stále zdôrazňovala sudcovský charakter sviatosti pokánia a vyvodila z toho všetky dôsledky.

Cirkevné dokumenty teda učia o pokání: Cirkev má plnú moc o d p ú š ť a ť v š e t k y h r i e c h y (642, 644, 662, 675, 812, 847, 911, 924). Toto odpúšťanie hriechov je pravá, Kristom ustanovená s v i a t o s ť (501, 506, 630, 642, 644, 660, 812, 928, 932), odlišná od krstu (645, 646, 661) predovšetkým svojou sudcovskou formou (645). Iba sviatosťou pokánia sa odpúšťajú hriechy spáchané po krste (541, 626, 627, 652, 665, 813, 847). Hriechy sa odpúšťajú r o z h r e š e n í m (630, 647), ktoré môže udeliť iba s p l n o m o c n e n ý k ň a z (627, 628, 630, 653, 669). Je to vlastný sudcovský oslobodzujúci výrok (654, 668). Cirkev má plnú moc určité prípady si rezervovať (629, 639, 655, 670).

Od h r i e š n i k a sa vyžaduje: ľútosť, vyznanie a zadosťučinenie (630, 631, 640, 648, 663, 813). Ľ ú t o s ť je sprotivenie si spáchaných hriechov (630, 650, 813). Dokonalá ľútosť odstraňuje hriechy už pred spoveďou, keď je spojená so zámerom vyspovedať sa (651). Nedokonalá ľútosť k spovedi stačí (651), aj takáto ľútosť je dobrá a spásna (632, 633, 651, 664, 826). Ďalej sa vyžaduje v y z n a n i e všetkých hriechov spáchaných po krste, z ktorých sa hriešnik ešte nevyspovedal (626, 627, 630, 634, 635, 652, 665–668, 813). Platne sa možno spovedať aj zo všedných hriechov (634, 652, 66) alebo z hriechov, z ktorých sa človek už vyspovedal. Napokon sa vyžaduje z a d o s ť u č i n e n i e (628, 630, 656–659, 671–673, 813).

Účinok sviatosti pokánia je zmierenie sa s Bohom, t.j. odpustenie hriechov a večných trestov za hriechy (502, 628, 636, 649, 812), nie však časných trestov za hriechy (656, 671, 813, 848), ako aj zmierenie sa hriešnika s Cirkvou (525).

KOSTNICKÝ KONCIL (1414–1418)

ODSÚDENIE OMYLOV WYCLIFA

Wyclif aj v učení o pokání v mnohých bodoch anticipoval učenie reformátorov. Podľa neho podstatou pokánia nie je rozhrešenie kňaza účinnosťou kňazskej plnej moci, a preto ani nie je rozdiel medzi plnou mocou laika, kňaza, biskupa alebo pápeža, ale záleží jedine na ľútosti. Ba ani vyznanie nie je potrebné.

7. Pre človeka, ktorý má správnu ľútosť, je každé vonkajšie vyznanie zbytočné a neužitočné. **[626]** 1157

OTÁZKY PREDLOŽENÉ WYCLIFOVI A HUSOVI

20. Či verí, že kresťan je okrem ľútosti srdca pre svoju spásu nevyhnutne povinný, ak má k dispozícii súceho spovedníka, vyspovedať sa jedine kňazovi, a nie laikovi alebo viacerým laikom, aj keby boli akokoľvek dobrí a nábožní. 627 1260

628 1261 21. Či verí, že kňaz v prípadoch, v ktorých má plnú moc, môže hriešnika, ktorý svoje hriechy vyznal a oľutoval, rozhrešiť a uložiť mu pokánie.

629 1265 25. Či verí, že autorita jurisdikcie pápeža, arcibiskupa a biskupa pri rozväzovaní a zväzovaní je väčšia ako autorita jednoduchého kňaza, aj keď je to dušpastier.

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

DEKRÉT PRE ARMÉNOV (1439)
(Pozri pozn. 502)

630 1323 Štvrtou sviatosťou je p o k á n i e , ktorého * k v á z i m a t é r i o u sú úkony kajúcnika a delia sa na t r i č a s t i . Prvou je ľ ú t o s ť srdca. Spočíva v tom, že človek prežíva bolesť nad spáchaným hriechom; s tým je spojené predsavzatie už viac nehrešiť. Druhou je ústne v y z n a n i e . Spočíva v tom, že hriešnik sa vyznáva kňazovi úplne zo všetkých hriechov, na ktoré sa pamätá. Treťou je z a d o s ť u č i n e n i e za hriechy podľa rozhodnutia kňaza. Vykonáva sa hlavne modlitbou, pôstom a almužnou. F o r m o u tejto sviatosti sú slová rozhrešenia, ktoré kňaz hovorí: Ja ťa rozhrešujem atď. Vysluhovateľom tejto sviatosti je kňaz, ktorý je splnomocnený rozhrešiť či v dôsledku služby alebo z poverenia svojho predstaveného. Ú č i n k o m tejto sviatosti je oslobodenie (*a b s o l u t i o*) od hriechov.

VETY MARTINA LUTHERA ODSÚDENÉ PÁPEŽOM LEVOM X. (1520)

(Pozri pozn. 641)

[631] 1455 5. *(Učenie, že)* sú tri časti pokánia: ľútosť, vyznanie, zadosťučinenie, sa nezakladá ani na Svätom písme, ani na starších kresťanských učiteľoch.

6. Ľútosť, ktorá sa pripravuje spytovaním, zvážením a sprotivením si hriechov, keď sa totiž niekto v horkosti svojej duše zamyslí nad svojimi rokmi, a zváži ťarchu, množstvo a ošklivosť hriechov, stratu večnej blaženosti a zaslúženie večného zatratenia, taká ľútosť robí z človeka pokrytca, ba ešte väčšieho hriešnika. [632] 1456

7. Celkom pravdivé a lepšie ako akékoľvek učenie, ktoré bolo doposiaľ predložené o spôsobe ľútosti, je príslovie: „Viac to už neurobiť je najlepšou ľútosťou; najlepším pokáním je nový život." [633] 1457

8. Nech ťa nenapadne spovedať sa zo všedných hriechov, ale ani zo všetkých ťažkých, pretože je nemožné, aby si spoznal všetky ťažké hriechy. Preto v prvotnej cirkvi sa vyznávali iba verejné ťažké hriechy. [634] 1458

9. Keď sa chceme zo všetkého jasne vyznať, správame sa tak, ako keby sme nechceli nič prenechať Božiemu milosrdenstvu na odpustenie. [635] 1459

10. Hriechy sa neodpúšťajú tomu, kto pri odpúšťaní skrze kňaza neverí, že sa mu odpúšťajú; ba hriechy ostávajú tomu, kto neverí v ich odpustenie, lebo odpustenie hriechov a darovanie milosti nestačí, treba aj veriť, že je odpustené. [636] 1460

11. Vôbec nedôveruj, že si rozhrešený v dôsledku svojej ľútosti, ale v dôsledku Kristových slov „Čokoľvek rozviažeš..." (Mt 16,19). Preto hovorím: Dôveruj a ver pevne vo svoje rozhrešenie, keď si dostal od kňaza rozhrešenie, a budeš naozaj rozhrešený, nech by to bolo akokoľvek s tvojou ľútosťou. [637] 1461

12. Predpokladajme nemožný prípad: spovedajúci sa by nemal nijakú ľútosť, alebo kňaz by dal rozhrešenie nie vážne, ale zo žartu: ak však predsa verí vo svoje rozhrešenie, je opravdivo rozhrešený. [638] 1462

13. Vo sviatosti pokánia a v rozhrešení od viny pápež alebo biskup nerobia viac ako najnižšie postavený kňaz; ba keď niet nijakého kňaza, vtedy práve toľko môže každý kresťan, aj keď je to žena alebo dieťa. [639] 1463

14. Nikto nepotrebuje kňazovi vydávať počet, či má ľútosť, a kňaz to nemusí zisťovať. [640] 1464

TRIDENTSKÝ KONCIL, 14. ZASADNUTIE (1551)

UČENIE O SVIATOSTI POKÁNIA

Už 14. hlava 6. zasadnutia hovorila v súvislosti s učením o ospravodlivení o druhom ospravodlivení a pokání (pozri č. 812, 813). Tu sa ďalej rozvádza učenie o pokání v dôsledku mnohonásobne rozšírených omylov.
1. hlava: Pokánie je pravá sviatosť.
2. hlava: Rozdiel medzi krstom a pokáním. Reformátori učili, že každé odpustenie hriechov je novým oživením krstnej milosti skrze vieru.
3. hlava: Podstatné časti sviatosti pokánia. Zavrhuje sa predovšetkým Lutherovo chápanie, že úkon hriešnika pri prijímaní pokánia spočíva iba v otrasení a viere.
4. hlava: Učenie o pokání v jednotlivostiach: jeho nevyhnutnosť a pôsobenie. Dôležité je predovšetkým jasné rozoznávanie medzi dokonalou ľútosťou, ktorá už sama osebe spôsobuje odpustenie hriechov, keď je spojená so zámerom prijať sviatosť pokánia, a medzi nedokonalou ľútosťou, ktorá stačí na platné prijatie sviatostnej spovede. Túto nedokonalú ľútosť Luther prudko napadol ako pokrytectvo.
5. hlava: Vyznanie: Záväzok na vyznanie vyplývajúci z božského zákona a z vnútorného zdôvodnenia (proti Lutherovi).
6. hlava: Rozhrešenie. Rozhrešiť môže iba kňaz. Platnosť nezávisí od morálneho stavu kňaza (proti Wyclifovi). Ide o opravdivé oslobodenie, nie iba o holé vyhlásenie, lebo na ospravodlivenie nemá vplyv viera v odpustenie, ako to chápal Luther, ale samo rozhrešenie.
7.–9. hlava: Práve v týchto posledných hlavách si možno všimnúť, ako vo sviatosti pokánia „cirkev práva", ktorá musí nástojiť na zachovávaní a obnovení poriadku, a „cirkev lásky", ktorej ide predovšetkým o spásu duší (najmä o umierajúcich), sú jedno.

Úvod

641 1667 Hoci v dekréte o ospravodlivení s určitou nevyhnutnosťou v dôsledku vnútorného súvisu veľa ráz bola reč o sviatosti pokánia, predsa je o tejto sviatosti v našich časoch toľko rozličných omylov, že svätý [...] Tridentský ekumenický koncil nepovažuje za malý prínos pre všeobecnú užitočnosť dať o nej presnejšiu a úplnejšiu definíciu, v ktorej by po dokázaní a odmietnutí všetkých omylov za pomoci Ducha Svätého bola katolícka pravda jasná a zreteľná. A túto pravdu predkladá tento svätý koncil všetkým kresťanom, aby ju večne zachovávali.

1. hlava: Nevyhnutnosť a ustanovenie sviatosti pokánia

Keby u všetkých znovuzrodených vďačnosť voči Bohu bola 642 1668 taká veľká, že by si vytrvalo chránili spravodlivosť prijatú v krste z jeho dobrodenia a milosti, na odpustenie hriechov by okrem samého krstu nebolo potrebné ustanoviť inú sviatosť. Keďže však Boh, bohatý na milosrdenstvo (Ef 2,4), vie, z čoho sme stvorení (Ž 102,14), udelil prostriedok života na život aj tým, čo sa neskôr vrhli do otroctva hriechu a do moci diabla, totiž sviatosť pokánia, prostredníctvom ktorej sa padnutým po krste aplikuje dobrodenie Kristovej smrti.

Pokánie bolo síce pre všetkých ľudí, čo sa poškvrnili nejakým hriechom, v každom čase potrebné, aby dosiahli milosť 643 1669 a spravodlivosť, a to aj tým, čo si želali byť obmytí sviatosťou krstu, aby odložili svoju zvrátenosť a zadosťučinili za ňu a sprotivili si ťažkú urážku Boha nenávisťou voči hriechu a nábožnou bolesťou srdca. Preto prorok hovorí: „Obráťte sa a odvráťte sa od všetkých vašich neprávostí a vaša neprávosť vám nebude na záhubu." (Ez 18,30) A Pán tiež povedal: „Ak nebudete robiť pokánie, všetci podobne zahyniete." (Lk 13, 3) A prvý spomedzi apoštolov Peter odporúčal hriešnikom, ktorí sa krstom chceli stať kresťanmi, pokánie: „Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť." (Sk 2, 38)

Avšak pred príchodom Krista pokánie nebolo sviatosťou a 644 1670 ani po jeho príchode nie je ňou pre nikoho pred krstom. Pán však ustanovil sviatosť pokánia predovšetkým vtedy, keď po svojom vzkriesení dýchol na apoštolov a povedal: „Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané." (Jn 20, 22–23) Že týmto nápadným konaním a týmito jasnými slovami bola apoštolom a ich zákonným nástupcom udelená moc hriechy odpúšťať a zadržiavať, na zmierenie veriacich, ktorí po krste upadli, je súhlasný názor všetkých Otcov a katolícka Cirkev novaciánov, ktorí kedysi tvrdošijne popierali moc odpúšťať, plným právom zavrhla a odsúdila. Preto tento svätý koncil schvaľuje a osvojuje si najpravdivejší zmy-

sel týchto Pánových slov a odsudzuje vymyslené výklady tých, čo tieto slová falošne prekrúcajú na moc hlásať Božie slovo a ohlasovať Kristovo evanjelium, čo je však proti ustanoveniu tejto sviatosti.

2. hlava: Rozdiel medzi sviatosťou pokánia a krstom

645 1671 Okrem toho sa táto sviatosť odlišuje zjavne v mnohom ohľade od krstu, lebo odhliadnuc od toho, že je ona čo do matérie a formy, ktoré tvoria podstatu nejakej sviatosti, celkom odlišná, predsa je isté, že vysluhovateľ krstu nemusí byť sudcom, pretože Cirkev nevykonáva súd nad nikým, kto predtým do nej nevstúpil bránou krstu. „Veď prečo by som mal súdiť tých, čo sú mimo?" (1 Kor 5,12) Inak je to s domácimi viery, ktorých Kristus Pán kúpeľom krstu urobil údmi svojho tela (porov. 1 Kor 12,13). Tí, čo sa potom poškvrnili nejakým previnením, podľa jeho vôle sa nemajú očistiť opakovaním krstu, pretože to nie je v katolíckej Cirkvi vôbec dovolené, lež chcel, aby vinníci prišli pred tento tribunál, aby sa mohli podrobiť výrokom kňazov nielen raz, ale zakaždým, keď sa od svojich spáchaných hriechov s ľútosťou utiekajú k tomuto tribunálu.

646 1672 Ďalej, ovocie pokánia je iné ako ovocie krstu, lebo v krste si obliekame Krista (Gal 3,27) a stávame sa v ňom celkom novým stvorením, keďže dostávame plné a dokonalé odpustenie všetkých hriechov. K tejto novosti a dokonalosti však prostredníctvom sviatosti pokánia nemôžeme nijako dôjsť bez mnohých slz a úsilia z našej strany, ako to vyžaduje Božia spravodlivosť, takže svätí Otcovia právom volajú pokánie akýmsi „namáhavým krstom" *(Gregor Naziánsky)*. Táto sviatosť pokánia je pre tých, čo po krste upadli, na spásu nevyhnutná, ako je nevyhnutný krst pre tých, čo nie sú znovuzrodení.

3. hlava: Zložky a ovocie tejto sviatosti

Posvätný koncil ďalej učí, že forma sviatosti pokánia, v ktorej predovšetkým spočíva jej sila, sa nachádza v týchto slovách vysluhovateľa: „Ja ťa rozhrešujem ..." K týmto slovám sa síce podľa zvyklosti svätej Cirkvi chvályhodne pridávajú niektoré modlitby, ktoré však nijako nepatria k podstate formy, a na vlastné vysluhovanie sviatosti nie sú potrebné. 647 1673

Kvázimatériou tejto sviatosti sú úkony samého kajúcnika, totiž ľútosť, vyznanie a zadosťučinenie. Keďže z Božieho ustanovenia sa u kajúcnika vyžadujú na celostnosť sviatosti a na úplné a dokonalé odpustenie hriechov, nazývajú sa zložkami pokánia. 648 1673

Čo sa týka sily a účinku tejto sviatosti, jej obsahom a ovocím je zmierenie s Bohom, ktoré u bohabojných ľudí, s nábožnosťou prijímajúcich túto sviatosť, je zvyčajne spojené s upokojením a radosťou svedomia a s hlbokou duševnou útechou. To učí posvätný koncil o zložkách a účinku tejto sviatosti, pričom súčasne odsudzuje mienku tých, čo tvrdia, že zložkami pokánia je strach, ktorý otriasa svedomím, a viera. 649 1674 1675

4. hlava: Ľútosť

Ľútosť, ktorá medzi uvedenými úkonmi kajúcnika zaujíma prvé miesto, je bolesť duše a odvrátenie sa od spáchaného hriechu s predsavzatím viac už nehrešiť. Toto duševné naladenie ľútosti bolo na dosiahnutie odpustenia hriechov potrebné vždy, a u človeka, ktorý po krste upadol, je natoľko prípravou na odpustenie hriechov, nakoľko je spojené s dôverou v Božie milosrdenstvo a s predsavzatím urobiť ostatné, čo sa vyžaduje pre náležité prijatie tejto sviatosti. A tak posvätný koncil vyhlasuje, že táto ľútosť obsahuje nielen odvrátenie sa od hriechu a predsavzatie i začatie nového života, ale aj odpor voči predchádzajúcemu životu podľa Pánovho výroku: „Odvrhnite od seba všetky svoje hriechy, ktorých ste sa dopustili, a utvorte si nové srdce a nového 650 1676

ducha." (Ez 18, 31) A kto si uváži medzi inými tieto výkriky svätých: „Proti tebe samému som sa prehrešil a urobil som, čo bolo zlé pred tebou" (Ž 50,6); „Už ma vyčerpalo vzlykanie, lôžko mi noc čo noc vlhne od plaču" (Ž 6, 7); „V trpkosti svojej duše si pred tebou uvážim všetky svoje roky" (Iz 30,15; *Vulg.*), ľahko pochopí, že pramenia z akejsi hlbokej nenávisti voči minulému životu a z odporu voči hriechom.

651 Ďalej učí: Hoci táto ľútosť silou lásky môže byť niekedy
1677 dokonalá a môže človeka zmieriť s Bohom skôr, ako
1678 vskutku prijme túto sviatosť, predsa ľútosti samej bez predsavzatia, ktoré je v nej zahrnuté, totiž prijať sviatosť, vlastné zmierenie nemožno pripísať.

Ohľadom nedokonalej ľútosti, ktorá sa volá atrícia (attritio), vyhlasuje: pretože zväčša vychádza z uvažovania o odpornosti hriechu alebo zo strachu pred pekelnými a inými trestami, ak len vylučuje vôľu na hriech a je spojená s nádejou na odpustenie, nerobí z človeka pokrytca a ešte väčšieho hriešnika, ale je aj Božím darom a podnetom Ducha Svätého; neprebýva síce ešte v duši, ale ju iba pobáda, s jeho pomocou si však hriešnik pripravuje cestu k spravodlivosti. A hoci nedokonalá ľútosť sama osebe nemôže priviesť hriešnika k ospravodliveniu, predsa ho disponuje, aby vo sviatosti pokánia dosiahol Božiu milosť. Pretože Ninivčania, otrasení na svoj osoh týmto strachom, na hrôzyplné kázanie Jonášovo konali pokánie a dosiahli od Pána milosrdenstvo. Preto katolíckych spisovateľov falošne osočujú z učenia, že sviatosť pokánia udeľuje milosť bez akéhokoľvek dobrého hnutia tým, čo ju prijímajú, čo však Božia Cirkev nikdy neučila a ani si to nemyslela. Falošné je však aj to učenie, že ľútosť je vynútená a prinútená, nie slobodná a chcená.

5. hlava: Vyznanie

652 Z vysvetleného ustanovenia sviatosti pokánia celá Cirkev
1679 vždy odvodzovala, že Pán ustanovil aj úplné vyznanie hrie-
1680 chov. Toto vyznanie je pre všetkých, čo po krste upadli,

podľa Božieho práva nevyhnutné, pretože náš Pán Ježiš Kristus pred svojím nanebovstúpením zanechal kňazov ako svojich vlastných zástupcov, ako predstavených a sudcov, ktorým musia byť prednesené všetky smrteľné hriechy, ktorých sa veriaci v Krista dopustili, a tak kňazi mocou kľúčov vynášajú rozsudok odpustenia alebo zadržania. Je totiž zrejmé, že kňazi by bez poznania skutkového stavu nemohli vykonávať súd a pri ukladaní trestov by ani nemohli zachovať správnu mieru, ak by sa im hriechy vyjavovali iba všeobecne a nie jednotlivo a osobitne.

Z toho vyplýva, že kajúcnici musia v spovedi uviesť všetky smrteľné hriechy, ktorých sú si vedomí po starostlivom sebaspytovaní, aj keby to boli akokoľvek tajné hriechy a spáchané iba proti dvom posledným prikázaniam Desatora, veď dušu neraz viac zraňujú a sú nebezpečnejšie ako tie hriechy, ktoré sa dejú celkom verejne. Zo všedných hriechov, ktoré nás z Božej milosti nevylučujú a do ktorých upadáme častejšie, sa síce možno správne a užitočne a bez akejkoľvek prezumpcie spovedať, čo dokazuje prax nábožných ľudí, no možno ich bez viny zamlčať a odčiniť mnohými inými prostriedkami. [...]

6. hlava: Vysluhovateľ tejto sviatosti a rozhrešenie

V súvislosti s vysluhovateľom tejto sviatosti posvätný koncil 653
vyhlasuje, že sú falošné a pravde evanjelia celkom protire- 1684
čiace všetky učenia, ktoré zhubne rozširujú službu kľúčov na všetkých iných ľudí, a ktoré sa domnievajú, že Pánove slová „Čo zviažete na zemi, bude zviazané v nebi, a čo rozviažete na zemi, bude rozviazané v nebi" (Mt 18,18) a „Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú mu zadržané" (Jn 20,23) boli v protiklade k ustanoveniu tejto sviatosti povedané všetkým veriacim v Krista bez rozdielu, takže moc odpúšťať hriechy by mal mať každý: verejné pokarhaním, keď pokarhaný uposlúchne, tajné — dobrovoľným vyznaním komukoľvek. Takisto koncil učí, že aj kňazi nachádzajúci sa v smrteľnom hriechu silou Ducha

Svätého, ktorý im bol daný pri vysviacke, ako služobníci Krista vykonávajú funkciu odpúšťania hriechov, a že nesprávne myslia tí, čo zlým kňazom túto moc odopierajú.

654 1685 A hoci rozhrešenie prostredníctvom kňaza znamená udelenie cudzieho dobrodenia, predsa ono nie je holou službou či pre ohlasovanie evanjelia alebo pre vyhlásenie už uskutočneného odpustenia hriechov, ale deje sa na spôsob súdneho úkonu, v ktorom kňaz ako sudca vyhlasuje rozsudok. Preto kajúcnik nemá byť príliš domýšľavý na svoju vlastnú vieru a nemá sa domnievať, že je iba pre svoju vieru a pred Bohom naozaj rozhrešený, a to aj vtedy, keby nemal ľútosť, alebo u kňaza by chýbal úmysel konať vážne a dať naozaj rozhrešenie. Bez pokánia by totiž viera nespôsobila nijaké odpustenie hriechov, a príliš nedbanlivo by sa staral o svoju spásu ten, kto by zistil, že kňaz mu dáva rozhrešenie zo žartu, a nevyhľadal by starostlivo takého kňaza, čo by konal vážne.

7. hlava: Zadržanie prípadov

655 1686 1687 1688 [...] *[Pokánie ako sudcovská činnosť vyžaduje sudcovskú kompetenciu: jurisdikciu. A tak jednotlivé, osobitne závažné hriechy môžu byť pre výchovu ľudu zadržané a dané pápežovi alebo biskupom, aby oni o nich ako sudcovia rozhodli. Aby však toto rezervovanie nebolo na skazu veriacich, v hodine smrti odpadá akékoľvek rezervovanie, takže každý kňaz môže rozhrešiť od každého hriechu a od každého cirkevného trestu.]*

8. hlava: Nevyhnutnosť a ovocie zadosťučinenia

656 1689 Napokon, čo sa týka zadosťučinenia, ktoré na jednej strane naši Otcovia kresťanskému ľudu stále odporúčali, na druhej strane zas je spomedzi všetkých zložiek pokánia, najmä v našej dobe, napádané pod zámienkou nábožnosti od tých, čo nosia výzor nábožnosti, jej silu však popreli (porov. 2 Tim

3, 5), posvätný koncil vyhlasuje: Je celkom falošné a protirečiace Božiemu slovu, že Pán vinu nikdy neodpúšťal tak, žeby pritom nebol odpustený aj celý trest. Vo Svätom písme sa totiž nachádzajú jasné a známe príklady, ktoré — okrem božskej Tradície – tento omyl celkom zjavne vyvracajú.

Zdá sa, že aj dôvod Božej spravodlivosti vyžaduje, aby inak boli prijatí do jeho milosti tí, čo pred krstom z nevedomosti zhrešili, a inak tí, čo už raz boli vyslobodení z otroctva hriechu a démona a prijali dar Ducha Svätého, a predsa sa nebáli vedome ničiť Boží chrám (porov. 1 Kor 3,17) a zarmucovať Ducha Svätého (porov. Ef 4,30). Zodpovedá to aj Božej dobrote, aby nám hriechy neboli odpúšťané bez akéhokoľvek zadosťučinenia, lebo takto by sme dospeli k tomu, že by sme hriechy brali na ľahkú váhu, páchali by sme nespravodlivosť a tupili Ducha Svätého (porov. Hebr 10,29), upadali by sme do ťažších a hromadili si hnev na deň hnevu (porov. Rim 2,5; Jak 5,3). Tieto zadosťučiniace tresty bezpochyby veľmi odvracajú od hriechu a kladú akoby uzdu kajúcnikom a spôsobujú, že sa v budúcnosti stávajú opatrnejší a bedlivejší; liečia aj rezíduá hriechov, a hriešne, zlým životom nadobudnuté náklonnosti odstraňujú protikladnými cnosťami. A Cirkev Božia nikdy nepoznala istejšiu cestu na odvrátenie hroziaceho Božieho trestu, ako keď ľudia praktizovali tieto skutky pokánia s opravdivou bolesťou duše. 657 1690

K tomu pristupuje: Keď zadosťučinením trpíme za hriechy, pripodobňujeme sa Ježišovi Kristovi, ktorý zadosťučinil za naše hriechy a od ktorého pochádza všetka naša schopnosť (porov. 2 Kor 3,5); dostávame tým celkom istý závdavok, že ak s ním trpíme, s ním budeme aj oslávení (porov. Rim 8,17). Veď zadosťučinenie, ktoré vykonávame za naše hriechy, nie je naše v tom zmysle, že by nebolo vykonané skrze Ježiša Krista; my sami, odkázaní totiž na seba samých, nemôžeme nič; keď však ten, čo nás posilňuje, s nami spolupôsobí, vtedy môžeme všetko (porov. Flp 4,13). A tak človek nemá nič, čím by sa chválil, ale celá naša chvála je v Kristovi, v ktorom žijeme, v ktorom sa hýbeme, v ktorom tak 658 1690 1691

zadosťučiníme, že prinášame ovocie hodné pokánia, ktoré má z neho silu, ktoré je ním obetované Otcovi a Otec ho skrze neho prijíma.

1692 [...] *[Preto je povinnosťou kňaza, aby udelil pokánie primerané vine ako záštitu a pomoc pre budúcnosť a trest za minulosť.]*

9. hlava: Skutky zadosťučinenia

659
1693 [...] *[Zadosťučiniť môžeme: pokáním, ktoré si dobrovoľne uložíme, alebo ktoré ukladá kňaz, a trpezlivým prijímaním utrpenia, ktoré nám posiela Boh.]*

Kánony o sviatosti pokánia

660
1701 1. Kto hovorí, že v katolíckej Cirkvi nie je pokánie opravdivo a vlastne sviatosťou založenou Kristom, naším Pánom, aby sa veriaci, kedykoľvek po krste upadnú do hriechu, zmierili s Bohom, nech je exkomunikovaný.

661
1702 2. Kto ohľadom sviatostí robí zmätok a hovorí, že sám krst je sviatosťou pokánia, ako keby tieto dve sviatosti neboli odlišné, a že preto pokánie nemožno právom nazývať „druhou záchrannou doskou po stroskotaní", nech je exkomunikovaný.

662
1703 Kto hovorí, že slová Pána a Spasiteľa „Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané" (Jn 20,22) nemajú sa chápať ako moc hriechy vo sviatosti pokánia odpustiť a zadržať, ako to katolícka Cirkev od začiatku vždy chápala; kto ich však prekrúca proti ustanoveniu tejto sviatosti na oprávnenie hlásať evanjelium, nech je exkomunikovaný.

663
1704 4. Kto popiera, že k úplnému odpusteniu hriechov sa vyžadujú tri úkony u kajúcnika, ktoré tvoria kvázimatériu sviatosti pokánia, totiž ľútosť, vyznanie a zadosťučinenie, ktoré

sa nazývajú tri zložky pokánia, alebo kto hovorí, že sú iba dve zložky pokánia, totiž po spoznaní hriechu vzbudený strach vo svedomí a viera, čerpaná z evanjelia alebo z rozhrešenia, ktorou človek verí, že sa mu skrze Krista odpúšťajú hriechy, nech je exkomunikovaný.

5. Kto hovorí, že ľútosť, ktorá sa pripravuje spytovaním, zva- **664**
žovaním hriechov a odvrátením sa od hriechov, keď sa ňou 1705
totiž niekto v horkosti svojho srdca zamyslí nad svojimi rokmi a uváži si ťarchu, množstvo, ošklivosť svojich hriechov, stratu večnej blaženosti a získanie večného zatratenia, a spojí to s predsavzatím začať lepší život, — že taká ľútosť nie je pravá a užitočná bolesť duše, že nepripravuje na milosť, ale robí z človeka pokrytca a väčšieho hriešnika, a napokon že je to vynútená bolesť, nie slobodná a dobrovoľná, nech je exkomunikovaný.

6. Kto popiera, že sviatostné vyznanie bolo ustanovené **665**
alebo na spásu potrebné z Božieho práva, alebo kto hovorí, 1706
že spôsob tajného vyznávania hriechov jedine kňazovi, ktorý katolícka Cirkev od začiatku vždy zachovávala, nezodpovedá ustanoveniu a príkazu Kristovmu, a že je to ľudský výmysel, nech je exkomunikovaný.

7. Kto hovorí, že na odpustenie hriechov nie je podľa **666**
Božieho práva nevyhnutné vyznať sa vo sviatosti pokánia zo 1707
všetkých smrteľných hriechov jednotlivo, na ktoré sa človek po patričnom a starostlivom uvažovaní pamätá, a to aj z tajných a tých, ktoré sú proti dvom posledným prikázaniam Desatora, ako aj z okolností, ktoré menia druh hriechov; ale že také vyznanie je užitočné iba na formovanie a upokojenie kajúcnika a že sa kedysi praktizovalo iba na uloženie kanonického zadosťučinenia; alebo kto hovorí, že tí, čo sa usilujú vyspovedať sa zo všetkých hriechov, nechcú nič ponechať Božiemu milosrdenstvu na odpustenie; alebo napokon že nie je dovolené spovedať sa zo všedných hriechov, nech je exkomunikovaný.

667 8. Kto hovorí, že vyznanie všetkých hriechov, ako sa to
1708 zachovávalo v Cirkvi, je nemožné a je ľudskou tradíciou, ktorú majú nábožní ľudia odstrániť; alebo že nie všetci veriaci oboch pohlaví sú podľa ustanovenia latinskej Cirkvi povinní sa raz do roka z hriechov vyznať a že preto treba radiť veriacim, aby sa nespovedali v čase Veľkého pôstu, nech je exkomunikovaný.

668 9. Kto hovorí, že sviatostné rozhrešenie kňazov nie je sud-
1709 covským úkonom, ale holým služobným úkonom na vyhlásenie a vysvetlenie, že spovedajúcemu sa sú odpustené hriechy, nech však len verí, že je rozhrešený, aj keď kňaz nie vážne, ale zo žartu dáva rozhrešenie; alebo kto hovorí, že vyznanie kajúcnika sa nevyžaduje na to, aby ho kňaz mohol rozhrešiť, nech je exkomunikovaný.

669 10. Kto hovorí, že kňazi, čo sa nachádzajú v smrteľnom hrie-
1710 chu, nemajú moc zväzovať a rozväzovať; alebo že nielen kňazi sú vysluhovateľmi rozhrešenia, ale že všetkým a každému jednému veriacemu bolo povedané „Čo zviažete na zemi, bude zviazané v nebi, a čo rozviažete na zemi, bude rozviazané v nebi" (Mt 18,18) a „Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané" (Jn 20,23), takže účinnosťou týchto slov môže od hriechov rozhrešiť ktokoľvek, od verejných iba napomenutím, keď napomenutý uposlúchne, od tajných však dobrovoľným vyznaním, nech je exkomunikovaný.

670 11. Kto hovorí, že biskupi nemajú právo rezervovať si jed-
1711 notlivé prípady, a keď, tak práve len čo do vonkajšej súdnej právomoci, a preto zadržanie prípadov neprekáža kňazovi, aby od zadržaných prípadov naozaj rozhrešil, nech je exkomunikovaný.

671 12. Kto hovorí, že Boh s vinou odpúšťa vždy aj celý trest, a
1712 že zadosťučinenie kajúcnikov nie je nič iné ako viera, ktorou prijímajú, že za nich zadosťučinil Kristus, nech je exkomunikovaný.

13. Kto hovorí, že za hriechy, čo sa týka časného trestu, 672
Bohu skrze zásluhy Krista vôbec nemožno zadosťučiniť tres- 1713
tami Bohom uvalenými alebo skrze kňaza uloženými, ani dobrovoľne prijatými, ako sú pôsty, modlitby, almužny a iné skutky nábožnosti, takže najlepším pokáním je vraj iba nový život, nech je exkomunikovaný.

14. Kto hovorí, že skutky zadosťučinenia, ktorými kajúcnici 673
dávajú skrze Ježiša Krista náhradu za svoje hriechy, nie sú 1714
kultom Boha, ale ľudskými tradíciami, ktoré zatemňujú učenie o milosti a pravý kult Boha a aj samé dobrodenia Kristovej smrti, nech je exkomunikovaný.

15. Kto hovorí, že moc kľúčov bola daná Cirkvi iba na roz- 674
väzovanie, nie však na zväzovanie, a preto keď kňazi ukla- 1715
dajú spovedajúcim sa tresty, postupujú proti účelu kľúčov a proti Kristovmu ustanoveniu; a že je klamom, aby po zrušení večného trestu mocou kľúčov zväčša zostal ešte časný trest, ktorý by bolo treba odpykať, nech je exkomunikovaný.

OMYLY MODERNIZMU ODSÚDENÉ PÁPEŽOM PIOM X. (1907)

(Pozri pozn. 546)

46. V pracirkvi nejestvoval pojem o kresťanskom hriešnikovi, ktorý [675]
by bol autoritou Cirkvi opäť zmierený, ale Cirkev si iba veľmi 3446
pomaly navykla na tento pojem. Ba aj potom, čo bolo pokánie uznané ako ustanovenie Cirkvi, nebolo ešte nazývané sviatosťou, lebo by ho bolo treba považovať za potupnú sviatosť.

47. Pánove slová „Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hrie- [676]
chy, budú mu odpustené, a komu ich zadržíte, budú zadržané" (Jn 3447
20,22–23) sa vôbec nevzťahujú na sviatosť pokánia, hoci Otcovia na Tridentskom koncile to tvrdili.

4a. ODPUSTKY

Moc odpúšťať hriechy nevyhnutne zahŕňa v sebe aj moc odpúšťať večné tresty. Za hriechy však ostáva ešte odpykať časné tresty. Popri moci odpúšťať hriechy a večné tresty Kristus odovzdal svojej Cirkvi aj moc odpúšťať časné tresty za hriechy.

Pri tomto odpúšťaní časných trestov za hriechy, teda pri odpustkoch nejde už viac o nadobudnutie stavu milosti, o podstatné dobrá nadprirodzeného poriadku, ktoré sa nám sprostredkujú skrze sviatosti a objektívnym pôsobením sviatostí „ex opere operato", t.j. nezávisle od vlastných zásluh a zásluh Cirkvi, iba v sile Kristovej, ktorá je účinná vo sviatostných znakoch, ale o zmiernenie trestov, ktoré bolo treba odpykať za hriechy. Toto odpustenie odpykávajúceho trestu sa uskutočňuje na základe zadosťčiniacich skutkov a Kristovho utrpenia a všetkých, čo v milosti Kristovej môžu vykonávať také skutky, t.j. všetkých ľudí, čo žijú v stave milosti. Aplikácia tejto zadosťčiniacej hodnoty sa však nedeje prostredníctvom sviatostného znaku, ktorý pôsobí sám zo seba, ale je spojená s určitými skutkami, ktoré môžu byť predpísané Cirkvou. A tak učenie o odpustkoch má dva základy: po prvé zadosťčiniaca a nadprirodzene záslužná hodnota všetkých skutkov, ktoré sa vykonávajú v milosti, a po druhé spoločenstvo svätých, t.j. všetkých, ktorí boli Kristom vykúpení a žijú a konajú v jeho milosti, s Kristom a medzi sebou navzájom.

Pretože so získaním odpustkov sú spojené určité skutky, mohlo by to viesť k závažným zlozvykom a pohoršeniam. A tak na konci stredoveku čiastočne veľmi zneužívaná prax odpustkov bola pre reformátorov symbolom zmechanizovania nadprirodzeného života, zosvetáčtenia a ziskuchtivosti v Cirkvi, ktorá posvätnú oblasť hodila na trh ako tovar. A tak sa stalo, že zásadne popierali existenciu alebo možnosť odpustkov. V protiklade s nimi Cirkev prízvukovala moc udeľovania odpustkov a užitočnosť odpustkov pre veriacich, pustila sa však celou silou aj do boja proti zlozvykom.

Cirkev teda učí, že Kristus na základe bohatstva svojich zásluh jej dal plnú moc udeľovať veriacim za určitých podmienok odpustky, t.j. odpúšťať časné tresty za hriechy (678,

680–684, 688, 692, 937). Možno ich aplikovať aj zomrelým (687, 692). Pritom sa treba vyhýbať zlozvykom (689). Používanie odpustkov je pre kresťanský ľud požehnaním (685–687, 690–692, 937).

JUBILEJNÁ BULA PÁPEŽA KLEMENTA VI. *UNIGENITUS DEI FILIUS* (1343)

Bonifác VIII. po prvý raz na rok 1300 ohlásil všeobecné, každých 100 rokov sa sláviace jubileum pre celé kresťanstvo, t.j. úplné odpustky pre všetkých, čo putujú do Ríma a tam splnia určité podmienky. Roku 1343 Klement VI. určil, že jubilejný rok má byť každých 50 rokov. Pri tejto príležitosti vyložil základné pravdy o odpustkoch. Náučný obsah tejto buly má tri body: Kristove zásluhy sú prebohaté; poklad zásluh zveril Kristus svojej Cirkvi; s týmto pokladom Kristových zásluh sa spájajú zásluhy svätých.

Jednorodený Syn Boží [...] ktorý sa pre nás stal múdrosťou od 677
Boha i spravodlivosťou, posvätením a vykúpením (porov. 1 Kor 1025
2,30) raz navždy vošiel do svätyne, a to nie s krvou capov a teliat, ale so svojou vlastnou krvou, a tak získal večné vykúpenie (Hebr 9,12). Vykúpil nás nie porušiteľným striebrom alebo zlatom, ale drahou krvou Krista, bezúhonného a nepoškvrneného Baránka (porov. 1 Pt 1,18 a nasl.). Na oltári kríža nevinne obetovaný nevylial iba jednu kvapku krvi, ktorá by bola v dôsledku spojenia so Slovom (Božím) stačila na vykúpenie celého ľudského pokolenia, ale prehojne priam ako celý prúd, takže od päty po temeno hlavy nebolo na ňom nič zdravého (porov. Iz 1,6). Keď teda toto zľutovné vyliatie krvi nemalo byť neužitočné, aký veľký je potom tento poklad, ktorý získal pre bojujúcu Cirkev. Svojich synov chcel tento dobrý Otec urobiť bohatými, aby ľudia vlastnili tento nekonečný poklad, a kto ho používal, ten mal byť účastný na Božom priateľstve (porov. Múd 7,14).

Tento poklad [...] zveril blaženému Petrovi, nositeľovi kľúčov od 678
neba, a jeho nástupcom, svojim zástupcom na zemi, aby ho veria- 1026
cim spasiteľne rozdeľovali a milosrdne ho aplikovali z nábožných rozumných príčin raz na úplné, inokedy na čiastočné odpustenie časného trestu za hriechy, a to všeobecne alebo v osobitných prípadoch, ako sa to pred Bohom bude zdať vhodným, skutočne skrúšeným ľuďom, čo sa vyspovedali.

679 Vieme, že z á s l u h y p r e b l a h o s l a v e n e j R o d i č k y
1027 B o ž e j a v š e t k ý c h v y v o l e n ý c h , od prvého až po posledného spravodlivého, bohatstvo tohto pokladu ešte zväčšujú. A naozaj sa netreba obávať, že by sa spotreboval alebo umenšil, a to v dôsledku nekonečných zásluh Krista, o ktorých sme hovorili, ale aj v dôsledku toho, že hojnosť zásluh rastie tým viac, čím viac ľudí sa jeho aplikáciou privádza k spravodlivosti.

KOSTNICKÝ KONCIL (1414–1418)

OTÁZKY PREDLOŽENÉ PRÍVRŽENCOM WYCLIFA A HUSA

Pretože Wyclifov systém nepozná viditeľnú cirkev (pozri pozn. 431 a 499), poprel aj cirkevnú moc odpúšťať tresty za hriechy.

680
1266 26. Či verí, že pápež môže všetkým kresťanom, čo naozaj oľutovali svoje hriechy a vyspovedali sa z nich, z dobrej a spravodlivej príčiny udeliť odpustky na odpustenie trestov za hriechy, najmä keď navštevujú posvätné miesta alebo podávajú na to svoju pomocnú ruku.

681
1267 27. A či verí, že tí, čo na získanie takých odpustkov navštevujú kostoly a podávajú na to svoju pomocnú ruku, môžu získať tieto odpustky.

OMYLY MARTINA LUTHERA ODSÚDENÉ PÁPEŽOM LEVOM X. (1520)

(Pozri pozn. 688)

[682]
1467 17. Poklady Cirkvi, z ktorých pápež udeľuje odpustky, nie sú zásluhy Krista a svätých.

[683]
1468 18. Odpustky sú nábožným podvádzaním veriacich a zanedbávaním dobrých skutkov; a patria medzi to, čo je dovolené, nie však medzi to, čo osoží.

19. Odpustky neznamenajú pre tých, čo ich naozaj dostávajú, pred Božou spravodlivosťou odpustenie trestu za osobné hriechy. [684] 1469

20. Kto verí, že odpustky sú spásonosné a že prinášajú duchovné ovocie, je na omyle. [685] 1470

21. Odpustky sú potrebné iba pre verejné zločiny a udeľujú sa iba zátvrdlivým a netrpezlivým. [686] 1471

22. Pre šesť druhov ľudí nie sú odpustky ani potrebné, ani užitočné: zomrelým alebo umierajúcim; chorým, ktorým sa zákonne kladie prekážka; tým, čo nespáchali zločiny; tým, čo spáchali zločiny, nie však verejné; tým, čo robia to, čo je lepšie. [687] 1472

TRIDENTSKÝ KONCIL, 25. ZASADNUTIE (1563)

DEKRÉT O ODPUSTKOCH

25. zasadnutie Tridentského koncilu sa malo ešte zaoberať rozličnými otázkami, ktoré v polemike s protestantmi hrali významnú úlohu: učením o očistci (pozri č. 907), o uctievaní svätých, relikvií, obrazov (pozri č. 474 a nasl.) a napokon odpustkami. Veď zlozvyky vo všetkých týchto oblastiach, najmä však v oblasti odpustkov, boli predsa podnetom na veľký odpad. Okrem toho v rokoch rozhorčeného boja ohľadom odpustkov kolovali veľké nedorozumenia.
No ťažká choroba pápeža Pia IV. a iné dôvody súrili, aby sa koncil čo najskôr ukončil. A tak sa v dôsledku nemožnosti dôkladnejšej prípravy obmedzil skoro iba na disciplinárne opatrenia. Vtedy vydaný dekrét o odpustkoch odsúdil popieranie cirkevnej moci udeľovať odpustky a popieranie užitočnosti odpustkov pre veriaci ľud.

Pretože Kristus dal Cirkvi m o c udeľovať odpustky a keďže Cirkev túto moc danú Bohom už od najstarších čias používala, posvätný koncil učí a prikazuje, že používanie odpustkov, pre kresťanský ľud všestranne s p á s n e a autoritou koncilov schválené, sa musí v Cirkvi zachovať. A odsudzuje exkomunikáciou tých, čo buď tvrdia, že sú neužitočné, alebo popierajú, že by Cirkev mala moc ich udeľovať. **688** 1835

689 1835 Predsa si však posvätný koncil želá, aby sa pri udeľovaní odpustkov podľa starého osvedčeného zvyku Cirkvi zachovávala umiernenosť, aby sa pri prílišnej povoľnosti neoslabila cirkevná disciplína, [...] *[Zlozvyky sa musia odstrániť. Akákoľvek ziskuchtivosť sa musí vylúčiť. Starostlivosť o správne poučenie ľudu a o zavedenie náležitého poriadku leží na biskupoch. Otázky, ktoré by vznikli, treba riešiť v spolupráci s Apoštolskou stolicou.]*

APOŠTOLSKÁ KONŠTITÚCIA O NOVOM USPORIADANÍ ODPUSTKOV

(1. januára 1967)

Táto konštitúcia, ktorá prináša najmä zmeny noriem v odpustkoch Cirkvi, predkladá na začiatku svojich vývodov niektoré základné myšlienky o dejinnom utváraní odpustkov a o zmysle získavania odpustkov veriacimi.

Správne chápanie odpustkov

690 2. [...] Podľa učenia Božieho zjavenia vyplývajú z hriechov tresty, uložené Božou svätosťou a spravodlivosťou. Musia sa odpykať na tomto svete utrpením, biedou a námahami života a osobitne smrťou, alebo na druhom svete ohňom a mukami alebo očisťovacími trestami. [...]
3. [...] Že aj po odpustení hriechov môžu zostať ešte tresty, ktoré treba odpykať, a rezíduá hriechov, ktoré treba odstrániť, a že vskutku aj zostávajú, celkom jasne ukazuje učenie o očistci. [...] Všetci ľudia na putovaní v tomto svete páchajú prinajmenej takzvané všedné hriechy a každodenné hriechy. Títo všetci potrebujú Božie milosrdenstvo, aby boli oslobodení od trestov za hriechy.
4. Na základe skrytého a milostiplného tajomstva Božieho poriadku spásy sú ľudia navzájom spojení nadprirodzeným spríbuznením. Preto hriech jedného škodí aj ostatným, ako aj svätosť jedného prospieva k blahu ostatných. A tak si veriaci navzájom pomáhajú, aby dosiahli nadprirodzený cieľ. Táto vzájomnosť sa prejavuje už u Adama, ktorého hriech na základe rodu prechádza na všetkých. Avšak vznešenejší a dokonalejší princíp, základ a vzor tohto nadprirodzeného spríbuznenia je Kristus, do ktorého spoločenstva nás povolal Boh.

„Poklad Cirkvi"

5. Veď Kristus, „hoci nespáchal nijaký hriech", „trpel za nás " (pozri 1 Pt 2, 22 a 21). „Pre naše hriechy bol zranený, pre naše zlosti bol zdrvený... A jeho bolesťami sme boli uzdravení." (Porov. Iz 53,4–6 s 1 Pt 2,21–25) V nasledovaní Krista sa veriaci na ceste k nebeskému Otcovi vždy vyhľadávali, aby si navzájom pomáhali modlitbami, obetovaním duchovných dobier a kajúcimi odčineniami. Čím vrúcnejšou sa stala ich láska, tým viac nasledovali trpiaceho Krista, niesli vlastný kríž na zmierenie za svoje hriechy a za hriechy iných v istom poznávaní, že môžu pomôcť svojim bratom u Boha, zľutovného Otca, aby dosiahli spásu. To je prastará dogma o spoločenstve svätých, podľa ktorej život každého jedného Božieho dieťaťa je v Kristovi a skrze Krista spojený so životom všetkých ostatných kresťanských bratov v nadprirodzenej jednote Tajomného tela Kristovho ako v nejakej mystickej osobe v podivuhodnom zväzku. 691
V tom spočíva „poklad Cirkvi". Nie je to niečo ako nejaká suma dobier na spôsob hmotných bohatstiev, ktoré boli v priebehu stáročí nahromadené. Spočíva skôr v nekonečnej a nevyčerpateľnej hodnote, ktorú majú u Boha zmierne obety a zásluhy Krista Pána, ktoré boli prinesené, aby sa celé ľudstvo oslobodilo od hriechu a dospelo k spoločenstvu s Otcom. Poklad Cirkvi je sám Kristus, Vykupiteľ, pretože zadosťučinenie a zásluhy jeho vykupiteľského diela majú v ňom trvanie a platnosť. Okrem toho do tohto pokladu patrí aj naozaj nezmerná, nevyčerpateľná a stále nová hodnota, ktorú majú pred Bohom modlitby a dobré skutky preblahoslavenej Panny Márie a všetkých svätých. Oni nasledovali Krista Pána s jeho milosťou, posvätili sa a zavŕšili dielo, ktoré im zveril Otec. Tak sa pričinili o svoju vlastnú spásu, a tým prispeli aj k spáse svojich bratov v jednote Tajomného tela. [...]

Odpustky ako autoritatívne prideľovanie z pokladu Cirkvi na zníženie časných trestov

8. Toto zníženie časného trestu za hriechy, ktoré čo do viny už boli odstránené, bolo označené vlastným pojmom „odpustky" *(indulgentiae).* Tieto odpustky majú niečo spoločné s inými spôsobmi alebo cestami na odstránenie rezíduí hriechov, ale sú aj celkom odlišné od nich. Keď totiž Cirkev pri odpustkoch používa svoju moc ako služobníčka na vykupiteľskom diele Krista Pána, vtedy sa nielen modlí, ale riadne pripravenému veriacemu autoritatívne 692

udeľuje poklad zadosťučinení Krista a svätých na zníženie časných trestov. Cieľ, ktorý si cirkevná autorita pri udeľovaní odpustkov kladie, je nielen veriacim pomôcť pri odpykávaní trestov za hriechy, ale ich aj podnietiť ku skutkom nábožnosti, pokánia a lásky, najmä k takým skutkom, ktoré sú prínosom pre vieru a všeobecné blaho. Keď však veriaci aplikujú odpustky na pomoc zosnulým, vynikajúcim spôsobom praktizujú lásku. A keď myslia na nebeské veci, lepšie stvárňujú pozemské. Toto učenie cirkevné magistérium bránilo a vysvetľovalo v rozličných dokumentoch. [...]

5. POSLEDNÉ POMAZANIE (POMAZANIE CHORÝCH)

Tak ako birmovanie udelením Ducha Svätého završuje sviatosť krstu, aj sviatosť posledného pomazania nadväzuje na sviatosť pokánia ako jej zavŕšenie. Pokánie opäť vracia spravodlivosť stratenú hriechom, posledné pomazanie však odníma slabosť, ktorá zostala po hriechu; „odstraňuje ten stav, ktorý by mohol byť prekážkou pre zaodiatie sa nádherou a slávou pri vzkriesení"; a keď nás ľudí každá sviatosť za určitých podmienok robí podobnými Kristovi, „posledným pomazaním sa pripodobňujeme vzkriesenému Kristovi, pretože sa umierajúcemu udeľuje ako znamenie prichádzajúcej slávy, v ktorej sa z vyvoleného sníma všetko smrteľné" (Albert Veľký, Komentár k Sentenciám IV. Dist. 1 a. 1). Podľa učenia veľkých teológov, posledné pomazanie spôsobuje, že človek, ktorý stojí na prahu večnosti a s milosťou sviatosti verne spolupracuje, je pripravený vstúpiť bezprostredne do oblažujúceho videnia Boha.

To, že sa táto sviatosť udeľovala chorým ako posilnenie a príprava na šťastlivý prechod do večnosti, nesporne patrilo po dlhé stáročia do cirkevnej tradície. O tom svedčia napr. prastaré modlitby pri požehnávaní oleja. Úradne sa musela Cirkev učením o pomazaní chorých zaoberať až vtedy, keď sa vynorili určité otázky a bludy. Preto sa aj najstaršie vieroučné dokumenty o poslednom pomazaní vzťahujú viac na vysluhovateľa a vonkajší obrad. Až keď reformácia poprela sviatostnosť posledného pomazania a jeho ustanovenie Kristom, na Tridentskom koncile sa vyžadoval presnejší výklad.

Cirkev teda o pomazaní chorých učí:

Je to pravá sviatosť (501, 506, 697, 700, 928, 932), ustanovená Kristom (696, 697, 700), ohlásená svätým Jakubom (697). Udeľuje sa pomazaním posvätným olejom, čo je sprevádzané modlitbami (693, 695, 697, 702). Platne ju môže udeliť iba kňaz (694, 695, 699, 703). Prijať ju môže každý pokrstený po nadobudnutí užívania rozumu, ktorý sa v dôsledku choroby alebo staroby nachádza v nebezpečenstve života (699).

Spôsobuje posilnenie duše (502, 525, 695, 698, 701), často aj tela (502, 695, 698) a pri splnení podmienok odpustenie hriechov (698, 701).

LIST PÁPEŽA INOCENTA I. DECENTIOVI (416)

Hoci sa dotaz Decentia z Gubbia týkal iba vysluhovania posledného pomazania biskupom, predsa odpoveď obsahuje krásne svedectvo o poslednom pomazaní vôbec zo začiatku 5. storočia.
Olej posviacal biskup; popri sviatostnom cieli slúžil však vtedy aj veriacim samým ešte na mnohé iné nábožné použitie. Vysluhovateľom je popri kňazovi, samozrejme, aj biskup. To, že ide o pravú sviatosť v dnešnom zmysle, ešte nie je dané bez všetkého slovom „sviatosť", pretože toto slovo vtedy ešte nemalo ten jednoznačný význam, s ktorým ho my dnes spájame. Avšak vylúčenie kajúcnikov z posledného pomazania jednoznačne poukazuje na to, že nejde len o akékoľvek náboženské použitie.

693 Pýtaš sa ohľadom textu z listu blaženého apoštola Jakuba: „Je nie-
216 kto z vás chorý? Nech si zavolá starších cirkvi a nech sa nad ním modlia a mažú ho olejom v Pánovom mene. Modlitba s vierou uzdraví chorého a Pán mu uľaví; a ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu." (Jak 5,14 a nasl.) Bezpochyby sa to musí brať a chápať o chorých veriacich, ktorí môžu byť pomazaní posvätným olejom krizmy. Tento olej posväcuje biskup a smie sa použiť na pomazanie nielen kňazov, ale všetkých kresťanov v ich vlastnej núdzi alebo v núdzi ich rodných.

694 Zbytočná sa mi zdá otázka, či je biskupom dovolené robiť to, čo je
216 bezpochyby dovolené kňazom. O kňazoch je tu reč preto, lebo biskupi sú zaujatí inými zaneprázdneniami, a preto nemôžu ísť k všetkým chorým. Keď však biskup usúdi, že môže alebo to považuje za primerané, aby on sám navštívil chorého a požehnal ho a pomazal krizmou, môže to urobiť bez váhania, veď on sám môže posvätiť krizmu. Kajúcnici nemajú byť pomazaní olejom. Patrí totiž k sviatostiam, a komu sa odopierajú ostatné sviatosti, ako by sa mu mohol dopriať tento druh (sviatosti)?

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

DEKRÉT PRE ARMÉNOV (1439)
(Pozri pozn. 501)

695 Piatou sviatosťou je posledné pomazanie. Jej matériou je
1324 biskupom požehnaný olivový olej. Táto sviatosť sa smie ude-
1325 liť iba chorým, ktorých život je v nebezpečenstve. Chorý má

byť pomazaný na týchto miestach: na očiach pre zrak, na ušiach pre sluch, na nose pre čuch, na ústach pre chuť alebo reč, na rukách pre dotýkanie sa, na nohách pre chodenie, na oblíčkách pre rozkoš, ktorá má tam sídlo. Forma tejto sviatosti je táto: Týmto svätým pomazaním a skrze svoje láskavé milosrdenstvo nech ti Pán odpustí, čímkoľvek si sa prehrešil zrakom — a podobne pri iných údoch. Vysluhovateľom tejto sviatosti je kňaz. Účinok je však uzdravenie duše a — nakoľko je to osožné — aj tela. O tejto sviatosti hovorí blažený apoštol Jakub: „Je niekto z vás chorý? Nech si zavolá starších cirkvi a nech sa nad ním modlia a mažú ho olejom v Pánovom mene. Modlitba s vierou uzdraví chorého a Pán mu uľaví; a ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu." (Jak 5,14 a nasl.)

TRIDENTSKÝ KONCIL, 14. ZASADNUTIE (1551)

UČENIE O SVIATOSTI POSLEDNÉHO POMAZANIA

V bezprostrednom súvise so sviatosťou pokánia na tom istom zasadaní predložil Tridentský koncil učenie o poslednom pomazaní. Spomedzi všetkých cirkevných dokumentov zhŕňa cirkevné učenie najúplnejšie.
Úvod poukazuje na postavenie, ktoré táto sviatosť zaujíma v kontexte s ostatnými sviatosťami a s celkovým kresťanským životom.
1. hlava: Ustanovenie tejto sviatosti a jej vyhlásenie apoštolom Jakubom. Pretože posledné pomazanie podľa chápania teológov je sviatosťou zavŕšenia, ktorá sa mohla udeľovať iba v plnosti Ducha Svätého, v stredoveku ešte mnohí teológovia učili, že bola ustanovená apoštolmi. Avšak všetky sviatosti sú ustanovené Kristom, t.j. on určil znaky, pod ktorými chcel udeliť svoju milosť. O tejto sviatosti sa teraz výslovne učí, že aj ju ustanovil Kristus, ale jej ohlásenie sa uskutočnilo až cez Jakuba. – V tejto istej hlave nasleduje opísanie podstatných zložiek sviatosti svätého pomazania.
2. hlava: Účinky sviatosti sú posilnenie, odstránenie hriechov, odstránenie rezíduí hriechov a podľa podmienok aj telesné uzdravenie.
3. hlava: Vysluhovateľom posledného pomazania je kňaz; prijímateľom vážne chorý.

Úvod

696
1694 Posvätný koncil zastával názor, aby sa [...] k učeniu o pokání pripojilo to, čo nasleduje o sviatosti posledného pomazania, ktorá podľa učenia Otcov nie je len zavŕšením pokánia, ale celého kresťanského života, ktorý musí byť ustavičným pokáním. A tak najprv vyhlasuje a učí o jej ustanovení: náš najláskavejší Vykupiteľ chcel, aby jeho služobníci boli vždy vystrojení spásnymi prostriedkami proti všetkým zbraniam všetkých nepriateľov. A tak v iných sviatostiach pripravil silnú pomoc, ktorou sa kresťania môžu v živote uchrániť v bezúhonnosti od každej ťažkej ujmy na duši. Záver života však vyzbrojil sviatosťou pomazania akoby mocným valom. Hoci náš nepriateľ počas celého života vyhľadáva a využíva príležitosti, aby akokoľvek mohol pohltiť naše duše (porov. 1 Pt 5,8), niet však nijakej inej chvíle, v ktorej by viac napínal všetko chytráctvo a silu, aby nás skazil načisto, ba nás, keby sa mu to podarilo, aj odvrátiť od dôvery voči Božiemu milosrdenstvu, ako keď vidí, že sa blíži koniec nášho života.

1. hlava: Ustanovenie sviatosti posledného pomazania

697
1695 Toto posvätné pomazanie chorých skutočne a vlastne ako sviatosť Novej zmluvy ustanovil Ježiš Kristus, náš Pán. U Marka (Mk 6,13) je naznačené, cez apoštola Jakuba však, brata Pánovho, bolo veriacim odporúčané a ohlásené. Hovorí: „Je niekto z vás chorý? Nech si zavolá starších cirkvi a nech sa nad ním modlia a mažú ho olejom v Pánovom mene. Modlitba s vierou uzdraví chorého a Pán mu uľaví; a ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu." (Jak 5,14 a nasl.) Podľa apoštolskej tradície, ktorú prevzala Cirkev, týmito slovami učí o matérii, forme, vlastnom vysluhovateľovi a účinku tejto spásnej sviatosti. Cirkev ako matériu chápala biskupom posvätený olej. Mazanie totiž veľmi vhodne predstavuje milosť Ducha Svätého, ktorou je duša chorého neviditeľne pomazaná. Ako formu chápala slová: Týmto pomazaním atď.

2. hlava: Účinok tejto sviatosti

Obsah a účinok tejto sviatosti sa vysvetľuje týmito slovami: 698
„Modlitba s vierou uzdraví chorého a Pán mu uľaví; a ak sa 1696
dopustil hriechov, odpustia sa mu." Obsahom *[sviatosti]* je totiž táto milosť Ducha Svätého, ktorého pomazanie odstraňuje previnenia, ak nejaké treba odstrániť, ako aj rezíduá hriechov, a dušu chorého uľavuje a posilňuje ju tým, že v chorom prebúdza hlbokú dôveru v Božie milosrdenstvo, čím ho dvíha, a tak ťarchy a bolesti choroby ľahšie znáša a ľahšie odporuje pokušeniam démona, číhajúceho na jeho pätu (porov. Gn 3,15), a často, keď to vyžaduje spása duše, dosahuje sa aj telesné uzdravenie.

3. hlava: Vysluhovateľ tejto sviatosti a čas, kedy sa má vysluhovať

[...] [Vysluhovateľom tejto sviatosti je biskup a kňazi. Sviatosť sa 699 1697
má vysluhovať nebezpečne chorým.] 1700

KÁNONY O POSLEDNOM POMAZANÍ

Kánon 1 učí proti Lutherovi, Kalvínovi a Melanchtonovi: posledné pomazanie je opravdivá, Kristom ustanovená sviatosť.
Kánon 2 zdôrazňuje proti Melanchtonovi a Kalvínovi duchovné účinky. Už Kalvín, ako aj mnohí moderní protestanti, chcel vidieť v pomazaní chorých, o ktorom hovorí svätý Jakub, charizmu uzdravovať chorých, ako ona bola rozšírená v prvých kresťanských desaťročiach.
Kánon 4 označuje vysluhovateľa; tu, ako aj pri iných sviatostiach, pre svoje odmietanie vysväteného kňazstva hľadali protestanti oporné body vo Svätom písme. A tak chceli v „presbyteroch", o ktorých je tu reč, vidieť nie služobné kňazstvo, ale starších obce.

1. Kto hovorí, že posledné pomazanie nie je skutočne a vlastne **700**
Kristom, naším Pánom, ustanovenou a blaženým apoštolom 1716
Jakubom ohlásenou sviatosťou, ale iba Otcami prevzatým obradom, alebo že je ľudským vynálezom, nech je exkomunikovaný.

2. Kto hovorí, že posvätné pomazanie chorých neudeľuje milosť, **701**
ani neodpúšťa hriechy, ani neuľavuje chorým, ale že patrí minu- 1717

losti, ako keby bolo kedysi iba charizmou telesného uzdravovania, nech je exkomunikovaný.

702 3. Kto hovorí, že obrad a prax vysluhovania posledného pomaza-
1718 nia, ako ich praktizuje svätá rímska Cirkev, odporujú výroku blaženého apoštola Jakuba, a preto ich treba zmeniť a kresťania môžu nimi bez hriechu pohŕdať, nech je exkomunikovaný.

703 4. Kto hovorí, že „starší cirkvi", ktorých podľa apoštola Jakuba
1719 treba pozvať na pomazanie chorých, nie sú biskupom vysvätení kňazi, ale vekovo starší v každom spoločenstve, a že preto vlastným vysluhovateľom posledného pomazania nie je iba kňaz, nech je exkomunikovaný.

6. POSVÄTNÝ RÁD

Najvyššou úlohou, ktorú mal Kristus splniť, bolo jeho kňazské dielo zmierenia, ktoré uskutočnil ako prostredník medzi Bohom a ľuďmi. Spojením ľudskosti a božskosti je Kristus podľa svojej prirodzenosti prostredníkom. Bol vzatý z ľudí, ako človek je Kristus prostredník medzi nami a Otcom. A predsa je schopný prinášať Bohu dôstojnú obetu, lebo celé jeho ľudské konanie má pre účinnosť spojenia jeho ľudskej prirodzenosti s druhou Božskou Osobou nekonečnú hodnotu. V tomto plnom zmysle je kňazstvo ohraničené výlučne na jediného Krista.

Keď však Kristus chcel vo svojej Cirkvi ďalej žiť a ďalej účinkovať, musela naďalej pretrvávať predovšetkým jeho kňazská a sprostredkovacia služba. Keď Kristus chcel obnovovať obetu kríža ako obetu Novej zmluvy vo svätej omši na celom svete a po všetky časy, musel k svojmu kňazstvu pripustiť aj iných ľudí, lebo kde je opravdivá obeta, tam musí byť aj pravé, Bohom ustanovené a vierohodné kňazstvo, z rúk ktorého Boh prijíma obetu.

A tak všetky útoky proti služobnému kňazstvu katolíckej Cirkvi majú svoj pôvod v popieraní pravej obety svätej omše, ktorú Kristus odovzdal svojej Cirkvi, a napokon v popieraní viditeľnej Cirkvi vôbec, ktorej Kristus zveril svoje dielo ako Prostredník a Vykupiteľ. Také sú útoky Wyclifa, reformátorov a liberálneho chápania dejín, ktoré v ustanovení služobného kňazstva vidí výsledok vývoja kresťanského života v ranokresťanských spoločenstvách.

Kňazstvo je teda predovšetkým ustanovené na prinášanie obety, a teda na slávenie cirkevných bohoslužieb. Vystrojenie tohto slávenia vyžadovalo aj vystrojenie služby pri tejto obete, a tým aj o d s t u p ň o v a n i e s l u ž o b n í k o v pri oltári. Toto odstupňovanie má sčasti pôvod v bezprostrednom ustanovení od Krista, sčasti bolo zavedené Cirkvou.

Toto odstupňovanie v posvätnom ráde, štyri nižšie svätenia, tri vyššie, vysviacka za biskupa, znamená hierarchiu v sprostredkovaní milosti. — Okrem nej treba rozoznávať inú hierarchiu, ktorá sa vzťahuje na právnu moc učiteľskej a pastierskej služby. Tieto právomoci nie sú samy osebe a podľa svojej vnútornej podstaty nevyhnutne spojené s mocami sprostredkovania milosti. Predsa však existujú v konkrétnom, Bohom určenom poriadku hlboké korelácie medzi týmito dvoma mocami. Sám osebe a pre seba nehovorí napr.

fakt, že v Cirkvi existuje moc odpúšťať hriechy, nič o nositeľovi tejto moci. Podľa Božieho poriadku však nositeľom moci rozhrešovať sa môže stať iba kňaz.

Popri zápase o skutočnosť sviatosti posvätného rádu, o jej ustanovenie Kristom, o hierarchické členenie rádu hlavnou starosťou Cirkvi vždy bolo, aby viedla kňazský stav k mravnej výške, ktorá zodpovedala jeho vysokej úlohe. Robila to predovšetkým na Západe požadovaním celibátu. Pretože nám tu ide len o čisto dogmatickú stránku veci, zodpovedajúce dokumenty sa neuvádzajú.

Cirkevné učenie o posvätnom ráde teda znie:

Posvätný rád je pravá s v i a t o s ť (501, 506, 708, 715, 716, 725, 726, 728, 928, 932), ustanovená Kristom (506, 715), ktorý vysvätil apoštolov pri Poslednej večeri (597, 607, 706).

U d e ľ u j e s a vkladaním rúk a rozhodujúcimi vetami prefácie pri vysviacke (705, 708, 717, 724). V normálnom prípade vysviacať môže iba biskup (704, 705, 711, 719). Vysviacka je čisto cirkevnou záležitosťou (712, 719).

Posvätný rád s p ô s o b u j e udelenie D u c h a S s v ä t é h o (653, 705, 708, 716), vtlačenie nezmazateľného z n a k u (504, 514, 709, 716, 725, 932), ktorý vysväteného navždy odlišuje od laika (709, 710, 716). Aj laici majú účasť na Kristovom kňazstve, pravdaže, iným spôsobom (pozri úvod do šiestej hlavy).

B i s k u p s k á s l u ž b a je nadradená kňazstvu (a kňazstvo diakonátu); vysviacka za biskupa udeľuje plnosť sviatosti posvätného rádu (711, 714, 718, 719, 720, 725) a službu vyučovania a riadenia (725).

Kňazstvu prislúcha slávenie svätej omše a moc odpúšťať hriechy (597, 607, 653, 669, 713, 726).

S u b d i a k o n á t patrí spolu s vysviackou za kňaza a diakona k vyšším sväteniam (707, 714). Okrem toho Cirkev zaviedla štyri n i ž š i e s v ä t e n i a (707, 714).

Predpokladom platnej vysviacky je podľa cirkevného zákonníka krst, mužské pohlavie.

BULA PÁPEŽA BONIFÁCA IX. *SACRAE RELIGIONIS* (1. februára 1400)

V jednej bule udelil pápež Bonifác IX. istému kňazovi, v tomto prípade opátovi kláštora svätej Osythy pri Londýne, privilégium udeľovať vyššie svätenia, vrátane kňazskej vysviacky. O tri roky neskôr odvolal ten istý pápež v dôsledku protestu londýnskeho biskupa Róberta Braybrooka toto privilégium. Roku 1427 však opäť udelil pápež Martin V. opátovi cisterciánskeho kláštora Altzelle v Sasku takisto privilégium vykonávať kňazské vysviacky. Kladie sa teda otázka, či kňaz zásadne vlastní moc udeľovať kňazskú vysviacku.

[...] Preto súhlasíme s príslušnými žiadosťami opáta a konventu 704
a povoľujeme, aby terajší opát tohto kláštora a všetci jeho nástup- 1145
covia počas svojej služby mohli dovolene všetkým a jednotlivým kanonikom, čo sú profesmi tohto kláštora, teraz a v budúcnosti udeľovať *(conferre)* všetky nižšie svätenia, ako aj vysviacku za subdiakona, diakona a presbytera v lehotách ustanovených právom podľa vlastného uváženia; uvedení kanonici, takto povýšení spomenutými opátmi, službu takto prijatých rádov môžu slobodne a dovolene vykonávať. *[Všetky opačné ustanovenia sa rušia.][...]*

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

DEKRÉT PRE ARMÉNOV (1439)
(Pozri pozn. 501)

Šiestou sviatosťou je posvätný rád. Jeho matériou sú veci, 705
odovzdaním ktorých sa udeľuje vysviacka. Tak sa presbyterát 1326
udeľuje podaním kalicha s vínom a patény s chlebom; diakonát podaním evanjeliára, subdiakonát podaním prázdneho kalicha a na ňom položenej prázdnej patény. *[V učení o matérii a forme vysviacky za kňaza preberá Dekrét pre Arménov učenie svätého Tomáša Akvinského, ktorej sa dnes teológovia vo svojom učení všeobecne viac nedržia. Matériou vysviacky za kňaza je totiž vkladanie rúk, jej formou však slávnostná prefácia, ktorú sa biskup vzápätí modlí. – Pretože v tomto dokumente nejde o neomylné rozhodnutie, porov. pozn. 501, je táto odchodnosť v chápaní možná; pozri č. 724.]* Podobne to platí o iných vysviackach,

ktoré sa udeľujú odovzdaním vecí patriacich k ich službám. Forma vysviacky za kňaza je táto: „Prijmi moc prinášať v Cirkvi obetu za živých a mŕtvych v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.“ Podobne to platí aj o formách iných vysviacok, ako sa obšírne uvádzajú v Rímskom pontifikáli. Riadnym vysluhovateľom tejto sviatosti je biskup. Účinkom je rozmnoženie milosti, aby sa niekto stal súcim služobníkom Kristovým *[pri oltári]*.

TRIDENTSKÝ KONCIL, 23. ZASADNUTIE (1563)

Učenie o sviatosti posvätného rádu

Podľa chápania reformátorov neexistuje vlastný kňazský stav, do ktorého by sa vstupovalo sviatosťou posvätného rádu. Podľa tohoto chápania sa nám viera nekomunikuje cestou viditeľného magistéria, Cirkev nie je vedená riadiacou mocou ustanovenou Kristom a ani milosť sa nedáva človekovi na základe vonkajších znakov, ale prostredníctvom dôveryplnej viery. A tak reformátori nepriznali ani osobitný stav, ktorý by bol založil Kristus na toto sprostredkovanie milosti. A keďže okrem toho neuznávali obetu omše, nebol potrebný ani nejaký vlastný stav obetujúcich kňazov.
Keď koncil v učení o ospravodlivení odmietol základy reformátorského učenia, v tejto hlave ide o najvážnejšie dôsledky. Je fakt, že popri zasadnutí o učení o ospravodlivení práve toto zasadnutie vyžadovalo najťažšiu a najdôkladnejšiu prípravu.

1. hlava: Ustanovenie kňazstva Novej zmluvy

706 1764 Obeta a kňazstvo sú podľa Božieho nariadenia tak spojené, že sa oboje nachádza v každom poriadku spásy. Keď teda v Novej zmluve katolícka Cirkev podľa Pánovho ustanovenia prijala svätú Eucharistiu ako viditeľnú obetu, treba aj vyznať, že je v nej nové, viditeľné, vonkajšie kňazstvo, v ktorom bolo staré kňazstvo zrušené a zavŕšené. Že toto kňazstvo bolo ustanovené naším Pánom a Spasiteľom, že bola apoštolom a ich nástupcom v kňazstve odovzdaná moc premieňať, obetovať a vysluhovať jeho telo a krv, ako aj odpúšťať a zadržiavať hriechy, to ukazuje Sväté písmo a tradícia katolíckej Cirkvi to vždy učila.

2. hlava: Sedem posvätných rádov

Pretože táto posvätná kňazská služba je božského zriadenia, 707 1765 bolo vhodné, aby v štruktúre Cirkvi, ktorá je tak dokonale usporiadaná, boli viaceré a rozličné stupne služobníkov, aby (kňazská služba) sa mohla vykonávať dôstojne a s čo najväčšou úctivosťou. Majú úradne slúžiť kňazstvu a majú byť tak podelené, aby tí, čo už nosia klerickú tonzúru, postupovali od nižších svätení k vyšším. Sväté písmo nehovorí totiž len o kňazoch, ale celkom jasne aj o diakonoch a veľmi vážnymi slovami učí, čo treba pri ich vysviacke predovšetkým zachovávať.
Od začiatku boli v Cirkvi používané mená nasledujúcich posvätných rádov a vlastné ministériá každého z nich: subdiakoni, akolyti, exorcisti, lektori a ostiari, pravdaže, nie na rovnakom stupni. Subdiakonát totiž Otcovia a posvätné koncily počítali k vyšším rádom. Čítame u nich často aj o iných, nižších rádoch.

3. hlava: Posvätný rád je skutočne sviatosťou

Keďže podľa svedectva Písma, podľa apoštolskej tradície a 708 1766 všeobecného chápania Otcov je celkom jasné, že posvätnou ordináciou, ktorá sa uskutočňuje slovami a vonkajšími znakmi, sa udeľuje milosť, nikto preto nesmie pochybovať, že posvätný rád je v pravom a vlastnom zmysle jednou zo siedmich sviatostí svätej Cirkvi. Apoštol totiž hovorí: „Preto ti pripomínam, aby si roznecoval Boží dar, ktorý je v tebe prostredníctvom vkladania mojich rúk. Veď Boh nám nedal Ducha bojazlivosti, ale Ducha sily, lásky a rozvahy.“ (2 Tim 1,6–7)

4. hlava: Cirkevná hierarchia a vysviacka

709 1767 Pretože sa vo sviatosti posvätného rádu, tak ako v krste a birmovaní, vtláča znak (charakter), ktorý sa nedá ani zničiť, ani odstrániť, posvätný koncil právom odsudzuje chápanie tých, čo tvrdia, že kňazi Novej zmluvy majú iba dočasnú moc, a hoci boli náležite ordinovaní, predsa sa opäť môžu stať laikmi, keby nevykonávali službu Božieho slova.

710 1767 Keď niekto tvrdí, že všetci kresťania sú rovnakým spôsobom kňazmi Novej zmluvy, alebo že všetci bez rozdielu sú vystrojení tými istými duchovnými mocami, vtedy nerobí nič iné, iba vnáša zmätok do cirkevnej hierarchie, ktorá je ako usporiadaný šík (Pies 6,9), priam ako keby boli — proti učeniu blaženého Pavla — všetci apoštolmi, všetci prorokmi, všetci evanjelistami, všetci pastiermi, všetci učiteľmi (porov. 1 Kor 12, 29).

711 1768 Preto svätý koncil vyhlasuje, že okrem ostatných cirkevných stupňov do tohto hierarchického poriadku patria predovšetkým biskupi, ktorí v službe nastúpili po apoštoloch, a podľa slov toho istého apoštola (Sk 20,28) boli Duchom Svätým ustanovení za biskupov, aby riadili Božiu Cirkev, aby boli na čele kňazov, aby udeľovali sviatosť birmovania, vysviacali služobníkov Cirkvi a mali iné moci, ktorých výkon iné nižšie stupne nemajú.

712 1769 Okrem toho posvätný koncil učí, že pri vysviacke za biskupov, kňazov a iných posvätných stupňov sa nikdy nevyžaduje súhlas alebo povolanie či splnomocnenie od ľudu alebo akejkoľvek svetskej moci alebo vlády v tom zmysle, že by bez nich bola vysviacka neplatná; naopak, koncil vydáva rozhodnutie, že všetci, čo boli povolaní a ustanovení iba ľudom alebo nejakou svetskou mocou a vládou a pristúpili by k výkonu tejto služby, a všetci tí, čo si ju vlastnou opovážlivosťou privlastňujú, nie sú služobníkmi Cirkvi, a preto ich treba považovať za zlodejov a zbojníkov, ktorí nevstúpili bránou (porov. Jn 10,1). [...]

Kánony o sviatosti posvätného rádu

1. Kto hovorí, že v Novej zmluve niet viditeľného a vonkajšieho kňazstva alebo nejakej moci konsekrovať a obetovať pravé telo a krv Pána a odpúšťať a zadržiavať hriechy, ale že je iba služba a holé ministérium ohlasovania evanjelia, alebo že tí, čo nekážu, nie sú vôbec kňazmi, nech je exkomunikovaný. **713** 1771

2. Kto hovorí, že v katolíckej Cirkvi okrem kňazstva niet iných posvätných rádov, vyšších a nižších, po ktorých sa ako po stupňoch vystupuje ku kňazstvu, nech je exkomunikovaný. **714** 1772

3. Kto hovorí, že posvätný rád čiže posvätná vysviacka nie je opravdivá a vlastná sviatosť, ustanovená Kristom Pánom, alebo že je to akýsi výtvor ľudský, vymyslený mužmi, nevyznajúcimi sa v cirkevných veciach, alebo že je to iba akýsi obrad na vyvolenie služobníkov Božieho slova a sviatostí, nech je exkomunikovaný. **715** 1773

4. Kto hovorí, že posvätnou ordináciou sa neudeľuje Duch Svätý, a preto nemá nijaký zmysel, keď biskupi hovoria „Prijmi Ducha Svätého", alebo že sa ňou nevtláča sviatostný znak (charakter), alebo že kto sa raz stal kňazom, opäť sa môže stať laikom, nech je exkomunikovaný. **716** 1774

5. Kto hovorí, že posvätné pomazanie, ktoré Cirkev používa pri svätej ordinácii, nielenže sa nevyžaduje, ale že treba ním pohŕdať a že je škodlivé, ako aj iné ceremónie, nech je exkomunikovaný. **717** 1775

6. Kto hovorí, že v katolíckej Cirkvi niet hierarchie, ustanovenej Božím nariadením, ktorá pozostáva z biskupov, presbyterov a služobníkov, nech je exkomunikovaný. **718** 1776

7. Kto hovorí, že biskupi nie sú nadradení kňazom, alebo že nemajú moc birmovať a vysviacať, alebo že tá moc, ktorú majú, je spoločná s presbytermi, alebo že posvätné rády, **719** 1777

ktoré udeľujú bez súhlasu alebo povolenia od ľudu alebo svetskej moci, sú neplatné, alebo že tí, čo neboli náležite vysvätení a poslaní cirkevnou a kanonickou mocou alebo odinakiaľ prichádzajú, sú zákonnými vysluhovateľmi slova a sviatostí, nech je exkomunikovaný.

720 1778 8. Kto hovorí, že biskupi, ktorí dostali svoju službu mocou rímskeho veľkňaza, nie sú zákonnými a pravými biskupmi, ale výplodom ľudí, nech je exkomunikovaný.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *MEDIATOR DEI* (1947)

(Pozri pozn. 615; o všeobecnom kňazstve pozri aj č. 242–244 a č. 414)

Služobné a všeobecné kňazstvo

721 3849 3850 Hoci veriaci majú účasť na eucharistickej obete, preto ešte nemajú kňazskú moc. To musíte svojmu stádu celkom jasne vysvetliť. Dnes sú totiž takí, ctihodní bratia, ktorí majú veľmi blízko k omylom už raz odsúdeným, keď učia: v Novej zmluve je iba to kňazstvo, ktoré sa vzťahuje na všetkých pokrstených; a takisto ten príkaz, ktorým Ježiš Kristus pri Poslednej večeri nariadil apoštolom konať to, čo robil on sám, týka sa priamo celej Cirkvi veriacich; a až z tohto potom výsledne vzniklo hierarchické kňazstvo. A tak tvrdia, že ľud vlastní pravú kňazskú moc a že kňaz naproti tomu koná iba účinnosťou úlohy, ktorú mu delegovalo spoločenstvo. A preto eucharistickú obetu považujú za pravé „spoluslávenie“ a domnievajú sa, že je lepšie, keď kňazi spolu s prítomným ľudom „spoluslávia“, než aby súkromne prinášali obetu bez prítomnosti ľudí.
(Proti tým) sa domnievame, že treba pripomenúť: kňaz koná len preto namiesto ľudu, že zastupuje osobu nášho Pána Ježiša Krista, lebo on je Hlavou všetkých údov a obetuje sám seba za ne; pristupuje preto k oltáru ako služobník Krista, v nižšom postavení ako Kristus, ale vo vyššom ako ľud. Naproti tomu ľud, ktorý v nijakom ohľade nepredstavuje osobu božského Vykupiteľa a ani nie je prostredníkom medzi sebou samým a Bohom, nemôže požívať kňazské práva.
To všetko je isté z viery; okrem toho však treba povedať, že aj veriaci prinášajú božskú obetu, ale iným spôsobom. [...]

[...] Aj obrady a modlitby eucharistickej obety nemenej jasne naznačujú a ukazujú, že prinášanie obety sa uskutočňuje skrze kňaza vedno s ľudom. A tak sa po obetovaní chleba a vína služobník svätyne obracia k ľudu a výslovne hovorí: „Modlite sa, bratia, aby sa moja i vaša obeta zaľúbila Bohu Otcovi všemohúcemu.“ Okrem toho sa modlitby, ktorými sa božský obetný dar prináša Bohu, vyslovujú zväčša v množnom čísle; neraz sa v nich naznačuje, že aj ľud má účasť na tejto presvätej obete, lebo ju prináša tú istú. A tak sa napr. hovorí: „Za nich ti prinášame túto obetu chvály. Aj oni sami ti ju obetujú [...] Bože, milostivo prijmi túto obetu, ktorú ti predkladáme my, tvoji služobníci, i celá tvoja rodina [...] My, tvoji služobníci aj tvoj svätý ľud [...] prinášame tebe, vznešenému Bohu [...] obetu čistú, obetu svätú, obetu nepoškvrnenú.“ **722** 3851
A ani sa niet čo čudovať, že veriaci sú pozdvihnutí do takej dôstojnosti. Sviatosťou krstu sa kresťania vo všeobecnom zmysle stávajú v Tajomnom tele Kristovom údmi Krista kňaza a „krstným znakom“ (charakterom), ktorý sa do ich duše priam vytesáva, sa určujú podľa svojho postavenia pre Boží kult; a tak podľa svojho postavenia majú účasť na Kristovom kňazstve.

Aby však v tejto dôležitej otázke nevznikol zhubný omyl, musíme výraz „prinášať obetu“ opísať presne v jeho vlastnom význame. Nekrvavé obetovanie, v ktorom sa Kristus slovami premenenia sprítomňuje v stave obety na oltári, je dielom samotného kňaza, lebo zastupuje osobu Kristovu, nie osobu veriacich. Tým však, že kňaz kladie na oltár božskú obetu, prináša ju Bohu Otcovi ako obetný dar na oslávenie Najsvätejšej Trojice a pre dobro celej Cirkvi. Na tomto prinášaní obety v najprísnejšom zmysle majú veriaci účasť svojím spôsobom a z dvojakého hľadiska; prinášajú totiž obetu nielen rukami kňaza, ale v určitom zmysle spolu s ním; touto účasťou má aj obeta ľudu vzťah k liturgickému kultu. 723 3852
To, že veriaci prinášajú obetu rukami kňaza, vyplýva z tohto: Služobník oltára zastupuje osobu Krista ako Hlavy, obetujúcej v mene všetkých údov; preto možno právom povedať: skrze Krista prináša obetu celá Cirkev. Že však ľud súčasne s kňazom prináša obetu, sa nemá chápať azda tak, ako keby údy Cirkvi vykonávali viditeľné liturgické konanie ako kňaz sám — lebo je to výlučne úlohou Bohom povolaných služobníkov; platí to skôr preto, že ľud pripája svoje prejavy chvály, prosby, zmieru a vďaky s prejavmi alebo s vnútorným zmýšľaním kňaza, ba samého Veľkňaza s tým cieľom, aby vo vlastnom prinášaní obety boli odovzdaní aj vonkajším obradom kňaza Bohu Otcovi. Vonkajší obetný obrad musí čo do svojej prirodzenosti vyjadrovať vnútorný kult: obeta Novej

zmluvy predstavuje však ten najvyšší hold, v ktorom ten, čo je hlavným obetujúcim, totiž Kristus, a spolu s ním, ako aj skrze neho všetky jeho mystické údy oslavujú Boha úctou, ktorá mu patrí.

APOŠTOLSKÁ KONŠTITÚCIA PIA XII. *SACRAMENTUM ORDINIS* O VYSVIACKE ZA DIAKONOV, PRESBYTEROV A BISKUPOV (30. novembra 1947)

(Pozri pozn. 501; č. 705, predovšetkým pozn. 1 v texte)

724 3859 Našou najvyššou apoštolskou autoritou a s istým poznaním vyhlasujeme a — nakoľko by to bolo potrebné — nariaďujeme a určujeme: matériou posvätných rádov diakonátu, presbyterátu a episkopátu je jedine vkladanie rúk; takisto jedinou formou sú slová, ktoré určujú aplikáciu tejto matérie, ktorými sa jednoznačne naznačujú sviatostné účinky — totiž vysviackou udelená moc a milosť Ducha Svätého —, ktoré Cirkev ako také prijíma a používa. Primerane tomu pre prípad, že by bolo bývalo kedykoľvek inak ustanovené, [...] vyhlasujeme [...] a nariaďujeme: odovzdanie predmetov nie je aspoň odteraz potrebné k platnosti posvätných rádov diakonátu, presbyterátu a episkopátu.

[Potom sa ešte presnejšie určuje, že v latinskom obrade vysviacky za kňaza matériou je prvé vkladanie rúk, určuje sa aj forma troch vysviacok: sú to určité slová v prefáciách, ktoré nasledujú po týchto vkladaniach rúk, nie slová, ktoré sa pri vysviacke za diakona a biskupa vyslovujú počas samého vkladania rúk. — Tým je pre budúcnosť (ale len pre ňu!) rozhodnutá stará sporná otázka, či nepatrí alebo patrí — od stredoveku používané — odovzdávanie predmetov do potrebného obradu vysviacky.]

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, 5. ZASADNUTIE (1964)

Dogmatická konštitúcia o Cirkvi

(Pozri pozn. 462)

21. článok 3. hlavy dogmatickej konštitúcie Lumen gentium hovorí o podstate úlohy jednotlivého biskupa a jej sviatostnom zdôvodnení. Obsah tejto úlohy je určený službou, ktorá nenahrádza účinkovanie Krista, ale ho sviatostne a dejinne robí uchopiteľným. Sviatostnosť vysviacky za biskupa sa nevidí z hľadiska (jenoduchého) kňazstva, ale ona sama osebe bezprostredne platí ako plné kňazstvo a ako primárny a rozsiahly prípad sviatostnej služobnej ordinácie. S biskupskou vysviackou sa bezprostredne odovzdávajú služby posväcovania, vyučovania a riadenia, hoci tieto služby sa môžu „podľa svojej prirodzenosti vykonávať len v spoločenstve s hlavou a údmi kolégia."

Ak biskup vlastní plnosť sviatosti posvätného rádu, presbyter sa účinnosťou sviatostnej vysviacky zúčastňuje na trojakej službe biskupa, hoci vo výkone tejto moci je závislý od biskupa. Ako čl. 28 ďalej rozvádza, presbyteri nejakej partikulárnej cirkvi v jednote so svojím biskupom tvoria jedno jediné presbytérium, podobné kolégiu biskupov. Majú spoločnú starostlivosť o diecézu a celú Cirkev. Aj rehoľní presbyteri sú priradení kolégiu biskupov.

Čl. 29 je venovaný (možnému) opätovnému zavedeniu (trvalého) diakonátu, teda jednému stupňu hierarchie, ktorý nie je prechodným stupňom ku kňazstvu, ale v tomto zmysle vlastní určitú samostatnosť. Diakoni sú sviatostne vysviacaní, koncil však ich moci neodvodzuje od tejto vysviacky, lebo sú všeobecne zamerané na „poskytovanie služieb" v Cirkvi. Ak sa koncipuje služba v Cirkvi z hľadiska moci pri slávení Eucharistie, vtedy diakoni stoja, ako to formuluje koncil, „v hierarchii o stupeň nižšie" ako presbyteri, čo však nevylučuje osobitnosti úloh, ktoré za istých okolností môžu splňať iba diakoni. Diakoni môžu byť za určitých okolností aj ženatí.

3. hlava: Hierarchická štruktúra Cirkvi, osobitne služba biskupov

Služba biskupov a sviatostnosť vysviacky za biskupa

21. V osobe biskupov, ktorým pomáhajú presbyteri, je teda uprostred veriacich prítomný Pán Ježiš Kristus, najvyšší Veľkňaz. Sediac totiž po pravici Boha Otca, nie je vzdialený od zhromaždenia svojich veľkňazov, ale predovšetkým pomocou ich vynikajúcej služby hlása slovo Božie všetkým národom a veriacim stále vysluhuje sviatosti viery, ich otcovským pôsobením (porov. 1 Kor 4,15) pričleňuje nadprirodzeným znovuzrodením nové údy k svojmu telu a konečne ich múdrosťou a rozvážnosťou vedie a upravuje ľud Novej 725

zmluvy na jeho púti do večnej blaženosti. Títo pastieri, vyvolení pásť stádo Pánovo, sú služobníkmi Kristovými a vysluhovateľmi Božích tajomstiev (porov. 1 Kor 4,1); sú poverení vydávať svedectvo o evanjeliu Božej milosti (porov. Rim 15,16; Sk 20,24) a byť v službách Ducha a spravodlivosti v sláve (porov. 2 Kor 3, 8–9).

Aby mohli také veľké úlohy plniť, Kristus zoslal osobitne na apoštolov hojnosť Ducha Svätého (porov. Sk 1,8; 2,4; Jn 20,22–23), a oni sami odovzdali tento duchovný dar vkladaním rúk svojim spolupracovníkom (porov. 1 Tim 4,14; 2 Tim 1,6–7). A ten sa v biskupskej vysviacke dostal až k nám. Tento svätý koncil učí, že vysviackou za biskupa sa udeľuje plnosť sviatosti kňazstva, ktorú i cirkevná liturgická prax i výroky svätých Otcov označujú za najvyššie kňazstvo a vrchol posvätnej služby. Vysviackou za biskupa sa so svätiteľskou mocou udeľuje aj učiteľská služba a právomoc; tie sa však vzhľadom na svoju povahu môžu vykonávať iba v hierarchickom spoločenstve s hlavou a údmi kolégia biskupov. Z tradície, ktorá sa prejavuje najmä v liturgických obradoch a spôsoboch konania východnej, ako aj západnej cirkvi, totiž jasne vysvitá, že vkladaním rúk a konsekračnými slovami sa udeľuje milosť Ducha Svätého a vtláča posvätný charakter, takže biskupi vynikajúcim a viditeľným spôsobom zastávajú úlohu samého Krista ako Učiteľa, Pastiera a Veľkňaza a konajú v jeho mene. Biskupom náleží prijímať novovyvolených udelením sviatostnej vysviacky do kolégia biskupov.

Presbyterská služba

726 28. Kristus, ktorého Otec posvätil a poslal na svet (Jn 10,36), prostredníctvom svojich apoštolov urobil účastných svojho zasvätenia a poslania ich nástupcov, t.j. biskupov, ktorí potom právoplatne zverili vykonávanie svojej služby v rozličných stupňoch rozličným podriadeným v Cirkvi. A tak Bohom ustanovenú cirkevnú službu konajú v rôznych stavoch tí, čo sa odpradávna nazývajú biskupmi, presbytermi a diakonmi. Hoci presbyteri nedosiahli vrchol veľkňazstva a vo vykonávaní svojej právomoci závisia od biskupov, predsa

sú ich spoločníkmi v kňazskej hodnosti a sviatosťou rádu sú podľa vzoru Krista, najvyššieho a večného Kňaza (Hebr 5,1–10; 7, 24; 9,11–28), vysvätení za pravých kňazov Novej zmluvy, aby hlásali evanjelium, starali sa o veriacich a konali bohoslužby. Podľa stupňa svojej služby majú účasť na poslaní jediného prostredníka Krista (1 Tim 2,5) a všetkým ohlasujú slovo Božie. Svoju posvätnú povinnosť plnia však predovšetkým eucharistickým kultom v zhromaždení *(synaxis)*, kde zastupujú samého Krista, ohlasujú jeho tajomstvo, spájajú modlitby veriacich s obetou ich Hlavy a obetou svätej omše sprítomňujú a prinášajú až do príchodu Pánovho (porov. 1 Kor 11,26) jedinú obetu Novej zmluvy, t.j. obetu Krista, ktorý raz navždy priniesol seba samého Otcovi ako bezúhonnú žertvu (porov. Hebr 9,11–28). Kajúcim alebo chorým veriacim preukazujú vrcholnú službu zmierenia a úľavy a Bohu Otcovi predkladajú potreby a modlitby veriacich (porov. Hebr 5,1–4). V medziach svojej moci majú podiel na poslaní Krista ako Hlavy a Pastiera, zhromažďujú rodinu Božiu ako svorne zmýšľajúce bratstvo a skrze Krista ju privádzajú v Duchu k Bohu Otcovi, ktorému sa uprostred svojho stáda klaňajú v Duchu a pravde (porov. Jn 4,24). Napokon sa venujú kázaniu a vyučovaniu (porov. 1 Tim 5,17), veriac to, čo v zákone Pánovom pri rozjímaní čítali, učiac podľa toho, čo uverili, a správajúc sa podľa toho, čo učili.

Presbyteri, starostliví spolupracovníci biskupského stavu, jeho pomocníci a výkonné sily, povolaní slúžiť Božiemu ľudu, so svojím biskupom tvoria jediné, hoci na rozličné úlohy určené presbytérium. V jednotlivých miestnych spoločenstvách veriacich takrečeno sprítomňujú biskupa, s ktorým sú spojení v duchu dôvery a veľkodušnosti, majúc podiel na jeho úlohách a starostiach pri každodennom plnení povinností. Pod vedením biskupa posväcujú a spravujú sebe zverenú časť Pánovho stáda, na svojom pôsobisku robia zjavnou všeobecnú Cirkev a účinne napomáhajú výstavbu celého tela Kristovho (porov. Ef 4,12). Majúc stále na zreteli dobro Božích detí, nech sa usilujú mať svoj podiel na dušpastierskej práci celej diecézy, ba celej Cirkvi. Pre túto účasť na kňazstve a poslaní biskupa nech presbyteri naozaj v ňom

uznávajú svojho otca a nech ho úctivo poslúchajú. Biskup nech kňazov pokladá za svojich spolupracovníkov, synov a priateľov, ako Kristus nazýva svojich učeníkov priateľmi, a nie už sluhami (porov. Jn 15,15). A tak so zreteľom na svätenie a službu všetci diecézni aj rehoľní kňazi sú pridružení ku kolégiu biskupov a podľa svojho povolania a milosti slúžia na dobro celej Cirkvi.

Vzhľadom na spoločné svätenie a poslanie, všetkých presbyterov navzájom spája dôverné bratstvo, ktoré sa má spontánne a ochotne prejavovať vzájomnou pomocou duchovnou i materiálnou, pastorálnou i personálnou, na schôdzkach, ako aj v spoločnom nažívaní, v spolupráci a vo vospolnej láske.

Starostlivosť o spoločenstvo

727 A o veriacich, ktorých duchovne zrodili krstom a učením (porov. 1 Kor 4,15; 1 Pt 1,23), nech sa starajú ako otcovia v Kristovi. Nech ochotne ako vzor stáda (1 Pt 5,3) vedú svoje miestne spoločenstvo, a tak mu slúžia, aby bolo hodné nazývať sa tým menom, ktorým sa označuje jediný a všetok Boží ľud, totiž Božou Cirkvou (porov. 1 Kor 1,2; 2 Kor 1,1 a inde). Nech pamätajú, že svojím každodenným životom a svojou starostlivosťou majú veriacim aj neveriacim, katolíkom i nekatolíkom poskytovať obraz skutočne kňazskej a pastorálnej činnosti a všetkým podávať svedectvo pravdy a života. Ako dobrí pastieri majú hľadať aj tých (porov. Lk 15,4–7), čo boli síce pokrstení v katolíckej Cirkvi, ale už upustili od prijímania sviatostí, alebo dokonca odpadli od viery.

A keďže dnešné ľudstvo stále viac smeruje k občianskej, hospodárskej a spoločenskej jednote, tým viac je potrebné, aby kňazi spoločným úsilím a pričinením pod vedením biskupov a rímskeho veľkňaza odstránili akúkoľvek roztrieštenosť, aby tak celé ľudské pokolenie dospelo k jednote Božej rodiny.

Obnova sviatostného diakonátu

29. Na nižšom hierarchickom stupni stoja diakoni, na ktorých sa vkladajú ruky „nie na kňazstvo, ale na službu". 728
Posilnení sviatostnou milosťou slúžia totiž v spoločenstve s biskupom a jeho presbytériom Božiemu ľudu pri službách Božích, kázaní Božieho slova a skutkoch lásky. Úlohou diakona je — podľa toho, ako mu to určí zodpovedná cirkevná vrchnosť — slávnostným spôsobom vysluhovať krst, opatrovať a rozdávať Eucharistiu, v mene Cirkvi asistovať pri uzavieraní manželstva a požehnať ho, umierajúcim prinášať viatikum, veriacim čítať Sväté písmo, vzdelávať a povzbudzovať ľud, viesť pobožnosti a modlitby veriacich, vysluhovať sviatostiny, konať smútočné a pohrebné obrady. Diakoni, venujúc sa charitatívnym a administratívnym povinnostiam, nech pamätajú na slová blaženého Polykarpa: „milosrdní, pracovití, postupujúci podľa pravdy Pána, ktorý sa stal sluhom všetkých."

Keďže však tieto úlohy prepotrebné pre život Cirkvi sa vo viacerých krajoch môžu iba ťažko plniť podľa súčasnej disciplíny latinskej Cirkvi, bude sa smieť obnoviť diakonát ako vlastný a trvalý stupeň hierarchie. Spadá do pôsobnosti kompetentných zhromaždení biskupov rozličného druhu rozhodnúť s odobrením rímskeho veľkňaza, či a kde je pre dušpastiersku činnosť vhodné ustanoviť takýchto diakonov. So súhlasom rímskeho pápeža možno tento diakonát udeliť mužom zrelého veku, a takisto aj súcim mladíkom, pre ktorých však musí zostať v platnosti zákon celibátu.

7. MANŽELSTVO

Sviatosť manželstva je manželská zmluva medzi kresťanmi povýšená na hodnosť sviatosti. Teologicko-dogmatické uvažovanie o tejto sviatosti nebude vidieť svoj hlavný predmet v základnej vlastnosti každého manželstva, čo vyžaduje už prirodzená etika, v jeho jednote a nerozlučiteľnosti; to sú skôr jeho predpoklady, ktoré, pravdaže, dostávajú vo sviatostnej hodnosti manželstva svoj celkom osobitný význam a podstatné prehĺbenie a upevnenie. Keď teda tieto vlastnosti manželstva zaujímajú v cirkevných dokumentoch široký priestor, nemôžu zastrieť teologický obsah tejto sviatosti, ktorý pochádza zo Zjavenia a patrí do nadprirodzeného poriadku.

Manželstvo ako sviatosť sa celkom vzťahuje na nadprirodzený cieľ človeka. Manželstvo a sviatosť posvätného rádu sú dve sviatosti, ktoré neslúžia iba jednotlivcovi na dosiahnutie tohto cieľa, ale sú zamerané na spoločenstvo. Manželstvo je ustanovené na vzájomnú pomoc manželov a na rozmnoženie Božieho ľudu. Oddanie sa tomuto dvojitému cieľu je pre manželov cestou k spáse posvätnou sviatosťou. „Spasí sa (žena) rodením detí; ak vytrvajú vo viere a láske, v posväcovaní a v trpezlivosti." (1 Tim 2,15)

Vzájomné oddanie sa manželov je teda skutočne napodobnením posväcujúceho oddania sa Krista pre svoju Cirkev a svojej Cirkvi. „Manželstvo má svoj význam ponajprv zo strany Krista, ktorý si vzal za nevestu svoju Cirkev skrze výkupnú cenu svojej krvi. Ďalej aj preto, že vtedy, keď vydával za ňu svoj život ako výkupné, rozpäl Kristus ruky na objatie v najhlbšej láske; a po tretie: ako z boku prvého Adama, keď spal, bola utvorená Eva, tak z boku umierajúceho a zomretého Krista bola utvorená Cirkev, keď z jeho boku vytryskli dve hlavné sviatosti: krv vykúpenia a voda odčinenia." (Albert Veľký, Komentár k Sentenciám IV, Dist. 1 a 2.)

Iba z toho hľadiska sa napokon chápe vytrvalý boj Cirkvi proti akémukoľvek pokusu brať manželstvo ako čosi nesväté alebo aj ako len čosi profánne, čo by bolo cudzie religióznej oblasti. Tento boj viedla ponajprv proti početným rigoristickým alebo dualistickým sektám v staroveku a stredoveku; proti reformátorom zachovala v platnosti náboženský charakter manželstva; pre tých to bola „svetská vec", zastávala predovšetkým nároky Cirkvi na manželské zákonodarstvo proti určitým štátom a neoddeliteľnosť manželskej zmluvy a sviatosti manželstva v encyklikách Leva XIII. a Pia XI.

Pretože manželstvo má aj v občianskom živote veľký význam, kompetencia v manželských kauzách bola jednou z najčastejších príčin kontroverzií medzi Cirkvou a štátom. Pretože nám tu ide iba o dogmatické hľadiská, vynechávajú sa dokumenty, ktoré sa vzťahujú na tento predmet.

Z toho istého dôvodu chýbajú aj cirkevné dokumenty, ktoré sa zaoberajú najmä otázkami manželskej morálky.

Cirkevné učenie o manželstve, nakoľko sa tu predkladá v dokumentoch, obsahuje teda nasledujúce pravdy:

Manželstvo je Bohom chcené a Kristus ho pozdvihol na sviatosť (501, 506, 730, 734, 735, 747, 751, 758, 920). Je preto dobré (291, 292, 729, 920), nesmie sa mu však dávať prednosť pred panenstvom (743, 744).

Sviatosť manželstva pozostáva z manželskej zmluvy (730, 749, 750, 752), takže u kresťanov sa nedá oddeliť sviatosť a zmluva (749, 759). Preto manželstvo patrí do právnej oblasti Cirkvi (737–743, 748–750). Jej prislúcha stanoviť prekážky (737–739, 928) zneplatňujúce manželstvo (737, 739, 743), alebo také, ktoré ho robia iba nedovoleným (737). Môže zaviesť ustanovenia ohľadom formy a uzatvárania manželskej zmluvy (745). Manželské procesy patria pred cirkevného sudcu (746).

Cieľom manželstva je podporovanie vzájomného posväcovania (525, 733, 758) a rozmnoženie Božieho ľudu (502, 730, 754). Sviatosť manželstva udeľuje právo na milosti potrebné pre manželský stav (525, 733, 747, 758–760).

Iba monogamné manželstvo je platné (732, 736, 755, 928). Po smrti jedného manžela je dovolené nové manželstvo (729, 928). Manželstvo je nerozlučiteľné (729, 730, 731–733, 739, 756, 757) aj pri cudzoložstve (747). Nekonzumované manželstvo môže byť pred Cirkvou za určitých podmienok rozlúčené (740). Pri konzumovanom manželstve je možné iba vonkajšie odlúčenie manželského spoločenstva bez rozviazania manželského puta (742).

VYZNANIE VIERY PÁPEŽA INOCENTA III. PROTI VALDENCOM (1208)

U valdencov a albigencov ide o dualistické omyly, ktoré na základe učenia o dvoch „princípoch sveta", o dobrom (duchovnom) a zlom (hmotnom), odmietali manželstvo pre dokonalých (pozri pozn. 498).

729 Uznávame, že [...] skutočné manželstvá smú byť uzatvárané.
794 Prísne zakazujeme, aby riadne uzavreté manželstvá boli rozlučované. Veríme a vyznávame, že muž, aj keď má manželku, môže byť aj so svojou manželkou zachránený a neodsudzujeme ani druhé alebo ďalšie manželstvá.

FLORENTSKÝ KONCIL (1438–1445)

DEKRÉT PRE ARMÉNOV (1439)
(Pozri pozn. 501)

730 Siedma sviatosť je manželstvo. Podľa Apoštola je znamením
1327 spojenia Krista a Cirkvi: „Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi." (Ef 5,32) Účinnou príčinou manželstva je vzájomný súhlas, ktorý sa spravidla vyjadruje slovami, vzťahujúcimi sa na prítomnosť. Manželstvu sa prisudzuje trojaké dobro. Prvým je plodenie potomstva a jeho výchova pre Božiu službu. Druhým vernosť, ktorú musia manželia navzájom zachovávať. Tretie je nerozlučiteľnosť manželstva, pretože predstavuje nerozlučiteľné spojenie Krista a Cirkvi. V dôsledku smilstva je síce odlúčenie od stola a lôžka dovolené, ale je neprípustné uzavrieť iné manželstvo, pretože puto zákonne uzavretého manželstva je trvalé.

TRIDENTSKÝ KONCIL, 24. ZASADNUTIE (1563)

Poprením siedmej sviatosti reformátori odstránili manželstvo z oblasti nadprirodzenosti, a preto súčasne ako nevyhnutný dôsledok odmietli právnu kompetenciu Cirkvi v manželských kauzách. Zdôrazňovanie nadprirodzenosti manželstva ako sviatosti a kompetencie Cirkvi v manželských kauzách sú teda dve hlavné opcie Tridentského koncilu (na 24. zasadnutí). Po úvode, ktorý reprodukuje hlavné danosti Zjavenia o sviatosti manželstva, obracajú sa kánony proti súčasným omylom:
Prvý sa obracia proti základnému omylu Luthera a reformátorov.
Pri druhom kánone myslel koncil vedome na poddajnosť reformátorov, osobitne Luthera, v prípade dvojitého manželstva Filipa Hessenského. Napokon tu ide o prvú základnú vlastnosť kresťanského manželstva.
Tretí a štvrtý kánon sa zastávajú práv Cirkvi v manželských kauzách. Sviatosti boli dané do správy Cirkvi. Keď je manželská zmluva sviatosťou, potom je Cirkev nevyhnutne aj v manželskom zákonodarstve kompetentná.
Siedmy kánon hovorí o otázke, či cudzoložstvo jednej stránky manželskej zmluvy uvoľňuje manželstvo a umožňuje uzavrieť nové manželstvo. Tradícia nebola dokonale jednoznačná. Predovšetkým nemali byť urazení nezjednotení Gréci, ktorí v uvedenom prípade dovoľovali nové manželstvo. Preto je znenie kánona také opatrné, že vyžaduje iba uznanie latinského stanoviska, bez toho, že by sa iné stanovisko výslovne zavrhovalo. Pius XI. v encyklike Casti connubii (1930) učenie latinskej Cirkvi vyhlásil za všeobecne záväzné. S poukázaním na náš kánon sa tam hovorí: „Keď sa Cirkev v tom, čo učila a učí, nemýlila a nemýli, a keď je preto celkom isté, že manželstvo nemôže byť ani cudzoložstvom rozlúčené, je celkom zjavné, že iné, omnoho slabšie dôvody pre manželskú rozluku, ktoré sa zvyčajne uvádzajú, ešte menej zmôžu a vskutku ich treba považovať za ničotné."
Deviaty kánon je skoncipovaný tak, že sa vo východných cirkvách nevylučuje manželstvo uzavreté pred vysviackou za kňaza. Desiaty kánon vyzdvihuje hodnotu celibátneho stavu, ktorý je podľa protestantského chápania v protirečení s božským ustanovením.
Dvanásty kánon je veľmi závažný; bol zostavený až po dôkladnom skúmaní. Nechce vylúčiť, že mnohé právnické prípady manželstva patria aj pod štátne autority. Predovšetkým aj cirkevné právo tento kánon vysvetlilo tak, že kompetencia štátu ohľadom občiansko-právnych dôsledkov manželskej zmluvy zostáva nedotknutá.

UČENIE O SVIATOSTI MANŽELSTVA

Trvalé a nerozlučiteľné puto manželstva ohlásil p r a r o d i č 731
ľ u d s k é h o p o k o l e n i a, osvietený vnuknutím 1797
Ducha Svätého, slovami: „Toto je kosť z mojich kostí a mäso z môjho mäsa. Preto opustí muž svojho otca a matku a prilne k svojej žene a budú dvaja jedným telom." (Gn 2,23 a nasl.)

Že sa týmto putom spájajú medzi sebou iba dvaja ľudia, ešte 732
jasnejšie učil K r i s t u s P á n, keď tamtie posledné 1798

slová uvádza ako slovo Boha: „A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo.“ (Mt 19,6) A potom hneď potvrdil pevnosť tohto puta, ktorá od Adama už tak dávno bola ohlásená, týmito slovami: „Čo Boh spojil, nech človek nerozlučuje.“ (Mt 19,6; Mk 10,9)

733 1799 M i l o s ť však, ktorá má prirodzenú lásku zdokonaliť, nerozlučiteľnú jednotu upevniť, manželov posvätiť, zaslúžil nám svojím utrpením Kristus, ktorý úctyhodné sviatosti ustanovil a zavŕšil. Apoštol Pavol to vysvetľuje slovami: „Muži, milujte manželky, ako aj Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu.“ (Ef 5, 25) A potom dodal: „Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi.“ (Ef 5,32)

734 1800 Pretože manželstvo má v zákone evanjelia skrze Krista na základe milosti prednosť pred dávnejšími manželskými zväzkami, naši svätí Otcovia, koncily a celá cirkevná tradícia právom učili, že ho treba počítať medzi s v i a t o s t i N o v e j z m l u v y. Naproti tomu v našich dňoch popletení ľudia o tejto úctyhodnej sviatosti nielen nesprávne zmýšľali, ale svojím spôsobom odvolávaním sa na Evanjelium zaviedli falošnú slobodu a mnohé veci písmom i slovom hlásali, čo je cudzie chápaniu katolíckej Cirkvi a schváleným tradíciám z čias apoštolov, a to nie bez veľkej škody veriacich. [...]

KÁNONY O SVIATOSTI MANŽELSTVA

735 1801 1. Kto hovorí, že manželstvo nie je opravdivo a vo vlastnom zmysle jedna zo siedmich sviatostí evanjeliového zákona, ustanovená Kristom Pánom, ale že ju vymysleli ľudia v Cirkvi a že neudeľuje nijakú milosť, nech je exkomunikovaný.

736 1802 2. Kto hovorí, že kresťanom je dovolené mať súčasne viaceré manželky, a že to nezakazuje nijaký božský zákon, nech je exkomunikovaný.

737 1803 3. Kto hovorí, že iba tie stupne pokrvnosti a príbuzenstva môžu zabrániť uzavretiu manželstva alebo rozlúčiť uzavreté

manželstvo, ktoré sa uvádzajú v knihe Levitikus (18,6 nasl.); a že Cirkev nemôže od niektorých z nich dišpenzovať, alebo že nemôže stanoviť, aby aj iné stupne manželstvo zabraňovali a zneplatňovali, nech je exkomunikovaný.

4. Kto hovorí, že Cirkev nemohla stanoviť zneplatňujúce prekážky manželstva, alebo že sa v ich stanovení mýlila, nech je exkomunikovaný. **738** 1804

5. Kto hovorí, že v dôsledku herézy alebo obťažného spolunažívania alebo zlomyseľného vzdialenia sa od manžela môže byť manželské puto uvoľnené, nech je exkomunikovaný. **739** 1805

6. Kto hovorí, že manželstvo potvrdené, ale nekonzumované sa nerozlučuje slávnostnou rehoľnou profesiou jedného z manželov, nech je exkomunikovaný. **740** 1806

7. Kto hovorí, že sa Cirkev mýli, keď učila a učí, že podľa evanjeliového a apoštolského učenia (Mt 19,6 a nasl.; Mk 10,6 a nasl.; 1 Kor 7,10 a nasl.) sa v dôsledku cudzoložstva jedného manžela puto manželstva nemôže zrušiť, a obidvaja, aj nevinná stránka, ktorá nedala nijaký podnet na cudzoložstvo, počas života druhého manžela nemôžu uzavrieť nijaké druhé manželstvo; a muž pácha cudzoložstvo, keď sa po prepustení cudzoložnej ženy ožení s inou, a takisto žena, ktorá sa po prepustení cudzoložného muža vydá za iného, nech je exkomunikovaný. **741** 1807

8. Kto hovorí, že sa Cirkev mýli, keď z mnohých dôvodov vyhlasuje za dovolené odlúčenie manželov od stola a lôžka, čiže od spolunažívania, na určitú alebo neurčitú dobu, nech je exkomunikovaný. **742** 1808

9. Kto hovorí, že klerici, ktorí prijali posvätné rády, alebo rehoľníci so slávnostným sľubom čistoty môžu uzavrieť manželstvo a uzavreté manželstvo je aj napriek protikladným cirkevným zákonom alebo sľubu platné, a že opačné chápanie nie je nič iné ako odsúdenie manželstva, a že všetci môžu **743** 1809

uzavrieť manželstvo, ak necítia, že majú dar čistoty, aj keď ju sľúbili, nech je exkomunikovaný. Keď totiž Boha správne prosia o ňu, vtedy ju on neodmietne a ani nedovolí skúšať nás nad naše sily (porov. 1 Kor 10,13).

744 1810 10. Kto hovorí, že manželskému stavu treba dať prednosť pred stavom panenstva alebo celibátu, a že nie je lepšie a blaženejšie zostať v panenstve a celibáte, ako uzavrieť manželstvo, nech je exkomunikovaný.

745 1811 11. Kto hovorí, že zákaz slávnostného uzatvárania manželstva v určitých obdobiach roku je despotickou poverou, pochádzajúcou z pohanskej povery; alebo kto požehnania a iné bohoslužobné obrady, ktoré Cirkev pri nich používa, odsudzuje, nech je exkomunikovaný.

746 1812 12. Kto hovorí, že manželské kauzy nepatria pred cirkevného sudcu, nech je exkomunikovaný.

ENCYKLIKA PÁPEŽA LEVA XIII. *ARCANUM DIVINAE SAPIENTIAE* O KRESŤANSKOM MANŽELSTVE (1880)

Manželstvo a sviatosť

747 3142 Kristus Pán pozdvihol manželstvo na hodnosť sviatosti a súčasne spôsobil, že manželia, obklopení a upevnení Božou milosťou, ktorú nám získali jeho zásluhy, práve v manželstve dosahujú svoju svätosť. V ňom podivuhodným pripodobnením manželstva k vzoru svojich tajomných zásnub s Cirkvou doviedol k dokonalosti lásku, ako ona zodpovedá ľudskej prirodzenosti, a putom božskej lásky pevnejšie stmelil spoločenstvo medzi mužom a ženou, podľa svojej povahy výlučné. Pavol hovorí: „Muži, milujte manželky, ako aj Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu.“ (Ef 5, 25) [...]

Kompetencia Cirkvi nad manželstvom

Ako teda Kristus nanovo pozdvihol manželstvo na takú hodnosť (sviatosti), tak aj Cirkvi odovzdal celé manželské zákonodarstvo. Ona túto moc nad manželstvami kresťanov vždy a všade vykonávala, a to tak, že táto moc sa javila jasne ako jej vlastníctvo, nie ako keby ju bola dostala od ľudí, ale ako vlastníctvo, ktoré nadobudla od Boha vôľou svojho zakladateľa. [...] 748 3144

Nemožno oddeľovať štátoprávnu manželskú zmluvu od cirkevnej sviatosti

Nech sa nikto nedá pomýliť tým rozlišovaním, ktoré regalisti *[prehnaní obhajcovia svetskej moci]* tak veľmi zdôrazňujú. Oddeľujú totiž manželskú zmluvu od sviatosti s tým zámerom, aby Cirkvi prenechali všetko, čo sa týka sviatosti, zmluvu naproti tomu podriadili rozhodovaniu svetskej moci. Pretože také rozlišovanie — lepšie by bolo povedať: také rozčesnutie — sa nedá zdôvodniť. Je zjavné, že v kresťanskom manželstve sa zmluva nedá odlúčiť od sviatosti. A tak tu nemôže byť pravá, zákonná zmluva, aby pritom tým samým nebola sviatosťou, lebo Kristus Pán povýšil manželstvo na hodnosť sviatosti; manželstvo je právoplatne uzavretá zmluva sama. 749 3145

Vnútorné zdôvodnenie, prečo manželská zmluva sama je sviatosťou

K tomu pristupuje, že manželstvo je preto sviatosťou, lebo je posvätným znamením, ktoré spôsobuje milosť a symbolizuje tajomný zväzok Krista s jeho Cirkvou. Forma a podoba tohto zväzku sa však vyjadruje tým putom najhlbšieho spojenia, ktoré viaže navzájom muža a ženu. A to nie je nič iné ako manželstvo. A tak je zrejmé, že každé právoplatné manželstvo medzi kresťanmi je samo v sebe a osebe sviatosťou. A nič nie je také vzdialené od pravdy ako tvrdenie, že sviatosť je pridaná ozdoba alebo vlastnosť, ktorá pristupuje zvonka a ktorá sa podľa ľudského dobrozdania dá oddeliť od manželskej zmluvy. 750 3146
A tak niet nijakého dôkazu z rozumu alebo z dejín, že by právna moc nad manželstvom kresťanov bola právoplatne prešla na svetskú moc. Ak v tejto veci bolo porušené cudzie právo, nech nikto nehovorí, že bolo porušené Cirkvou.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XI. *CASTI CONNUBII* O KRESŤANSKOM MANŽELSTVE (1930)

[Na začiatku sa pápež Pius XI. odvoláva na encykliku Leva XIII., pozri č. 747.]

751 3700 [...] Aby sme teraz začali s týmto listom *[Leva XIII.]*, ktorý sa skoro výlučne zaoberá obranou božského ustanovenia manželstva, jeho sviatostnou hodnosťou a jeho trvalou stálosťou, najprv musí platiť ako neotrasiteľný a nedotknuteľný základ:

Manželstvo ako božské ustanovenie

Manželstvo nie je ustanovené a ani obnovené ľudsky, ale božsky. Nie ľuďmi, ale Bohom, pôvodcom ľudskej prirodzenosti, a Kristom Pánom, obnoviteľom tejto prirodzenosti, je zákonmi chránené, upevnené a pozdvihnuté. Tieto zákony nemôžu podliehať ľudskému dobrozdaniu, ale ani nijakému protikladnému dohovoru samých manželov. [...]

Príspevok ľudskej vôle k manželstvu

752 3701 A tak hoci manželstvo je podľa svojej prirodzenosti založené Bohom, predsa má na ňom účasť, a to vynikajúcu účasť, aj ľudská vôľa. Každé jednotlivé manželstvo vzniká, keďže je manželským spojením medzi týmto mužom a touto ženou, výlučne zo slobodného súhlasu obidvoch snúbencov. Tento slobodný úkon vôle, ktorým každá z obidvoch stránok odovzdáva a prijíma právo vlastné manželstvu, je na založenie pravého manželstva taký potrebný, že ho nijaká ľudská moc nemôže nahradiť.

Hranice tejto slobody

753 3701 Táto sloboda sa však týka iba toho, či kontrahenti naozaj chcú, alebo nechcú uzavrieť manželstvo, či ho chcú, alebo nechcú uzavrieť s touto osobou. Povaha manželstva je však celkom vyňatá spod slobody človeka. Kto teda raz uzavrel manželstvo, je podrobený jeho božským zákonom a podstatným vlastnostiam. [...]

Potomstvo

Stvoriteľ ľudského pokolenia chcel vo svojej dobrote pri udržiavaní života pribrať do svojej služby ľudí. Túto vôľu prejavil, keď v raji ustanovil manželstvo a prarodičom a v nich všetkým budúcim manželom povedal: Ploďte sa a množte sa. [...] 754 3702

Kresťanskí rodičia musia vedieť, že sú povolaní nielen na to, aby rozmnožovali a udržiavali ľudské pokolenie na zemi, a nielen na to, aby vychovali hocijakých ctiteľov pravého Boha, ale aby darovali Kristovej Cirkvi potomstvo, aby dali život spoluobčanom svätých a príslušníkom Božej Cirkvi, žeby deň čo deň rástol ľud zasvätený kultu Boha a nášho Spasiteľa. [...] 3705

Vernosť

Druhým darom manželstva [...] je vernosť. Je to vzájomná vernosť manželov v spĺňaní manželskej zmluvy, takže to, čo jedna manželská stránka na základe zmluvy posvätenej Božím zákonom je povinná jedine voči druhej, nesmie jej ani odoprieť, ale ani nikomu inému dovoliť. [...] 755 3706

Manželstvo ako sviatosť

Avšak iba v manželstve [...] ako sviatosti dosahujú dobrá manželstva celú svoju plnosť. Tým sa naznačuje nerozlučiteľnosť manželského puta a povýšenie a posvätenie manželskej zmluvy skrze Krista na účinné znamenie milosti. 756 3710

Nadprirodzené tajomstvo manželstva

[...] *[Posledný dôvod na nerozlučiteľnosť manželstva]* nachádzame v mystickom význame kresťanského manželstva. Tento význam sa plne a dokonale nachádza v konzumovanom manželstve veriacich. Podľa svedectva Apoštola (v jeho Liste Efezanom) manželstvo kresťanov poukazuje na to dokonalé spoločenstvo, ktoré spája Krista s Cirkvou: „Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi." (Ef 5,32) Kým Kristus bude žiť a Cirkev skrze neho, toto spoločenstvo nebude môcť byť nijakým odlúčením uvoľnené. Aj svätý Augustín to výslovne učí týmito slovami: „V Kristovi a v Cirkvi sa napĺňa to, že počas života jednej časti nemôže dôjsť k nijakému 757 3712

rozlúčeniu. A toto tajomstvo v obci nášho Boha, t.j. v Kristovej Cirkvi sa tak veľmi zachováva, že ženy, ktoré sa vydávajú alebo uzatvárajú manželstvo, aby darovali život deťom, ani v dôsledku neplodnosti nebudú môcť byť prepustené, aby bola nejaká iná, plodná, pribratá do manželstva. Kto také niečo robí, podľa svetského práva nepácha síce cudzoložstvo [...], ale ho pácha podľa zákona evanjelia, ako aj žena, keď uzavrie iné manželstvo."

Milosti sviatosti manželstva

758 3713 V tomto dobre sviatosti sa popri nerozlučiteľnej pevnosti nachádzajú ešte vyššie prednosti, ktoré sa veľmi výstižne vyjadrujú samým slovom sviatosť. Pretože pre kresťanov to nie je prázdne a bezobsažné slovo, že Kristus Pán, zakladateľ a zavŕšiteľ sviatostí, povýšil manželstvo svojich veriacich na vlastnú a pravú sviatosť Novej zmluvy, a tak ho vskutku urobil znamením a prameňom tej osobitnej vnútornej milosti, ktorou chcel jeho prirodzenú lásku zdokonaliť, nerozlučiteľnú jednotu upevniť a manželov posvätiť (porov. Tridentský koncil, 24. zasadnutie, tu č. 733).

759 3713 A pretože Kristus platný manželský súhlas medzi veriacimi ustanovil za znamenie milosti, je sviatosť tak úzko spojená s kresťanským manželstvom, že medzi pokrstenými nemôže byť nijaké pravé manželstvo, ktoré by už tým samým nebolo sviatosťou. Keď teda veriaci s úprimným srdcom vyslovujú tento súhlas, pripájajú sa k pokladu sviatostnej milosti, z ktorého čerpajú nadprirodzené sily na verné, sväté a až do smrti trvajúce spĺňanie svojich povinností a úloh.

760 3714 U tých, ktorí milosti, ako sa hovorí, nekladú nijakú prekážku, táto sviatosť rozmnožuje nielen posväcujúcu milosť, trvalý princíp nadprirodzeného života, ale pridáva ešte aj osobitné dary, dobré hnutia duše, zárodky milosti tým, že zväčšuje a zdokonaľuje sily prirodzenosti, takže manželia nielen rozumovo spoznávajú, ale vnútorne vychutnávajú, pevne sa pridŕžajú, účinne chcú a skutočne môžu spĺňať, čo patrí k manželskému stavu, k jeho cieľu a povinnostiam. Napokon im dáva právo, aby im bola udelená pomocná milosť zakaždým, kedykoľvek ju potrebujú na spĺňanie úloh tohto stavu.

Deviata hlava

MILOSŤ

Učenie o milosti obsahuje pravdy Zjavenia, ktoré sa vzťahujú na nadprirodzený život človeka. Predpokladá sa teda prvý krok, ktorý urobil Boh, aby pozdvihol človeka: vtelenie večného Slova a jeho dielo vykúpenia. Predpokladajú sa prostriedky, pomocou ktorých Kristus komunikuje ľuďom svoju milosť, predovšetkým sviatosti. Zostáva už len povedať, ako sa toto pozdvihnutie v človekovi uskutočňuje a čo Boh v človekovi spôsobuje: nový život milosti, ktorý sa pri zavŕšení časov naplní vo videní Boha.

Predpokladom života v milosti je o s l o b o d e n i e o d h r i e c h u . Uskutočňuje sa v o s p r a v o d l i v e n í. Ako sa človek v dedičnom hriechu stal skutočným hriešnikom pred Bohom, v aplikácii vykúpenia sa tento vzťah viny odstraňuje. Človek sa nielen považuje za spravodlivého, on spravodlivý je. Tým je cirkevné učenie o ospravodlivení v protiklade s učením reformátorov, ktorí poznali iba vonkajšiu spravodlivosť, pripočítanie Kristovej spravodlivosti, ktorá však pre človeka ostáva vnútorne cudzia.

Pri ospravodlivení sa človekovi súčasne udeľuje m i l o s ť . Je to slobodný Boží dar, ktorého silou sa človek stáva Božím dieťaťom, chrámom Ducha Svätého, účastníkom na Božej prirodzenosti.

Tento život v milosti presahuje všetky nároky ľudskej prirodzenosti. Novorodencovi sa v krste naozaj udeľuje milosť bez akéhokoľvek vlastného pričinenia, ale dospelý musí pri dosahovaní milosti aj sám spolupracovať. A tak sa učenie o milosti nachádza pred otázkou, ktorá sa v zásade nikdy nedá bez zvyšku rozriešiť: pred možnosťou a spôsobom súčinnosti B o ž e j m i l o s t i a ľ u d s k e j s l o b o d y . Človek sám zo seba nie je nikdy schopný dať začiatok nadprirodzenému životu. Nadprirodzený život patrí do celkom novej roviny, do ktorej musí byť človek najprv pozdvihnutý, aby mohol v nej konať. Človek si ju však musí pomocou predchádzajúcej milosti aktívne osvojiť.

Otázka o podstate milosti dlhý čas v d e j i n á c h ustupovala pred otázkou o ceste milosti. Tu ide o pravdy, ktoré hlboko zasahujú do ľudského života, od riešenia ktorých závisí utváranie kresťanského života. A tak aj sem patriace cirkevné rozhodnutia vznikli práve v polemike s bludmi týkajúcimi sa súčinnosti Božej milosti a slobody človeka. Až potom, keď reformátori natoľko vylučovali ľudské spolupôsobenie smerom k milosti, že popierali pozdvihnutie ľudskej prirodzenosti do nadprirodzeného života, vo veľkej cirkevnej odpovedi na Tridentskom koncile (pozri č. 798 a nasl.) sa predlo-

žilo vysvetlenie týkajúce sa podstaty milosti, ale aj ono sa obmedzuje na podstatné body a nepodáva rozhodnutie v jednotlivostiach, a tým menej v teologických sporoch.

Učenie o milosti teda obsahuje:
1. učenie o p o s v ä c u j ú c e j m i l o s t i : pri ospravodlivení sa nielen odpúšťajú všetky hriechy (785–788, 793, 798–800, 802, 812, 829), ale udeľuje sa aj nový život (357, 502, 793, 794, 798, 800, 801, 829). Duch Svätý prebýva v duši (651, 799, 801, 889, 913), človek sa novým zrodením stáva účastným na Božej prirodzenosti (852) a živým údom Tajomného tela Kristovho (387, 528, 645, 802). Človek sa stáva Božím dieťaťom a dedičom neba (794, 798, 815). Milosť sa upevňuje a rozmnožuje zachovávaním prikázaní a dobrými skutkami (538, 539, 805, 807, 808, 837–839, 842–844), ktoré sú z á s l u ž n é pre večný život (776, 815–817, 844, 849, 850, 855). Pri ospravodlivení sa vlievajú cnosti viery, nádeje a lásky (801, 829).
Milosť je nezaslúžená a nadprirodzená (31, 791, 795, 803, 804, 852, 869, 889, 890). Milosť sa stráca každým smrteľným hriechom (537, 812, 814, 845).
2. učenie o p o m á h a j ú c e j m i l o s t i :
Isteže, aj bez nadprirodzenej milosti existujú čisto p r i r o d z e n é dobré skutky (825, 856–864, 868–870, 876–880, 882–885), ale iba milosť uschopňuje na n a d p r i r o d z e n e hodnotné úkony (769, 771, 772, 774–776, 779–782, 783, 791, 819, 820, 821). Dáva na ceste k ospravodliveniu p r v ý p o d n e t (772, 774, 775, 777–782, 795, 819–821). Človek ju však musí p r i - j a ť a k t í v n e (33, 776, 795, 812). Človekovi neodníma slobodu (795, 822, 872, 874, 886–888).
S jej pomocou sa musí človek na ospravodlivenie už p r i p r a - v i ť (776, 795, 796, 822–827), osobitne v i e r o u , ktorá je na ospravodlivenie nevyhnutná (31, 35, 780, 796, 803), ktorá však sama ospravodlivenie nespôsobuje (802, 804, 807, 827, 830–832).
Pomáhajúca milosť je p o t r e b n á , aby sa človek vytrvalo vyhýbal ťažkému hriechu (761–763, 770). Vyhýbať sa až do konca je osobitná milosť (810, 811, 834, 840).
Každý dostáva milosť, ktorá je potrebná na z a c h o v á v a n i e p r i k á z a n í (369, 783, 806, 836, 858, 871), nie však na

to, aby sa vyhol každému všednému hriechu (764–766, 806, 841).
3. učenie o p r e d u r č e n í :
Boh chce s p á s u v š e t k ý c h ľ u d í (porov. prehľad Dedičný hriech), nikoho nepredurčil na zlé (783, 824, 835). Nikto nemôže s i s t o t o u tvrdiť, že je predurčený na večný život (809, 833, 834).

SYNODA AFRICKEJ CIRKEVNEJ PROVINCIE V KARTÁGU (418)

Uprostred úpadku a ochabnutia rímskeho cisárstva vystúpil v Ríme na začiatku 5. stor. britský mních Pelagius so svojou ostrou kázňou o mravoch. Odkedy sa kresťanstvo stalo za Konštantína štátnym náboženstvom, vkradlo sa do Cirkvi veľa svetáckosti. Proti tomuto úpadku kázal Pelagius o mravnej vážnosti kresťanstva. Prirodzenosť, sloboda, zákon, získané cnosti: to boli heslá jeho silne stoicky ladenej kázne. Jeho žiak Celestius sformoval myšlienky svojho učiteľa do systému.
Jadrom tohto bludu je tvrdenie, že človek má plnú slobodu, ktorá v nerušenej rovnováhe medzi dobrom a zlom celkom vlastnou silou môže spôsobiť spásu. Hriech je iba osobným rozhodnutím sa jednotlivca pre zlo. Dedičný hriech na základe rodového súvisu s Adamom Pelagius a Celestius neuznávali (pozri pozn. 223). Vplyv Adamovho hriechu sa obmedzuje výlučne na škodlivý príklad, ktorý našiel napodobnenie v osobných hriechoch jeho potomstva. Človek podľa svojej prirodzenosti stojí so svojou žiadostivosťou a nevyhnutnosťou smrti celkom na tom istom stupni, na ktorom sa nachádzal Adam pred svojím hriechom.
Kristovo dielo sa obmedzuje na odpustenie osobných hriechov. Človek nepotrebuje nevyhnutne pomáhajúcu milosť na to, aby mohol spĺňať Božie prikázanie a aby dosiahol spásu. Pomoc milosti spočíva výlučne v osvietení úsudku a v uľahčení mravného činu.
Najvýznamnejšie odsúdenie Pelagia sa uskutočnilo na synode v Kartágu, kde sa tento mních po dobytí Ríma Alarichom nejaký čas zdržiaval. Rozsudok 200 biskupov potvrdil pápež Zosimus.

761 225 3. kánon: Kto hovorí, že Božia milosť, ktorou sa človek skrze Ježiša Krista, nášho Pána, ospravodlivuje, sa dáva iba na odpustenie už spáchaných hriechov, a nie aj ako pomoc, aby sa nespáchali, nech je exkomunikovaný.

762 226 4. kánon: Takisto, kto hovorí, že tá istá Božia milosť, ktorá je nám daná skrze Ježiša Krista, nášho Pána, nám iba tak pomáha vyhýbať sa hriechom, že sa nám prostredníctvom nej odhaľuje a otvára chápanie prikázaní, takže vieme, o čo sa máme usilovať a čomu sa vyhýbať; že sa nám však skrze ňu neudeľuje to, aby sme spoznanú povinnosť aj radi spĺňali a mohli spĺňať, nech je exkomunikovaný. Keď totiž Apoštol hovorí: „Poznanie nadúva, láska buduje" (porov. 1 Kor 8,1), veľkou bezbožnosťou je veriť, že Kristovu milosť máme na

to, čo nadúva, avšak na to, čo buduje, by sme ju nemali; veď Božím darom je i vedieť, čo máme robiť, i milovať to, aby sme to robili, takže poznanie nás nemôže nadúvať, keď ho buduje láska. Veď ako je napísané o Bohu: „Učí ľud múdrosti" (Ž 97,10), tak je aj napísané: „Láska je z Boha" (1 Jn 4,7).

763 227 5. kánon: Takisto, kto hovorí, že nám milosť ospravodlivenia bola daná preto, aby sme silou milosti mohli splniť ľahšie, čo sme silou slobodnej vôle povinní urobiť, ako keby sme aj bez milosti, síce nie tak ľahko, mohli spĺňať Božie prikázania, nech je exkomunikovaný, lebo keď Pán hovoril o prinášaní ovocia pri spĺňaní prikázaní, nepovedal „Bezo mňa to môžete len ťažko urobiť", ale „Bezo mňa nemôžete nič urobiť" (Jn 15,5).

764 228 6. kánon: Takisto, kto sa domnieva, že slová svätého Jána apoštola „Ak hovoríme, že nemáme hriech, klameme sami seba a nie je v nás pravda" (1 Jn 1, 8) treba chápať tak, ako keby chcel povedať, že z pokory musíme hovoriť, že máme hriech, nie však preto, že by to naozaj bolo tak, nech je exkomunikovaný, pretože apoštol hneď pokračuje: „Ale ak vyznávame svoje hriechy, on je verný a spravodlivý: odpustí nám hriechy a očistí nás od každej neprávosti." (1 Jn 1,9) Z toho je jasné, že to bolo povedané nielen z pokory, ale v pravde. Apoštol mohol totiž povedať: „Keď hovoríme, že nemáme hriech, vyvyšujeme sami seba a niet v nás pokory." Ak však hovorí: „Klameme sami seba a nie je v nás pravda", vtedy predsa jasne hovorí, že ten, čo tvrdí, že nemá hriech, nehovorí pravdu, ale lož.

765 229 7. kánon: Takisto, kto hovorí, že svätí vyslovujú v Pánovej modlitbe „odpusť nám naše viny" (Mt 6,12) nie preto, že by to hovorili za seba samých, veď táto prosba už nie je pre nich potrebná, ale za druhých, čo žijú v ich ľude ako hriešnici, a preto nijaký svätý nehovorí „odpusť mi moje viny", ale „odpusť nám naše viny", aby sa lepšie videlo, že spravodlivý sa viac modlí za druhých ako za seba, nech je exkomunikovaný. Apoštol Jakub bol svätý a spravodlivý, a predsa

povedal: „Veď všetci sa prehrešujeme v mnohom." (Jak 3,2) Prečo potom pripojil „všetci", ak nie preto, aby sa táto veta zhodovala so žalmom, ktorý hovorí: „A svojho služobníka na súd nevolaj, veď nik, kým žije, nie je spravodlivý pred tebou." (Ž 142,2) A modlitba múdreho Šalamúna znie: „Niet človeka, ktorý by sa neprehrešil" (3 Kr 8,46) a kniha svätého Jóba hovorí: „Na ruku každého človeka vtláča on svoje znamenie, aby tak spoznal svoju slabosť." (Jób 37,7) *(Tento citát nezodpovedá originálu, ale je prevzatý z latinského prekladu, aký mal koncil k dispozícii.)* Keď teda svätý a spravodlivý Daniel predniesol v množnom čísle svoju modlitbu: „Zhrešili sme a neprávosť sme konali" (Dan 9,5) a ostatné, čo tam v pravde a pokore vyznal, iste nechcel, ako sa niektorí domnievajú, hovoriť iba o hriechoch svojho ľudu, ale aj o svojich vlastných. Preto potom povedal: „Keď som sa ešte modlil a svoje hriechy svojho ľudu vyznával pred Pánom, mojím Bohom." (Dan 9, 20) Nechcel povedať „naše hriechy", ale hovoril o hriechoch svojho ľudu a o svojich vlastných, pretože ako prorok predvídal, ako zlomyseľne by si ho mohli vykladať.

766 8. kánon: Takisto ten, čo chce, aby slová Pánovej modlitby
230 „Odpusť nám naše viny" sa svätí modlili tak, aby to bolo povedané síce pokorne, nie však v pravde, nech je exkomunikovaný. Veď ktože by to zniesol, aby ten, čo sa modlí, klamal nielen ľudí, ale samého Boha, pretože perami hovorí, že chce, aby mu bolo odpustené, v srdci však hovorí, že nemá nijakú vinu, ktorá by mu mala byť odpustená.

ZOZNAM PÁPEŽSKÝCH VYJADRENÍ OHĽADOM UČENIA O MILOSTI *(INDICULUS)*

(Pozri č. 349)

V boji proti pelagiovcom, najmä proti obratnému Juliánovi z Eclana, začal Augustín s celou vehemenciou pretriasať ťažké otázky, týkajúce sa vzťahu medzi ľudskou s l o b o d o u a nevyhnutnosťou m i l o s t i, medzi všeobecnou Božou s p á s n o u v ô ľ o u a Božím p r e d u r č e n í m vyvolených. Došlo k vášnivým polemikám najmä v južnej Galii. Autorita

cirkevných rozhodnutí sa prijímala ako platná, ale Augustínovo učenie sa odmietalo s odôvodnením: pred Bohom sú si všetci ľudia rovní, Preto Boh udeľuje všetkým ľuďom rovnakú milosť; každá odchodnosť v aplikácii milosti pochádza iba z odchodnosti v ochote človeka samotného; to platí už pri udeľovaní prvej spásnej milosti.
Proti tomuto s e m i p e l a g i z m u, ktorý v protiklade k pelagizmu chcel pripustiť nevyhnutnosť milosti pre každý dobrý (t.j. zodpovedajúci terajšiemu nadprirodzenému poriadku spásy) skutok, skutočne to však neurobil, lebo u d e l e n i e p r v e j s p á s n e j m i l o s t i odvádzal nie od Božej slobodnej vôle, ale od ľudskej zásluhy, vystúpil predovšetkým Prosper z Akvitánie. Okolo polovice 5. stor. sa objavil z o z n a m p á p e ž s k ý c h v y j a d r e n í o u č e n í o m i l o s t i (Indiculus), zostavený Prosperom z Akvitánie, ktorý v stručnom zhrnutí prejavov Rímskej stolice, Rímom potvrdených afrických koncilov a napokon viery, ako sa vyslovila v liturgiách, predstavil v klasickej forme cirkevné učenie o pôsobení milosti. Už na konci 5. stor. platil tento zoznam ako smerodajný výklad cirkevného učenia o milosti a nadobudol potom veľký význam. Nie je to vieroučný dekrét vo vlastnom zmysle, nie je ani zostavený nejakým pápežom, ale v dôsledku všeobecného uznania v Cirkvi ho treba hodnotiť ako isté vyjadrenie cirkevného učenia.

Mnohí, čo sa honosia katolíckym menom, sú zamotaní, či zo zloby, 767
alebo z nevedomosti, do zavrhnutých bludných myšlienok a trú- 238
fajú si odporovať verným priekopníkom (viery). Neváhajú síce odsudzovať Pelagia a Celestia, protirečia však našim učiteľom, ako keby tí boli prekročili správnu mieru, a vyhlasujú, že chcú nasledovať a uznávať iba to, čo Svätá stolica blaženého apoštola Petra ustanovila a učila službou svojich predstavených proti nepriateľom Božej milosti.

Preto bolo potrebné starostlivo preskúmať, čo usudzovali správco- 768
via rímskej Cirkvi o bludoch, ktoré sa zrodili v ich dobe, a ako chá- 238
pali milosť Božiu proti zhubným obhajcom „slobodnej vôle". Pripojili sme aj niektoré vety afrických koncilov, ktoré si apoštolskí veľpastieri svojím schválením osvojili.
Teda aby sa všetci, čo v niektorom bode majú pochybnosť, mohli lepšie poučiť, zverejňujeme v tomto krátkom zozname učenie svätých Otcov. Komu už nejde o spor, musí uznať, že výsledok všetkých polemík je zhrnutý v nasledujúcich stručných a smerodajných vetách a že už viac neostáva nijaký dôvod na protirečenie, keď s katolíkmi verí a vyznáva:

Úsudok pápeža

769 2. Nikto nie je dobrý sám zo seba, ak nedaruje účasť na sebe
240 samom ten, čo je jedine dobrý. To dosvedčuje ten istý pápež (Inocent I.) v tom istom liste (synode v Kartágu): „Čo dobré si môžeme myslieť o zmýšľaní takých ľudí, ktorí sa domnievajú, že sebe samým môžu pripísať, že sú dobrí, a nepozerajú sa na toho, koho milosť denne prijímajú; ktorí dôverujú sebe samým, že môžu dosiahnuť niečo také veľké?"

770 3. Nikto — ani ten, čo je obnovený milosťou krstu — nie je schop-
241 ný zvíťaziť nad osídlami diabla a prekonať žiadostivosti tela, ak nedostane každodennou pomocou Božou vytrvalosť v zachovaní sa v dobrom. To potvrdzuje v tom istom liste ten istý veľkňaz: „Lebo keď aj oslobodil človeka od predchádzajúcich hriechov, predsa rezervoval aj veľké milosti na ozdravenie, aby ho aj potom opäť priviedol do správneho poriadku, pretože vedel, že môže upadnúť do hriechu. Denne poskytuje svoje prostriedky, a ak sa o ne neopierame v pevnej nádeji, vtedy iste nemôžeme premôcť ľudské omyly, lebo je to nevyhnutný zákon: Ako s jeho milosťou víťazíme, tak bez jeho pomoci budeme premožení."

771 5. Všetky úsilia, všetky diela a zásluhy svätých treba vzťahovať na
243 oslavu a chválu Boha, lebo nikto sa mu nemôže páčiť iným, iba tým, čo mu on sám daroval. [...]

772 6. Boh pôsobí v srdciach ľudí a v samej slobodnej vôli tak, že svätá
244 myšlienka, nábožné rozhodnutie, každé hnutie dobrej vôle pochádza od Boha, pretože skrze toho, bez ktorého nemôžeme nič (Jn 15,5), môžeme vykonať čosi dobré. Ten istý učiteľ Zosimus nám dáva návod na túto náuku, keď vo svojom liste biskupom celého zemského okruhu hovorí o pomáhaní Božej milosti: „Či je nejaká chvíľa, v ktorej by sme nepotrebovali Božiu pomoc? Pri všetkých činoch, príležitostiach, myšlienkach a hnutiach sa musíme k nemu modliť ako k pomocníkovi a ochrancovi. Je totiž povyšovaním, keď si ľudská prirodzenosť osobuje čokoľvek." [...]

Úsudok koncilu

773 7. Takisto prijímame vetu, ktorá sa nachádza v dekrétoch synody v
245 Kartágu, ako vlastníctvo Apoštolskej stolice. Tu sa v 3. hlave určuje: (pozri č. 761).
A opäť v hlave 4: (pozri. č. 762) A v 5. hlave: (pozri. č. 763)

Cirkevná liturgia

8. Avšak popri týchto nedotknuteľných rozhodnutiach svätej 774
Apoštolskej stolice, v ktorých nás svätí Otcovia po zavrhnutí pový- 246
šenosti zhubnej novosti poučili, že začiatky dobrej vôle, vzrast v bohumilom úsilí a vytrvanie v ňom až do konca máme pripisovať Kristovej milosti, musíme sa pozerať ešte aj na posvätné tajomstvá kňazských prosieb, ktoré sa podľa apoštolskej tradície slávia jednomyseľne na celom zemskom okruhu a v celej katolíckej Cirkvi, aby sa norma viery určovala normou modlenia (*legem credendi lex statuat supplicandi*). Keď totiž predstavení svätého ľudu vykonávajú poverenia, ktoré im boli uložené, vtedy pred Božou láskavosťou zastupujú vec ľudského pokolenia a spojení so vzdychaním celej Cirkvi v modlitbách úpenlivo vyprosujú, aby neveriacim bola udelená viera, aby sa modlári oslobodili od omylov svojej bezbožnosti, aby židom bol odstránený závoj z ich srdca (porov. 2 Kor 3,15) a zažiarilo im svetlo pravdy, aby sa heretici prijatím katolíckej viery spamätali, aby schizmatici prijali ducha oživenej lásky, aby sa upadnutým do hriechu poskytli prostriedky pokánia, aby sa napokon katechumenom, privedeným ku sviatostiam znovuzrodenia, otvorila sieň nebeského zľutovania. Že sa tieto prosby Pánovi nepredkladajú len tak povrchne a nadarmo, to naozaj dokazuje výsledok: veď Boh ráči priťahovať k sebe mnohých zo všetkých možných omylov, vytŕha ich z moci tmy a prenáša do kráľovstva svojho milovaného Syna (porov. Kol 1,13) a z nádob hnevu utvára nádoby milosrdenstva (porov. Rim 9, 22 a nasl.). A presvedčenie, že toto všetko je dielom Božím, je také silné, že Bohu, ktorý to pôsobí, sa vzdáva stále vďaka a chvála za ich osvietenie alebo polepšenie. [...]

Týmito cirkevnými pravidlami a dôkazmi, ktoré sa zakladajú na 775
božskej autorite, sme s pomocou Pána posilnení v tom, že uznáva- 248
me Boha ako pôvodcu všetkých dobrých hnutí a skutkov, všetkých úsilí a cností, s ktorými túžime po Bohu od počiatku viery, a nepochybujeme o tom, že jeho milosť predchádza všetky zásluhy človeka, lebo on spôsobuje, že „chceme aj konáme, čo sa jemu páči" (porov. Flp 2,13).

[...] Touto pomocou a týmto Božím darom sa neodníma slobod- 776
ná vôľa, ale sa oslobodzuje, takže z temnej sa stáva jasná, zo zvrá- 248
tenej správna, z chorej zdravá, z nerozumnej prezieravá. Taká 249
veľká je dobrota Božia voči všetkým ľuďom, že chce, aby sa to, čo nám dáva ako svoje vlastné dary, stalo našou zásluhou, a za to, čo

darúva, udeľuje večnú odmenu. Pôsobí totiž v nás, že chceme a robíme to, čo chce on, a nedopúšťa, aby sa v nás stalo nečinné to, čo nám daroval, aby sa to vykonalo, a nie zanedbalo, aby sme sa aj my stali spolupracovníkmi milosti Božej. Keby sme však mali vidieť, že z našej nedbanlivosti je niečo v nás choré, starostlivo bežme k tomu, ktorý lieči všetky naše neduhy a náš život vykupuje zo záhuby (porov. Ž 102,3) a ku ktorému sa denne modlíme: „...neuveď nás do pokušenia, ale zbav nás zlého." (Mt 6,13)
[...] A tak vôbec nepovažujeme za katolícke to, o čom sa dokáže, že je v protiklade s uvedenými vetami.

DRUHÁ SYNODA V ORANGE (529)

Semipelagiovské polemiky sa pretiahli až do nasledujúceho storočia. Ukončili sa v južnom Francúzsku až za biskupa Cesaria z Arles na malej provinčnej synode v Orange (529), ktorú potvrdil Bonifác II. (531). Ešte raz sa tu celkom v duchu a z väčšej časti slovami sv. Augustína rozviedol vzťah medzi milosťou a slobodou (pozri č. 350).

Kánony o milosti

777 3. Kto hovorí, že Božiu milosť možno udeliť na základe ľudského
373 vyprosenia, a nie že milosť sama to spôsobí, že si ju prosíme, protirečí prorokovi Izaiášovi alebo Apoštolovi, ktorý hovorí to isté: „Našli ma tí, čo ma nehľadali; verejne som sa zjavil tým, čo sa na mňa nedopytovali." (Rim 10,20; Iz 65,1)

778 4. Kto tvrdí, že Boh musí na našu vôľu čakať, aby sme boli očistení
374 od hriechu, no nevyznáva, že sa v nás deje vliatím a pôsobením Ducha Svätého, že chceme byť očistení od hriechu, ten odporuje samému Duchu Svätému, ktorý hovorí skrze Šalamúna: „Vôľa bude Pánom pripravená" (Prís 8,35; *podľa Septuaginty*), a (*ten aj protirečí*) spásnemu ohlasovaniu Apoštola: „Veď to Boh pôsobí vo vás, že aj chcete aj konáte, čo sa jemu páči." (Flp 2,13)

779 5. Kto hovorí, že rozmnoženie viery, práve tak ako aj jej začiatok,
375 ba sama nábožná pripravenosť na vieru, ktorou veríme v toho, ktorý hriešneho človeka ospravodlivuje, a ktorou sa dostávame k znovuzrodeniu svätým krstom, nie je v nás skrze dar milosti, t.j. z vnuknutia Ducha Svätého, ktorý privádza našu vôľu od neviery k

viere, od hriešnosti k nábožnosti, ale (je v nás) prirodzene: ten sa prejavuje ako protivník apoštolských vieroučných článkov; svätý Pavol totiž hovorí: „Som si istý, že ten, čo začal vo vás dobré dielo, aj ho dokončí až do dňa Krista Ježiša" (Flp 1,6); „Vy ste dostali milosť nielen v Krista veriť, ale aj trpieť pre neho" (Flp 1,29); „Lebo spasení ste milosťou skrze vieru; a to nie je z vás, je to Boží dar" (Ef 2,8). Tí, čo hovoria, že viera, ktorou veríme v Boha, je dielom prirodzenosti, musia aj všetkých tých, čo sú cudzí Kristovej Cirkvi, akosi považovať za veriacich.

6. Kto hovorí, že keď my bez Božej milosti veríme, chceme, túži- 780
me, usilujeme sa, pracujeme, modlíme sa, bdieme, namáhame sa, 376
prosíme, hľadáme, klopeme, vtedy sa nám udeľuje milosrdenstvo Božie; nevyznáva však: aby sme mohli veriť alebo aby sme všetko to, ako sa patrí, mohli vykonávať, deje sa v nás vliatím a vnuknutím Ducha Svätého; a kto pomoc milosti podriaďuje pokore alebo ľudskej poslušnosti, nevyznáva však, že je to dar milosti, že sme pokorní a poslušní, ten protirečí Apoštolovi, hovoriacemu: „Čo máš, čo by si nebol dostal?" (1 Kor 4,7); „Z milosti Božej som tým, čím som." (1 Kor 15,10) [...]

15. Adam svojou neprávosťou zakúsil zmenu, keď prešiel zo stavu, 781
v ktorom ho Boh stvoril, do stavu horšieho. Veriaci však milosťou 385
Božou prechádza zmenou zo stavu, ktorý utvorila neprávosť, do lepšieho stavu. Tamtá zmena bola teda dielom prvého hriešnika, táto zmena je podľa žalmistu zmenou skrze pravicu Najvyššieho (porov. Ž 76,11).

Učenie Tradície o milosti

A tak podľa vyššie uvedených výpovedí svätých Písem alebo roz- 782
hodnutí dávnych Otcov s Božou pomocou musíme ohlasovať a 396
veriť toto: Hriechom prvého človeka sa slobodná vôľa stala takou oslabenou a chabou, že neskôr nebol nikto schopný Boha milovať tak, ako sa patrilo, ani veriť v Boha, alebo kvôli Bohu robiť dobre, ak mu nevyšla v ústrety milosť Božieho milosrdenstva. Preto aj veríme, že spravodlivý Ábel, Noe, Abrahám, Izák, Jakub a celé množstvo dávnych svätých neprijali tú slávnu vieru, ktorú u nich chváli apoštol Pavol (Hebr 11), skrze prirodzené dobro, ktoré predtým bolo dané Adamovi, ale skrze Božiu milosť. Vieme tiež a veríme, že túto milosť aj po príchode Pánovom tí, čo túžia byť pokrstení, nedosahujú na základe úsilia slobodnej vôle, ale skrze Kristovu štedrosť podľa už častejšie uvedených slov apoštola Pavla, ktorý

ohlasuje: „Veď vy ste dostali milosť nielen v Krista veriť, ale aj trpieť pre neho“ (Flp 1,29); „Boh, ktorý začal vo vás dobré dielo, aj ho dokončí až do dňa Krista Ježiša“ (Flp 1,6); a ďalej: „Lebo spasení ste milosťou skrze vieru; a to nie je z vás, je to Boží dar“ (Ef 2,8). A o sebe samom Apoštol hovorí: Dosiahol som milosrdenstvo u Pána, „aby som bol verný“ (porov. 1 Kor 7, 25; 1 Tim 1,13); nehovorí: „lebo som bol verný“, ale „aby som bol verný“. Ďalej: „Čo máš, čo by si nebol dostal?“ (1 Kor 4,7) Ďalej: „Každý dobrý údel, každý dokonalý dar je zhora, zostupuje od Otca svetiel.“ (Jak 1,17) A aj toto: “Človek si nemôže prisvojiť nič, ak mu to nebolo dané z neba“ (Jn 3, 27). Nespočetné sú svedectvá Svätého písma, ktoré možno uviesť na dokázanie milosti; pre stručnosť boli vynechané; komu totiž nestačí, keď je ich málo, tomu ich ani veľa nebude osožiť.

Učenie Tradície o predurčení

783 Podľa katolíckej viery vyznávame aj to, že po prijatej milosti v krste
397 všetci pokrstení môžu a musia za pomoci a spolupôsobenia Krista splniť všetko, čo je potrebné na spásu duše, keď sa budú chcieť verne usilovať. Že by boli však niektorí Božou mocou predurčení na zlé, to nielenže neveríme, ale ak aj dajakí sú, čo by také zlé chceli veriť, vyslovujeme nad nimi so všetkým odporom exkomunikáciu. Aj to vyznávame a veríme na našu spásu, že v každom dobrom diele nie sme to my, čo začíname, a potom by nás malo podporovať Božie milosrdenstvo, ale on (Boh) sám nám vopred vlieva bez akejkoľvek predchádzajúcej zásluhy svoju vieru a svoju lásku, aby sme sa verne usilovali o milosť krstu a aby sme po krste s jeho pomocou spĺňali, čo sa mu páči. Preto čo najistejšie treba veriť, že obdivuhodná viera zločinca, ktorého Pán povolal do rajskej vlasti (Lk 23,43), ako aj viera stotníka Kornélia, ku ktorému bol poslaný Pánov anjel (Sk 10,3) a viera Zacheja, ktorý smel prijať samého Pána (Lk 19,6), nie je darom prirodzenosti, ale darom Božej štedrosti.

VETY MARTINA LUTHERA ODSÚDENÉ PÁPEŽOM LEVOM X. (1520)

(Pozri pozn. 790)

1. Že sviatosti Novej zmluvy sprostredkúvajú milosť ospravodlive- [784]
nia tým, ktorí nekladú nijakú prekážku, je síce rozšírené, ale faloš- 1451
né učenie.

2. Je pošliapaním Pavla a súčasne aj Krista, keď sa u dieťaťa po [785]
krste popiera ešte zostávajúci hriech. 1452

3. Práchno hriechu *(fomes peccati)* bráni duši, ktorá sa odlučuje od [786]
tela, aby vstúpila do neba, hoci tu nie je smrteľný hriech. 1453

31. Spravodlivý hreší v každom dobrom diele. [787]
1481

32. Dobré dielo, vykonané akokoľvek dobre, je všedným hrie- [788]
chom. 1482

36. Slobodná vôľa (človeka) po hriechu je vec iba čisto podľa [789]
mena, a keď robí, čo závisí od neho, vtedy hreší ťažko. 1486

TRIDENTSKÝ KONCIL, 6. ZASADNUTIE (1547)

DEKRÉT O OSPRAVODLIVENÍ

Príprava tohto významného dekrétu Tridentského koncilu trvala plných sedem mesiacov. Nešlo len o zamietnutie základného bludu Luthera, ktorý spočíva práve v jeho učení o ospravodlivení, ale aj o predloženie náčrtu celého učenia o milosti.
Lutherovo učenie sa dá stručne zhrnúť takto: V pôvodnom stave niesol človek na sebe obraz Boží. Hriech ho zničil. Dedičný hriech (pozri č. 352–358; pozn. 352) spočíva v tom, že všetko potomstvo dedí skazenú prirodzenosť, zlú žiadostivosť, ktorá robí človeka vnútorne zlým. Všetko, čo človek, ktorý je nositeľom padnutej prirodzenosti a vždy ním aj zostáva, robí, je hriech. — Na svoje ospravodlivenie nemôže veriaci človek nijako spolupôsobiť. Veriaca dôvera je jedinou cestou k nemu a súčasne je aj jeho náznakom. Toto ospravodlivenie však nespočíva vo vnútornom obnovení človeka, ale vo vyhlásení za spravodlivého, účinnosťou ktorého sa mu pripisujú Kristove zásluhy. Skutky človeka sa nemôžu stať záslužnými pre nebo, lebo ľudská prirodzenosť, prameň a

základ ľudského konania, sa nestáva vnútorne dobrou.
Toto učenie o hriechu a ospravodlivení v podstate uznávali aj ostatní reformátori. Kalvín ešte pridal učenie o bezpodmienečnom Božom predurčení nielen dobrých pre nebo, ale aj zlých pre zlé a pre peklo, nezávisle od zásluhy alebo viny človeka.
Štruktúra dekrétu: Nie je reč o ospravodlivení detí, ktoré prijímajú iba krstom, bez vlastného pričinenia milosť ospravodlivenia, ale je tu reč o ospravodlivení dospelých.
Spásny plán Boží (hl. 1–3): Neschopnosť padnutého človeka (hl. 1); vykupiteľské dielo Krista (hl. 2); udelenie milosti vykúpenia (hl. 3).
Uskutočnenie Božieho spásneho plánu: Prvé ospravodlivenie (hl. 4–9): Bohom naznačená cesta ospravodlivenia (hl. 4); pripravenosť človeka, spolupôsobenie prirodzenosti a milosti (hl. 5–6); podstata a príčiny ospravodlivenia (hl. 7); vzťah viery a ospravodlivenia predovšetkým proti protestantskému chápaniu (hl. 8–9).
Stav ospravodlivenia (hl. 10–13): Vzrast v milosti skrze dobré skutky (hl. 10); nevyhnutnosť a možnosť zachovávať prikázania (hl. 11); milosť vytrvalosti (hl. 12–13).
Druhé ospravodlivenie (hl. 15–15): sviatosť zmierenia, jej odchodnosť od prvého ospravodlivenia v krste (hl. 14); potreba tejto sviatosti, lebo každým smrteľným hriechom, nielen stratou viery, milosť zaniká (hl. 15).
Zásluhnosť dobrých skutkov (hl. 16).

Úvod

790 Pretože v súčasnej dobe sa na skazu mnohých a na veľkú
1520 škodu katolíckej jednoty rozšírilo učenie o ospravodlivení, posvätný Tridentský koncil [...] chce predložiť všetkým veriacim pravé a zdravé učenie o ospravodlivení, ktoré Ježiš Kristus, „slnko spravodlivosti“ (Mal 4,2), „pôvodca a zavŕšiteľ viery“ (Hebr 12,2), učil, ktoré apoštoli ďalej odovzdali a svätá Cirkev pod vedením Ducha Svätého stále zachovávala. Prísne zakazuje, aby sa odteraz niekto niečo iné odvážil veriť, hlásať alebo učiť, než ako sa v tomto dekréte ustanovuje a vyhlasuje.

1. hlava: Neschopnosť prirodzenosti a Zákona ospravodlivliť človeka

Svätý koncil ponajprv vyhlasuje, že na správne a jasné 791
pochopenie učenia o ospravodlivení musí každý uznať a 1521
vyznať, že v Adamovom hriechu všetci ľudia stratili svoju nevinnosť (Rim 5,12 a nasl.), stali sa nečistí a podľa slov Apoštola „od prírody deťmi hnevu“ (Ef 2,3). A ako (koncil) v dekréte o dedičnom hriechu vyhlásil, boli natoľko „otrokmi hriechu“ (Rim 6,20) a pod nadvládou diabla a smrti, že ani pohania svojimi prirodzenými silami, ale ani židia literou Zákona sa nemohli z toho oslobodiť ani pozdvihnúť. Predsa však ich slobodná vôľa vôbec nebola vyhasnutá, hoci čo do síl sa stala oslabenou a chabou.

2. hlava: Spásne tajomstvo Kristovho príchodu

A tak sa stalo, že nebeský Otec, „Otec milosrdenstva a Boh 792
všetkej útechy“ (2 Kor 1,3), keď nadišla oná plnosť času (Ef 1522
1,10), poslal ľuďom Ježiša Krista, svojho Syna, ohláseného a prisľúbeného mnohým svätým Otcom pred Zákonom a pod Zákonom, aby židov, čo žili pod Zákonom, vykúpil, a aby „pohania, ktorí sa neusilovali o spravodlivosť, dosiahli spravodlivosť“ (Rim 9,30) a aby všetci „dostali adoptívne synovstvo“ (Gal 4,5). Jeho Boh ustanovil za prostredníka zmierenia za naše hriechy skrze jeho krv prostredníctvom viery (porov. Rim 3, 25), ale „nielen za naše, ale aj za hriechy celého sveta“ (1 Jn 2, 2).

3. hlava: Kto je skrze Krista ospravodlivený

Hoci „zomrel za všetkých“ (2 Kor 5,15), predsa nie všetci 793
prijímajú dobrodenie jeho smrti, ale len tí, ktorým sa dáva 1523
účasť na zásluhe jeho utrpenia. Ľudia by sa naozaj nerodili v nespravodlivosti, keby sa nerodili ako telesné potomstvo Adama — v dôsledku tohto pôvodu totiž priťahujú na seba skrze neho v počatí svoju vlastnú nespravodlivosť — takisto

by neboli nikdy ospravodlivení, keby sa v Kristovi nanovo nezrodili. Týmto znovuzrodením sa im totiž zásluhou jeho utrpenia udeľuje milosť, ktorou sú ospravodlivení. Za toto dobrodenie majú podľa napomenutia Apoštola stále vzdávať vďaky Otcovi, ktorý nás urobil súcich mať účasť na podiele svätých vo svetle, vytrhol nás z moci tmy a preniesol do kráľovstva svojho milovaného Syna, v ktorom máme vykúpenie a odpustenie hriechov (Kol 1,12–14).

4. hlava: Predbežné opísanie ospravodlivenia hriešneho človeka a jeho udelenie v súčasnom poriadku

794 V týchto slovách je naznačené ospravodlivenie hriešneho
1524 človeka. Podľa toho je ono prevedením zo stavu, v ktorom sa človek rodí ako syn prvého Adama, do stavu milosti a „adoptívneho synovstva" (Rim 8,15) skrze druhého Adama, Ježiša Krista, nášho Pána. Toto prenesenie nie je podľa ohlasovania evanjelia možné bez kúpeľa znovuzrodenia alebo bez túžby po ňom podľa slov Písma: „Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva." (Jn 3,5)

5. hlava: Nevyhnutnosť prípravy na ospravodlivenie u dospelých a jej základ

795 Okrem toho (posvätný koncil) vyhlasuje: Začiatok ospra-
1525 vodlivenia u dospelých musí vychádzať od predchádzajúcej Božej milosti skrze Ježiša Krista, t.j. od jeho volania, ktorým sú povolaní bez akýchkoľvek vlastných existujúcich zásluh. A tak tí, čo boli hriechmi odvrátení od Boha, sa jeho podnecujúcou a pomáhajúcou milosťou stávajú pripravení, aby sa obrátili k svojmu vlastnému ospravodliveniu slobodným privolením k tejto milosti a slobodným spolupôsobením s ňou. Keď sa Boh takto dotýka srdca človeka osvietením Ducha Svätého, na jednej strane zostáva človek nie celkom nečinný, lebo prijíma toto vnuknutie, hoci by ho mohol aj

odmietnuť; na druhej strane sa zase bez Božej milosti nemôže pozdvihnúť k spravodlivosti pred Bohom slobodnou vôľou. Keď sa teda vo Svätom písme hovorí „Obráťte sa ku mne a ja sa obrátim k vám" (Zach 1,3), vtedy sa nám pripomína naša sloboda. Keď však odpovedáme „Obráť nás k sebe, Pane, a obrátime sa" (Nár 5,21), vtedy vyznávame, že Božia milosť nás predchádza.

6. hlava: Spôsob prípravy

Príprava na spravodlivosť samu prebieha však takto: podnie- 796
tení a podporení Božou milosťou prijímajú vieru v počúva- 1526
ní a slobodne sa dvíhajú k Bohu, prijímajúc s vierou za pravdivé to, čo Boh zjavil a prisľúbil, najmä to, že hriešny človek je ospravodlivený Bohom milosťou, vykúpením, ktoré je skrze Ježiša Krista (Rim 3,24); keď sú potom v poznaní svojej hriešnosti spasiteľne otrasení strachom z Božej spravodlivosti a zamýšľajú sa nad Božím milosrdenstvom, dvíhajú sa k nádeji, dúfajúc, že im Boh bude pre Krista milostivý; potom ho začínajú milovať ako prameň všetkej spravodlivosti a s akousi nenávisťou a odporom sa stavajú proti hriechom, t.j. v tom pokání, ktoré sa musí pred krstom konať; napokon si robia predsavzatie, že prijmú krst, že začnú nový život a že budú zachovávať Božie prikázania.

O tejto príprave sa vo Svätom písme hovorí: „Kto prichádza 797
k Bohu, musí veriť, že je a že odmeňuje tých, čo ho hľadajú" 1527
(Hebr 11,6) a „Dúfaj, synu, odpúšťajú sa ti hriechy" (Mt 9,2); „Bázeň Pána zaháňa strach" (Sir 1,27); „Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť v mene Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov a dostanete dar Ducha Svätého" (Sk 2,38) a „Choďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal" (Mt 28,19) a napokon: „Pripravte svoje srdcia Pánovi" (1 Kr 7,3).

7. hlava: Podstata ospravodlivenia hriešnika a jej príčiny

798 1528 Po tomto disponovaní a či príprave nasleduje ospravodlivenie samo. Ono nie je iba odpustením hriechov, ale aj posvätením a obnovením vnútorného človeka dobrovoľným prijatím milosti a darov. Tým sa z nespravodlivého človeka stáva spravodlivý, z nepriateľa priateľ, aby podľa nádeje bol dedičom večného života (Tít 3,7).

799 1529 Príčiny tohto ospravodlivenia sú: finálna príčina — sláva Boha a Krista, ako aj večný život; účinná príčina — milosrdný Boh, ktorý bez našej zásluhy obmýva a posväcuje, poznačujúc a mažúc prisľúbeným Duchom Svätým, ktorý je závdavkom nášho dedičstva (Ef 1,14); záslužná príčina je však jeho milovaný jednorodený Syn, náš Pán, Ježiš Kristus, ktorý nám, keď sme boli nepriateľmi (Rim 5,10), pre svoju nesmiernu lásku, ktorou nás miloval (Ef 2,4), svojím najsvätejším utrpením na dreve kríža zaslúžil ospravodlivenie a zadosťučinil za nás Otcovi. Inštrumentálnou príčinou je sviatosť krstu, t.j. sviatosť viery, bez ktorej nikto neprijíma ospravodlivenie.

800 1529 Napokon jedinou formálnou príčinou je spravodlivosť Boha, nie spravodlivosť, ktorou je on sám spravodlivý, ale ktorou nás robí spravodlivými, ktorou totiž ním obdarení sa obnovujeme na vnútornom duchu a sme nielen pokladaní za spravodlivých, ale spravodlivými sa naozaj nazývame a takými aj sme. Spravodlivosť totiž do seba prijímame, každý svoju vlastnú podľa miery, akou Duch Svätý každému rozdeľuje, ako chce (1 Kor 12,11) a primerane vlastnej dispozícii a spolupráci.

801 1530 A tak nikto nemôže byť spravodlivý, komu neboli komunikované zásluhy utrpenia nášho Pána Ježiša Krista. To sa však deje v tomto ospravodlivenom hriešnom človekovi práve tým, že účinnosťou zásluhy tohto najsvätejšieho utrpenia sa rozlieva láska Božia skrze Ducha Svätého v srdciach tých, čo

sú ospravodlivení (Rim 5,5), a v nich ostáva. Preto sa aj v ospravodlivení spolu s odpustením hriechov vlieva človekovi skrze Ježiša Krista, do ktorého sa zaštepuje, všetko toto: viera, nádej a láska.

Viera dokonale s Kristom nespája a z človeka neutvára živý úd jeho tela, ak k nej nepristupujú nádej a láska. Preto sa plným právom hovorí, že „viera bez skutkov je mŕtva" (Jak 2,17) a malátna; „V Kristovi Ježišovi ani obriezka nič neznamená, ani neobriezka, ale viera činná skrze lásku" (Gal 5,6). Túto vieru si krstenci podľa apoštolskej tradície od Cirkvi prosia pred krstom, keď si prosia tú vieru, ktorá dáva večný život, ktorý bez nádeje a lásky viera dať nemôže. A preto hneď aj počúvajú Kristovo slovo: „Ak chceš vojsť do života, zachovávaj prikázania!" (Mt 19,17) Keď teda novopokrstení prijímajú pravú a kresťanskú spravodlivosť, žiada sa od nich, aby si ju ako najlepšie sviatočné rúcho (Lk 15, 22), darované im skrze Ježiša Krista miesto toho, ktoré Adam svojou neposlušnosťou pre seba a pre nás stratil, uchovávali čisté a nepoškvrnené, aby ho priniesli pred súdnu stolicu Ježiša Krista, nášho Pána, a dosiahli večný život. 802 1531

8. hlava: Čo to znamená, že hriešny človek sa ospravodlivuje vierou bez vlastnej zásluhy

Apoštol hovorí, že človek sa ospravodlivuje „vierou" a „zadarmo" (Rim 3,22.24); tieto slová treba rozumieť tak, ako sa ich katolícka Cirkev stále jednomyseľne pridržiavala a ako ich vykladala. „Sme ospravodlivení vierou": tak sa hovorí preto, lebo viera je pre človeka začiatkom spásy, základom a koreňom ospravodlivenia; bez nej sa nikto nemôže páčiť Bohu (Hebr 11,6) a nemôže dosiahnuť spoločenstvo jeho synov. Hovorí sa, že sme „ospravodlivení zadarmo", lebo ničím z toho, čo ospravodlivenie predchádza, ani vierou, ani skutkami sa nezasluhuje milosť ospravodlivenia, lebo ak je ono z milosti, už nie je zo skutkov, inak by milosť nebola milosťou (Rim 11,6). 803 1532

9. hlava: Proti márnej dôvere heretikov

804 Hoci je nevyhnutné veriť, že hriechy sa nikdy neodpúšťajú a
1533 nikdy sa neodpustili, ak to len nie je zadarmo pre Krista z
1534 Božieho milosrdenstva, predsa treba povedať, že nikomu sa neodpúšťajú a neboli odpustené, kto sa vystatuje dôverou a istotou ohľadom odpustenia svojich hriechov a iba tým sa uspokojuje. Aj u heretikov a schizmatikov sa môže vyskytovať, ba v našich časoch existuje a v tvrdom boji proti Cirkvi sa ohlasuje táto prázdna a od nábožnosti vzdialená dôvera. A nemožno ani tvrdiť, že skutočne ospravodlivení bez akéhokoľvek pochybovania musia byť pevne presvedčení o svojom ospravodlivení a že nikto nie je od svojich hriechov rozhrešený a ospravodlivený, ak len pevne neverí, že je rozhrešený a ospravodlivený a že iba skrze túto vieru sa dostáva rozhrešenie a ospravodlivenie, ako keby ten, čo to neverí, pochyboval o Božích prisľúbeniach a účinnosti smrti a vzkriesenia Krista. Ani jeden kresťan nesmie pochybovať o Božom milosrdenstve a o Kristovej zásluhe, o sile a účinnosti sviatostí, predsa sa však vzhľadom na seba, na svoju slabosť a nedostatočnú disponovanosť môže obávať o svoje omilostenie; nikto predsa s istotou viery, do ktorej sa nemôže vkĺznuť omyl, nemôže vedieť, že dosiahol Božie milosrdenstvo.

10. hlava: Vzrast prijatého ospravodlivenia

805 A tak ospravodlivení ako „priatelia" a „Božia rodina" (Jn
1535 15,15; Ef 2,19) kráčajú od cnosti k cnosti (Ž 83,8), zo dňa na deň sa obnovujú, ako hovorí Apoštol (2 Kor 4,16), keď totiž umŕtvujú pozemské údy (Kol 3,5) a používajú ich ako nástroje spravodlivosti (Rim 6,13.19) pre posvätenie zachovávaním Božích a cirkevných prikázaní. V tejto spravodlivosti, ktorú dostali skrze Kristovu milosť, rastú za spolupôsobenia viery v dobrých skutkoch (Jak 2,22) a vzrastajú vo svojom ospravodlivení podľa Písma: „Spravodlivý nech ďalej koná spravodlivo" (Zjv 22,11), a opäť: „Neustaň až do smrti sa usilovať o spravodlivosť" (Sir 18,22); a ďalej: „Vidíte, že

človek je ospravodlivený zo skutkov, a nie iba z viery" (Jak 2,24). O tento vzrast spravodlivosti prosí svätá Cirkev, keď sa modlí: "Bože, rozmnož v nás vieru, nádej a lásku" (teraz 30. nedeľa cez rok, modlitba dňa).

11. hlava: Zachovávanie prikázaní, jeho nevyhnutnosť a možnosť

Avšak nikto, nech by bol akokoľvek ospravodlivený, sa 806
nesmie považovať za oslobodeného od zachovávania priká- 1536
zaní. Nikto nesmie používať slová, ktoré Otcovia zakázali 1537
pod trestom exkomunikácie, že totiž spĺňanie Božích prikázaní je pre ospravodliveného nemožné. Boh totiž nerozkazuje nič nemožné, ale keď rozkazuje, napomína, aby si robil, čo môžeš, a aby si žiadal, čo nemôžeš, a pomáha, aby si mohol. Jeho prikázania nie sú ťažké (1 Jn 5,3); jeho jarmo je príjemné a jeho bremeno ľahké (Mt 11,30), lebo tí, čo sú Božími synmi, Krista milujú, a tí, čo ho milujú, zachovávajú (ako on sám svedčí) jeho slová (Jn 14,23) a s Božou pomocou to môžu určite vykonať. — Hoci aj v tomto smrteľnom tele, čo by boli akokoľvek svätí a spravodliví, občas upadajú prinajmenej do ľahkých, každodenných, takzvaných všedných hriechov, predsa neprestávajú byť spravodliví. Volanie spravodlivých „Odpusť nám naše viny" (Mt 6,12) je i pokorné i pravdivé. A tak sa stáva, že práve spravodliví sa cítia tým viac zaviazaní kráčať po ceste spravodlivosti, že už oslobodení od hriechu a stanúc sa Božími služobníkmi (Rim 6,22), žijúc triezvo, spravodlivo a nábožne (Tit 2,12), môžu robiť pokroky skrze Ježiša Krista, skrze ktorého majú prístup k tej milosti (Rim 5,2). Boh neopúšťa svojou milosťou už ospravodlivených, ak ho len oni prv neopustia.

Preto nech si nikto nelichotí tým, že má iba samu vieru, a 807
nech sa nedomnieva, že iba samou vierou je ustanovený za 1538
dediča a že dosiahne dedičstvo, aj keby s Kristom netrpel, aby bol s ním oslávený (Rim 8,17). Aj sám Kristus, ako hovorí Apoštol, hoci bol Synom, z toho, čo vytrpel, sa naučil poslušnosti; a keď dosiahol dokonalosť, stal sa pôvodcom

večnej spásy pre všetkých, ktorí ho poslúchajú (Hebr 5,8). Preto sám Apoštol napomína ospravodlivených slovami: „Neviete, že tí, čo bežia na štadióne, bežia síce všetci, ale iba jeden dosiahne víťaznú cenu? Bežte tak, aby ste ju vy dostali. Ja teda tak bežím, nie ako na neisto, tak bojujem, nie akoby som bil do vetra. Ale krotím svoje telo a podrobujem si ho, aby som azda, kým iným kážem, sám nebol zavrhnutý." (1 Kor 9, 24.26.27) A takisto prvý spomedzi apoštolov Peter: „Usilujte sa upevňovať svoje povolanie a vyvolenie. Veď ak to budete robiť, nikdy nepadnete." (2 Pt 1,10)

808 1539 A tak je isté, že pravovernému učeniu protirečia tí, čo hovoria, že spravodlivý v každom dobrom skutku pácha aspoň všedný hriech, alebo — čo je ešte neznesiteľnejšie —, že si zasluhuje večné tresty; a takisto tí, čo tvrdia, že spravodliví hrešia vo všetkých skutkoch, keď pritom na vyburcovanie zo svojej lenivosti a na povzbudenie v behu na štadióne pozerajú nielen na hlavný cieľ, aby bol oslávený Boh, ale aj na večnú odmenu, keďže je napísané: „Náklonné je moje srdce, aby vyplnilo tvoje ustanovenie pre odplatu" (Ž 118,112); a o Mojžišovi hovorí Apoštol, že „hľadel totiž na odmenu" (Hebr 11,26).

12. hlava: Treba sa chrániť opovážlivého predpokladu, že je niekto predurčený

809 1540 Nikto nesmie, pokiaľ žije v tomto smrteľnom tele, chcieť tak preniknúť do skrytého tajomstva Božieho predurčenia *(na spásu)*, že by mohol s istotou tvrdiť, že je v počte predurčených, ako keby to bola pravda, že ospravodlivený už viac zhrešiť nemôže, alebo keby aj zhrešil, s istotou si môže sľúbiť opätovné obrátenie. Bez celkom osobitného Božieho zjavenia nemôžeme vedieť, koho si Boh vyvolil.

13. hlava: Dar vytrvalosti

Takisto si nikto nesmie sľubovať s úplnou istotou niečo určité ohľadom milosti vytrvalosti, o ktorej je napísané: „Kto vytrvá do konca, bude spasený." (Mt 10,22) Možno ju dostať iba od toho, kto má moc podržať toho, kto stojí (Rim 14,4), takže stojí vytrvalo, a toho, kto padol, opäť pozdvihnúť. Predsa však všetci majú zložiť svoju pevnú nádej naskrze v Božiu pomoc. Keď oni sami jeho milosť nezanedbajú, vtedy Boh, ako začal dobré dielo, aj ho dokončí (porov. Flp 1,6), lebo on pôsobí nielen chcenie, ale aj dokončenie (Flp 2,13). 810 1541

Avšak tí, čo si myslia, že stoja, nech si dávajú pozor, aby nepadli (1 Kor 10,12), a s bázňou a chvením nech pracujú na svojej spáse (Flp 2,12), v námahách, v bdení a v pôstoch, almužnách, modlitbách, obetách, v pôstoch a v čistote (porov. 2 Kor 6, 3 a nasl.). A keďže vedia, že sú preporodení pre nádej na slávu, nie však pre slávu samu, musia sa s obavou pozerať na boj, ktorý musia ešte vybojovať s telom, so svetom a s diablom, a v ktorom sa nemôžu stať víťazmi, ak len s milosťou Božou neposlúchajú Apoštola hovoriaceho: „Sme dlžníkmi, ale nie telu, aby sme museli žiť podľa tela. Lebo ak budete žiť podľa tela, zomriete. Ale ak Duchom umŕtvujete skutky tela, budete žiť." (Rim 8,12–13) 811 1541

14. hlava: Tí, čo upadli do hriechu, a ich obnovenie

Tí však, čo hriechom vypadli z prijatej milosti ospravodlivenia, môžu byť opätovne ospravodlivení, keď na Boží podnet prejavia starosť, aby sviatosťou pokánia na základe Kristovej zásluhy opäť získali stratenú milosť. Tento spôsob ospravodlivenia je obnovenie padnutého, ktoré svätí Otcovia výstižne nazvali druhou záchrannou doskou po stroskotaní stratenej milosti. Pre tých totiž, čo po krste upadajú do hriechov, ustanovil Ježiš Kristus sviatosť pokánia slovami: „Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, 812 1542

budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané." (Jn 20, 22.23)

813 1543 Preto treba učiť, že pokánie kresťana po páde je celkom iné ako pri krste a je v ňom zahrnuté nielen ustúpenie od hriechov a odpor voči nim či „srdce skrúšené a ponížené" (Ž 50,19), ale aj ich sviatostné vyznanie alebo aspoň predsavzatie vykonať ho pri danej príležitosti, ako aj kňazské rozhrešenie, a takisto zadosťučinenie pôstom, almužnou, modlitbou a inými nábožnými skutkami duchovného života, nie síce namiesto večného trestu, ktorý sa prijatím sviatosti alebo zámerom prijať ju odpúšťa súčasne s vinou, ale namiesto časného trestu, ktorý sa podľa učenia svätých Písem nie vždy celkom, ako sa to deje pri krste, odpúšťa tým, ktorí nevďačnosťou voči Božej milosti, ktorú prijali, zarmútili Ducha Svätého (Ef 4,30) a poškvrnili chrám Boží (1 Kor 3,17). O tomto pokání je napísané: „Spomeň si, odkiaľ si padol, rob pokánie a konaj ako prv" (Zjv 2,5); a opäť: „Zármutok podľa Božej vôle spôsobuje pokánie na trvalú spásu" (2 Kor 7, 10); a ďalej: „Prinášajte ovocie hodné pokánia" (Mt 3,8).

15. hlava: Každým smrteľným hriechom sa stráca milosť, nie však viera

814 1544 Aj proti chytráckym nápadom niektorých ľudí, ktorí „sladkými rečami a poklonami zvádzajú srdcia nevinných" (Rim 16,18), treba tvrdiť, že raz prijatá milosť ospravodlivenia sa stráca nielen nevierou, ktorou sa stráca aj sama viera, ale aj každým iným smrteľným hriechom, i keď sa viera sama nestráca. Tým sa chráni učenie Božieho zákona, ktoré z Božieho kráľovstva vylučuje nielen neveriacich, ale aj tých spomedzi veriacich, čo sú „cudzoložníci, chlipníci, súložníci mužov, zlodeji, chamtivci, opilci, utŕhači, lupiči" (1 Kor 6,9.10), a všetkých ostatných, čo páchajú smrteľné hriechy, od ktorých sa s pomocou Božej milosti môžu chrániť a v dôsledku ktorých sa odlučujú od Kristovej milosti.

16. hlava: Ovocie ospravodlivenia: zásluha dobrých skutkov; podstata zásluhy

Z tohto dôvodu ospravodliveným ľuďom, či si už prijatú milosť stále zachovali alebo stratenú opäť získali, musí byť hlásané Apoštolovo slovo: oplývajte každým dobrým dielom, „veď viete, že vaša námaha nie je daromná v Pánovi" (1 Kor 15,58), „veď Boh nie je nespravodlivý, že by zabudol na vaše skutky a na lásku, ktorú ste prejavili jeho menu" (Hebr 6,10); a „netraťte dôveru, lebo ju čaká veľká odmena" (Hebr 10,35). A preto tým, čo až do konca verne konajú (Mt 10,22) a skladajú dôveru v Boha, treba klásť pred oči večný život i ako milosť, ktorá bola milosrdne prisľúbená Božím synom skrze Ježiša Krista, i ako odmenu, ktorá sa im má verne odovzdať podľa Božieho prisľúbenia za ich dobré skutky a zásluhy. To je ten veniec spravodlivosti, o ktorom Apoštol národov hovorí, že mu je po jeho boji a behu pripravený a odovzdá mu ho jeho spravodlivý sudca: nie však iba jemu, ale aj všetkým, čo milujú jeho príchod (2 Tim 4, 7.8). 815 1545

Sám Ježiš Kristus neprestajne vlieva do ospravodlivených svoju silu ako hlava do údov (Ef 4,15) a ako vinič do ratolestí (Jn 15,5). Táto sila ich diela vždy predchádza, sprevádza a nasleduje, a bez nej by sa vôbec nemohli Bohu páčiť a byť záslužné. Preto treba veriť, že ospravodliveným už nič nechýba, aby skutkami, ktoré sú vykonané v Bohu, naplno zadosťučinili Božiemu zákonu, ako to zodpovedá stavu tohto života, takže si skutočne zasluhujú, aby vo svojom čase aj dosiahli večný život, len keď vytrvajú v milosti. Kristus, náš Spasiteľ, totiž hovorí: Kto sa napije z vody, ktorú mu ja dám, nebude smädný naveky, ale stane sa v ňom prameňom vody prúdiacej do večného života (Jn 4,14). A tak teda naša vlastná spravodlivosť nebude označovaná ako naša vlastná, ktorá by pochádzala z nás, a ani Božia spravodlivosť nebude zneuznávaná alebo odmietaná. Táto spravodlivosť sa nazýva našou, lebo sa skrze ňu, keďže sa nachádza v nás, stávame ospravodlivenými. Ona je však aj Božou spravodlivosťou, lebo nám ju vlieva Boh pre Kristovu zásluhu. 816 1546 1547

817 1548 1549 Netreba však strácať so zreteľa ani toto: Hoci sa vo Svätom písme dobrým skutkom pripisuje taká vysoká hodnota, že Kristus prisľubuje, že ten, čo podá niektorému z jeho maličkých čo i len pohár studenej vody, nepríde o svoju odmenu (Mt 10,42), a že Apoštol dosvedčuje, že terajšie ľahké súženie nám prinesie nesmierne veľkú váhu večnej slávy (2 Kor 4,17), predsa kresťanovi musí byť vzdialené, aby buď skladal dôveru v seba, alebo aby vyhľadával chválu v sebe, a nie v Pánovi (porov. 1 Kor 1,31; 2 Kor 10,17), ktorého dobrota voči všetkým ľuďom je taká veľká, že chce, aby sa jeho vlastné dary ľuďom stali ich zásluhami. A pretože sa všetci prehrešujeme v mnohom (Jak 3,2), každý musí mať pred očami tak jeho milosrdenstvo a dobrotu, ako aj jeho prísnosť a súd, a nikto nemôže seba samého súdiť, aj keď si nie je vedomý nijakej viny. Nijaký ľudský život totiž nebude skúšaný a súdený ľudským súdom, ale súdom Božím, ktorý „osvetlí, čo je skryté vo tme, a vyjaví úmysly sŕdc; vtedy každý dostane pochvalu od Boha“ (1 Kor 4,5), ktorý, ako je napísané, odplatí každému podľa jeho skutkov (Rim 2,6).

818 1550 Podľa tohto katolíckeho učenia o ospravodlivení, ktoré musí každý verne a pevne prijať, ak chce byť ospravodlivený, páčilo sa posvätnému koncilu pripojiť nasledujúce kánony, aby všetci vedeli, nielen čoho sa majú pridŕžať a čo nasledovať, ale aj čomu sa vyhýbať a od čoho utekať.

Kánony o ospravodlivení

819 1551 1. Kto hovorí, že človek sa môže pred Bohom ospravodlivit svojimi skutkami, ktoré sa konajú silami ľudskej prirodzenosti alebo podľa učenia Zákona bez Božej milosti, ktorá je daná skrze Ježiša Krista, nech je exkomunikovaný.

820 1552 2. Kto hovorí, že Božia milosť bola skrze Ježiša Krista daná iba na to, aby človek mohol ľahšie žiť spravodlivo a zaslúžiť si večný život, ako keby obidvoje mohol slobodnou vôľou bez milosti, iba že namáhavejšie a ťažšie, nech je exkomunikovaný.

3. Kto hovorí, že človek môže bez predchádzajúceho vnuknutia a pomoci Ducha Svätého veriť, dúfať, milovať alebo sa kajať tak, ako je to potrebné, aby mu bola udelená milosť ospravodlivenia, nech je exkomunikovaný. **821** 1553

4. Kto hovorí, že slobodná vôľa človeka nespolupôsobí, keď ju Boh pohýna a volá, aby sa disponovala a pripravila prijať milosť ospravodlivenia prejavením súhlasu s Bohom, ktorý pohýna a volá, a že ani nemôže, aj keby chcela, protirečiť, ale že ako nejaká neživá vec vôbec nič nekoná a správa sa celkom pasívne, nech je exkomunikovaný. **822** 1554

5. Kto hovorí, že slobodná vôľa človeka sa po Adamovom hriechu stratila a vyhasla, alebo že ide iba o slovo, ba o meno bez obsahu, napokon o výplod, ktorý satan vniesol do Cirkvi, nech je exkomunikovaný. **823** 1555

6. Kto hovorí, že nie je v moci človeka, aby svoje cesty urobil zlými, ale že tak zlé, ako aj dobré skutky spôsobuje Boh, a to nielen tým, že ich dopúšťa, ale že ich spôsobuje v plnom a vlastnom zmysle, takže Judášova zrada nie je menej jeho vlastným dielom, ako aj povolanie Pavlovo, nech je exkomunikovaný. **824** 1556

7. Kto hovorí, že všetky skutky, ktoré boli vykonané pred ospravodlivením, sú v skutočnosti hriechmi, alebo že si zasluhujú Božiu nenávisť, aj keby boli vykonané s akýmkoľvek zámerom, alebo že človek hreší tým ťažšie, čím viac sa namáha pripraviť sa na milosť, nech je exkomunikovaný. **825** 1557

8. Kto hovorí, že strach pred peklom, ktorým sa v bôli nad hriechmi utiekame k Božiemu milosrdenstvu, alebo sa zdržiavame hrešenia, je hriechom alebo že robí hriešnika ešte horším, nech je exkomunikovaný. **826** 1558

9. Kto hovorí, že hriešny človek sa jedine vierou ospravodlivuje, a tým rozumie to, že sa nevyžaduje nič iné, čím by spolupôsobil na dosiahnutie milosti ospravodlivenia, a že vôbec nie je potrebné pripraviť sa alebo disponovať vlastnou činnosťou vôle, nech je exkomunikovaný. **827** 1559

828 10. Kto hovorí, že ľudia sú ospravodlivení bez Kristovej spra-
1560 vodlivosti, ktorou získal pre nás zásluhy, alebo že práve ona
tvorí podstatu ich spravodlivosti, nech je exkomunikovaný.

829 11. Kto hovorí, že ľudia sú ospravodlivovaní samým pripísa-
1561 ním Kristovej spravodlivosti alebo samým odpustením hrie-
chov pri vylúčení milosti a lásky, ktorá sa rozlieva v ich srd-
ciach skrze Ducha Svätého a v nich spočíva, alebo že milosť,
ktorou sa stávame ospravodlivení, je iba priazňou Božou,
nech je exkomunikovaný.

830 12. Kto hovorí, že ospravodlivujúca viera nie je nič iné ako
1562 dôvera v Božie milosrdenstvo, ktoré kvôli Kristovi odpúšťa
hriechy, alebo že je to táto dôvera sama, ktorou sa stávame
ospravodlivení, nech je exkomunikovaný.

831 13. Kto hovorí, že na dosiahnutie odpustenia hriechov je
1563 pre každého človeka potrebné, aby isto a bez akéhokoľvek
váhania vzhľadom na svoju slabosť a chýbajúcu disponova-
nosť veril, že sú mu hriechy odpustené, nech je exkomuni-
kovaný.

832 14. Kto hovorí, že človek sa od svojich hriechov oslobodzu-
1564 je a ospravodlivuje tak, že isto verí vo svoje oslobodenie a
ospravodlivenie; alebo že nikto nie je skutočne ospravodli-
vený, ak neverí, že je ospravodlivený; a že iba touto vierou
sa uskutočňuje oslobodenie a ospravodlivenie, nech je
exkomunikovaný.

833 15. Kto hovorí, že znovuzrodený a ospravodlivený človek je
1565 na základe viery viazaný veriť, že je isto v počte predurče-
ných, nech je exkomunikovaný.

834 16. Kto s úplnou a neomylnou istotou hovorí, že isto bude
1566 vlastniť veľký dar vytrvalosti až do konca, bez toho, aby to
vedel z osobitného zjavenia, nech je exkomunikovaný.

835 17. Kto hovorí, že milosť ospravodlivenia patrí tým, čo sú
1567 predurčení na život, všetci ostatní povolaní sú síce povolaní,

ale milosť nedostávajú, lebo sú Božou mocou predurčení na
zlé, nech je exkomunikovaný.

18. Kto hovorí, že Božie prikázania sú aj pre človeka ospra- **836**
vodliveného a postaveného pod milosťou nesplniteľné, 1568
nech je exkomunikovaný.

19. Kto hovorí, že v evanjeliu nie je okrem viery nič priká- **837**
zané, ostatné je indiferentné, nie je ani predpísané, ani 1569
zakázané, ale slobodné, alebo že Desatoro sa netýka kresťa-
nov, nech je exkomunikovaný.

20. Kto hovorí, že ospravodlivený a akokoľvek dokonalý člo- **838**
vek nie je viazaný zachovávať Božie a cirkevné prikázania, 1570
ale len veriť, ako keby evanjelium bolo holým a bezpodmie-
nečným prisľúbením večného života bez podmienky zacho-
vávať prikázania, nech je exkomunikovaný.

21. Kto hovorí, že Boh dal ľuďom Ježiša Krista ako **839**
Vykupiteľa, aby mu dôverovali, nie však ako zákonodarcu, 1571
aby ho poslúchali, nech je exkomunikovaný.

22. Kto hovorí, že ospravodlivený môže bez osobitnej Božej **840**
pomoci vytrvať v prijatej spravodlivosti, alebo že s touto 1572
pomocou nemôže vytrvať, nech je exkomunikovaný.

23. Kto hovorí, že raz ospravodlivený človek nemôže viac **841**
zhrešiť a nemôže viac stratiť milosť, a preto ten, čo upadá a 1573
hreší, nebol nikdy skutočne ospravodlivený; alebo naopak,
že sa počas celého života môže chrániť všetkých, aj všedných
hriechov bez osobitného privilégia udeleného Bohom, ako
to učí Cirkev o preblahoslavenej Panne, nech je exkomuni-
kovaný.

24. Kto hovorí, že prijatá spravodlivosť sa neuchováva a ani **842**
pred Bohom nevzrastá dobrými skutkami, ale že skutky 1574
samy sú iba ovocím a znamením prijatého ospravodlivenia,
nie však aj príčinou jeho vzrastu, nech je exkomunikovaný.

843 25. Kto hovorí, že spravodlivý v každom dobrom skutku
1575 pácha aspoň všedný hriech, alebo — čo je ešte neznesiteľnejšie — že pácha ťažký hriech, a preto si zasluhuje večný trest, a že iba preto nie je odsúdený, lebo mu Boh tieto skutky nepripočítava na zatratenie, nech je exkomunikovaný.

844 26. Kto hovorí, že spravodliví nemajú očakávať a dúfať od
1576 Boha za dobré skutky, ktoré boli vykonané v Bohu, večnú odmenu skrze jeho milosrdenstvo a zásluhy Ježiša Krista, keď dobre činiac a zachovávajúc Božie zákony, vytrvajú až do konca, nech je exkomunikovaný.

845 27. Kto hovorí, že okrem neviery niet iného ťažkého hrie-
1577 chu a okrem neviery nijakým iným hriechom, aj keby bol akokoľvek ťažký a veľký, sa nestráca raz prijatá milosť, nech je exkomunikovaný.

846 28. Kto hovorí, že stratou milosti skrze hriech sa stráca aj
1578 viera, alebo že viera, ktorá ostáva, nie je pravou vierou, aj keď už nie je živá; alebo že ten, čo má vieru bez lásky, nie je kresťanom, nech je exkomunikovaný.

847 29. Kto hovorí, že ten, čo po krste upadol, sa už nemôže
1579 Božou milosťou pozdvihnúť, alebo že sa síce môže, pozdvihnúť a stratenú spravodlivosť môže opäť získať, ale len samou vierou bez sviatosti pokánia, ako to svätá rímska a všeobecná Cirkev Kristom Pánom a jeho apoštolmi poučená, až doteraz vyznávala, zachovávala a učila, nech je exkomunikovaný.

848 30. Kto hovorí, že po prijatí ospravodlivenia sa ktorémukoľ-
1580 vek kajúcnemu hriešnikovi vina tak odpúšťa a postihnuteľnosť večným trestom sa tak odstraňuje, že nezostáva nijaká postihnuteľnosť časným trestom, ktorý bolo treba odpykať v tomto živote alebo v budúcom v očistci skôr, ako sa otvorí prístup k nebeskému kráľovstvu, nech je exkomunikovaný.

849 31. Kto hovorí, že ospravodlivený pácha hriech, keď koná dobre
1581 so zreteľom na večnú odmenu, nech je exkomunikovaný.

32. Kto hovorí, že dobré skutky ospravodliveného človeka 850
sú takým spôsobom Božími darmi, že nie sú ani dobrými 1582
zásluhami samého ospravodliveného, alebo že si ospravodlivený dobrými skutkami, ktoré vykonáva skrze Božiu milosť a zásluhu Ježiša Krista (ktorého je živým údom), vlastne nezasluhuje rozmnoženie milosti, večný život, a keď v milosti umrie, dosiahnutie večného života a ani zväčšenie jeho slávy, nech je exkomunikovaný.

33. Kto hovorí, že učenie o ospravodlivení, ktoré bolo 851
vyjadrené posvätným koncilom v tomto dekréte, nejakým 1583
spôsobom umenšuje Božiu slávu alebo zásluhy Ježiša Krista, nášho Pána, a nie že skôr objasňuje pravdu pravej viery, a napokon Božiu slávu a Ježiša Krsta, nech je exkomunikovaný.

OMYLY MICHALA DE BAYA ZAVRHNUTÉ PÁPEŽOM PIOM V. (1567)

Vzťah medzi prirodzenosťou a milosťou aj po reformácii zostal hlavnou záležitosťou cirkevného učenia o milosti. V roku 1567 muselo byť odsúdených 79 viet leuvenského profesora Michala de Baya (Bajus), ktoré boli silne ovplyvnené protestantskými učeniami. Boli prevzaté z rozličných diel a uvedené bez nejakého systematického poriadku. Kvôli prehľadnosti sú tu tie najvýznamnejšie, usporiadané podľa hlavných myšlienok jeho systému. Najlepšie členenie sa ponúka podľa trojnásobného stavu ľudskej prirodzenosti: prapôvodný stav, pád do hriechu, ospravodlivenie.

Učenie Michala de Baya o prapôvodnom stave hovorí: milosť, nesmrteľnosť a sloboda od zlej žiadostivosti patrili človekovi povinne a boli mu udelené už stvorením. Neboli pridané k prirodzenosti ako slobodné Božie dary. Tomuto stavu zodpovedala bez ďalšieho možnosť zaslúžiť si životom podľa Božích prikázaní večný cieľ, a to bez milosti, z čírej zásluhy. A z toho vyplýva aj jeho učenie o zásluhe pre ospravodliveného človeka.

O páde do hriechu de Bay učil: Od čias Adamovho hriechu sa človek skazil príslušným zlým postojom vôle. V ňom spočíva dedičný hriech. Z toho vyplýva po prvé: Zlá žiadostivosť ako zvrátený postoj vôle spočíva v trvalom prestupovaní zákona Nepožiadaš. Vykúpenému človekovi sa tento hriech iba nepripočítava. Po druhé: S tým úzko súvisí pojem slobody. Sloboda, ktorá sa vyžaduje k hriechu, nespočíva

v slobode zvoliť si medzi dobrom a zlom, ale iba v tom, že človek je slobodný od vonkajšieho nátlaku. Slobodné je teda všetko, čoho sa ľudská prirodzenosť dotýka ako aktívny princíp. Keďže však prirodzenosť je svojím trvalým postojom vôle skazená, každý čin človeka, ktorý z vôle vychádza, je „slobodný" a je hriechom.
De Bayovo učenie o vykúpení: Za nový stav spravodlivosti vďačí človek Kristovi. On je milosť. (Čo však Kristus v človekovi pôsobí, je výlučne vlastnou zásluhou človeka.) Milosť spočíva v schopnosti môcť spĺňať Božie prikázania. Milosť je nezávislá od každej sviatosti, je čírym dielom Božím. Sviatosť pokánia, zadosťučinenie, trest majú iba ten zmysel, že odstraňujú zostávajúci trest za previnenie. Ospravodlivenie je sprevádzané čistou láskou, ktorá je protikladná zlej žiadostivosti a iba ona môže byť princípom mravného konania.

Prapôvodný stav človeka

[852] 21. Povznesenie a povýšenie ľudskej prirodzenosti k účasti na
1921 Božej prirodzenosti povinne patrilo k integrite prapôvodného stavu, a preto sa musí volať prirodzeným, a nie nadprirodzeným.

[853] 55. Boh nemohol od začiatku stvoriť človeka takého, aký je teraz.
1955

[854] 78. Nesmrteľnosť prvého človeka nebola darom milosti, ale jeho
1978 prirodzeným stavom.

Zásluha

[855] 13. Dobré skutky vykonané adoptívnymi synmi sa nestávajú zásluž-
1913 nými preto, že sú vykonané v duchu adoptívnosti, prebývajúceho v srdciach Božích detí, ale len preto, že zodpovedajú Zákonu a že sa nimi preukazuje poslušnosť Zákonu.

Hriech

[856] 20. Niet nijakého hriechu, ktorý by čo do svojej prirodzenosti bol
1920 všedný — každý hriech si zasluhuje večný trest.

[857] 50. Zlé žiadosti, ku ktorým rozum nedáva súhlas a ktoré človek trpí
1950 proti svojej vôli, sú zakázané prikázaním Nepožiadaš (Ex 20,17).

54. Veta, že Boh človekovi nerozkazuje nič nemožné, sa nesprávne [858]
pripisuje Augustínovi, pretože patrí Pelagiovi. 1954

67. Človek pácha hriech, a to aj ťažký, v tom, čo koná nevyhnutne. [859]
1967

68. Čisto negatívna neviera *(t.j. neviera, ktorá pochádza bez osobnej* [860]
viny z neznalosti Zjavenia) je u tých, ktorým Kristus nebol hlásaný, 1968
hriechom.

74. Žiadostivosť, ako aj iné zlé návyky sú u znovuzrodených, ktorí [861]
opäť upadli do smrteľného hriechu a ktorých teraz ovládajú, hrie- 1974
chom.

Neschopnosť padnutej prirodzenosti a slobodná vôľa

25. Všetky skutky neveriacich sú hriechom a cnosti filozofa sú [862]
neresťami. 1925

27. Bez pomoci Božej milosti je slobodná vôľa schopná iba na [863]
hriech. 1927

28. Je to pelagiovský omyl, keď sa hovorí, že slobodná vôľa má silu [864]
vyhnúť sa akémukoľvek hriechu. 1928

Pojem slobody

(Bližšie opísanie pojmu sloboda ako sebaurčenia človeka bez vnútorného a vonkajšieho prinútenia bude stále podstatným východiskom pri určovaní vzťahu medzi milosťou a slobodou.)

39. Čo sa deje z vôle, deje sa slobodne, hoci sa to deje nevyhnut- [865]
ne. 1939

41. V Písme sa pod pojmom sloboda nachádza nie ten druh slo- [866]
body, ktorá znamená, že človek je slobodný od prinútenia, ale len 1941
pojem slobody od hriechu.

66. Len vonkajšie násilie protirečí prirodzenej slobode človeka. [867]
1966

Láska a splnenie zákona

[868] 1916 16. Poslušnosť voči Zákonu, ktorá sa vykonáva bez lásky, nie je pravá.

[869] 1934 34. Rozlišovanie medzi dvojakou láskou, totiž jednou prirodzenou, ktorou je Boh milovaný ako pôvodca prírody, a druhou gratuitnou, ktorou je Boh milovaný ako oblažovateľ, je plané, klamné a vymyslené na výsmech svätých Písem a mnohých svedectiev minulosti.

[870] 1938 38. Každá láska rozumového stvorenia je buď hriešna žiadostivosť, ktorou človek miluje svet a ktorú Ján zakazuje, alebo je to tá chvályhodná dobročinná láska, ktorá je skrze Ducha Svätého rozliata v srdciach (Rim 5,5) a ktorou je Boh milovaný.

OMYLY PASCHÁZA QUESNELA ODSÚDENÉ PÁPEŽOM KLEMENTOM XI. (1713)

Osobitný význam malo odsúdenie piatich viet K. Jansena (1585–1638) Inocentom X. Obsahovali podstatné omyly jansenizmu. Ide o tieto body: možnosť zachovávať Božie prikázania (1); možnosť odporovať milosti (2 a 4); pojem slobody (3); predurčenie (5).

[871] 2001 1. Niektoré Božie prikázania sú pre spravodlivých ľudí, aj keď chcú a namáhajú sa, silami, ktoré majú v súčasnom stave, nesplniteľné a nemajú ani milosť, pomocou ktorej by ich mohli spĺňať.

[872] 2002 2. Vnútornej milosti sa v stave padnutej prirodzenosti nikdy nekladie odpor.

[873] 2003 3. V stave padnutej prirodzenosti sa na získanie zásluhy *(ad merendum)* alebo nezásluhy (ad demerendum) nevyžaduje sloboda človeka od vnútornej nevyhnutnosti, ale stačí sloboda od vonkajšieho nútenia.

[874] 2004 4. Semipelagiovci pripúšťali nevyhnutnosť predchádzajúcej vnútornej milosti pre jednotlivé činy, a to aj pre začiatok

viery. Heretikmi boli v tom, že o tejto milosti tvrdili, že ľudská vôľa jej môže odporovať, alebo ju poslúchať.

5. Je to semipelagiovské tvrdenie, že Kristus podstúpil smrť alebo vylial krv za všetkých ľudí. [875] 2005

OMYLY PASCHÁZA QUESNELA ODSÚDENÉ PÁPEŽOM KLEMENTOM XI. (1713)

Jansenistické vety boli odsúdené ešte viac ráz, napr. v roku 1690 Alexandrom VIII. (pozri č. 478). Obsahovali zväčša iba nové chápanie tých istých omylov. — Nové však bolo predovšetkým chápanie Quesnela (1634–1719) o „Kristovej milosti", ktorá je princípom obnovenia v človekovi. Bez tejto milosti je človek naskrze skazený, tejto milosti však nemožno odporovať. Darúva človekovi čistú lásku, jediný mravný motív konania. V dogmatickej konštitúcii U n i g e n i t u s, poslednom a zásadnom odmietnutí jansenizmu, Klement XI. odsúdil 101 viet Quesnela.

Vety, ktoré popierali akúkoľvek mravnú dobrotu prirodzeného poriadku bez milosti

1. Čo iného zostáva duši, ktorá stratila Boha a jeho milosť, než hriech a dôsledky hriechu, pyšná chudoba a malátna potreba, t.j. všeobecná neschopnosť na prácu, na modlitbu a na každé dobré dielo? [876] 2401

38. Hriešnik bez milosti Vykupiteľa nie je slobodný, iba ak na zlé. [877] 2438

39. Vôľa, ktorú milosť nepredchádza, nemá nijaké svetlo, iba ak na zablúdenie, nijaký zápal, iba ak na vrhnutie sa do priepasti, nijaké sily, iba ak na zranenie seba samého; je schopná každého zla a neschopná nijakého dobra. [878] 2439

40. Bez milosti nemožno nič milovať, iba ak na svoje odsúdenie. [879] 2440

41. Každé poznanie Boha, aj prirodzené, aj u pohanských filozofov, môže pochádzať iba od Boha. Bez milosti spôsobuje iba namyslenosť, márnivosť, opozíciu voči samému Bohu namiesto afektu poklony, vďačnosti a lásky. [880] 2441

[881] 2459 59. Modlitba hriešnych ľudí je novým hriechom, a čo im Boh udeľuje, je nový súd nad nimi.

Vety, ktoré popierajú, že popri čistej láske k Bohu a zlej žiadostivosti je ešte prirodzená mravná láska

[882] 2444 44. Sú iba dva druhy lásky, z ktorých vychádzajú všetky naše chcenia a konania: láska k Bohu, ktorá robí všetko pre Boha a ktorú Boh odmeňuje, a láska, ktorou milujeme seba samých a svet a ktorá nevzťahuje na Boha, čo sa na Boha vzťahovať má, a práve preto sa stáva zlou.

[883] 2445 45. Keď láska k Bohu v srdci hriešnikov viac nevládne, potom vládne v ňom nutne telesná žiadostivosť a kazí všetky jeho činy.

[884] 2446 46. Buď žiadostivosť, alebo láska robia používanie zmyslov dobrým, alebo zlým.

[885] 2447 47. Poslušnosť voči zákonu musí vyvierať z prameňa a týmto prameňom je láska. Keď láska k Bohu je v nás jej (vnútorným) pôvodom a sláva Božia jej cieľom, potom je čisté, čo sa javí navonok; inak je len pretvárkou alebo falošnou spravodlivosťou.

Vety o donucovacej všemohúcnosti Božej milosti

[886] 2410 10. Milosť je pôsobením ruky všemohúceho Boha, a to nemôže nič prekaziť alebo spomaliť.

[887] 2411 11. Milosť nie je nič iné len vôľa všemohúceho Boha, ktorý rozkazuje, a robí, čo rozkazuje.

[888] 2423 23. Sám Boh nám udelil ideu o všemohúcom pôsobení jeho milosti, naznačiac ho tým pôsobením, ktoré stvorenia vyvádza z ničoty a mŕtvym vracia život.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *MYSTICI CORPORIS CHRISTI* (1943)

(Pozri. pozn. 402 a pozn. 482)

Táto encyklika, ktorá je venovaná podstate katolíckej Cirkvi ako Tajomného tela Kristovho, obsahuje aj pozoruhodný text pre učenie o milosti. Kým Tridentský koncil pri odvrátení aktualistického a forenzného učenia o ospravodlivení reformátorov videl najmä posväcujúcu milosť ospravodlivenia, nakoľko obsahuje stvorenú nadprirodzenú danosť väziacu v človekovi, tu sa pozornosť výslovne zameriava na „nestvorenú milosť", sebadarovanie trojjediného Boha, a sú tu formulované zásady na teologicky vyvážený výpoveď o tomto „prebývaní", ktoré nestvorenú milosť bránia tak pred panteistickým falošným výkladom, ako aj pred tým, aby sa v nej videl iba dôsledok stvorenej danosti milosti.

Stvorená a „nestvorená milosť"

Vieme veľmi dobre, že pri chápaní a vysvetľovaní tohto tajomného 889
učenia o našom spojení s božským Spasiteľom a osobitne o prebý- 3814
vaní Ducha Svätého v dušiach sa vyskytuje mnoho ťažkostí, ktoré 3815
toto tajomné učenie — pre slabosť mysle hľadajúcich — zahaľujú akosi do hmly. Vieme však aj to, že zo správneho a vytrvalého skúmania tejto otázky, z výmeny rozličných mienok a z porovnávania teórií vznikne a zrodí sa vzácne svetlo, pomocou ktorého dosiahneme ozajstný pokrok v posvätných náukách tohto druhu. Len to je potrebné, aby bádateľov sprevádzala láska a podlžná úcta k Cirkvi. Nerobíme teda výčitky tým, ktorí hľadajú rozličné cesty a spôsoby, aby prenikli až k vznešenému tajomstvu nášho podivného spojenia s Kristom a aby nám to tajomstvo podľa možnosti osvetlili. Ak sa nechcú odkloniť od pravej náuky a správneho učenia Cirkvi, nech všetci rozhodne odmietnu taký spôsob tajomného spojenia, podľa ktorého by veriaci akýmkoľvek spôsobom natoľko prevýšili poriadok stvorených vecí a splývali s božstvom, že by sa čo len jedna vlastnosť večného Boha mohla privlastniť aj im v plnej miere. Okrem toho treba pevne a neochvejne veriť, že v týchto veciach je všetko spoločné v Najsvätejšej Trojici, keďže sa to vzťahuje na Boha ako najvyššiu účinnú príčinu všetkého.

Treba si tiež uvedomiť, že tu ide o skryté tajomstvo, ktoré sa nám v tomto pozemskom vyhnanstve nikdy nepodarí celkom odhaliť a preniknúť a ľudským jazykom vysloviť. O Božských Osobách vravíme, že prebývajú v rozumových stvorených bytostiach, lebo sú v nich nepochopiteľným spôsobom prítomné a rozumové bytosti

ich svojím poznaním a láskou dosahujú, a to akýmsi celkom zvláštnym intímnym spôsobom, ktorý prevyšuje všetok prirodzený poriadok. Aby sme do toho nazreli a aspoň trochu to pochopili, dobre bude nezanedbať cestu a spôsob, ktorý nám v týchto veciach veľmi odporúča (Prvý) vatikánsky koncil. Táto metóda nám radí, aby sme takto načerpali svetla a aspoň trochu spoznali Božie tajomstvá medzi sebou i ako vedú k cieľu. Keď náš veľmi rozumný predchodca blahej pamäti Lev XIII. hovoril o našom spojení s Kristom a o Duchu Svätom, ktorý v nás prebýva, vhodne poukázal na blažené videnie, v ktorom v nebi toto tajomné spojenie vyvrcholí a zdokonalí sa. Vtedy povedal: „Toto podivné spojenie, ktoré voláme prebývaním Boha v nás, sa líši iba okolnosťami a stavom od spojenia, ktorým Boh robí obyvateľov neba šťastnými." Toto videnie nám nevysloviteľným spôsobom umožní hľadieť na Otca, Syna a Ducha Svätého očami mysle, posilnenými nadprirodzeným svetlom. Tam nám bude možné zblízka vidieť tajomný život Božských Osôb a oblažovať sa podobnou radosťou, v ktorej je večne blažená najsvätejšia a nerozdielna Trojica.

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XII. *HUMANI GENERIS* (1950)

(Pozri pozn. 71)

V úsilí, samom osebe správnom, teologicky osvetliť v skutočnom poriadku spásy, v ktorom sa nachádzame, čo možno najtesnejšie spojenie a prelínanie prirodzenosti a milosti, v rokoch pred vydaním encykliky Humani generis boli tu a tam rozvinuté teórie (najmä vo Francúzsku), ktoré, ako sa zdalo, faktické zameranie prirodzenosti na milosť v súčasnom poriadku spásy chceli tak vysvetliť, že Boh nemohol zmysluplne stvoriť duchovnú osobu bez toho, aby ju nepovolal aj k bezprostrednému nazeraniu na Boha, a tak k milosti. Proti takým teóriám sa obracia encyklika Humani generis.

Nadprirodzenosť poriadku spásy a milosť

890 3891 Iní odnímajú nadprirodzenému poriadku vlastnosť skutočne nezaslúženého daru, keď tvrdia, že Boh nemôže stvoriť nijakú rozumom obdarenú bytosť bez toho, že by ju neurčil a nepovolal k oblažujúcemu nazeraniu.

Desiata hlava

POSLEDNÉ VECI

Ako p o s l e d n ý k a m e ň svojej náukovej stavby kladie teológia eschatológiu, učenie o zavŕšení vecí. Človek vyšiel od Boha, k Bohu sa vracia späť. Učenie o posledných veciach dáva najhlbší nadprirodzený zmysel dejinám sveta, ktoré sú napokon dejinami spásy na oslávenie Boha.

Pri súde sveta sa Kristus zjaví definitívne ako Hlava Cirkvi, ako Vykupiteľ a víťaz nad smrťou a peklom a položí svoje kráľovstvo k nohám Otca.

Postavenie Krista a jeho Cirkvi sa, pravda, v eschatológii neuplatnilo vo všetkých časoch a vo všetkých jednotlivých dekrétoch vždy rovnako.

Cirkevné magistérium sa vo svojich dekrétoch skoro vždy obracia proti vznikajúcim bludom, ktoré sa zväčša vzťahujú na posledné veci jednotlivého človeka. Magistérium sa preto zrieka systematickej vnútornej výstavby.

V polemike s bludmi ohľadom posledných vecí musela Cirkev zdôrazňovať predovšetkým tri základné pravdy:

Po prvé povahu zásvetného b e z p r o s t r e d n é h o v i d e n i a B o h a , ktoré je odchodné od každého pozemského s p r o s t r e d k o v a n é h o poznania Boha. Po druhé d ô s t o j n o s ť ľ u d s k é h o t e l a a tým celého materiálneho stvorenstva oproti každému druhu dualizmu, podľa ktorého hmota pochádza od princípu Zla, a preto je neschopná vykúpenia a nadprirodzeného života; po celý starovek a stredovek musela Cirkev viesť tento boj o dôstojnosť ľudského tela, a tak o základné danosti pravej antropológie. Po tretie o d p y k a n i e t r e s t o v z a h r i e c h y v z á s v e t í č i ž e o č i s t e c ; toto učenie bolo treba brániť predovšetkým proti omylom Východu a reformátorov.

A tak Cirkev o zavŕšení človeka a o Božom kráľovstve učí: Duše, ktoré odchádzajú z tohto sveta bez hriechu a bez trestov za hriechy, vstupujú do v e č n e j b l a ž e n o s t i (896, 899, 901–904, 911, 913, 916, 924, 926). Blaženosť neba spočíva v bezprostrednom v i d e n í B o h a (889, 902, 909, 910, 926). K tomuto videniu, ktoré je pre človeka nezaslúženým cieľom, potrebuje človek svetlo slávy (30, 339, 345, 890, 900).

Duša, ktorá si musí ešte odpykať časné tresty za hriechy, prichádza do očistca (690, 848, 897, 906, 926, 935). Veriaci môžu úbohým dušiam pomáhať modlitbami a dobrými skutkami (559, 608, 687,

692, 897, 907, 908, 926, 935).
Duše, ktoré odchádzajú zo života v ťažkom hriechu, prichádzajú do pekla (896, 898, 905, 916). Ono je v e č n é (891, 896, 898, 916). Pre duše, ktoré boli zaťažené iba dedičným hriechom, spočíva v strate videnia Boha (526, 895, 926), pre duše s osobnými hriechmi okrem tejto straty aj v pekelných mukách (526, 895, 926). Na konci času sveta sa duše spoja s ich znovuoživenými t e l a m i (250, 892, 893, 896, 911, 913, 914, 916, 924, 927) podľa Kristovho vzoru (892). Potom Kristus vykoná svoj p o s l e d n ý s ú d (250, 892, 896, 905, 911, 912, 913, 916, 922, 927) a odovzdá svoje kráľovstvo Otcovi (894).

SYNODA KONSTANTINOPOLSKEJ CIRKEVNEJ PROVINCIE (543)

Kánony proti origenistom
(Pozri pozn. 287)

Deviaty kánon sa obracia predovšetkým proti stúpencom Origena, „origenistom", ktorí popierali večnosť pekelných trestov.

9. Kto hovorí alebo verí, že trest zlých duchov a bezbožných ľudí 891
je iba dočasný a že sa po určitom čase raz skončí a nastane návrat 411
do pôvodného stavu a obnova *(apokatastasis)* zlých duchov a bezbožných ľudí, nech je exkomunikovaný.

VYZNANIE VIERY JEDENÁSTEJ SYNODY V TOLEDE (675)

Obe prvé časti tohto veľkolepého vyznania viery sú uvedené pod č. 266–276 a 209–218. Tu nasleduje tretí a posledný odsek; záverečná formula sa nachádza pod č. 219.

A tak vyznávame, že podľa príkladu našej Hlavy *(Ježiša* 892
Krista) sa uskutoční pravé v z k r i e s e n i e t e l a všet- 540
kých zosnulých. Avšak neveríme, že budeme vzkriesení v nejakom vzdušnom alebo v nejakom inom tele, ako niektorí blúznia, ale v tom, v ktorom žijeme, sme a hýbeme sa. Keď náš Pán a Vykupiteľ bol vzkriesený, aby nám bol príkladom, vrátil sa nanebovstúpením na Otcov trón, ktorý podľa svojho božstva nikdy neopustil. Tam sedí po pravici Otca a na konci časov je očakávaný ako sudca všetkých živých a mŕtvych. Odtiaľ príde so všetkými svätými (anjelmi a ľuďmi), aby vykonal súd, aby dal každému jeho zaslúženú odplatu za to, čo konal, kým bol v tele, či už dobré a či zlé.

Veríme, že s v ä t á k a t o l í c k a C i r k e v, ktorú si 893
získal za cenu svojej krvi, bude s ním vládnuť naveky. 540
Ustanovení v jej lone veríme a vyznávame jeden krst na odpustenie všetkých hriechov. V tejto viere naozaj prijíma-

me a pevne sa pridržiavame vzkriesenia mŕtvych a očakávame radosti budúceho veku.

894
540
Iba za to sa musíme modliť a to si prosiť: keď Syn vykoná a ukončí súd a odovzdá kráľovstvo Otcovi, aby v t e d y a j n á m d a l ú č a s ť na svojom kráľovstve, žeby sme tak aj my skrze túto vieru, ktorou sa k nemu vinieme, s ním panovali bez konca.

LIST PÁPEŽA INOCENTA III. YMBERTOVI, BISKUPOVI V ARLES (1201)

895
780
Trestom za dedičný hriech je vylúčenie z videnia Boha, trestom za osobné hriechy sú však muky večného pekla. [...]

ŠTVRTÝ LATERÁNSKY KONCIL (1215)

(Pozri pozn. 277; pozn. 295; pozn. 375)

1. hlava: Katolícka viera

896
801
[...] *[Ježiš Kristus]* príde na konci vekov, aby súdil živých a mŕtvych a odplatil každému podľa jeho skutkov, a to tak zavrhnutým, ako aj vyvoleným. Tí všetci budú vzkriesení s vlastným telom, ktoré tu nosia, aby podľa svojich dobrých alebo zlých skutkov dostali zavrhnutí s diablom večný trest, vyvolení s Kristom večnú slávu.

LIST PÁPEŽA INOCENTA IV. BISKUPOVI V TUSCULUME (1254)

Spojeniu Grékov s materskou Cirkvou stáli v ceste aj niektoré odchýlky v učení o posledných veciach. Modlitba za mŕtvych sa u Grékov vždy praktizovala. Nechceli však uznať, že je nejaké miesto medzi nebom a peklom a ani zmierne utrpenie na druhom svete: v zásvetí je iba definitívna odplata za dobré alebo zlé. Naproti tomu učenie o očistci sa v latinskej Cirkvi opätovne zdôrazňovalo najmä (partikulárnym) dekrétom pre Cirkev na Cypre v liste Inocenta IV. biskupovi v Tusculume, apoštolskému legátovi u Grékov, a vo veľkom vyznaní viery cisára Michala Paleologosa, ktoré bolo Florentským koncilom spolu s dôležitým dodatkom prijaté do Dekrétu pre Grékov (č. 926). Gregor XIII. ho v roku 1575 pre Grékov predpísal ešte raz. Nikdy sa však od Grékov, ani od nikoho iného nevyžadoval istý súhlas so skutočnosťou nejakého fyzického ohňa v očistci. Takýto oheň nie je preto ani vlastným predmetom cirkevného vieroučného hlásania.

23. Pravda uisťuje v Evanjeliu: „Kto by povedal niečo proti Duchu 897
Svätému, tomu sa neodpustí ani v tomto, ani v budúcom veku" (Mt 938
12, 32); tým sa nám dáva vedieť, že niektoré hriechy sa odpustia na tomto svete a iné v budúcom. Aj Apoštol hovorí: „Oheň preskúša dielo každého, aké je. Čie dielo zhorí, ten utrpí škodu, on sa však zachráni, ale tak ako cez oheň." (1 Kor 3, 13.15) A o samých Grékoch sa hovorí, že naozaj a neochvejne veria a tvrdia: duša tých, čo sa podoberajú na pokánie, a pritom ho nemôžu dokončiť, alebo tí, čo síce umierajú bez ťažkých hriechov, ale sú zaťažení všednými a malými, b u d ú p o s m r t i o č i s t e n í a možno im pomáhať príhovornými modlitbami Cirkvi. Pretože však hovoria, že miesto takého očisťovania ich učitelia s istotou neurčili a neoznačili ho vlastným menom, tak určujeme: ako sa podľa tradície a učenia svätých Otcov u nás toto miesto volá očistec, tak nech sa odteraz aj u nich toto miesto nazýva týmto menom. V tomto prechodnom ohni sa síce hriechy odstraňujú, nie však smrteľné a či kapitálne, ktoré ešte neboli odpustené v pokání; odstraňujú sa iba malé a nepatrné, z ktorých aj po smrti na nás niečo ostáva, hoci za života boli odpustené.

24. Kto však zomrie v smrteľnom hriechu bez pokánia, bude bez- 898
pochyby naveky trápený plameňom večného pekla. 839

25. Avšak duše detí, ktoré zomrú po umytí krstom, a aj duše dospe- 899
lých, ktorí zomrú v láske, nezaťažené nijakým hriechom a nijakou 839
povinnosťou zadosťučiniť zaň, ihneď sa odoberajú do večnej vlasti.

VIENSKY KONCIL (1311–1312)

ODSÚDENÉ VETY BEGUARDOV A BEGÍN

„Beguardi a begíny" a či „bratia a sestry slobodného ducha" je súhrnný názov pre celý rad pseudomystických siekt, ktoré vystupovali od polovice 13. stor. pri Rýne, v Holandsku a v severnom Francúzsku. Zavrhovali základné kresťanské učenia (stvorenie, vykúpenie, odplata po smrti), vonkajšiu cirkevnosť a mravný zákon. Ich panteistická mystika popierala nezaslúženú milostivosť a nadprirodzenosť blaženého videnia Boha. Pretože sa práve toto zdôrazňuje učením o svetle slávy, nasledujúci dekrét koncilu má zásadný význam.

[900] 5. Každá duchovná prirodzenosť je sama v sebe prirodzene
895 šťastná a duša nepotrebuje svetlo slávy (lumen gloriae), ktoré by ju dvíhalo k nazeraniu na Boha a k oblažujúcemu užívaniu Boha.

VIEROUČNÝ DEKRÉT PÁPEŽA BENEDIKTA XII. O OBLAŽUJÚCOM VIDENÍ BOHA A O POSLEDNÝCH VECIACH (1336)

KONŠTITÚCIA *BENEDICTUS DEUS*

Avignonský pápež Ján XXII. v jednej kázni roku 1331 tvrdil: duše vyvolených sa budú až po poslednom súde a vzkriesení tela tešiť z blaženého videnia Boha; predtým vlastnia iba nedokonalú blaženosť. Roku 1332 kázal takisto o treste zatratených. Kázne neboli nijakou slávnostnou vieroučnou definíciou, ale len súkromným prejavom pápežovej mienky.
Ihneď sa zdvihol veľký odpor zo strany dominikánov najmä vo Francúzsku, a františkánov, predovšetkým pápežovi nepriateľských prívržencov Ľudovíta Bavorského v Nemecku. Pápež sa vzdal svojej súkromnej mienky v prospech tradičného cirkevného učenia, ktoré chcel predložiť v slávnostnej dogmatickej definícii. Avšak až Benedikt XII., jeho nástupca, po dôkladnom preskúmaní mohol vydať slávnostné rozhodnutie v konštitúcii Benedictus Deus.

901 S apoštolskou autoritou definujeme v tejto konštitúcii,
1000 ktorá má mať trvalú platnosť:

Podľa všeobecného Božieho nariadenia boli a budú v nebi, v nebeskom kráľovstve a v nebeskom raji s Kristom, v spoločenstve so svätými anjelmi:
duše všetkých svätých, ktoré odišli z tohto sveta pred utrpením nášho Pána Ježiša Krista, a *(duše)* svätých apoštolov, mučeníkov, vyznavačov, panien a iných veriacich, ktorí zomreli po prijatí svätého krstu Kristovho a u ktorých pri smrti nebolo nič, čo by bolo treba očistiť, a ani v budúcnosti, keď umrú, nebude nič, alebo tí, čo boli po smrti očistení, ak u nich bolo niečo, čo bolo treba vtedy očistiť, alebo v budúcnosti bude treba očistiť, a duše detí, ktoré tým istým Kristovým krstom už boli znovuzrodené, alebo ktoré vôbec kedy budú pokrstené, keď po krste pred užívaním slobodnej vôle zomrú: (teda tie) boli, sú a budú v nebi a v nebeskom kráľovstve a v nebeskom raji s Kristom pridružené k spoločnosti svätých anjelov hneď po ich smrti alebo po očistení — ako to bolo vyššie povedané — u tých, čo potrebujú také očistenie, a to aj pred opätovným spojením so svojím telom a pred všeobecným súdom po vystúpení nášho Vykupiteľa Ježiša Krista, nášho Pána, do neba.

A po utrpení a smrti nášho Pána Ježiša Krista videli a vidia **902**
Božiu podstatu bezprostredným nazeraním a aj z tváre do tváre, bez sprostredkovania nejakého stvorenia, ktoré by pritom bolo predmetom videnia, ale božská podstata sa im ukazuje bez sprostredkovania nezahalene, jasne a otvorene. 1000

V tomto videní sú duše naplnené požívaním božskej pod- **903**
staty. A týmto videním a týmto požívaním sú duše tých, čo 1000
už zomreli, skutočne šťastlivé vo vlastnení večného života a večného odpočinutia. Aj duše tých, čo v budúcnosti zomrú, budú pred všeobecným súdom vidieť a požívať tú istú božskú podstatu.

Také videnie božskej podstaty a jej požívanie odstrá- **904**
nia u nich úkony viery a nádeje, lebo viera a 1001
nádej sú vlastné teologické cnosti.

Keď sa však raz u nich toto bezprostredné videnie začalo alebo sa začne, potom toto videnie a toto požívanie pokračuje bez prerušenia alebo umenšenia a bude pokračovať až do posledného súdu a od neho až naveky.

905 1002 Ďalej definujeme: podľa všeobecného Božieho nariadenia duše tých, ktorí odchádzajú v aktuálnom ťažkom hriechu, zostupujú ihneď do pekla, kde sa trápia pekelnými trestami. Ale aj napriek tomu v deň súdu všetci ľudia prídu pred súdnu stolicu Kristovu vo svojom tele a vydajú počet zo svojich skutkov, „aby každý dostal odplatu za to, čo konal, kým bol v tele, či už dobré a či zlé" (2 Kor 5, 10).

LIST PÁPEŽA KLEMENTA VI. O ZNOVUZJEDNOTENÍ ARMÉNOV (1351)

(Pozri pozn. 548)

906 1066 1067 8. O očistci: Pýtame sa: veril si a veríš v očistec, do ktorého zostupujú duše všetkých tých, čo zomreli v milosti, ale ktorí úplným pokáním ešte nezadosťučinili za svoje hriechy? A takisto: veril si a veríš, že ich trápenie v ohni je iba dočasné a že po očistení hneď, a to aj pred dňom súdu, dosahujú pravú a večnú blaženosť, ktorá spočíva vo videní Boha z tváre do tváre a v láske?

TRIDENTSKÝ KONCIL, 25. ZASADNUTIE (1563)

(Pozri pozn. 688)

Dekrét o očistci

907 1820 Katolícka Cirkev, osvietená Duchom Svätým, čerpajúc zo Svätého písma a starej tradície Otcov, učila na posvätných konciloch a naposledy na tomto všeobecnom koncile, že existuje očistec a že dušiam, ktoré sa v ňom nachádzajú, sa poskytuje pomoc príhovornými modlitbami veriacich, predovšetkým však bohumilou oltárnou obetou.

A tak posvätný koncil prikazuje biskupom: majú sa starostlivo usilovať, aby veriaci v zdravé učenie o očistci, ako je tradované svätými Otcami a koncilmi, verili, pridržiavali sa ho, aby sa o ňom učilo a všade kázalo. Nech sa z ľudových kázní pre nevzdelaný ľud vylúčia ťažké a subtílnejšie otázky, ktoré nie sú na povzbudenie a ktoré zväčša nie sú prínosom pre nábožnosť. Nech nedovoľujú rozširovať a hovoriť o tom, čo je neisté alebo podozrivé z nesprávnosti. Čo však slúži iba na uspokojenie akejsi zvedavosti, alebo páchne poverou alebo hanebnou ziskuchtivosťou, nech zakážu ako pohoršlivé a urážajúce veriacich. 908 1820

VETY ROSMINIHO ODSÚDENÉ PÁPEŽOM LEVOM XIII. (1887)

(Pozri pozn. 14)

Význam tohto odsúdenia je v presnejšom určení predmetu videnia Boha. Nie je to Boh, ako sa zjavuje vo svojich dielach, ale bohatstvo vnútrobožského života samého.

39. Stopy múdrosti a dobroty, ktoré žiaria v stvoreniach, sú tým, čo došli do cieľa, potrebné, lebo tieto *(stopy)* vo večnej predlohe zhrnuté sú práve tou časťou z neho (Boha), ktorá je im prístupná a práve ony sa stávajú obsahom chvály, ktorú blažení spievajú Bohu naveky. [909] 3239

40. Pretože Boh sa nemôže naplno komunikovať konečným stvoreniam, a to ani prostredníctvom svetla slávy, tým, čo došli do cieľa, svoju podstatu môže odhaliť a komunikovať iba v tej miere, aká zodpovedá konečnej schopnosti poznávania: Boh sa im zjavuje natoľko, nakoľko má k nim vzťah ako ich Stvoriteľ, Opatrovník, Vykupiteľ a Posvätiteľ. [910] 3240

Jedenásta hlava

VYZNANIA VIERY

APOŠTOLSKÉ VYZNANIE VIERY

Dnešná forma Apoštolského vyznania viery, ako sa tu predkladá, sa ujala v 9. stor. v celej západnej cirkvi predovšetkým pod vplyvom Karola Veľkého, za ktorého bolo Vyznanie viery začlenené do ríšskeho zákonníka. Znenie však pravdepodobne pochádza už z 5. stor.
No už dávnejšie predtým jestvovali viaceré formy Vyznania viery, ktoré boli len málo odchodné od dnešnej formy a siahajú až do druhého kresťanského storočia. Stará tradícia, že Vyznanie viery zostavili apoštoli čoskoro po Kristovom nanebovstúpení, sa nedá historicky zdôvodniť.

Verím v Boha, Otca všemohúceho, Stvoriteľa neba i zeme, i **911**
v Ježiša Krista, jeho jediného Syna, nášho Pána, ktorý sa 30
počal z Ducha Svätého, narodil sa z Márie Panny, trpel za (vlády) Poncia Piláta, bol ukrižovaný, umrel a bol pochovaný, zostúpil k tým, čo sú v podsvetí (slovenská liturgická forma: „zostúpil k zosnulým" p.p.), tretieho dňa vstal z mŕtvych, vstúpil na nebesia, sedí po pravici Boha Otca všemohúceho, odtiaľ príde súdiť živých i mŕtvych.
Verím v Ducha Svätého, v svätú Cirkev katolícku (všeobecnú), v spoločenstvo svätých, v odpustenie hriechov, vo vzkriesenie tela, v život večný.

VYZNANIE VIERY PRVÉHO NICEJSKÉHO KONCILU (325)

(Pozri pozn. 155)

NICEJSKO-KONSTANTINOPOLSKÉ VYZNANIE VIERY (381)

(Pozri pozn. 230)

VYZNANIE VIERY EPIFÁNIA (okolo roku 374)

Toto Vyznanie viery je jedno z vysvetľujúcich rozšírení Nicejského vyznania viery. Je významné preto, že jeho autor Epifánius (zomrel roku 403) mal dôležité postavenie a ako biskup na Cypre mal úzke kontakty so všetkými cirkvami v oblasti Stredozemného mora.

912 Veríme v jedného Boha, všemohúceho Otca, Stvoriteľa všet-
44 kých neviditeľných a viditeľných vecí, a v jedného Pána Ježiša Krista, Syna Božieho, splodeného od Boha Otca, Jednorodeného, t.j. z podstaty (usia) Otca, Boha z Boha, Svetlo zo Svetla, pravého Boha z Boha pravého, splodeného, nie stvoreného, jednej podstaty (rovnopodstatného, homousios) s Otcom, skrze ktorého bolo všetko utvorené, čo je v nebi a na zemi, viditeľné a neviditeľné, ktorý pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil (z neba) a stal sa telom, t.j. dokonale sa narodil zo svätej, vždy panenskej Márie skrze Ducha Svätého; stal sa človekom, t.j. prijal dokonale ľudskú prirodzenosť, totiž dušu, telo a ducha a všetko, čo patrí k človekovi okrem hriechu, a síce bez semena nejakého muža, a nie akoby prebýval v nejakom človekovi, ale sám sebe si utvoril telo do posvätnej jednoty; nie tak, ako inšpiroval prorokov a v nich hovoril a pôsobil, ale stal sa dokonale človekom. Lebo „Slovo sa stalo telom“ bez toho, aby sa podrobil nejakej zmene alebo premenil svoje božstvo na ľudskú prirodzenosť, ale si ju spojil do jednoty so svojím svätým dokonalým božstvom. Lebo on je jeden Pán, Ježiš Kristus, a nie dvaja; ten istý je Boh, ten istý je Pán, ten istý je Kráľ. Je to ten istý, čo trpel v tele a vstal z mŕtvych a vystúpil do neba so svojím telom a sedí v sláve po pravici Otca a príde s tým istým telom, aby súdil živých a mŕtvych; a jeho kráľovstvu nebude konca.

913 Veríme aj v Ducha Svätého, ktorý hovoril v Zákone a kázal v
44 prorokoch a zostúpil k Jordánu, hovoril v apoštoloch a prebýva vo veriacich. Veríme v neho v tom zmysle, že on je Duch Svätý, Duch Boží, dokonalý Duch, Duch potešiteľ, nestvorený, vychádzajúci od Otca a prijatý od Syna; v neho veríme.
Veríme aj v jednu, katolícku a apoštolskú Cirkev a v jeden

krst pokánia, vo vzkriesenie mŕtvych, v spravodlivý súd pre duše a telá, v nebeské kráľovstvo a v život večný.

Tých však, čo tvrdia, že bol nejaký čas, keď nebolo Syna 914
alebo Ducha Svätého, alebo že boli utvorení z ničoho alebo 45
z nejakej inej podstaty (úsia) alebo bytnosti (hypostasis), ako aj tých, čo hovoria, že Syn Boží alebo Duch Svätý sú premenliví a zmeniteľní, katolícka a apoštolská Cirkev a naša matka ich exkomunikuje. Takisto exkomunikujeme tých, čo nevyznávajú vzkriesenie mŕtvych, ako aj všetky bludy, ktoré nesúhlasia s touto svätou vierou. Pretože však vy, milovaní, a vaše deti, takto veríte, a chcete zachovávať prikázania, ktoré z toho vyplývajú, dúfame, že sa za nás modlíte, aby sme vždy mali účasť na spoločenstve práve tejto viery vo vernom zachovávaní všetkých jej prikázaní. Modlite sa za nás, vy a každý, čo vyznávate túto vieru a zachovávate prikázania Pánove v Ježišovi Kristovi, našom Pánovi, skrze ktorého a s ktorým nech je česť Otcovi s Duchom Svätým po všetky veky. Amen.

„ATANÁZOVSKÉ“ VYZNANIE VIERY

Takzvané Atanázovské vyznanie viery, podľa začiatočného slova nazvané aj „Quicumque“, nepochádza od svätého Atanáza, ale bolo zredigované medzi koncom 4. a koncom 6. stor. najprv v latinčine. Autorom je azda svätý Ambróz. Obsahuje jednu z najjasnejších formulácií tajomstva Najsvätejšej Trojice a Vtelenia.

Kto chce byť spasený, musí sa predovšetkým pridržiavať 915
katolíckej viery; kto by ju v jej celosti a neporušiteľnosti 75
nezachovával, bezpochyby naveky zahynie.
Katolícka viera je však táto: uctievame si jedného Boha v Trojici a Trojicu v jednote bez zmiešania Osôb a bez oddeľovania podstaty (substantia). Iná je totiž osoba Otca, iná Syna, iná Ducha Svätého. Avšak Otec a Syn a Duch Svätý majú iba jedno božstvo, rovnakú slávu, súvečnú vznešenosť. Ako (je) Otec, tak (je) Syn, tak (je) Duch Svätý: nestvorený Otec, nestvorený Syn, nestvorený Duch Svätý. Večný Otec,

večný Syn, večný Duch Svätý. A predsa nie sú to traja Veční, ale jeden Večný, ako ani traja Nestvorení ani traja Nezmerní, ale jeden Nestvorený, jeden Nezmerný. Takisto všemohúci Otec, všemohúci Syn, všemohúci Duch Svätý, a predsa nie sú to traja Všemohúci, ale jeden Všemohúci. Tak je Otec Boh, Syn Boh, Duch Svätý Boh, a predsa nie sú to traja Bohovia, ale len jeden Boh. Tak je Otec Pán, Syn Pán, Duch Svätý Pán, a predsa nie sú to traja Páni, ale len jeden Pán. Pretože ako podľa kresťanskej pravdy vyznávame každú Osobu jednotlivo ako Boha a Pána, tak nám katolícka viera zakazuje, aby sme hovorili o troch Bohoch alebo Pánoch. Otec nie je nikým utvorený ani stvorený, ani splodený. Syn nie je samým Otcom ani utvorený, ani stvorený, ale splodený. Duch Svätý nie je Otcom a Synom ani utvorený, ani stvorený, ani splodený, ale vychádzajúci. Je teda jeden Otec, nie traja Otcovia, jeden Syn, nie traja Synovia, jeden Duch Svätý, nie traja Duchovia Svätí. A v tejto trojjedinosti nič nie je skôr alebo neskôr, nič nie je väčšie alebo menšie, ale všetky tri Osoby sú si rovnako večné a rovnako veľké; a tak treba vo všetkom, ako už bolo vyššie povedané, i uctievať jednotu v Trojici i Trojicu v jednote. Kto teda chce byť spasený, nech toto verí o Trojici.

916 Ale k večnej spáse je ďalej potrebné úprimne veriť aj vo vte-
76 lenie nášho Pána Ježiša Krista. Teda pravá viera je toto: Musíme veriť a vyznávať, že náš Pán Ježiš Kristus, Syn Boží, je Boh a človek. Ako Boh je splodený z podstaty Otca od večnosti, a ako človek je zrodený z podstaty matky v čase. Dokonalý Boh, dokonalý človek, pozostávajúci z rozumovej duše a z ľudského tela. Rovný s Otcom čo do božstva, menší ako Otec čo do ľudskosti. A hoci je Boh a človek súčasne, nie sú to dvaja, ale jeden Kristus. Jeden je však nie zmenou božstva na telo, ale že Boh prijal ľudskosť. Jeden naskrze nie zmiešaním podstaty, ale jednotou osoby, lebo ako rozumová duša a telo tvoria iba jedného človeka, tak je aj Boh a človek iba jeden Kristus, ktorý za nás trpel pre našu spásu, zostúpil k tým, čo sú v podsvetí, tretieho dňa vstal z mŕtvych, vystúpil do neba, sedí po pravici Otca; odtiaľ príde súdiť živých a mŕtvych. Pri jeho príchode všetci ľudia vstanú vo svojich

telách a vydajú počet zo svojich vlastných skutkov. A tí, čo robili dobre, vojdú do večného života, tí však, čo robili zlé, do večného ohňa. Toto je katolícka viera. Kto ju úprimne a pevne nevyznáva, nemôže byť spasený.

VYZNANIE VIERY JEDENÁSTEJ SYNODY V TOLEDE (675)

Prvá časť: o Trojici č. 266–276; druhá časť: o Kristovi č. **917**
209–218; tretia časť o zavŕšení č. 892–894; záverečná formula č. 525
219.

VYZNANIE VIERY ŠTVRTÉHO LATERÁNSKEHO KONCILU (1215)

(Pozri pozn. 277; pozn. 295; pozn. 375)

Pevne veríme a úprimne vyznávame, že je iba jeden pravý, **918**
večný, nezmerný a nezmeniteľný, nepochopiteľný a nevy- 800
sloviteľný Boh: Otec, Syn a Duch Svätý: tri osoby, ale jedna bytnosť *(essentia)*, podstata *(substantia)* a úplne jednoduchá prirodzenosť *(natura)*: Otec nie je od nikoho, Syn je od jediného Otca a Duch Svätý rovnako od obidvoch: bez začiatku, stále a bez konca plodiaci Otec, plodený Syn a vychádzajúci Duch Svätý: tej istej podstaty a tej istej dokonalosti, tej istej všemohúcnosti a tej istej večnosti, jeden pôvod všetkých vecí, stvoriteľ viditeľných a neviditeľných, duchovných a telesných. Vo svojej všemohúcej sile na začiatku časov stvoril z ničoho rovnakým spôsobom obidva poriadky stvorenia, duchovný a telesný, t.j. svet anjelov a pozemský svet, a potom svet človeka, ktorý je do určitej miery utvorený z obidvoch, pretože pozostáva z ducha a tela. Diabol totiž a iní zlí duchovia boli čo do svojej prirodzenosti Bohom stvorení ako dobrí, ale stali sa zlými sami zo seba. Človek však zhrešil na nahováranie diabla. Táto Svätá Trojica, nerozdelená v spoločnej bytnosti (essentia) a rozlíšiteľná podľa

vlastností osôb, ponajprv skrze Mojžiša a svätých prorokov a iných svojich služobníkov, udelila podľa dokonale usporiadaného plánu na (jednotlivé) časy spásne učenie ľudskému pokoleniu.

919 801 Napokon však jednorodený Syn Boží Ježiš Kristus, vtelený spoločne celou Trojicou, počatý Máriou vždy Pannou za spoluúčinkovania Ducha Svätého, stanúc sa pravým človekom, pozostávajúcim z rozumovej duše a ľudského tela, jednou osobou v dvoch prirodzenostiach, ukázal cestu života ešte zjavnejšie. On, jeden a ten istý, je podľa božstva nesmrteľný a neschopný trpieť, a podľa ľudskosti sa stal schopným trpieť a stal sa smrteľným. Ba pre spásu ľudského pokolenia trpel na dreve kríža a zomrel. Zostúpil k tým, čo sú v podsvetí, vstal z mŕtvych a vstúpil do neba; pritom zostúpil vo svojej duši a vstal v tele a vystúpil súčasne v oboch. Na konci vekov príde, bude súdiť živých a mŕtvych a každému, tak zatrateným, ako aj vyvoleným, odplatí podľa ich skutkov. Títo všetci vstanú vo vlastných telách, ktoré tu nosili, aby jedni dostali s diablom večný trest a druhí s Kristom večnú slávu, podľa dobrých alebo zlých skutkov.

920 802 Je iba jedna všeobecná Cirkev veriacich, mimo ktorej nebude vôbec nikto spasený. V nej je Ježiš Kristus kňazom a obetou súčasne. Jeho telo a krv sa opravdivo nachádzajú v Oltárnej sviatosti pod podobami chleba a vína, keď sa Božou mocou chlieb premieňa na telo a víno na krv: aby sme my prijali z jeho, čo on prijal z nášho, aby sa tak zavŕšila tajomná jednota. Túto sviatosť nemôže vykonať nikto, iba kňaz, ktorý bol náležite vysvätený, podľa moci kľúčov Cirkvi, ktoré udelil apoštolom a ich nástupcom sám Ježiš Kristus. Sviatosť krstu sa však uskutočňuje vo vode za vzývania Boha a nerozdielnej Trojice, totiž Otca i Syna i Ducha Svätého. Osoží na spásu deťom a dospelým, hoci ho náležite udeľuje ktokoľvek podľa spôsobu Cirkvi. Keď niekto po krste upadne do hriechu, môže byť opäť uzdravený pravým pokáním. Nielen panny a celibátnici, ale aj manželia sú hodni dospieť k večnej spáse, len nech sú pravou vierou a dobrým životom milí Bohu.

VYZNANIE VIERY MICHALA PALEOLOGOSA (1274)

Cisár Michal Paleologos vyvrátil roku 1261 latinské cisárstvo, ktoré roku 1204 nastolili v Konštantínopole križiaci, a obnovil východorímsku ríšu. Ešte raz sa pokúsil o pripojenie oddelených východných cirkví k Rímu. Na 4. zasadnutí Druhého lyonského koncilu roku 1274 sa vyslanci východorímskeho cisára zaviazali na formulu vyznania viery, ktorú roku 1267 pápež Klement IV. predložil cisárovi a zväčša bola nazývaná podľa Michala Paleologosa.
Prvá časť vyznania viery obsahuje s malými obmenami formulu viery, ktorú ešte pred odtrhnutím Východu poslal Lev IX. Petrovi z Antiochie a ktorá s väčšinou svojich zložiek siaha až do 5. stor. (statuta ecclesiae antiqua). Druhá časť obsahuje učenia, ktoré v polemike s Východom hrali dôležitú úlohu. Význam Vyznania viery spočíva práve v tomto jasnom podaní odchodných učení vzhľadom na oddelený Východ.
(Toto vyznanie viery bolo s dodatkami prevzaté Florentským koncilom.)

Veríme vo Svätú Trojicu, v Otca i Syna i Ducha 921 851
Svätého; v jedného všemohúceho Boha. (Veríme, že) celé božstvo v Trojici je jednej bytnosti a jednej podstaty, jednej večnosti a jednej všemohúcnosti; že má jednu vôľu, jednu moc a jednu vznešenosť; že je stvoriteľom všetkého stvorenstva. Od nej pochádza všetko, v nej je všetko a skrze ňu je všetko, čo je v nebi a na zemi, viditeľné a neviditeľné, telesné a duchovné. Veríme tiež, že každá jednotlivá osoba v Trojici je jeden pravý, úplný a dokonalý Boh.

Veríme aj v samého Syna Božieho, v Slovo božie, 922 852
že je od večnosti zrodený z Otca, jednej podstaty, jednej všemohúcnosti, s Otcom rovného v božstve vo všetkom. V čase bol z Ducha Svätého a z Márie Panny narodený s rozumovou dušou. Mal tak dve zrodenia: jedno večné zrodenie z Otca, druhé časné z matky. On je pravý Boh a pravý človek, skutočne a dokonale v každej prirodzenosti, nie však adoptívny syn, nie je zdanlivý, ale jeden a jediný Syn Boží, existujúci v dvoch prirodzenostiach a spočívajúci z dvoch prirodzeností, t.j. z božskej a ľudskej, v jednote jednej osoby. V božstve nie je schopný trpieť a je nesmrteľný, ale vo svojej ľudskosti trpel za nás a za naše spasenie v skutočnom telesnom utrpení, umrel a bol pochovaný. Zostúpil k tým, čo sú v podsvetí, tretieho dňa vstal z mŕtvych v pravom vzkriesení

tela. Na štyridsiaty deň po svojom vzkriesení vystúpil so svojím vzkrieseným telom a s dušou do neba, kde sedí po pravici Boha Otca. Odtiaľ príde súdiť živých a mŕtvych, aby každému dal odplatu podľa jeho skutkov, či boli dobré alebo zlé.

923 853 Veríme aj v Ducha Svätého, ktorý je úplný, dokonalý a pravý Boh, pochádzajúci z Otca i Syna, a Otcovi a Synovi vo všetkom rovný, v podstate, všemohúcnosti, večnosti. Veríme, že táto Svätá Trojica nie sú traja Bohovia, ale jeden jediný, všemohúci, večný, neviditeľný a nemeniteľný Boh.

924 854 Veríme, že svätou, katolíckou, apoštolskou je jedna a pravá Cirkev, v ktorej je jeden svätý krst a jedno pravé odpustenie všetkých hriechov. Veríme aj v pravé vzkriesenie tohto tela, ktoré teraz nosíme, a v život večný.

925 854 Veríme, že všemohúci Boh a Pán je jeden a ten istý pôvodca Novej a starej zmluvy, Zákona, Prorokov a Apoštolov. Toto je pravá katolícka viera. Jej sa pridŕža a ju ohlasuje v uvedených článkoch svätá rímska Cirkev.

926 855 856 857 Avšak pre rozličné omyly, ktoré jedni zavádzajú z nevedomosti, iní zlomyseľne, hovorí a káže: Všetci, čo po krste upadnú do hriechov, nesmú byť opätovne pokrstení, ale dosahujú odpustenie svojich hriechov pravým pokáním.
Ak však odišli zo sveta v pravej kajúcnosti v láske skôr, ako hodným ovocím pokánia zadosťučinili za vykonané alebo zanedbané skutky, ich duše budú po smrti očistené trestami očistcovými a či trestami katarzie [...]. Na zmiernenie týchto trestov im osožia sufrágiá žijúcich veriacich, totiž obety omše, modlitby, almužny a iné nábožné skutky, ktoré zvyčajne vykonávajú veriaci za iných veriacich v súhlase s ustanoveniami Cirkvi. — Avšak duše všetkých tých, ktorí sa po prijatí krstu nepoškvrnili vôbec nijakým hriechom, a aj tie duše, ktoré boli po poškvrnení hriechom ešte počas života alebo po smrti – ako to bolo vyššie uvede-

né – očistené, sú hneď prijaté do neba (a hľadia na samého Boha, Trojjediného, ako je, predsa však jedni dokonalejšie než druhí, podľa odchodnosti zásluh – dodatok Florentského koncilu).
Avšak duše tých, čo umreli v smrteľnom alebo v samom dedičnom hriechu, ihneď zostupujú do pekla, dostávajú však nerovnaké tresty.

Tá istá svätá rímska Cirkev pevne verí a pevne tvrdí, že v deň súdu všetci ľudia prídu pred súdnu stolicu Kristovu vo svojich telách, aby vydali počet zo svojich skutkov. 927 859

Takisto sa svätá rímska Cirkev pridŕžiava toho a to učí: je *sedem cirkevných sviatostí:* jeden krst, o ktorom bola reč vyššie, potom sviatosť birmovania, ktorú udeľujú biskupi vkladaním rúk, keď mažú znovuzrodených, ďalej pokánie, Eucharistia a sviatosť rádu, manželstvo a posledné pomazanie, ktoré sa podľa učenia svätého Jakuba udeľuje chorým. 928 560
Sviatosť Eucharistie vykonáva tá istá Cirkev z nekvaseného chleba a pridržiava sa toho a to učí, že v tejto sviatosti sa chlieb skutočne čo do podstaty premieňa *(transsubstantiatur)* na telo a víno na krv Pána Ježiša Krista.
O manželstve učí, že ani jeden muž nesmie mať súčasne viac žien, ani jedna žena viac mužov. Keď sa však smrťou jedného manžela zákonné manželstvo rozviaže, vtedy hovorí, že v takom prípade je dovolené aj druhé a potom tretie manželstvo, ak nejaká iná kanonická prekážka z nejakej príčiny nie je v ceste.

Svätá rímska cirkev vlastní aj najvyšší a plný primát a vládu nad celou katolíckou Cirkvou. V pravde a pokore si je vedomá, že tento primát prijala od samého Pána v svätom Petrovi, prvom spomedzi apoštolov, ktorého nástupcom je rímsky biskup, s plnosťou moci. A ako je pred všetkými inými zaviazaná brániť pravdu viery, tak sa musia aj všetky skrsnuté otázky o viere rozhodnúť jej úsudkom. Na ňu sa môže každý obžalovaný v záležitostiach, ktoré podliehajú cirkevnému fóru, odvolať a vo všetkých kauzách, 929 861

patriacich pod cirkevné prešetrenie, môže podať rekurz na jej súd. Jej podliehajú všetky cirkvi a jej preukazujú patričnú úctu ich predstavení. Túto plnosť moci však vlastní takým spôsobom, že umožňuje aj iným cirkvám mať účasť na jej starostlivosti. Mnohé z nich, osobitne patriarchálne cirkvi, vystrojila tá istá rímska Cirkev osobitnými privilégiami, predsa však stále ostáva nedotknutá jej prerogatíva na konciloch, ako aj v iných veciach.

VYZNANIE VIERY TRIDENTSKÉHO KONCILU (1564)

Tridentský koncil požadoval od všetkých cirkevných hodnostárov zloženie vyznania viery a prejav poslušnosti voči rímskemu pápežovi. Formulu na to predpísal Pius IV. najmä na naliehanie svätého Petra Kanízia v bule Iniunctum Nobis a volá sa Tridentské vyznanie viery, hoci ho koncil nezredigoval.

930 Ja (m. a p.) verím a vyznávam pevnou vierou všetko a jed-
1862 notlivo, čo obsahuje Vyznanie viery, ktoré používa svätá rímska Cirkev. Totiž:
(Nasleduje Nicejsko-konstantinopolské vyznanie viery, č. 250)

931 Pevne prijímam a viniem sa k apoštolským a cirkevným tra-
1863 193 díciám a ostatným obyčajom a ustanoveniam Cirkvi. Takisto uznávam Sväté písmo v tom zmysle, ktorého sa pridržiavala a pridržiava svätá matka Cirkev. Jej patrí usudzovať o pravom zmysle a výklade svätých Písem. Nikdy ich nebudem prijímať a vysvetľovať inak, ale len podľa jednomyseľného súhlasu Otcov.

932 Vyznávam tiež, že v pravom a vlastnom zmysle je s e d e m
1864 s v i a t o s t í Novej zmluvy, ktoré boli ustanovené naším Pánom, Ježišom Kristom, a že sú na spásu ľudského pokolenia nevyhnutné, aj keď nie všetky pre každého jednotlivca, totiž: krst, birmovanie, Eucharistia, pokánie, posledné pomazanie, posvätný rád, manželstvo, a že sprostredkúvajú milosť, a spomedzi nich krst, birmovanie a posvätný rád nemôžu byť bez (spáchania) svätokrádeže opakované.

Prijímam tiež a schvaľujem Cirkvou prijaté a schválené obyčaje pri slávnostnom udeľovaní vyššie spomenutých sviatostí.

Viniem sa ku všetkému a ku každému jednotlivo, čo bolo na 933
posvätnom Tridentskom koncile definované a vysvetlené o 1865
d e d i č n o m h r i e c h u a o o s p r a v o d l i v e n í a prijímam to.

Vyznávam ďalej, že sa v o m š i prináša Bohu vlastná a 934
zmierna obeta za živých a mŕtvych, že v najsvätejšej sviatosti 1866
E u c h a r i s t i e je naozaj, skutočne a podstatne prítomné telo a krv spolu s dušou a božstvom nášho Pána, Ježiša Krista, že sa uskutočňuje premena celej podstaty chleba na telo a celej podstaty vína na krv; túto zmenu nazýva katolícka Cirkev premenením podstát *(transsubstantiatio)*. Ďalej vyznávam, že aj len pod jednou podobou sa prijíma celý a celostný Kristus a pravá sviatosť.

Pevne sa pridŕžam toho, že existuje o č i s t e c a že sa 935
dušiam, ktoré sa v ňom nachádzajú, poskytuje pomoc sufrá- 1867
giami veriacich.

Takisto, že si treba s v ä t ý c h , ktorí vládnu spolu s 936
Kristom, uctievať a vzývať ich a že oni predkladajú za nás 1867
modlitby Bohu a že treba uctievať ich relikvie. Pevne tvrdím, že si treba podržať obrazy Krista, Bohorodičky vždy Panny, ako aj ostatných svätých a že im treba preukazovať patričnú úctu a uctievanie.

Tvrdím aj to, že Kristus zanechal v Cirkvi moc odpustkov a 937
že ich používanie je pre kresťanský ľud nanajvýš spasiteľné. 1867

Uznávam svätú katolícku a apoštolskú r í m s k u 938
C i r k e v za matku a učiteľku všetkých cirkví; sľubujem a 1868
prísahou potvrdzujem pravú poslušnosť rímskemu veľkňazovi, nástupcovi svätého Petra, prvého spomedzi apoštolov a zástupcu Ježiša Krista.

939 Podobne nepochybne prijímam a vyznávam všetko ostatné,
1869 čo bolo tradované, určené a vysvetlené posvätnými kánonmi a všeobecnými koncilmi, najmä posvätným Tridentským koncilom a (Vatikánskym koncilom) (predovšetkým o primáte rímskeho veľkňaza a o jeho neomylnom magistériu). A takisto: všetko, čo je tomu protikladné, všetky bludy, ktoré Cirkev odsudzuje, zavrhuje a postihuje exkomunikáciou, odsudzujem, zavrhujem a súhlasím s exkomunikáciou.
(V zátvorkách uvedené miesta boli vložené posv. kongregáciou koncilu a musia byť pri skladaní tohto Vyznania viery odvtedy pripojené.)

940 Túto pravú katolícku vieru, mimo ktorej sa nikto nemôže
1870 spasiť, ktorú tu slobodne vyznávam a opravdivo sa jej pridŕžam, chcem vytrvalo s Božou pomocou zachovávať a vyznávať nedotknutú a čistú až do posledného dychu svojho života a budem sa starať, aby sa jej, nakoľko to záleží na mne, moji podriadení alebo tí, ktorí mi budú úradne zverení do starostlivosti, pridržiavali, vyučovali ju a ju kázali. Na to sa ja (m. a p.) zaväzujem, to sľubujem a prisahám. Tak nech mi pomáha Boh a tieto sväté Božie evanjeliá.

DOKUMENTY CIRKEVNÉHO VIEROUČNÉHO OHLASOVANIA v časovom poradí

Encyklika pápeža Pia IX. *Qui pluribus* (1846): č. 7–10.
Vyhlásenie dogmy o Nepoškvrnenom počatí pápežom Piom IX. v bule *Ineffabilis Deus* (1854): č. 479.
Príhovor pápeža Pia IX. *Singulari quadam* (1854): č. 367.
Omyly podpísané Bonnettym (1855): č. 11–13.
Synoda kolínskej cirkevnej provincie (1860): č. 303–313; 343–348.
Omyly ontologistov odsúdené pápežom Piom IX. (1861): č. 14–17.
List pápeža Pia IX. arcibiskupovi v Mníchove–Freisingu proti racionalizmu Frohschammera (1862): č. 18–21; 382.
List pápeža Pia IX. arcibiskupovi z Mníchova–Freisingu (1863): č. 435.
List Svätého ofícia anglickým biskupom (1864): č. 383.
Omyly odsúdené pápežom Piom IX. (1864) (Syllabus): č. 22–26; 314.
Prvý vatikánsky koncil (1869–1870):
3. zasadnutie (1870): dekrét o katolíckej viere: č. 27–44; 94–98; 315–322; 384–386; kánony o náboženskom poznaní: č. 45–57; prvá schéma konštitúcie o Kristovej Cirkvi: č. 368–369; 387–394,
4. zasadnutie (1870): prvý dekrét o Kristovej Cirkvi: č. 436–454.
Kolektívne vyhlásenie nemeckého episkopátu a jeho schválenie pápežom Piom IX. (1875): č. 455–458; 459.
Encyklika pápeža Leva XIII. Arcanum Divinae Sapientiae o kresťanskom manželstve (1880): č. 663–666; 747–750.
Omyly Rosminiho odsúdené pápežom Levom XIII. (1887): č. 58–59; 909–910.
Encyklika pápeža Leva XIII. *Magnae Dei Matris* o Máriinom sprostredkovaní milostí (1892): č. 480.
Encyklika pápeža Leva XIII. *Providentissimus Deus* o štúdiu Svätého písma (1893): č. 99–110.
Encyklika pápeža Leva XIII. *Fidentem* o Máriinom sprostredkovaní milostí (1896): č. 481.
Omyly modernizmu odsúdené pápežom Piom X. Dekrét *Lamentabili* (1907): č. 111–127; 224–235; 395–401; 520–522; 546–547; 548; 675–676.
Encyklika pápeža Pia X. *Pascendi* proti modernizmu (1907): č. 523.
Rozhodnutie Pápežskej biblickej komisie o historickosti prvých hláv knihy Genezis (1909): č. 128.
Formula prísahy proti modernizmu predpísaná pápežom Piom X. (1910): č. 60–70.
Rozhodnutie Svätého ofícia ohľadom niektorých viet o Kristovom poznaní (1918): č. 236–238.
Encyklika pápeža Benedikta XV. *Spiritus Paraclytus* o štúdiu

Svätého písma (1920): č. 129–131.
Encyklika pápeža Pia XI. *Miserentissimus Redemptor* o podlžnom zmiere Najsvätejšiemu Srdcu Ježišovmu (1928): č. 239–244.
Encyklika pápeža Pia XI. *Casti connubii* o kresťanskom manželstve (1930): č. 751–760.
Encyklika pápeža Pia XII. *Mystici corporis Christi* o Cirkvi (1943): č. 245; 402–407; 482; 889.
Encyklika pápeža Pia XII. *Divino afflante Spiritu* o štúdiu Svätého písma (1943): č. 132–134.
Encyklika pápeža Pia XII. *Mediator Dei* o liturgii (1947): č. 615–616; 721–723.
Apoštolská konštitúcia pápeža Pia XII. o vysviacke za biskupa, presbytera a diakona (1947): č. 724.
List Pápežskej biblickej komisie kardinálovi Suhardovi o redaktorovi a historickosti Pentateuchu (1948): č. 135.
List Svätého ofícia arcibiskupovi z Bostonu o príslušnosti k Cirkvi ako nevyhnutnej podmienke na spásu (1949): č. 370–371.
Encyklika pápeža Pia XII. *Humani generis* o „niektorých falošných názoroch, ktoré hrozia podkopaním základov katolíckej Cirkvi" (1950): č. 71–77; 136–137; 332; 363; 460–461; 617; 890.
Apoštolská konštitúcia pápeža Pia XII. *Munificentissimus Deus* o telesnom nanebovzatí Márie (1950): č. 483–487.
Encyklika pápeža Pia XII. *Sempiternus Deus* k 1500. jubileu Chalcedonského koncilu (1951): č. 138; 246–247.
Inštrukcia Pápežskej biblickej komisie (1964): č. 139–144.
Druhý vatikánsky koncil (1962–1965):
5. zasadnutie (1964): dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*: č. 372; 408–424; 462–466; 488–497; 524–525; 725–728; dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio:* č. 467,
8. zasadnutie (1965): dogmatická konštitúcia o Božom zjavení *Dei Verbum*: 78–82; 145–154,
9. zasadnutie (1965): pastorálna konštitúcia o Cirkvi v dnešnom svete *Gaudium et spes:* č. 323–324; 333–335; 364; 374; dekrét o misijnej činnosti Cirkvi *Ad gentes:* č. 373; vyhlásenie o náboženskej slobode *Dignitatis humanae*: č. 336–337.
Encyklika pápeža Pavla VI. *Mysterium fidei* (1965): č. 618–620.
Apoštolská konštitúcia o novom usporiadaní odpustkov *Indulgentiarum doctrina* (1967): č. 690–692.
Inštrukcia Kongregácie obradov o slávení a uctievaní tajomstva Eucharistie (1967): č. 621–625.
List nemeckých biskupov všetkým, čo sú v Cirkvi poverení ohlasovaním viery (1967): č. 468–469.

MENNÝ A VECNÝ REGISTER

(Pri viacerých heslách je okrem marginálneho čísla [č.] uvedený aj úvod k jednotlivým hlavám, prípadne poznámka pred jednotlivými dokumentmi [pozn.]. Týmto sa heslo dostáva do širšieho systematického súvisu.)

Menný a vecný register